

MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

KITA YUNANİSTAN ÖRNEKLERİ IŞIĞINDA
MYKEN THOLOS MEZAR MİMARİSİNİN GELİŞİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN: NİL DİRLİK

DANIŞMAN: YRD. DOÇ. DR. ABDULKADİR BARAN

ŞUBAT 2013

MUĞLA

MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

KITA YUNANİSTAN ÖRNEKLERİ IŞIĞINDA
MYKEN THOLOS MEZAR MİMARİSİNİN GELİŞİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN: NİL DİRLİK

DANIŞMAN: YRD. DOÇ. DR. ABDULKADİR BARAN

ŞUBAT 2013

MUĞLA

MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

KITA YUNANİSTAN ÖRNEKLERİ İŞİĞİNDA
MYKEN THOLOS MEZAR MİMARİSİNİN GELİŞİMİ

NİL DİRLİK

Sosyal Bilimler Enstitüsünce
“Yüksek Lisans”
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 06.03.2013
Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 06.02.2013

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Abdulkadir BARAN

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Adnan DİLER

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Serdar AYBEK

Enstitü Müdürü : Prof. Dr. Namık Kemal ÖZTÜRK

ŞUBAT 2013
MUĞLA

TUTANAK

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi **Sosyal Bilimler Enstitüsü**'nün **03/01/2013** tarih ve **578** sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin **24/4-5** maddesine göre, Arkeoloji Anabilim Dalı Yüksek lisans öğrencisi **Nil Dirlik**'in "**Kıta Yunanistan Örnekleri Işığında Myken Tholos Mezar Mimarisinin Gelişimi**" adlı tezini incelemiş ve aday **06/02/2013** tarihinde saat **14.00**'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra **50** dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin ~~**BAŞARILI**~~ olduğuna **OYBİRLİĞİ** ile karar verildi.

KABUL

Üye
Prof. Dr. Adnan DİLER

Üye
Doç. Dr. Serdar AYBEK

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Abdulkadir Baran

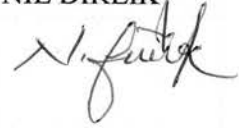

YEMİN

Yükseklisans tezi olarak sunduğum “Kıta Yunanistan Örnekleri Işığında Myken Tholos Mezar Mimarisinin Gelişimi” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

06.10.2013

NİL DİRLİK

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ**TEZ VERİ GİRİŞ FORMU****YAZARIN****MERKEZİMİZCE DOLDURULACAKTIR.**

Soyadı : DİRLİK

Adı : Nil

Kayıt No: 462791

TEZİN ADI**Türkçe : Kıta Yunanistan Örnekleri Işığında Tholos Mezar Mimarisinin Gelişimi****Y. Dil : The Architectural Development of Mycenaean Tholos Tombs in Greek Mainland****TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans****Doktora****Sanatta Yeterlilik****(X)****0****0****TEZİN KABUL EDİLDİĞİ****Üniversite : Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi****Fakülte : Edebiyat Fakültesi****Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü****Diğer Kuruluşlar:****Tarih : 06.02.2013****TEZ YAYINLANMIŞSA****Yayınlayan :****Basım Yeri :****Basım Tarihi :****ISBN :****TEZ YÖNETİCİSİNİN****Soyadı, Adı : BARAN, Abdulkadir****Ünvanı : Yrd. Doç. Dr.**

TEZİN YAZILDIĞI DİL : TÜRÇE

TEZİN SAYFA SAYISI: 176

TEZİN KONUSU (KONULARI) :

1. Tholos Mezar
2. Kıta Yunanistan
3. M.Ö II. bin

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER:

1. Tholos
2. Myken
3. Kıta Yunanistan
4. M.Ö II. bin
5. Mimari

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELER:

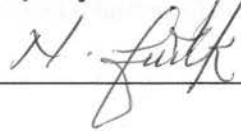
1. Tholos
2. Mycenaean
3. Greece Mainland
4. Second Millenium BC.
5. Architecture

1- Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum (X)

2- Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir O

3- Kaynak gösterilmek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir O

Yazarın İmzası :

Tarih : 06.08.2013

ÖZET

Tez çalışmasında Kıta Yunanistan örnekleri ışığında MÖ II. bin yılına ait tholos mezarların mimari gelişimi incelenmiş ve tholos mezar kavramının tam olarak neyi ifade ettiği ortaya konulmuştur. Tholos mezarlar hakkında daha önce yapılan çalışmalarda tüm Yunanistan bölgesinde 116 mezar yayınlanmıştır. Bugün ise Yunan Anakarası örneklerine Messenia bölgesinde yer alan *Diodia*, *Khalkias*, *Kroikanos*, *Kephalovryso* ve *Kaplani* tholos mezar örnekleri ile Akhaia bölgesinde yer alan *Troizen*, *Magoula* tholosları da eklenmiştir. Son çalışmalarla birlikte sadece Yunanistan Anakarasında tanımlanabilir durumda olan tholos mezar sayısı 115 olmuştur. Yunanistan anakarasında yer alan bu 115 tholos mezarın konumları, ölçüleri, detaylı tanımları ve tarihlendirmesini içeren katalog hazırlanmıştır.

II ana bölümden oluşan tez çalışmasının I. bölümünde mezarların bölümleri, karakteristik özellikleri, yapım teknikleri ve mezarların inşasında kullanılan materyaller ele alınmıştır. Tholos mezarların tipolojik sınıflandırması ilk olarak A.J.B. Wace tarafından Mykenai kent merkezinde bulunan 9 tholos üzerinde gerçekleştirilmiştir. Wace'in sınıflandırmasında 3 ana grup ortaya çıkmıştır. Wace'den sonra 1976 yılında O. Pelon tüm Yunanistan'daki tholos mezarların içeren daha geniş kapsamlı bir analiz gerçekleştirmiştir. Tezin II. bölümünde Wace'in sınıflandırması ve Pelon'un analizlerinden yola çıkılarak Yunanistan Anakarasında yer alan tüm tholos mezarların tipolojik değerlendirmesi yapılmıştır. I. bölümde mezarların karakteristik özelliklerinin incelenmesi sonucunda II. bölümde de tholos mezar tanımı yapılmıştır. Son olarak tholos mezarların kime ya da kimlere ait olduğu sorgulanarak tholos mezarların kökeni ve gelişimi hakkında ortaya konulmuş olan farklı görüşler tartışılmıştır.

SUMMARY

In this thesis, the architectural progress of Tholos tomb in two thousand B.C was examined in the light of the examples from mainland Greece and description of Tholos tomb was put forth what it completely stated. As previous results of studies made about Tholos tombs were retained 116 tombs in whole Greece area. Today, Greece mainland examples such as Diodia, Khalkias, Kephlovrysa and Kaplani in Mesenia area and Troizen and Magoula Tholoses in Akhaia area were also added. With the last studies, there are 115 Tholos tombs which can be defined only in Greece mainland. As a consequence of all these studies, a catalogue was prepared consisting of date, detailed descriptions, measurements and positions of 115 tholos tombs located in Greek mainland.

The first part of the thesis consists characteristic features, production techniques of tombs and materials of buildings were handled. Typological classification of Tholos tombs were firstly put forth on the nine tholoses in the city center of Mykenai by A.J.B Wace. Three main groups were put forth with classification of Wace. After Wace, O. Pelon executed a more comprehensive analysis about Tholos tombs in whole Greece in 1976. In the second part of thesis, classification of Wace and typological classification of all tholos tombs in mainland Greece were made by heading out Pelon's analysis. As a result of being examined characteristic features of tombs In the first part, tholos tomb definition were made in second part. At last, different ideas were put forward about progress and origin of tombs were discussed by questioning these tombs where and who they belonged to.

ÖNSÖZ

Öncelikle bu tez çalışmasında konuyu seçmemi öneren ilmimi ve görgümü arttıran, çalışma biçimini örnek aldığım ve her zaman öğütlerini dinlediğim özellikle tezin yazım aşamasında tahammül sınırını zorladığım buna rağmen sabrını ve hoşgörüsünü hiçbir zaman esirgemeyen değerli hocam tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Abdulkadir Baran'a ifade edemeyecek büyüklükteki saygımla teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Arkeoloji Anabilim dalındaki başta bölüm başkanımız Prof. Dr. Adnan Diler olmak üzere tüm değerli hocalarıma desteklerinden dolayı minnet borçluyum.

Konumu oluşturan materyallerin incelenmesi ve buluntu yerlerinin görülmesi bağlamında 2011 Kasım ayında Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi tarafından Bilimsel Araştırma Projesi kapsamında sağlanan destekle araştırmalarımız Yunanistan'da yürütülmüştür. Yunanistan Araştırmalarımızda Atina'da yer alan Enstitülerde literatür çalışmaları yapılmıştır. Yunanistan'da kaldığım süre içerisinde beni konuk eden Norveç Arkeoloji Enstitüsü'ne kütüphanelerini kullanmama izin veren İsveç Arkeoloji Enstitüsü ile İngiliz Arkeoloji Enstitüsü'ne ve çalışanlarına yardımlarından dolayı teşekkür ederim. 2012 yılında Erasmus öğrenci değişim programı kapsamında tez çalışmasının bir bölümü İsveç Uppsala Üniversitesi'nde sürdürülmüştür. Bu beş aylık evrede misafirperverlikleri ve yardımseverliklerinden dolayı Uppsala Üniversitesi Arkeoloji Bölümü'ne ve yönlendirmeleri ile oldukça yardımcı olan değerli hocam Prof. Dr. Lars Karlsson'a şükranlarımı sunarım.

Hayatımın her aşamasında desteklerini benden biran bile esirgemeyen sevgi ve bilgileriyle karşılaştığım tüm zorlukları aşmamda yardımcı olan Annem Selma Dirlik ve Babam Recep Dirlik'e tezimin her aşamasında desteğini esirgemeyen dostlarıma ve Recep Kendirci'ye, sonsuz teşekkürlerimle...

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
KAYNAKÇA.....	II
METİNDE KULLANILAN KISALTMALAR.....	XVIII
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM I: THOLOS MEZAR MİMARİSİ.....	9
I.1: Kullanılan Yapı Malzemeleri.....	9
I.1.1 Taş Çeşitleri.....	9
I.1.2 Sıva ve Harç.....	13
I.2: Mezar Yapısı Bölümleri ve Duvar Teknikleri.....	15
I.2.1: Dromos.....	15
I.2.2: Stomion.....	23
I.2.2.1: Lento.....	26
I.2.2.2: Rahatlatma Üçgeni.....	28
I.2.3: Mezar Odası.....	33
I.2.4: Tümülüs.....	36
I.3: Konum ve Yönlendirme.....	41
BÖLÜM II: THOLOS MEZARLARIN KÖKEN VE GELİŞİM SÜRECİ.....	45
II.1: Tholos Mezar Tanımı ve Mezar Dağılımları.....	45
II.2: Tipolojik Çalışmalar.....	52
II.3: Köken ve Gelişim Tartışmaları.....	68
SONUÇ.....	71
KATALOG.....	78
LEVHALAR LİSTESİ.....	172
LEVHALAR.....	176

KAYNAKÇA

Sürelî yayımlar için Alman Arkeoloji Enstitüsü tarafından kabul edilen kısaltmalar listesi kullanılmıştır: <http://www.dainst.org/en/content/list-abbreviations?ft=all>

- Adrimi-Sismani 2007: V. Adrimi-Sismani, “Mycenean Northern Borders Revisited: New Evidence from Thessaly” *Rethinking Mycenaean Palaces II*, Los Angeles 2007, 159-177.
- Adrimi-Sismani 2009: V. Adrimi-Sismani & S.Alexandrou, “Μυκηναϊκός θολωτός τάφος στη θέση Καζανάκι” içinde: A. Ainian (ed.), *Αρχαιολογικό Έργο Θεσσαλίας και Στερεάς Ελλάδας 2. Πρακτικά επιστημονικής συνάντησης, Βόλος 16-19.3.2006*, Vol. I, Volos 2009, 133-149.
- Ålin 1962: P. Ålin, *Das Ende der mykenischen Fundstätten auf dem griechischen Festland (SIMA 1)*, Lund 1962.
- Arapogianni 1993: X. Arapogianni, “Καπλάνι” *ADelt* 48 (1993), 106-107.
- Arvanitopoulos 1912: A. S Arvanitopoulos, “Ανασκαφαί και έρευναί εν Θεσσαλία κατά το έτος 1911” *Prakt*, 1912, 229-232.
- Åström 1977: P. Åström, *The Cuirass Tomb and Other Finds at Dendra I: The Chamber Tombs (SIMA 4)*, Göteborg 1977.
- Åström 1983: P. Åström, *The Cuirass Tomb and Other Finds at Dendra II: Excavations in the Cemeteries, the Lower Town and the Citadel (SIMA 4)*, Göteborg 1983.
- Bakke 2007: J. Bakke, *Forty Rivers, Landscape and Memory in the District of Ancient Tegea*, Universitetet i Bergen 2007.

- Banou 2008: E. Banou, “The tholos tomb of Messenia: An overview” içinde: C. Gallou, M. Georgiadis, G. M. Muskett (eds.) *Dioskouroi* (BAR International series 1889) Chicago 2008, 42-54.
- Banou & Hitchcock 2009: E. Banou & L. Hitchcock, “The 'Lord Of Vapheio': The Social Identity Of The Dead And Its Implications For Laconia In The Late Helladic II–III A Period” içinde; H. Cavanagh, W. Cavanagh J. Roy (eds.) *Honouring the Dead in the Peloponnese, Proceedings of the conference held at Sparta 23-25 April 2009*, CSPS Online Publication 2, 1-23.
- Blackman 1998-1999: D. Blackman, “Archaeology in Greece 1998-99” *ARepLond* 45 (1998-1999), 124-192.
- Blackman 2001-2002: D. Blackman, “Archaeology in Greece 2001-2002” *ARepLond* 48 (2001-2002), 1-115.
- Belger 1887: C. Belger, *Beiträge zur Kenntnis der griechischen Kuppelgräber*, Berlin 1887.
- Blegen & Mabel 1958: C. W. Blegen, L. Mabel, “The Palace of Nestor Excavations of 1957” *AJA* 62.2 (1958), 175-191.
- Blegen 1954: C. W. Blegen, “An Early Tholos Tomb in Western Messenia” *Hesperia* 23, 1954, 158-162.
- Blegen vd. 1973: C. W. Blegen, M. Rawson, L.W. Taylor, W.P. Donovan, *The Palace of Nestor in Western Messenia. III; Acropolis and Lower Town, Tholoi, Grave Circle and Chamber Tombs, Discoveries Outside the Citadel*, Princeton 1973.
- Bohn vd. 1880: H. G. Lolling, U. Köhler, R. Bohn, A. Furtwängler, *Das Kuppelgrab von Menidi*, Athens 1880.
- Branigan 1970: K. Branigan, *The Tombs of Mesara*, London 1970.

- Cartledge 2002: P. Cartledge, *Sparta and Lakonia: A regional history 1300–362 BC*, London 2002.
- Catling 1981-82: H. W. Catling, “Archaeology in Greece 1981-82” *ARepLond* 28 (1981-1982), 3-62.
- Catling 1982-83: H. W. Catling “Archaeology in Greece 1982-83” *ARepLond* 29 (1982-1983), 3-62.
- Catling 1984-85: H. W. Catling “Archaeology in Greece 1984-85” *ARepLond* 31 (1984-1985), 3-101.
- Catling 1985-86: H. W. Catling “Archaeology in Greece 1985-86” *ARepLond* 32 (1985-1986), 3-69.
- Catling 1988-1989 H. W. Catling “Archaeology in Greece 1988-89” *ARepLond* 35 (1988-1989), 3-116.
- Cavanagh & Laxton 1981: W. G. Cavanagh, R. R. Laxton, “The structural mechanics of the Mycenaean tholos tomb” *BSA* 76 (1981), 109-140.
- Cavanagh & Laxton 1987: W. G. Cavanagh, R. R. Laxton, “An Investigation into the Construction of Sardinian Nuraghi.” (1987), *PBSR* 55, 1-74.
- Cavanagh & Mee 1998: W. G. Cavanagh, C. Mee, *A Private Place: Death in Prehistoric Greece (SIMA 125)*, 1998.
- Chatzi-Spiliopoulou 1995: G. Chatzi-Spiliopoulou, “Μάνεσι Διόδια” *ADelt* 50 (1995), 179-182.
- Chatzi-Spiliopoulou 1997: G. Chatzi-Spiliopoulou, *Μυκηναϊκή Μεσσηνία. Το πρόσφατο της Ζ' Αρχαιολογικής Εφορείας in Πρακτικά του 5ου Διεθνούς Συνεδρίου Πελοποννησιακών Επουδών Αργος-Ναύπλιον 6-10 Σεπτεμβρίου. 1995*, Volume B Athens 1997, 534-56.
- Chatzi-Spiliopoulou 2006: G. Chatzi-Spiliopoulou “Πελοποννησιακών Σπουδών 2” *Πρακτικά του Ζ' Διεθνούς Συνεδρίου*, Athens 2006, 337-66.

- Choremis 1968: A. Choremis, “Καρποφορα Μεσσηνιασ” *ADelt* 23 (1968), 158-159.
- Choremis 1970: A. Choremis, “Καρποφορα Μεσσηνιασ” *ADelt* 25 (1970), 179-181.
- Cosmopoulos 2006: M. B. Cosmopoulos, "The Political Landscape of Mycenaean States: A-pu2 and the Hither Province" *AJA* 110 (2006), 205-228.
- Dakkaris 1960: S. I. Dakkaris, “Ανασκαφη του νεκουμαντειου του αχεροντα και θολωτου ταφου πλησιον της παργασ” *Prakt*, 1960, 114-127.
- Daux 1967: G. Daux, “*Chronnique des Fouilles 1966*” *BCH* 91.2 (1967), 623-890.
- Demakopoulou 1990: K. Demakopoulou, “The burial ritual in the tholos tomb at Kokla, Argolis” içinde: R. Hägg, G. C. Nordquist (eds.) *In celebrations of death and divinity in the Bronze Age Argolid. Proceedings of the Sixth International Symposium at the Swedish Institute at Athens, 11-13 June, 1988*, (Acta Ath- 4°, 40), Stockholm 1990, 113-123.
- Doria 1956: M. Doria, *Interpretazione di testi micenei: le tavolette della classe Ta di Pilo (Interpretation on Mycenaean texts: the Pylian tablets of the class Ta)*, Trieste 1956.
- Dickinson 1977: O. T. P. K. Dickinson, *The Origins of Mycenaean Civilisation*, *SIMA* 49, Göteborg 1977.
- Dörpfeld 1908: W. Dörpfeld, “Alt Pylos” *AM* 33 1908, 295-317.
- Eder 2007: B. Eder, "The Power of Seals: Palaces, Peripheries and Territorial Control in the Mycenaean World" *Between the Aegean and the Baltic Seas: Prehistory Across Borders, Proceedings of the International Conference Bronze and Early Iron Age*

Interconnections and Contemporary Developments between the Aegean and the Regions of the Balkan Peninsula, Central and Northern Europe, University of Zagreb. Liege, 2007. 35-46.

- Eder 2009: B. Eder, "Überlegungen zur politischen Geographie der mykenischen Welt, oder: Argumente für die überregionale Bedeutung Mykenes in der spätbronzezeitlichen Ägäis" *Geografia e politica in Grecia e a Roma. Conferenze di ricerca italo-franco-tedesche I (Villa Vigoni, 6-7 ottobre 2008)*, *Geographia Antiqua XVIII*, 2009, 5-45.
- Evans 1929: A. Evans, *The shaft graves and bee-hive tombs of Mycenae and their interrelation*, London 1929.
- Fields & Donato 2004: N. Fields, S. Donato, *Mycenaean citadels c. 1350-1200 BC*, Oxford 2004.
- Fitzsimons 2006: R. D. Fitzsimons, *Monuments of Power and the Power of Monuments: The Evolution of Elite Architectural Styles at Bronze Age Mycenae*, (PhD. Thesis) Cincinnati University 2006.
- Frazer 1898: J. G. Frazer, *Pausanias's descriptions of Greece*, London 1898.
- French 1964: E. B. French, "Late Helladic IIIA: 1 Pottery from Mycenae" *BSA* 59 (1964), 241-261.
- French 1989-1990: E. B. French, "Archaeology in Greece, 1989-90" *ARepLond* 36 (1989-1990), 3-81.
- French 1991-1992: E. B. French, "Archaeology in Greece, 1991-92" *ARepLond* 38 (1991-1992), 3-70.
- French 1992-1993: E. B. French, "Archaeology in Greece, 1992-93" *ARepLond* 39 (1992-1993), 3-81.
- French 2002: E. B. French, *Mycenae: Agamemnon's capital – The site and its setting*, Tempus 2002.

- Frizell & Santillo 1984: B. S. Frizell, R. Santillo, “The Construction and Structural Behavior of the Mycenaean Tholos Tomb” *OpAth* 15 (1984), 45-52.
- Frizell 1984: B. S. Frizell, “The Tholos Tomb at Berbati” *OpAth* 15 (1984), 25-44.
- Furumark 1941: A. Furumark, *Mycenaean Pottery Analysis and Classification*, Stockholm 1941.
- Gasche & Servais 1971: H. Gasche, J. Servais, “La tholos circulaire” içinde: H. F. Mussche, vd. (eds) *Thorikos 1968: Rapport préliminaire sur la cinquième campagne de fouilles*, Bruxelles 1971, 21-76.
- Graff 2012: E. Graff, *Mycenaean occupants of ancient Kallithea: Understanding a population’s health, culture, and lifestyle through bioarchaeological analysis* (MA. Thesis) Waterloo University Ontario, Canada, 2012.
- Hägg 1982: R. Hägg, “On the Nature of the Minoan Influence in Early Mycenaean Messenia” *OpAth* 13 (1982), 27-37.
- Hood 1960: M. S. F. Hood, “Tholos tombs of the Aegean” *Antiquity* 34 (1960), 166-176.
- Hope Simpson & Dickinson 1979: R. Hope Simpson, O. T. P. K. Dickinson, *A gazetteer of Aegean Civilization in the Bronze Age, 1: The Mainland and the Islands* (SIMA 52), Göteborg 1979.
- Hope Simpson 1965: R. Hope Simpson, *A Gazetteer and Atlas of Mycenaean Sites*, (BICS Supplement 18), London 1965.
- Hope Simpson 1981: R. Hope Simpson, *Mycenaean Greece*, Park Ridge, New Jersey 1981.
- Hutchinson 1962: R.W. Hutchinson, *Prehistoric Crete*. London 1962.
- Gallou 2005: C. Gallou, *The Mycenaean Cult of the Dead*, Oxford 2005.

- Georganas 2000: I. Georganas, “Early Iron Age Tholos Tombs in Thessaly (c. 1100–700 BC)” *MedA* 13 (2000), 47–54.
- Kalogeropoulos1998: K. Kalogeropoulos, *Die Frühmykenishchen Grabfunde von Analipsis (Südöstliches Arkadien): mit Einem Beitrag zu den Palatialen Amphoren des griechischen Festlandes*, (Archaiologikes Etaireias Athenon 175), Athens 1998.
- Karo 1935: G. Karo, “Archäologische Funde vom Juli 1934 bis Juli 1935” *AA* 1935, 159-244.
- Konsolaki-Yiannopoulou 2006: E. Konsolaki-Yiannopoulou, “The Middle Helladic establish at Megali Magoula, Galatas (Troizenia)” içinde: A. Philippa-Touchais, G. Touchais, S. Voutsaki, J. Wright (eds.), *Mesohelladika* (BCH supp.52), Paris/Athens 2006, 67-76.
- Konsolaki-Yiannopoulou 2010: E. Konsolaki-Yiannopoulou, “Structural analysis of the tholos tombs at Megali Magoula, Galatas (Troezenia)” *Mycenaeans Up to Date: The Archaeology of the NE Peloponnese– Current Concepts and New Directions*, Abstracts of the conference held in Swedish Institute at Athens, November 10-2010, 16.
- Kontorli-Papadopoulou 1987: L. Kontorli-Papadopoulou, “Some aspects concerning local peculiarities of the Mycenaean chamber tombs”, içinde R. Laffineur (ed.), *Thanatos. Les coutumes funéraires en Égée à l’âge du Bronze. Aegaeum I* (Liège 1987) 145-160.
- Kontorli-Papadopoulou 1995: L. Kontorli-Papadopoulou, “Mycenaean tholos tombs: Some thoughts on burial customs and rites” içinde: C. Morris (ed.) *Klados: Essays in honour of J.N. Coldstream*, (BICS Supplement 63), London 1995, 111-122.
- Korres 1976: G. S. Korres, “Ερευναι, ανά την πυλίαν” *Prakt* 1976, 253-283.
- Korres 1977: G. S. Korres, “Ανασκαφαί ενΠεριστεριά” *Prakt* 1977, 296-356.

- Korres 1978: G. S. Korres, “Έρευνα και ανασκαφαί ανά την Πυλίαν” *Prakt* 1978, 323-360.
- Korres 1990: G. S. Korres, “Excavation in the Region of Pylos” içinde: J. P. Descoedres (ed.), *Ευμουσία. Ceramic and iconographic studies in honour of Alexander Cambitoglou* (Mediterranean Studies Supplement 1), Sydney 1990, 1-10.
- Korres 1993: G. S. Korres, “Messenia and its Commercial Connections in the Bronze Age ” içinde: P. Zerner, J. Winder (ed.), *Wace and Blegen: Pottery as Evidence for Trade in the Aegean Bronze Age 1939-1989. Proceedings of the International Conference Held at the American School of Classical Studies at Athens*, Amsterdam 1993, 231-248.
- Kourouniotis & Blegen 1939: K. Kourouniotis, C. W. Blegen, “Excavations at Pylos” *AJA* 43.4 (1939), 557-576.
- Leekley & Efstratiou 1980: D. Leekley, N. Efstratiou, *Archeological Excavations in Central and Northern Greece*, New Jersey 1980.
- Lolos 1989: Y. Lolos, “The tholos tomb at Koryphasion: Evidence for the transition from Middle to Late Helladic in Messenia,” içinde: R. Laffineur (ed.), *Transition. Le monde égéen du Bronze moyen au Bronze récent [Aegaeum 3]*, Liège 1989, 171-175.
- Lolos 1998: Y. Lolos, “Mycenaean burial at Pylos” içinde: J.L. Davis (ed.), *Sandy Pylos: An Archaeological History from Nestor to Navarino*, Austin 1998, 75-78.
- Lolling & Wolters 1886: H. G Lolling, P. Wolters, “Das Kuppelgrab bei Dimini” *AM* 11 (1886), 435-443.
- Marabea 2009: C. Marabea, “The Tholos Tomb At Kambos, Avia: Excavation By Christos Tsountas, 1891” içinde; H. Cavanagh, W. Cavanagh, J. Roy (eds.), *Honouring the Dead in the Peloponnese*,

Proceedings of the conference held at Sparta 23-25 April 2009,
CSPS Online Publication 2, 427-440.

- Maravelia 2002: A. A. Maravelia, “The Orientation of the Nine Tholos Tombs at Mycenae” *Archaeoastronomy* 27 (2002), 63-66.
- Marinatos 1954: S. Marinatos, “Ανασκαφαί εν Πύλου” *Prakt* 1954, 299-316.
- Marinatos 1955: S. Marinatos, “Ανασκαφαί εν Πύλου” *Prakt* 1955, 245-255.
- Marinatos 1956: S. Marinatos, “Ανασκαφαί εν Πύλου” *Prakt* 1956, 202-206.
- Marinatos 1957: S. Marinatos, “Ανασκαφαί εν Πύλου” *Prakt* 1957, 118-120.
- Marinatos 1958: S. Marinatos, “Ανασκαφή εν Πύλου” *Prakt* 1958, 184-193.
- Marinatos 1959: S. Marinatos, “Ανασκαφαί εν Πύλου” *Prakt* 1959, 174-179.
- Marinatos 1960: S. Marinatos, “Ανασκαφαί εν Πύλου” *Prakt* 1960, 195-209.
- Marinatos 1961: S. Marinatos, “Ανασκαφαί εν Πύλου” *Prakt* 1961, 169-176.
- Marinatos 1963: S. Marinatos, “Ανασκαφαί εν Πύλου” *Prakt* 1963, 114-121.
- Marinatos 1964: S. Marinatos, “Ανασκαφαί εν Πύλου” *Prakt* 1964, 78-95.
- Marinatos 1965: S. Marinatos, “Ανασκαφαί εν Πύλου” *Prakt* 1965, 102-120.
- Marinatos 1966: S. Marinatos, “Ανασκαφαί εν Πύλου” *Prakt* 1966, 119-132.
- Mastrokostas 1963: E. Mastrokostas, “Ανασκαφή 'Αγίου 'Ηλίας” *Prakt* 1963, 203-217.
- McDonald & Hope Simpson 1961: W. A. McDonald, R. Hope Simpson, “Prehistoric Habitation in Southwestern Peloponnese” *AJA* 65 (1961), 221-260.
- McDonald & Hope Simpson 1964: W. A. McDonald, R. Hope Simpson, “Further Exploration in Southwestern Peloponnese 1962-1963” *AJA* 68 (1964), 229-245.

- McDonald & Wilkie 1992: W. A. McDonald, N. C. Wilkie, *Excavation at Nichoria in southwestern Greece. 2: The Bronze Age Occupation*. Minneapolis 1992.
- Morgan 2007-2008: C. Morgan, “Archaeology in Greece 2007-2008” *ARepLond* 54 (2007-2008), 59-61.
- Mountjoy 1993: P. A. Mountjoy, *Mycenaean pottery, An introduction*, Oxford 1993.
- Müller 1909: K. Müller, “Alt-Pylos II. Die Funde aus den Kuppelgräbern von Kakovatos” *AM* 34 (1909), 269-328.
- Müller 1930: K. Müller, ‘Tiryns’, *Die Ergebnisse der Ausgrabungen des Instituts, III. Die Architektur der Burg und des Palastes*, Augsburg 1930.
- Mylonas 1957: G. E. Mylonas, *Ancient Mycenae: The capital city of Agamemnon*, Princeton 1957.
- Mylonas 1966: G. E. Mylonas, *Mycenae and the Mycenaean Age*, Princeton 1966.
- Pantou 2010: P. A. Pantou, “Mycenaean Dimini in Context: Investigating Regional Variability and Socio economic Complexities in Late Bronze Age Greece” *AJA* 114.3 (2010), 381-401.
- Papadimitriou 2001: A. Papadimitriou, *Tiryns: A guide to its History and Archaeology*, Athens 2001.
- Papadopoulos 1981: T. J. Papadopoulos, “Das mykenische Kuppelgrab von Kiperi bei Parga (Epirus)” *AM* 34 (1981), 7-24.
- Papadopoulos 1987: T. J. Papadopoulos, “Tombs and Burial Customs in Late Bronze Age Epirus” içinde: R. Laffineur (ed.), *Thanatos: Les coutumes funéraires en Egée a l'age du bronze, Actes du colloque de Liège (21–23 avril 1986)* (Aegaeum 1), Liege 1987, 137-142.

- Papadopoulos 1991: T. J. Papadopoulos, "Achaean's Role in the Mycenaean World" içinde: A. D. Rizakis (ed.), *Achaia und Elis in der Antike, Akten des 1. Internationalen Symposiums, Athen 19-21 Mai, 1989*, (*Megethmata* 13), Boccard 1991, 31-37.
- Papakonstantinou 1989: E. Papakonstantinou, "Φιλιατρά', Περιστεριά" *ADelt* 44, (1989), 107-108.
- Parlama 1973-1974: L. Parlama, "Αρχαιότητες και Μνημεία Μακεδονίας" *ADelt* 29 (1973-1974), 315-316.
- Pelon 1976: O. Pelon, *Tholoi, tumuli et cercles funéraires: Recherches sur les monuments funéraires de plan circulaire dans l'Égée de l'âge du Bronze – IIIe et IIe millénaire av. J.-C.* Paris 1976.
- Pelon 1998: O. Pelon, "Les tombes circulaires dans l'egée de l'age du bronze. Etat des recherche sur les tombs a tholos" *Topoi* 8 (1998), 96-121.
- Pendlebury 1939: J. D. S. Pendlebury, *The Archaeology of Crete an Introduction*, London 1939.
- Perrot & Chipiez 1894: G. Perrot, & Ch. Chipiez, *Histoire de l'Art dans l'Antiquité, Tome VI. La Grèce primitive, l'art mycenien*, Paris 1894.
- Persson 1931: A. W. Persson, *The royal tombs at Dendra near Midea*, Lund 1931.
- Pini 1968 : I. Pini, *Beitrag zur Minoischen Graberkunde*, Wiesbaden 1968.
- Rhomaïos 1954: K. Rhomaïos, "Ανασκαφική έρευνα κατά την αναληψιν" *Prakt* 1954, 270-286.
- Rhomaïos 1956: K. Rhomaïos, "Ανασκαφική έρευνα κατά την αναληψιν της κυνουριάς" *Prakt* 1956, 185-186.

- Robert 1939: F. Robert, *Thymélé: Recherches sur la signification et la destination des monuments, circulaires dans l'architecture religieuse de la Grèce*, Paris 1939.
- Rutter 1993: J. B. Rutter, "Review of Aegean Prehistory II: The Prepalatial Bronze Age of the Southern and Central Greek Mainland" *AJA* 97 (1993), 745-797.
- Schliemann 1881: H. Schliemann, *Orchomenos: Bericht über meine Ausgrabungen im böotischen Orchomenos*, Leipzig 1881.
- Sgouritsa 2009: N. Sgouritsa, "Remarks on the Use of Plaster in Tholos Tombs at Mycenae: Hypotheses on the Origin of the Painted Decoration of Tombs in Mainland Greece" içinde; H. Cavanagh, W. Cavanagh, James Roy (eds.) *Honouring the Dead in the Peloponnese, Proceedings of the conference held at Sparta 23-25 April 2009*, CSPS Online Publication 2. 2009, 737-754.
- Servais vd. 1971: J. Servais, H. F. Mussche, J. Bingen, R. Paepe, H. Bussers, H. Gasche, *Thorikos 1968. Rapport préliminaire sur la cinquième campagne de fouilles. Voorlopig verslag over de vijfde opgravingscampagne*, Brussel 1971.
- Shelmerdine vd. 2008: C. W. Shelmerdine, J. Bennet, L. Preston, "Economy and Administration" *The Cambridge Companion to the Aegean Bronze Age*, Cambridge 2008, 289-309.
- Skias 1909: A. N. Skias, "Ανασκαφική Εν πύλου της Μεσσηνίας" *Prakt* 1909, 274-292.
- Sotiriadis 1933: G. Sotiriadis, "Ἐκθέσεις Περὶ τῶν ἐργασιῶν τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας κατὰ τὸ ἐτὸς 1933" *Prakt* 1933, 28-43.
- Spyropoulos 1998: T. G. Spyropoulos, "Pellana the administrative centre of prehistoric Laconia" içinde; W. G. Cavanagh, S. E. C. Walker (eds.), *Sparta in Laconia* [BSA Studies 4], London 1998, 28-38.

- Stais 1901: V. Stais, “Αι εν Διμηνι (Θεσσαλιας) Ανασκαφες” *Prakt* 1901, 37-40.
- Stamatakis 1878: P. Stamatakis, “Περί του παρα το Ηραίον Καθαρισθεντος ταφον” *AM* 3 (1878), 271-286.
- Taylour 1955: W. L. Taylour, “Mycenae 1939-1954 Part IV. The Perseia Area” *BSA* 50 (1955), 199-237.
- Théocharis 1960: D. Théocharis, “Θεσσαλια” *ADelt* 16 (1960), 167-186.
- Thiersch 1879: F. Thiersch, “Die Tholos des Atreus zu Mykenae” *AM* 4 (1879), 177-182.
- Tomlinson 1994-95: R. A. Tomlinson, “Archaeology in Greece, 1994-95” *ARepLond* 41 (1994-1995), 1-74.
- Tomlinson 1995-96: R. A. Tomlinson, “Archaeology in Greece, 1995-96” *ARepLond* 42 (1995-1996), 1-47.
- Tsountas & Manatt 1897: C. Tsountas, J. I. Manatt, *The Mycenaean age*, London 1897, 33-337.
- Tsountas 1889: C. Tsountas, “Ερευναι εν τη Λακωνική και ο τάφος του Βαφειού” *AEphem* 1889, 129-172.
- Tsountas 1892: C. Tsountas, “Κύρη Πξοεδξε” *Prakt* 1892, 56-58.
- Valmin 1926-1927: M. N. Valmin, “Two Tholos Tombs at Bodia in Eastern Triphylia” *Bulletin de la Societé des Letters de Lund*, 1926-1927, 59-85.
- Valmin 1927-1928: M. N. Valmin, “Continued Exploration in Eastern Triphylia” *Bulletin de la Societé des Letters de Lund*, 1927-1928, 190-220.

- Valmin 1932: M. N. Valmin, “Tholos Tombs and Tumuli” içinde: C. W. K. Glerup (ed.) *Corolla Archaeologica, principii hereditario regni sueciae Gustavo Adolpho dedicata: cum imagine principis hereditarii Gustavi Adolphi* Lund 1932, 216- 227.
- Valmin 1938: M. N. Valmin, *The Swedish Messenia Expedition*, Lund 1938.
- Verdelis 1951: N. Verdelis, “Ερευναιεν Θεσσαλία” *Prakt* 1951, 129-163.
- Verdelis 1952: N. Verdelis, “Ανασκαφη Πτελεος” *Prakt* 1952, 164-204.
- Vikatou 1995: O. Vikatou, “Χαλκιάξ” *ADelt* 50 (1995), 182-184.
- Vikatou 1996: O. Vikatou, “Χαλκιάξ” *ADelt* 51 (1996), 191-192.
- Voutsaki 2001: S. Voutsaki, “Economic Control, Power and Prestige in the Mycenaean World: The Archaeological Evidence” içinde: S. Voutsaki, J. Killen (eds.), *Economy and Politics in the Mycenaean Palace States. Proceedings of a Conference held on 1-3 July 1999 in the Faculty of Classics, Cambridge*, 2001, 195-213.
- Wace & Hood 1953: A. J. B. Wace, S. Hood, “Mycenae 1939-1952. Part IV. The Epano Phournos Tholos Tomb” *BSA* 48 (1953), 69-83.
- Wace & Subbings 1962: A. J. B. Wace, F. H. Subbings, *Companion to Homer*, London-Toronto 1962.
- Wace 1921-1923: A. J. B. Wace “Excavations at Mycenae. IX. The Tholos Tombs” *BSA* 25 (1921-23), 283-402
- Wace 1932: A. J. B. Wace “Chamber Tombs at Mycenaea” *Archaeologia* 82, Oxford 1932.
- Wace 1936: A. J. B. Wace, “A new Mycenaean beehive tomb” *Illustrated London News*, 1936, 276-279.

- Wace 1940: A. J. B. Wace, "The Treasury of Atreus" *Antiquity* 14 (1940), 233-249.
- Wace 1949: A. J. B. Wace, *Mycenae: An archaeological history and guide*, Princeton 1949.
- Wace 1953: A. J. B. Wace, "Mycenae 1939-1952. Part I. Preliminary Report on the Excavations of 1952" *BSA* 48 (1953), 3-18.
- Wace 1955: A. J. B. Wace, "Mycenae 1939-1954. Part I. Preliminary Report on the Excavations of 1954" *BSA* 50 (1955), 175-189.
- Wace 1956: A. J. B. Wace, "Mycenae 1939-1955. Part I. Preliminary Report on the Excavations of 1955" *BSA* 51 (1956), 103-122.
- Waelkens 1992: M. Waelkens, "Bronze Age Quarries and Quarrying Techniques in the Eastern Mediterranean and the Near East" içinde: M. Waelkens, N. Herz, L. Moens (eds), *Ancient Stones: Quarrying, and Provenance, Interdisciplinary Studies on Stones and Technology in Europe and Near East from the Prehistoric to the Early Christian Period, Acta Archaeologica Lovaniensia Monographi 4*, Leuven 1992, 5-20.
- Walberg 1998: G. Walberg, *Excavations on the Acropolis of Midea I: The Excavations on the Lower Terraces 1985-1991* (Acta Ath-4°, 49), Stockholm 1998.
- Waterhouse & Hope Simpson 1960: H. Waterhouse & R. Hope Simpson, "Prehistoric Laconia: Part I" *BSA* 55 (1960), 67-107.
- Waterhouse & Hope Simpson 1961: H. Waterhouse & R. Hope Simpson, "Prehistoric Laconia: Part II" *BSA* 56 (1961), 114-175.
- Wells & Runnels 1996: B. Wells, & C. N. Runnels, *The Berbati-Limnes Archaeological Survey 1988-1990* (Acta Ath-4°, 44), Stockholm 1996.

- Wells 1990: B. Wells, “Death at Dendra: On Mortuary Practices in a Mycenaean Community” içinde: R. Hägg, G.C. Nordquist (eds.), *Celebrations of death and divinity in the Bronze Age Argolid. Proceedings of the Sixth International Symposium at the Swedish Institute at Athens, 11-13 June, 1988* (Acta Ath-4°, 40), Stockholm 1990, 125-140.
- Whitley 2003-04: J. Whitley, “Archaeology in Greece 2003-2004” *ARepLond* 50 (2003-2004), 1-92.
- Wilkie 1987: N. C. Wilkie, “Burial Customs at Nichoria: MME Tholos” içinde: R. Laffineur, (ed.) *Thanatos: Les coutumes funeraires en Egée a l'age du bronze, Actes du colloque de Liège (21–23 avril 1986)* (Aegaeum 1), Liege 1987, 127-136.
- Wright 1978: J. C. Wright, *Mycenaean Masonry Practices and Elements of Construction*, Unpublished Ph. D. Dissertation. Bryn Mawr College, Dept. Of Classical and Near Eastern Archaeology, 1978.
- Wright 1987: J. C. Wright, “Death and Power at Mycenae: Changing Symbols in Mortuary Practice” içinde: R. Laffineur, (ed.) *Thanatos: Les coutumes funeraires en Egée a l'age du bronze, Actes du colloque de Liège (21–23 avril 1986)* (Aegaeum 1), Liege 1987, 171-184.
- Wright 2006: J. C. Wright, “The Formation of the Mycenaean Palace” içinde: S. Deger Jalkotzy, I. S. Lemos (eds.), *Ancient Greece: From the Mycenaean Palaces to the Age of Homer*, Edinburgh 2006, 7–52.
- Zaphiropoulos 1956: N. Zaphiropoulos, “Ανασκαφηκε ερευνηαι εισ περιφερεια αχαιας” *Prakt* 1956, 193-201.
- Zaphiropoulos 1957: N. Zaphiropoulos, “Ανασκαφη Φαρων” *Prakt* 1957, 114-117.

METİNDE KULLANILAN KISALTMALAR

Bkz.	: Bakınız
cm	: santimetre
Der.	: Derinlik
Gen.	: Genişlik
GH	: Geç Hellas
GM	: Geç Minos
K. Yük.	: Korunan Yükseklik
Kat. No.	: Katalog Numarası
km	: kilometre
Lev.	: Levha
m	: metre
MÖ	: Milattan Önce
OH	: Orta Hellas
Uz.	: Uzunluk
vd.	: ve diğerleri
Yük.	: Yükseklik
yy.	: yüzyıl

GİRİŞ

Amaç ve Hedef

“Kıta Yunanistan Örnekleri Işığında Myken Tholos Mezar Mimarisinin Gelişimi” başlıklı tez çalışmamızda ana amacımız yayınlanmış örnekler ışığında tholos mezar yapılarının karakteristiklerinin belirlenerek, anakaradaki mimari gelişiminin ortaya konulmasıdır. Bronz Çağa tarihlenen tholos mezarlar hakkında yapılan daha önceki çalışmalarda tholos mezar tanımının tam olarak neyi ifade ettiği hakkında farklı görüşler ortaya çıkmıştır. “Tholos” ifadesi yuvarlak anlamına gelmesiyle arkeoloji literatüründe tüm yuvarlak yapılar için kullanılabilir, bu nedenle tholos mezar terimi için kesin ve belirgin bir tanımın yapılması gereklidir. Ayrıca mimari form özellikleri açısından tholos mezarlar üzerine yapılan ayrıntılı tipolojik çalışmalar sadece A. J. B. Wace’in¹ Mykenai’deki tholoslar üzerinde yaptığı sınıflandırmasıyla sınırlı kalmıştır. Yapılacak olan bu tez çalışmasında Myken dönemi tholos mezar tanımında bir bütünlük oluşturulması ve mimari özellikler bakımından Yunanistan Anakarasında bulunan tholoslar arasında sınıflandırma yapılarak tholosların mimari gelişiminin araştırılması amaçlanmaktadır. Yapılan bu tez çalışmasının devam eden dönemlerde bu konuda yapılacak daha geniş kapsamlı çalışmalar için oldukça yararlı olması beklenmektedir.

Kapsam ve Sınırlamalar

“Kıta Yunanistan Örnekleri Işığında Myken Tholos Mezar Mimarisinin Gelişimi” başlıklı tez çalışmamızda amacımız doğrultusunda bir katalog oluşturulmuştur. Bu noktada, farklı kültürlerden etkilenmiş olabilecek Girit adası, Anadolu ve Ege Adalarında yer alan örnekler kapsam dışı tutularak, Myken kültürünün ana merkezini oluşturan ve birbiri ile bağlantıları daha net gözlemlenen Anakara

---

¹ Wace 1921-1923.

yerleşimlerdeki tholos mezar örnekleriyle konu sınırlandırılmıştır. Girit ve Myken kültürlerindeki tholos gelişimi ya da etkileşimi konusunda henüz kesin bir fikir birliği oluşmamıştır, bu nedenle tartışmalardan olabildiğince uzak durarak belli bir bölgedeki tholos mezar yapılarını birbiri ile kıyaslamak, tholos mezarların karakteristiklerinin ortaya konmasında daha doğru bir yöntem olarak kabul edilmiştir.

Tholosların gelişiminin açık bir şekilde anlaşılması için tez içerisinde bilimsel bir veri sunmayan bazı tholos mezarlar ile tholos mezar tanımı kesin olmayan bazı mezarlar kapsam dışı bırakılmıştır. Bu noktada herkesin tartışmasız şekilde tholos mezar olarak kabul ettiği diğer tüm örnekler bir katalog kapsamında toplanarak, temel ortak karakteristikler ve tanımlama unsurları ortaya konulabilecektir. Bu örnekler değerlendirilerek tholos mezar teriminin tam olarak neyi ifade ettiği ve yapı formu ortaya konacaktır. Bu kapsamda Pellana'da tholos mezar olarak tanımlanmış ancak hafiri tarafından tholos mezar formuyla oda mezar formunun karışımı olduğu ve özel bir kategoriye konması gerektiği belirtilen² tamamı ana kayaya oyulmuş üç tane mezar yapısı ile istisnai bir şekilde oval bir odaya sahip olan Thorikos A tholosu kataloga alınmamıştır. Haklarında yeterli bilgi bulunmadığı için çalışmamıza katkı sağlamayacak olan Messenia bölgesindeki Exochiko Tholosu³, Kharokopeio Tholosu⁴, Vassiliko Tholos 2⁵, Mandra Tholosu⁶, Aetolia ve Akarnania bölgesinde yer alan Koronta antik şehri yakınlarındaki 2 küçük tholos⁷, Loutraki Amparia Tholosu⁸ ve Thessalia bölgesindeki Agios Antonios Tholos⁹ mezar yapıları da kataloga dâhil edilmemiştir.

---

² Syropoulos 1998, 34, Fig. 2.1-5.

³ Hope Simpson 1981, 125; Banou 2008, 45. Oda: Çap 7.0/8.0 m

⁴ Marinatos 1958, 192-193; Banou 2008, 45.

⁵ Valmin 1927-1928, 190-201; Banou 2008, 46.

⁶ Hope Simpson 1981, 141; Banou 2008, 46. Tholos dış çapı: 13,0 m

⁷ Pelon 1976, 256.

⁸ Tomlinson 1994-1995, 19.

⁹ Leekley & Efstratiou 1980, 133.

1970'lerde Oliver Pelon Yunan anakarası ve adalarda toplam 116 tholos mezar üzerinde çalışmıştır. Bugün ise Yunan Anakarası örneklerine Messenia bölgesinde yer alan Diodia (Kat. No. 68), Khalkias (Kat. No. 70-71), Kroikanos (Kat. No. 72), Kephlovryso (Kat. No. 79) ve Kaplani tholos mezar¹⁰ örnekleri (Kat. No. 65-66) ile Akhaia bölgesinde yer alan Troizen, Magoula tholosları (Kat. No. 80-82) da eklenmiştir. Son çalışmalarla birlikte tanımlanabilir durumda olan ve kataloğa dâhil edilen Yunan Anakarasındaki tholos mezar sayısı 115 olmuştur. Ancak bazı bölgelerde haklarında az bilgi bulunan grup halindeki mezarlar katalogda tek numara altında değerlendirilmiş ve bu mezarlara ayrı ayrı katalog numaraları verilmemiştir.

Yöntem

Bu tezde öncelikle literatür çalışması yapılarak mevcut yayınlar toplanmıştır böylece Kıta Yunanistan'da yer alan ve tholos mezar olarak kabul edilen yapıların kataloğu oluşturulmuştur. Katalogda yer alan yapıların özellikleri tezin bölümlerinde değerlendirilmiştir. İki bölümden oluşan çalışmada ilk bölümde yapıların mimari özellikleri, ikinci bölümde ise mezarların tanımı, sınıflandırması ve gelişim süreci değerlendirilmektedir. İlk bölümde "Kullanılan Yapı Malzemeleri" adı altında öncelikli olarak kullanılan taş cinsleri ve sıva kullanımı incelenecektir. Tholosların mimari anlamda bölümleri, bu bölümlerin inşasında kullanılan teknikler ve bu teknikler sayesinde ortaya konulan duvar yapıları ise I.2'de "Mezar yapısı bölümleri ve duvar teknikleri" başlığı altında incelenecektir. Mimari değerlendirmelerimiz tholos mezarların konumları ve yönlendirmeleri ile tamamlanmaktadır. İkinci bölümde ise Tholos mezarların köken ve gelişim süreci ele alınacaktır. Öncelikle II.1'de tholos mezarların genel karakteristikleri göz önünde tutularak tholos mezar tanımının tam karşılığı ortaya konulacaktır. Böylece literatürde tam bir anlam birliği oluşturulamayan "Tholos Mezar" tanımına açıklık getirilecektir. Ayrıca, mezarların yerleşimlerle bağlantısı, yerleşimlere göre dağılımları ve tüm bilgiler ışığında mezarların kim ya da

---

¹⁰ Blackman 2001-2002, 47-48.

kimler için inşa edilmiş olabilecekleri de bu kapsamda değerlendirilecektir. Tholos mezarların tipolojik olarak sınıflandırılması üzerine yapılan önceki çalışmalar ve değerlendirmelerimiz ise II.2. bölümde “Tipolojik Çalışmalar” başlığı altında irdelenecektir. Diğer bir değerlendirme konusu ise tholos mezarların köken ve gelişim sürecidir. Bu konuda bilim adamları pek çok farklı görüş ortaya koymuştur ve tüm bu öneriler II.3 Bölümde “Köken ve Gelişim Tartışmaları” başlığı altında ele alınacaktır. Son olarak tezin içerisinde yer alan tarihlerin daha iyi anlaşılması için kronoloji tablosu ve 115 adet tholos mezarın detaylı bilgilerini içeren katalog yer almaktadır.

Mezar yapılarının daha iyi anlaşılması ve tanımlanması için mezarlar yerinde incelenmiştir. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi tarafından Bilimsel Araştırma Projesi kapsamında sağlanan destekle yürütülmüş olan Yunanistan Araştırmamızda Atina’da yer alan Enstitülerde literatür çalışmaları yapılarak Türkiye’de ulaşılması zor olan pek çok yayına ulaşılmıştır. Ayrıca mezarların yerinde incelenmesi yayınlarda detaylı bir şekilde bahsedilmeyen pek çok unsurun da tarafımızca anlaşılmasını sağlamıştır. Tez çalışmasının bir bölümü de Erasmus programı kapsamında İsveç Uppsala Üniversitesinde yürütülmüştür. Hem kütüphanenin zenginliği hem de bölgede çalışan bilim adamlarının üniversitedeki varlığı tez çalışmasında oldukça fayda sağlamıştır. Tüm bu olumlu etkenler tez çalışmasının düzenlenmesine yansıtılmıştır.

Araştırma Tarihçesi

En erken araştırmalardan itibaren bilim adamlarının yoğun ilgisini çekmiş olan tholos mezarlarla ilgili ilk kapsamlı araştırmalar ve yayınlar Mykenai’deki 9 tholos üzerinde yapılmıştır. Mykenai’de ilk çalışmalar ise 1840 yıllarında Yunan Arkeoloji Derneği tarafından başlatılmış ve ilk geniş ölçekli sistematik kazılar 1873 yılında Atreus tholosuna (Kat. No. 9) yapılan sondaj çalışmaları ile Heinrich Schliemann tarafından gerçekleştirilmiştir¹¹. Çalışmaların sonuçları 1878 yılında Stamatakis tarafından ‘Περί του παρα το Ηραίων Καθαρισθεντος ταφον’ adlı makalede yayınlanmıştır. 1879 yılında

---

¹¹ Leekley & Efstratiou 1878, 271-286.

da ‘*Athenische Mitteilungen*’ içerisinde yayınlanmıştır. Schliemann ise sonuçları 1880 yılında ‘*Mycenae: A narrative of researches and discoveries at Mycenae and Tiryns*’ adlı kendi kitabında yayınlamıştır. Schliemann 1880, 1881 ve 1886 yıllarında Minyas (Orkhomenos) tholosunda (Kat. No. 90) da kazı çalışmaları gerçekleştirmiştir. Daha sonra Minyas (Orkhomenos) tholosu Heinrich Bulle ve Wilhelm Dörpfeld tarafından tekrar incelenmiştir¹². Daha sonra çalışmalara Yunan Arkeoloji Derneği temsilcilerinden Panoiotis Stamatakis Atreus tholosunu temizleyerek devam etmiştir. Ondan sonraki evrede kazılara 1880 ve 1902 yıllarında Christos Tsountas devam etmiştir. Christos Tsountas yüzden fazla oda mezar ve kalan 4 adet tholosun zirvesindeki kalıntıları ortaya çıkarmış, ancak bulgularının tamamı yayınlanmamıştır. Tsountas tahribe maruz kalmış kalıntıların mimari detaylarını ortaya koymuştur. Ayrıca Aegisthos tholosunun (Kat. No. 3) kısmen kazısını gerçekleştirmiş ve sonuçlarını Manatt ile birlikte 1892 yılında ‘*The Mycenaean age: A study of the monuments and culture of Pre-Homeric Greece*’ adlı kitabında yayınlamıştır.

1880 yılında R.Bohn Menidi tholosunda (Kat. No. 89) incelemelerde bulunmuş ve iyi bir dokümantasyon yapmıştır¹³. Bu tholosun yayını ‘*Das Kuppelgrab von Menidi*’ adlı kitapta Bohn, Köhler, Lolling ve Furtwängler tarafından yapılmıştır. Daha sonra William Dörpfeld 1908 yılında Kakavatos tholoslarından birini incelemiştir (Kat. No. 76) ve ‘*Athenische Mitteilungen*’de yayınlanan makalesinde tholosun tanımlamasını vermiştir. 1913 yılında George Karo yönetimindeki Alman Arkeoloji Heyeti tarafından Tiryns yerleşimi kazılarına başlamıştır¹⁴. Mykenai merkezine oldukça yakın olan Tiryns, tholos mezarlar açısından önemli bir merkezdir ve alanda yapılan daha sonraki çalışmalarda bir tholos mezar daha keşfedilmiştir (Kat. No. 14).

1920’lerde Alan John Bayard Wace, Mykenai çevresinde tholos mezarlar hakkında incelemelerde bulunmuş, tanımlamalar yapmış ve sonuçlarını ‘*The Report of*

---

¹² Schliemann 1881, 17-39; Tsountas & Manatt 1897, 126-123.

¹³ Bohn *vd.* 1880, 47-48.

¹⁴ Müller 1930, 218.

the School Excavations at Mycenae 1921-1923' adlı makalesinde yayınlamıştır. Benzer çalışmalar Thessalia bölgesinde de gerçekleştirilmiştir. 1905 yılında K. Kourouniotis Volos tholosunda incelemeler yapmış ve planı yayınlanmıştır (Kat. No. 96). Daha sonra 1912 yılında A. Arvanitopoulos Volos tholosunda da temizlik çalışmaları ve sağlamlaştırma çalışmaları gerçekleştirmiştir. Bununla birlikte dromosun bir kısmını açığa çıkaran A. Arvanitopoulos burada bulduğu buluntularla birlikte dromosun özelliklerini “Πρακτικά της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας” adlı makalesinde yayınlamıştır. Anakarada tholosların bulunduğu diğer bir bölge de Lakonia'dır. Bu bölgede 3 adet tholos bulunmuştur (Kat. No. 20-22). Bu mezarlar K. Rhomaios tarafından incelenmiştir¹⁵. Vourvourna'da bulunan Analipsis tepesinin yamacında 9 adet tholos tespit edilmiştir. 9 tholosun en büyüğü (Kat. No. 17) 1954 yılında diğer tholoslar ise (Kat. No. 18) 1956 ve 1957 yıllarında Rhomaios tarafından kazılmıştır, ancak bu mezarlar daha önce kaçakçılar tarafından soyulmuştur. Rhomaios bu mezarların yayını 1954 ve 1956 yıllarında ‘Ανασκαφική έρευνα κατά την αναληψιν’ adlı makalesinde yapmıştır. Anakaranın güneybatısındaki çalışmalar ise 1950'li yıllarda Marinatos ve William Taylour yönetimindeki Amerikan heyeti tarafından gerçekleştirilmiştir¹⁶. Marinatos 1960'lı yıllarda Koukounara¹⁷, Tourliditsa¹⁸ (Kat. No. 42-46), Peristeria¹⁹ (Kat. No. 53-57), Mouriatada²⁰ (Kat. No. 58), ve Routsis²¹ tholos mezarlarında da (Kat. No. 36-37) çalışmalar gerçekleştirmiştir.

---

¹⁵ Rhomaios 1954, 38-39; Rhomaios 1956, 81-82.

¹⁶ Marinatos 1956, 203-206.

¹⁷ Rhomaios 1958, 152.

¹⁸ Marinatos 1966, 129-132.

¹⁹ Marinatos 1961, 171-173; Marinatos 1962, 93-98; Marinatos 1964, 94-96; Pelon 1976, 37-50.

²⁰ Marinatos 1960, 205-206.

²¹ Marinatos 1956, 203-206.

Messenia'nın güneybatısında Koryhasion (Osmanaga) tholosu²² (Kat. No. 35). yer almaktadır. Mezarda yapılan ilk çalışmalar 19.yy sonlarına denk gelmektedir. Sinclair Hood 1960 yıllarında Koyphasion tholosuyla aynı tipte yaklaşık yüz adet mezar bulunduğunu rapor etmiştir²³. Attika bölgesindeki araştırmalar ve kazı çalışmaları ise 1880'li yıllarda başlamıştır. 1888 yılında Attika'da Thorikos bölgesinde 2 adet yeni tholos mezar keşfedilmiş ve mezarların kazıları 1890 ve 1893 yıllarında Stais tarafından gerçekleştirilmiştir²⁴. Mezarlar Thorikos A ve Thorikos B (Kat. No. 87) tholos mezarları olarak isimlendirilmiştir. Alanda 1963-1976 yılları arasında ise kesintisiz bir şekilde Belçika ekibi çalışmalar yürütmüştür. 1968 yılında J. Servais ve H. Gasche mezar odalarını temizlemiş, tümülüsün üzerinde ve dromosun giriş kısmında ek sondajlar yapmışlardır. Diğer çalışmalar Dimini tholoslarında gerçekleştirilmiştir. Dimini'de bulunan Tholos A (Kat. No. 98) 1886 yılında J. Kondakis tarafından kazılmıştır. Tholos B (Kat. No. 99) ise 1901'de Stais tarafından kazılmıştır²⁵. Diğer bir tholos da Marathon'da yer almaktadır (Kat. No. 88). Mezar 1933-1934 yılları arasında G. Soitiriadis tarafından kazılmış, 1958 yılında ise I. Papadimitrou tarafından temizlenmiş ve E. Stikas tarafından yönetilen Anastyloses Service tarafından da restorasyonu gerçekleştirilmiştir²⁶.

1980'li yıllarda Messenia'da yeni tholoslar keşfedilmiştir. K. Demakopolu²⁷ 1981-1982 yıllarında Mykenai merkezinin 5 km güneybatısında yer alan Kokla tholosunun kazısını yapmıştır (Kat. No. 15). 1981 yılında G.E. Hatzi Malthi'nin 6 km

---

²² Dickinson 1977, 62- 63; Simpson & Dickinson 1979, 139-140; Cavanagh & Mee 1998, 44, 51-52, 58.

²³ Hood 1960, 167.

²⁴ Stais 1901, 37-40.

²⁵ Stais 1901, 37-39.

²⁶ Sotiriadis 1933, 35-38.

²⁷ Catling 1981-1982, 26-27.

güneybatısında Psari tholoslarını keşfetmiştir (Kat. No. 74-75) ve aynı yıl Psari’de iki tane tholosun kazılarına başlanmıştır²⁸.

Kazı çalışmaları ile paralel giden bu araştırmaların yanı sıra tholos mezarların yapım teknikleri üzerinde araştırmalar gerçekleştirilmiştir. Özellikle, Cavanagh ve Laxton tarafından 1981 yayınlanan “*The structural mechanics of the Mycenaean tholos tomb*” ile Frizell ve Santillo tarafından 1984 yılında yayınlanan “*The Construction and structural behaviour of the Mycenaean tholos tomb*” adlı makaleler dikkat çekicidir. Aynı yıl B. Santillo Frizell 1935 yılında Persson tarafından kazısı gerçekleştirilen ancak yayını hiç yapılmayan Berbati Tholos (Kat. No. 11) mezarının “*Opuscula Atheniensia*”da kapsamlı bir yayını yapmıştır. 1987 yılında T. Papadopoulos Kallithea’da çatısının yıkılmış olduğunu kaydettiği bir tholos keşfetmiştir²⁹ (Kat. No. 86). 1990’larda yeni keşiflere devam edilmiştir. Bu keşiflerden bir tanesi çiftlik yolu yapımı sırasında ortaya çıkan ve tahrip edilen Petroto tholosudur³⁰ (Kat. No. 85). Son yıllarda yapılan çalışmalar ise daha çok mezarların mimari analizlerini ve sosyo-ekonomilerini anlamaya yönelik gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar arasında E. Banou’nun 2008 yılında yayınladığı “*The Tholos Tomb of Messenia*” makalesi oldukça önem taşımaktadır. Ayrıca 2009 yılında yapılan ve online yayınlanan “*Honouring the Dead in the Peloponnese*” sempozyumu da Banou tarafından yayınlanan Vapheio tholosu, Marabea tarafından yayınlanan Kambos tholosu (Kat. No. 23) ve Sgouritsa tarafından yayınlanan tholos mezarlarda harç ve sıva kullanımı makaleleri ile önem taşımaktadır.

---

²⁸ Catling 1982-1983, 30.

²⁹ Catling 1988-1989, 41.

³⁰ Tomlinson 1995-1996, 15.

BÖLÜM I: THOLOS MEZAR MİMARİSİ

I.1: KULLANILAN YAPI MALZEMELERİ

I.1.1: Taş Çeşitleri

Myken uygarlığına ait en erken tholos mezarın Geç Hellas I dönemine (MÖ 16 yy.'ın başlarına) ait olduğu kabul edilmektedir³¹. Tholoslar, Myken'de Geç Tunç Çağı'nın sonuna doğru oldukça sık kullanılan bir mezar tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Zaman zaman bu tip mezarlar için “arı kovanı biçimli” tabiri kullanılmaktadır. Aynı zamanda tholosların bölümleri de oda mezarlarla benzerlik göstermektedir. Bu bölümler dromos stomion ve mezar odasıdır. Tholoslar genellikle bir tepenin yamacında derin bir oyuğa gömülmüş olarak inşa edilmiştir. Bununla birlikte tholos mezarlarla oda mezarları birbirinden ayıran en büyük özellikler, tholos mezarın yuvarlak ya da yuvarlağa yakın mezar odasının yanı sıra konik bir kubbeye sahip olmasıdır. Diğer bir fark ise inşa biçimlerinde gözlenmektedir. Tholos mezarların odaları işlenmiş bloklarla kaplanırken oda mezarlarda böyle bir düzenleme gözlenmemektedir.

Mykenliler mezarın duvarlarla kaplanan kısmının inşası için, kullandıkları materyalleri genellikle zemin yüzeyinde bulunan mevcut malzemelerden ya da yakınlarındaki taş ocaklarından temin etmişlerdir³². Fakat bunlar taşın kullanımındaki uzun tecrübenin ortaya koyduğu sağduyu ve seçme yetisiyle yapılmıştır.

---

³¹ Mylonas 1966, 119-120.

³² Wace 1921-1923, 289; Tsountas 1889, 142; Bohn *vd.* 1880, 5. Wace, Kyklopien Tholosunun lento bloklarının Kharvati köyünün çevresinde bulunan ve tholos çevresinde bulunan yeri belli olmayan bloklarla benzer olduğunu belirtmiştir. Aynı şekilde, Lolling, Menidi Tholosunun dromos duvarlarında kullanılan taşların çoğunlukla Kifissos'un yakınındaki kireçtaşı yatağından getirildiğini düşünmektedir.

Tholos mezarın inşası için kullanılan taş cinslerinin başında kireçtaşı yer almaktadır; kireçtaşı büyük ölçüde mineral ve aragonitten oluşan ve içerisinde kalsiyum karbonatın farklı formları olan bir tortul kayadır. Kireçtaşlarının bazı tipleri foraminifer mercan gibi deniz organizmalarının iskelet parçalarından oluşmaktadır. Ege’de genellikle çok yaygın olarak kullanılan kireçtaşı Minyas (Orkhomenos) tholosunun inşasında da kendini göstermiştir (Kat. No. 90). Mezar özellikle Levadia bölgesinde bulunan yarı kristalize ve sert yapılı kireçtaşından oluşturulmuştur. Kireçtaşlarının belli çeşitleri kubbede oluşan baskıya direnecek kadar serttir. Üst yapının toplam ağırlığını destekleyen kubbenin alt temellerini oluşturmak için farklı kalitede kireçtaşları tercih edilir. Ayrıca stomion ve oda duvarlarının inşasında kullanılan kireçtaşlarında çatlakların varlığı da nadir olarak kaydedilmiştir³³. Argolis bölgesinde yer alan Kato Phournos Tholosunda (Kat. No. 4) ve Aslanlar Tholosunda (Kat. No. 6), küçük kireçtaşı bloklar daha büyük yontulmuş konglomera blokların üzerine konulmuştur. Bu özellik kuşkusuz toprak nemini korumak ve yapının direnç kapasitesini arttırmak için yapılmıştır. Bu uygulama üst sıra taşları büyük prasinit bloklarından oluşturulan Thorikos Tholos B (Kat. No. 87) mezarında da gözlenmektedir³⁴. Küçük kireçtaşlarından oluşan duvar işçiliğinin farklı biçimleri vardır. Aegisthos Tholosunda (Kat. No. 3), lentonun iç bloğu dışında yapının bütün her yeri kireçtaşından inşa edilmiştir. Mezarın orijinal cephesi ve dromos duvarları moloz taşlardan oluşturularak sarı kil harçla sıvanmıştır. Kapı üç adet lento bloğuyla örtülüdür. Bu bloklardan iki dış blok kireçtaşındandır, oda tarafına bakan iç blok ise konglomeradan yapılmıştır. Aegisthos Tholosunun ilk inşasından hemen sonra, tholosun cephe görünümünü daha iyi hale getirmek için orijinal cephenin hemen önüne yeni bir cephe inşa edilmiştir. Taşların arasında kalan boşluklar da sarı kil ve küçük taşlarla doldurulmuştur. Cephenin temel seviyesinde ise büyük dikdörtgen konglomera bloklar yer almaktadır. Bu blokların üzerinde ikinci cepheye ait payandalar yükselir. Yapının kapı girişinde ve yapı

---

³³ Tsountas 1889, 139-140.

³⁴ Gasche & Servais 1971, 52.

cephesini oluşturan yan blokların alt iki sırası porosdan oluşturulmuştur³⁵. Ayrıca Kambos Tholosunda (Kat. No. 23) ve Menidi Tholosunda (Kat. No. 89) kullanılan malzeme özel kalitede bir kireçtaşıdır³⁶. Kireçtaşı birçok mezarın büyük bloklarında da kullanılmıştır.

Kireçtaşının genellikle büyük tholoslarda lento bloklarının üzerindeki baskıya dayanamayacak kadar kolay kırılabilen bir yapıda olduğu kabul edilir. Bu sebeple lento bloklarının üzerindeki baskıya dayanabilmesi için seçilecek malzeme konglomeradır. Aegisthos Tholosunun (Kat. No. 3) cephe tarafındaki lento blokları kireçtaşından olmasına karşın en içteki lento bloğu konglomeradandır. Messenia'nın en büyük tholoslarından, Ano Englianos Tholosunda (Kat. No. 31), Peristeria Tholos 1'de (Kat. No. 53) ve Kakovatos Tholos A'nın (Kat. No. 76) lentosunda da konglomera bloklar kullanılmıştır³⁷. Tholoslarda en yaygın kullanılan ikinci malzeme olan konglomera bağımsız tortul kayalardan meydana gelen ve içerisinde ince taneli matris barındıran bir kaya cinsidir. Bu kaya cinsi kum ve çakılların basınçla birleşmesi suretiyle ortaya çıkmış ve içerisinde köşeli klastikler barındırması sebebiyle breşten farklılık göstermiştir.

Konglomera kullanımı Mykenai'de oldukça sık karşımıza çıkmaktadır. İlk olarak GH IIA evresine ait tholoslarda kullanılmaya başladığı önerilen³⁸ bu taşın seçilmesinin sebebi olasılıkla neme ve ezilmeye dayanıklılığından kaynaklanmaktadır. Mykenai'de Genii Tholosundan (Kat. No. 7) sonra en yaygın konglomera kullanımı Panagia Tholosunda gözlenmektedir (Kat. No. 5). İşlenmiş kireçtaşı ve konglomera kullanımının en güzel örneği ise Kato Phournos Tholosunun stomionudur (Kat. No. 4). Diğer hiçbir mezar Kato Phournos Tholosunun stomionundaki mükemmeliyete sahip

---

³⁵ Wace 1921-1923, 300.

³⁶ Bohn *vd.* 1880, 47; Bohn, Menidi Tholos mezarının lento bloklarının Kifissos kıyılarından gelen bir taştan inşa edildiğini gözlemlemiştir.

³⁷ Dörpfeld 1908, 306; Blegen 1954, 30.

³⁸ Wright 1978, 229-235.

değildir. Duvarların yüzeysel görünümünü iyileştirmek ustaların malzeme seçiminde önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda konglomera ve kireçtaşının bir arada kullanılmasıyla oluşturulmuş tekniğin en güzel örnekleri Klytemnestra Tholosu (Kat. No. 8) ve Atreus Tholosunda ortaya konulmuştur (Kat. No. 9). Bu teknik oldukça büyük bloklarla ve de özenle düzeltilmiş Atreus Tholosunun iç lentosunda kullanılmıştır. Büyük konglomera bloklarının dış yüzeyinin sertliği nedeniyle Mykenli ustalar malzemeyi yontmak için sağlam taş işleme teknikleri geliştirmişlerdir.

Tercih edilen diğer taş cinsi ise yontulması oldukça kolay olan porosdur³⁹. Kolayca yontulabilen ve şekillendirilebilen porosun ilk işleme girişimleri, Orta Hellas'ın geç döneminde Messenia'daki tholosların cephelerinde ve Argolis'de ki tholos mezarlarda gözlenmiştir⁴⁰. Yapılan araştırmalar sonucunda mezarlarda düzenli taş yüzeyleri kullanıldığı gözlenmiştir. Dikkatli bir şekilde yontulmuş bu bloklar, dekoratif yapı cepheleri oluşturulmasına izin vermiştir. Bu dekoratif yapı cephesi ana giriş kapısında anıtsal bir görünüm sağlamıştır. Panagia Tholosunda (Kat. No. 5) yapı cephesini çevreleyen iki büyük poros bloğundan yapı temeli oluşturmuştur. Poros taşının yumuşak yapısından ve sağlam olmayışından dolayı mezar odasının duvarının inşasında ya da stomion duvarlarında kullanılması nadir olarak karşımıza çıkmaktadır. Daha sağlam taşların tercih edilmesi nedeniyle Messenia'nın güneyindeki küçük mezarlarda da porosa pek rastlanmamaktadır. Ancak kısmen Kambos Tholosu (Kat. No. 23), Voidokilia Tholosu (Kat. No. 41) ve özellikle porosun tek malzeme olarak kullanıldığı Tragana'nın iki Tholosu (Kat. No. 33-34) bu durumun dışındadır. Poros kullanımı Mykenai'de Aslan Tholosunda (Kat. No. 6) ve Kato Phournos Tholosunda (Kat. No. 4) yoğun olarak gözlenmiştir. Aslan Tholosundaki duvarların kötü korunma durumu kullanılan maddenin nemden ve erozyondan dolayı tahrip olmasından kaynaklanmaktadır. Tragana Tholos 1'de (Kat. No. 33) ise poros bloklarının lento

---

³⁹ Waelkens 1992, 10.

⁴⁰ Wright 2006,17.

olarak kullanılması oldukça şaşırtıcıdır. Marinatos'a göre, tholosdaki, bu olağandışı kullanım kaliteli malzemenin azlığı ile açıklanabilmektedir⁴¹.

I.1.2: Sıva ve Harç

Myken tholoslarında MÖ 15.yy itibariyle sıva kullanımı görülmektedir. GH II evresine ait olan Peristeria Tholos 1'in (Kat. No. 53) dromos duvarlarında taşların birleşiminde ve az miktarda da kireçtaşı bloklarda sıva kullanılmıştır. Aynı dönemden Vaphio Tholosunda (Kat. No. 20) da söve taşlarının çatlaklarını ve birleşimlerini kapatmak için sıva kullanılmıştır. Mykenai ve çevresindeki bölgelerde GHIIA ve sonraki dönemlere ait bazı tholoslarda poros ve konglomera blokların birleşimleri sıva ile sıvanmıştır. Sıva kullanımının, cephelerinde basit kabartma bezemelere sahip olan Wace'in sınıflandırmasındaki II. grup tholoslarla birlikte başlamış olduğu düşünülmektedir⁴². Bununla birlikte, sıva I. grubun son mezarı olan Aegisthos Tholosunda (Kat. No. 3) ve GH III evresine ait olan Genii Tholosunda (Kat. No. 7) da kullanılmıştır⁴³. Pelon⁴⁴ sıvanın kullanım amacının sadece dekoratif olduğunu düşünmektedir.

Panagia Tholosunun (Kat. No. 5) dromosunda poros bloklarla kireçtaşı blokların birleşiminde ve stomionun konglomera taşlarının birleşiminde sıva kullanımı görülmektedir. Wace'in sınıflandırmasında⁴⁵ 2. grubun ikinci mezarı olan Kato Phournos'da (Kat. No. 4) sıva kullanımı daha fazladır. Dromosun poros bloklarında ve cephe ile stomionun konglomera bloklarının birleşim yerleride sıva ile kaplanmıştır⁴⁶.

---

⁴¹ Marinatos 1960, 206.

⁴² Pelon 1976, 184.

⁴³ Pelon 1976, 167.

⁴⁴ Pelon 1976, 292-305.

⁴⁵ Bkz. Bölüm II.2.

⁴⁶ Pelon 1976, 163-164.

Bu grubun son mezarı olan Aslan Tholosunda (Kat. No. 6) da dromosun kireçtaşı duvarı ile ince işçilikli poros blokların birleşimi kalın bir sıva tabakasıyla vurgulanmıştır. Yine cephe ve stomiondaki poros ve konglomera blokların birleşimi de sıvaya sahiptir. Ayrıca oda ve stomion tabanının sıva ile kaplı olduğu kazı sırasında kırmızı rengin hala görebildiği aktarılmaktadır⁴⁷. Aegisthos Tholosunun (Kat. No. 3) kapı sövelerindeki poros bloklarla moloz duvarın birleşiminde sıva ve kil harç az miktarda kullanılmıştır⁴⁸. Birleşimleri sıva ile vurgulama uygulaması GH IIIA evresine ait Genii Tholosunda (Kat. No. 7) da kullanılmış ve söveleri ile stomion duvarlarının birleşim yerlerinde sıva kullanılmıştır. Yukarıda bahsedilen Mykenai mezarlarında sıva özellikle poros ve konglomera blokların olduğu bölümlerde su geçirmezlik amacıyla kullanılmıştır. Mykenai örneklerinin yanı sıra sıva GH IIA evresine ait Berbatı⁴⁹ Tholosunun (Kat. No. 11) cephesindeki poros blokların birleşiminde, Prosymna Tholosunun (Kat. No. 10) dromos, söve ve stomionundaki poros ve konglomera bloklarının birleşim yerlerinde kullanılmıştır⁵⁰. GH IIB-III A/1 evresine ait Kokla Tholosunun (Kat. No. 15) anakayadan yontulmuş cephesinde kalın bir sıva bulunmaktadır. Kokla Tholosunun cephesinde çatının ahşap kirişlerini taklit eden beyaz zemin üzerine mavi ve kırmızı disklerden oluşan bir bezeme yapılmıştır⁵¹. Aynı dönemden Tiryns Tholosunda (Kat. No. 14) da sıvalı kapı sövelerinin üzerinde boya ile yapılmış spiraller ve lento üzerinde de kırmızı boya izleri bulunmuştur⁵². Sıvalı ve freskolu Myken tholosları oldukça az sayıda olup bunlar da Argolis bölgesinde yer almaktadır. En erken Myken duvar resimlerinin mezarlarda görüldüğü dikkate alındığında, Mykenai'deki birkaç erken tholosun giriş bölümünde sıvanın dekoratif olarak kullanımının 15. yy kadar erken bir tarihte başlamış olabileceği düşünülmektedir. Mykenai'deki sıvanın hem dekorasyon

---

⁴⁷ Wace 1949, 40-41.

⁴⁸ Pelon 1976, 161.

⁴⁹ Pelon 1976, 178.

⁵⁰ Pelon 1976, 178-177.

⁵¹ Demakopoulou 1990,113.

⁵² Pelon 1976, 181.

hem de su geçirmezlik amaçlı kullanıldığı örneklere ilave olarak Kokla ve Tiryns Tholoslarının cephelerinde sıva kullanımı tamamen dekoratif amaçlıdır. Bununla birlikte kabartmaların tercih edildiği Minyas (Orkhomenos) (Kat. No. 90), Klytemnestra (Kat. No. 8) ve Atreus (Kat. No. 9) gibi tholoslarda boyalı bezemeler oldukça nadir olarak kullanılmıştır. GH bezemeli mezarların erken örneklerine ait herhangi bir veri bulunmamaktadır ve muhtemelen anakarada kullanım ihtiyaçlarına bağlı olarak kendiliğinden gelişmiştir⁵³.

Mevcut verilerden sıva ve harç kullanımının özellikle poros blok kullanılan tholoslarda, blokların birbiri ile daha iyi uyum sağlaması ve su geçirmezlik sağlamak amacıyla yapıldığı anlaşılmaktadır.

I.2: MEZAR YAPISI BÖLÜMLERİ VE DUVAR TEKNİKLERİ

Tholos mezarlarda genelde 3 ana bölümden bahsedilmektedir ancak mezarlar 4 ana bölümden oluşmaktadır (Lev. 1). Bu bölümler dromos, stomion, mezar odası ve tümülüstür.

I.2.1: Dromos

Mezar odasına girişi sağlayan dar geçit olarak da tanımlanan dromos, tholos mezar yapılarında zorunlu bir öge olarak düşünülmüştür⁵⁴. Dromos yapısı Myken tholoslarında mimari olarak zorunlu bir öge olmakla birlikte daha erken dönemlere tarihlendirilen Peloponnessos tholoslarının bazılarında dromoslar inşa edildiği halde ya belirsiz kalmıştır ya da az görünür durumdadır. Dörpfeld, Kakovatos Tholos C'de (Kat. No. 78) dromosa ait bir iz bulamamıştır, çünkü mezarı çevreleyen anakaya dromos yapımı için yeterince güçlü değildir. Aynı şekilde, Analipsis Tholosunda (Lev. 43. 1)

---

⁵³ Sgouritsa 2009, 737-754.

⁵⁴ Wace & Stubbings 1962, 483; Mylonas 1966, 119.

tepenin şiddetli eğiminden dolayı hiçbir zaman dromos bulunmadığı savunulmuştur⁵⁵. Mc Donald ve Hope Simpson⁵⁶ da oda zemini orijinal yürüme seviyesinin 1 m altında bulunan Osmanaga (Koryphasion) Tholosu (Kat. No. 35) için mezara girişin dik bir eğimle kısa dar geçit şeklindeki koridordan gerçekleştiğini önermişlerdir.

Dromosun boyutları genellikle tholos yapısının boyutlarına göre inşa edilmiştir. Fakat Messenia'nın birçok tholosunda tholosun boyutu ne olursa olsun dromos, zemin üzerinde ve tümülüs altında oldukça kısa basit ve fonksiyonel bir geçit şeklinde düzenlenmiştir. Ancak yine Messenia bölgesinde yer alan Kato Englianos Tholos (Kat. No. 30), Ano Englianos Tholos (Kat. No. 31), Peristeria Tholos 1 (Kat. No. 53), Peristeria Tholos 2 (Kat. No. 54) ve Tragana Tholos 1'in (Kat. No. 33) dromos uzunlukları diğerlerinden farklıdır. Peristeria Tholoslarının (Kat. No. 53-57) ve Ano Englianos tholosunun (Kat. No. 31) dromos uzunlukları 10 m'yi geçmektedir. Kato Englianos Tholos (Kat. No. 30) ve Tragana tholos 1'in ise 10 m civarındadır. Bununla birlikte Koukonara Livaditi (Kat. No. 42) ve Voidokilia (Kat. No. 41) tholoslarının dromosları örnek alındığında ise Messenia'daki mezarların dromoslarının basit ve açık bir geçit şeklinde toprak yüzeyine inşa edildiği anlaşılmaktadır. Dromosların tüm izlerinin yıllar geçtikçe tümülüsün bozulmasıyla birlikte kaybolduğu açıklanmıştır. Sonuç olarak dromosun bir şekilde yok olduğu muhtemel gözükmemektedir⁵⁷.

Dromos yan duvarlarının iki türlü görevi vardır. Bunlardan ilki duvarların deformasyona meyilli kısmının çökmesini önlemek, ikincisi ise duvar kenarlarını aşındıran sızıntıları önlemektir. Yapının su geçirmezliğini güvence altına almak için de duvar içinde ve arkasında kil harç kullanılmıştır. Wace, Myken Tholoslarını sınıflandırırken dromoslar için sadece dromos duvarlarının inşasını göz önünde bulundurmuştur⁵⁸. İlk grubun⁵⁹ tholosları zemin altında kayadan basitçe yontulan

---

⁵⁵ Marinatos 1954, 274.

⁵⁶ McDonald & Hope Simpson 1961, 242.

⁵⁷ Blegen *vd.* 1973, 115.

⁵⁸ Persson 1931, 140-141.

dromoslara sahiptir. Kyklopien Tholos (Kat. No. 1) ve Epano Phournos Tholos (Kat. No. 2) bu tanıma tamamen uymaktadır, fakat Aegisthos Tholosunun (Kat. No. 3) dromos duvarları sadece üst kısımlarda kısmen iki katına çıkarılmıştır.

Wace'in sınıflandırmasında yer alan 2. grup ve 3. grup⁶⁰ tholosların dromos duvarları boylamasına üçgen şeklinde görünen duvarlarla kaplanmıştır. Duvarın taş düzeni 2. grubun ilk tholosundan 3. grubun son tholosuna kadar gittikçe artan bir gelişim göstermektedir⁶¹. Argolis'de Mykenai kentinde dromosu taş kaplı olmayan tholos mezar örneği bulunmazken durum Argolis bölgesi dışında tamamen farklıdır. Lakonia'da ise 29,80 m uzunluğundaki dromosa sahip olan Vaphio Tholosu (Kat. No. 20) uzun dromos duvarlarıyla kendini göstermiştir. Peloponnesos'un güneybatısındaki tholoslarda dromos yapısının çok belirgin olmadığı fark edilmektedir⁶². Messenia'da ise taş kaplı dromosa çok rastlanmamasının nedeni mezarı yapan mimarlardan kaynaklanmaktadır. Dromosun özellikle blok taşlardan inşa edilmeyişi Kato Englianos (Kat. No. 30), Ano Englianos (Kat. No. 31), Tragana (Kat. No. 33-34) ve Kakovatos Tholoslarında (Kat. No. 76-77-78) da gözlenmektedir. Kuşkusuz bunun nedeni dromosun Mykenai'deki kadar öneme sahip olmaması ve anıtsal planda dromosun hiçbir rol oynamamasıdır. İşlenmemiş yan duvarlar ve tamamıyla bloklarla kaplanmış yan duvarlar arasındaki sonuçları daha net görebilmek için tholosların oldukça yoğun olarak yer aldığı Peloponnesos'un güneybatısına bakılabilir. Peristeria Tholos 1'in (Kat. No. 53) dromosunun sadece 1,90 metresi duvarla kaplanmışken, toplam uzunluğu 12 m kadardır. Vassiliko Tholosunun (Kat. No. 64) dromosunun 3,40 metresi duvarlarla kaplanmış olmakla birlikte toplam uzunluğu 12 m ya da 15 m olarak tahmin edilmektedir. Kopanaki Tholosunun (Kat. No.

---

⁵⁹ Bkz. Bölüm II.2.

⁶⁰ Bkz. Bölüm II.2

⁶¹ Pelon 1976, 289-290.

⁶² Tourliditsa Tholosunun (Kat. No. 52) dromosu, uzatılmış bir stomion gibi inşa edilmiştir. Nichoria Tholoslarında (Kat. No. 24-29) ise dromos kısa tutulmuştur.

60) dromosu 3,10 m uzunlukta duvarlarla kaplanmışken, Mouriatada Tholosu (Kat. No. 58) 4,50 m uzunlukta duvarlarla kaplanmıştır.

Farklı bölgelerde yer alan tholosların dromos yan duvarları inşa edilirken yerel bir geleneğin devamından çok Mykenai'de kullanılan inşa özelliklerinin devam ettirildiği gözlenmiştir. Malthi Tholosları ile (Kat. No. 62-63), Kambos Tholosunun (Kat. No. 23) dromosunda ve dromos yan duvarlarının tamamen bloklarla kaplandığı düşünülen Peristeria Tholos 2'de (Kat. No. 54) bu geleneği görmek mümkündür. Ancak Argolis tholoslarının dromosları daha gelişmiş bir bakış açısıyla inşa edilmiştir. Ayrıca Peloponnesos'un güneybatısındaki tholosların çoğunun Messenia'daki tholosların dromoslarına benzer bir görürünüm sunduğu gözlenmiştir. Peloponnesos'un dışında, tholos mezarlarda dromos varlığına çok fazla rastlanmamıştır. Sadece Marathon Tholosunun (Kat. No. 88) cephesinin önünde 1,10 m uzunluğu geçen ve yapının cephesiyle aynı seviyeye (5,70 m yüksekliğe) ulaşan duvarlar vardır, fakat dromosun geri kalanı kayadan basitçe yontulmuştur. Bu duvar ile kısmi şekilde dromos oluşturulmuştur. Kısmi ya da tamamen oluşturulan dromos yan duvarları stomionu destekleme amacı taşımamakla birlikte J. Servais⁶³ dromos yan duvarlarının stomion için payanda görevi gördüğünü öne sürmüştür. Fakat Aegisthos Tholosu (Kat. No. 3) bu duvarların yapılış amacının stomiona destek vermek olmadığını göstermektedir. Dromos yan duvarlarının taş yüzeyi genellikle işlenmemiş moloz taşlardandır ya da bazen Dendra Tholosundaki gibi (Kat. No. 12) dairesel bir şekil verilmiş ve araları da küçük taş parçalarıyla ve kil ya da toprakla doldurulmuştur⁶⁴. Aegisthos Tholosunun dromos yan duvarlarının olmayışı mezarın kaba görünmesine yol açmıştır⁶⁵. Wace'ın sınıflandırmasında⁶⁶ Aegisthos Tholosunun hemen arkasından gelen Panagia Tholosu

---

⁶³ Servais *vd.* 1971, 34.

⁶⁴ Dromos yan duvarlarında kullanılan moloz taşlar genellikle çok az yontulmuştur. Dromosta büyük bloklardan büyük tipteki bir taş düzeninin varlığının gözlemlendiği sadece üç tholos vardır: Argolid Kazarma Tholosu (Kat. No.13) ve Phoki'de Medeon'un iki Tholosu (Kat. No.91-92).

⁶⁵ Aegisthos Tholosunun dromos yan duvarları anakayadan kesilerek inşa edilmiştir.

⁶⁶ Bkz.Bölüm II.2

(Kat. No. 5) da Aegisthos Tholosu gibi kaba bir görünüm sergilemektedir. Mykenai’de, oda ve stomionu özenle işlenmiş bloklardan yapılmış Genii Tholosunun (Kat. No. 7) dromosu Panagia Tholosunun dromosuyla karşılaştırıldığında daha düzenli taş sıralarından oluşturulduğu görülür. Mykenai ve çevresindeki taş ustalarınca bir araya getirilmiş taşlardan oluşturulmuş, sadece estetik kaygısına cevap veren dromos yan duvarlarında bulunmuştur. Mykenai’de bu duruma uyan sadece işlenmiş taşların bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş dromos yan duvarlarına sahip mezar Panagia Tholosudur⁶⁷.

Mykenai’de sadece Klytemnestra Tholosu (Kat. No. 8) ve Atreus Tholosunun (Kat. No. 9) dromosunda işlenmiş konglomera bloklar kullanılmıştır. Her iki tholosda da taşlar düzenli olarak art arda getirilmiş ve taş sıralarının en iyi biçimine imkân veren blokların⁶⁸ dik açı yapacak şekilde düzenlenmesi göz önünde tutulmuştur. Ayrıca Atreus Tholosunda yapıdaki dengeyi en iyi şekilde sağlamak için işlenmiş bloklardan büyük olanlar alt sıralarda daha küçük bloklar büyük blokların üzerine gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Atreus Tholosunun dromos yan blokları arasında yapılan kazı çalışması sonucunda duvarların küçük kireçtaşlarının kille birleştirilerek önüne konglomera blokların yerleştirilmesiyle inşa edildiği anlaşılmıştır. Konglomera blokların yüzü işlenmemiş kireçtaşı ve moloz taşlar kullanılarak kil harçla bağlanarak kalın bir blokajla iki katına çıkarılmıştır. Klytemnestra Tholosunda da benzer bir düzen vardır fakat Atreus Tholosundan daha özensiz yapıldığı görülmüştür.

Argolis’de, Panagia Tholosu (Kat. No. 5) ile benzerlik gösteren Prosymna Tholosunun (Kat. No. 10) 5 m’nin üstünde uzunluğa ulaşan dromos yan duvarları da moloz taşlarından oluşan daha basit bir duvar işçiliğiyle kaplanmıştır.

Argolis’de bulunan tholos mezarların dromos duvarlarında, kare şekline getirilmiş bloklar sık görülür. Bu işlenmiş blokların birbirleriyle birleştiği yerler arasında

---

⁶⁷ Wace 1921-1923, 318.

⁶⁸ Dörtgen bir bloğun dik açı yapacak biçimde işlenerek, yakınındaki bir bloğun çıkıntılı açısına daha iyi uyum sağlaması için, iç açı şeklinde açı yapan blokların birbirine daha iyi geçmesine zemin hazırlamıştır. Bu duvar işçiliği taş sıralarının dengelemesinde rol oynamaktadır.

kalan boşluklar dekoratif sıvalar ile doldurulmuştur. Yapılan bu duvar işçiliği uygulaması Kato Phournos Tholosundan (Kat. No. 4) itibaren bilinmektedir ve 2. grubun⁶⁹ tholoslarının inşa sürecinde de kullanılmıştır. Ayrıca Atreus Tholosu ve Klytemnestra Tholosu gibi daha geç döneme ait tholosların dromos yan duvarlarında da görülmektedir⁷⁰. Çoğu zaman dromos duvarlarının yüksekliği bir uçtan bir uca iki katına çıkarıldığında, bu duvarlar üçgen form alacak şekilde yükseltilmiştir⁷¹. Ayrıca dromos duvarlarındaki bu yükselme dış uçtan yapı cephesinin üstüne kadar düzenli bir eğim göstermektedir. Bu düzenli eğim dromos duvarlarındaki moloz taşların yanlamasına yerleştirilerek taşların bir düzlem oluşturması ile ortaya çıkmıştır. Aegisthos Tholosundan (Kat. No. 3) beri bilinen bu eğimli düzenlemeye⁷² Panagia Tholosunda (Kat. No. 5) ve Genii Tholosunda (Kat. No. 7) da rastlanmaktadır. Peloponnesos'un güneybatısında, yer alan Vassiliko Tholosunun (Kat. No. 64) dromos yan duvarlarında ise bu taş sırası basit bir görünüme sahiptir, dromosu çok iyi korunmuş olan Malthi'nin iki tholosunda (Kat. No. 62-63) ise görülmemektedir. Daha geç tarihli Menidi Tholosunun (Kat. No. 89) dromos yan duvarlarının üstü ise basamaklı bir eğime sahiptir.

Wace, Klytemnestra Tholosunun (Kat. No. 8) dromosunun batı duvarında işlenmiş blokların varlığını tespit etmiştir⁷³. Atreus Tholosu (Kat. No. 9) kadar iyi halde olan Klytemnestra Tholosu incelendiğinde Mykenli ustaların dromos duvarları üzerinde oluşmuş olan yamaç eğimini takip etme kaygılarının olmadığı görülmektedir. Bu ustalar birbirini takip ederek ilerleyen blokların yüksekliklerini kademeli olarak düşürmüştür. Dromos yan duvarlarının bitimine doğru moloz taşlar gözlenmiş, ancak Atreus Tholosunda dromosun güney duvarında zirveden itibaren birbirini takip ederek ilerleyen

---

⁶⁹ Bkz. Bölüm II.2

⁷⁰ Pelon 1976, 305.

⁷¹ Bununla beraber Messenia'da Peristeria Tholos 2'nin (Kat. No. 54) ve Thessalia'daki Pteleon Tholos E'nin (Kat. No. 104) dromos yan duvarlarında da bu uygulamayı görmek mümkündür.

⁷² Wace 1921-1923, 297; Wace sadece duvar üstünde üst temele konulan sarı kil tabakasının kalınlığından bahsetmiştir.

⁷³ Wace 1955, 197.

blokların varlığı doğu ucu yakınında yukarıdaki kurala uymamıştır⁷⁴. Bunun açıklaması olarak ise modern restorasyon sırasında etrafta bulunan blokların rastgele yeniden kullanıldığı gösterilmiştir⁷⁵.

Tholos mezarların dromosları hakkında yapılan çalışmalar sonucunda ölen kişi gömüldükten sonra dromosların tamamıyla toprakla doldurulduğu kabul edilmiştir. Tsountas, Klytemnestra Tholosunun dromosunda bulunan toprak dolgunun Myken çağında yapay olarak oluşturulduğunu ortaya çıkarmıştır⁷⁶. Bununla birlikte mezarların zeminlerinde çeşitli tabakalar olduğu da tespit edilmiştir. Atreus Tholosunun dromos zemini, dromos uzunluğu boyunca ince beyaz kilden oluşan yapay bir tabaka ile kaplanmıştır. Malthi'nin iki tholosunda (Kat. No. 62-63) ise istisnai bir şekilde kireç ve sertleşmiş kilden yapılmış kalınlığı 20 cm civarında ek bir tabaka bulunmuştur. Malthi Tholos 1'de bu tabaka zemin seviyesinde küçük plakaların üzerinde serpilmiş şekilde bulunmaktadır ancak tabakanın işlevi belli değildir. Tsountas, Vaphio Tholosunun (Kat. No. 20) dromos zemininde bilinçli olarak yapıldığı düşünülen çakıl bir kaplamının varlığından bahsetmiştir⁷⁷ ve bu örnek Peloponnesos'da tektir. Epirus'da da Parga Tholosunun (Kat. No. 115) dromos zemininde deniz çakıllarından oluşan bir tabakanın varlığını belirlenmiştir. Schliemann ise Minyas (Orkhomenos) Tholosunun (Kat. No. 90) dromosunda, stomionun yakınında bulunan plakalardan anlaşılan taş döşemenin var olduğunu önermiştir⁷⁸.

Bazı durumlarda ise, tholosların dromos zemini altında oluklar yer almaktadır. Bu oluklar mezardaki su sızıntılarının ya da yağmur sularının boşaltılması için inşa edilmiştir. Aegisthos tholosunun (Kat. No. 3) dromosunda, yapı cephesinin yakınında, bilinen diğer örneklerden farklı olarak kayadan basitçe yontulmuş olan bir oluğun varlığı

---

⁷⁴ Wace 1949, 130.

⁷⁵ Wace 1956, 117.

⁷⁶ Tsountas & Manatt 1897, 140.

⁷⁷ Tsountas 1889, 137.

⁷⁸ Schliemann 1881, 26.

tespit edilmiştir. Kopanaki Tholosunda (Kat. No. 60) da dromos zemini altında bir oluk bulunmaktadır. Klytemnestra Tholosunda (Kat. No. 8) bulunan oluk ise diğer örneklerle göre oldukça titiz hazırlanan mimari özellikler göstermektedir. Bu tip oluklar genellikle mezar odasının girişinden başlamaktadır. Klytemnestra Tholosunun oluşu da mezar odası girişinden başlamış ve dromosu boydan boya geçmiştir.

Dromoslar genellikle taş bir duvarla kapatılmıştır. Mezar girişini kapatmak için kullanılan bu duvar ayrıca dromosta biriken toprakları tutma görevi de görmektedir⁷⁹. Myken mimarları kapatma duvarını tümülüs destek duvarının uzantısında inşa etmişlerdir. Bu duvarın Malthi'nin iki tholosu hariç Messenia'nın diğer tholoslarında bulunmaması dikkat çekicidir. Messenia gibi yapı malzemelerinden yoksun olan bir bölgede dromosların kapatma duvarlarının olmayışı taşların yeniden kullanılmış olabileceğinden kaynaklı olabilir, ancak bu kapatma duvarının olmadığına dair yeterli bir açıklama değildir. Mykenai'de, böyle bir duvarın ilk gerçek kalıntıları Kato Phournos Tholosunda (Kat. No. 4) görülmektedir. Kapatma duvarı poros bloklardan inşa edilmiştir ve duvarın sadece tek bir sırası korunmuştur. Aegisthos Tholosunun, yan duvarlarının ucunda ise büyük blokların varlığı kaydedilmiştir. Dromosun kapatma duvarının çok daha başarılı örnekleri 3. grubun tholoslarında özellikle de Klytemnestra Tholosu ve Genii Tholosunda (Lev. 41. 1) gözlenmektedir. Ancak, Wace 1939 yılında yaptığı sondajlar sonrasında bu mezarlarda kapatma duvarı taşlarının yeniden kullanıldığını öne sürmüştür⁸⁰. Thorikos Tholos B'nin (Kat. No. 87) dromos kapatma duvarı en iyi korunmuş örneklerdendir. Kapatma duvarı tümülüs destek duvarı taşlarının, dromos uzantısına doğru yerleştirilmesiyle oluşturulmuştur. İki duvar arasındaki duvar işçiliğinin devamlılığı açıkça görünmektedir (Lev. 31. 1). Tümülüs destek duvarının kuzey kısmı daha anıtsal bir görünüme sahiptir ve boyutları dromosu kapatan duvarlarınkine uyumludur. Servais⁸¹, bu devamlılığı mezarı çevreleyen peribolosun bir ögesi olarak ele almıştır.

---

⁷⁹ Tsountas & Manatt 1897, 40.

⁸⁰ Wace 1949, 130.

⁸¹ Servais *vd.* 1971, 32.

Tholosların dromosları nadiren mezar yeri görevi de görmektedir. Tsountas⁸² 1892 yılında Klytemnestra (Kat. No. 8) mezarındaki dromosta düzensiz dikdörtgen biçimde bir çukur keşfetmiş ve kazıldığında içinde bulunan eşyalara göre bir kadın mezarı olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca Marathon tholosunun (Kat. No. 88) dromos girişinde ve Kaplani tholosunun (Kat. No. 65) dromosunda da mezar çukurları bulunmaktadır.

I.2.2: Stomion

Stomion tholoslarda yapı cephesinin ve kubbenin payandası şeklinde düzenlenmiştir. Bu basit giriş yolu düzeni, kısa bir dromos gibi gözükmetedir (Lev. 1). Bu mimari özellik sayesinde tholoslar daha belirgin hale gelmektedir. Bu özelliği taşıyan mezarların çoğu Geç Hellas III döneminden önceki zamana tarihlendirilmektedir. Mykenai'de, Kyklopien Tholosunun (Kat. No. 1) ve Epano Phournos Tholosunun (Kat. No. 2) stomion iç yan bloklarından biri yıkılmıştır⁸³. Aegisthos Tholosunun (Kat. No. 3) ise stomionu korumuştur, fakat yan blokları oda tarafına doğru kaymıştır. Stomion 1914 yılında ek bir duvarla desteklenmiştir. Wace tarafından önerilen tipolojik sınıflandırmada⁸⁴ bu üç mezarın Mykenai şehrinin en eski üç mezarı olduğu ve stomionun dayanıksızlığının tasarım hatasından kaynaklandığı belirtilmiştir⁸⁵. Aynı problem Klytemnestra Tholosunda (Kat. No. 8) da gözlenmiştir, ancak sorunun stomionun dayanıksız yapısından değil dromosun doğu duvarının bir kısmına zarar veren yağmur sularının sızıntılarından kaynaklandığı anlaşılmıştır⁸⁶. Tsountas, Vaphio Tholosunun (Kat. No. 20) stomion bloklarında eski kırıkların

---

⁸² Tsountas 1892, 57. Mezar çukuru içinde inci ve fildişi süslemeli iki ayna bulunmuştur.

⁸³ Wace 1921-1923, 289-292.

⁸⁴ Bkz. Bölüm II.2.

⁸⁵ Wace 1921-1923, 357-358; Pelon 1976, 310-311.

⁸⁶ Wace 1921-1923, 357-358.

bulduğunu ve bu deformasyonun yağmur sularının sızıntılarından kaynaklandığını belirtmiştir⁸⁷.

Tholosların stomion genişliği lento seviyesinde azalmaktadır. Bu alana yapılan duvar eklenmesi düzeltme kaygısından kaynaklanmaktadır ve geçide doğru hafif yıkılacak görünümde olan yan duvarlar kayma olasılığı olmadan lento ağırlıklarıyla sıkıştırılmış durumdadır⁸⁸. Bazı mezarların duvarlarında ise yukarı doğru bir yönelim gözlenmiştir, fakat genellikle tepeye doğru olan bu yönelim çok belirgin değildir. Ancak Kopanaki Tholos B’de (Kat. No. 60) bu yönelimi görmek mümkündür. Bu mezarda stomionun üst kısmı korunmamıştır, fakat duvarların eğimi yüksekliğe doğru uzamış gibidir ve zemin üstünden 2,40 m yukarıda birleşmişlerdir. Belli durumlarda ise dromostan başlayarak odaya doğru stomionun zemininde de genişliğin azaldığı gözlemlenmiştir⁸⁹.

Stomionun yan duvarları genelde dromosa doğru dikey olarak oluşturulan büyük destek şeklinde bir görünüme sahiptirler ve odaya doğru bakan bloklar tavan eğimine uyum sağlayacak şekilde yontulmuştur. Stomionda kullanılan blokların hacmi binanın geri kalanında kullanılan blokların hacminden daha fazladır. Mykenai’deki mezarların stomionlarında ortalamanın üstünde yüksekliği ve uzunluğu olan blokların kullanıldığı gözlemlenmiştir. Tiryns Tholosunun (Kat. No. 14), kuzey yan duvarlarında iki adet çok büyük blok kullanılmıştır⁹⁰. Genii Tholosunun (Kat. No. 7), stomion temel sırasını oluşturan en büyük bloklar, taşların birbirini daha iyi kavraması için odaya ve dromosa doğru olan köşelere yerleştirilmiştir. Bu köşeler direnci düşük olan noktalar, çünkü bu noktalar hiçbir şeyle desteklenmemiştir. Mykenli ustalar bu noktaları güçlendirmek için büyük bloklara bağlama taşı koymayı denemişlerdir. Mykenai’deki Aslan Tholos

---

⁸⁷ Tsountas 1889, 139-140.

⁸⁸ Wace 1949, 29.

⁸⁹ Pelon 1976, 336.

⁹⁰ Dromosa doğru olan blok 0,30 m yüksekliğinde ve 1,80 m uzunluğundadır, odaya doğru olan blok ise 0,35 m yükseklikte ve 2,20 m uzunluktadır.

(Kat. No. 6) ve Kato Phournos Tholosunun (Kat. No. 4) stomionlarında da bağlama taşlarını görmek mümkündür. Persson⁹¹ da, Dendra Tholosu (Lev. 43. 2) için bu duruma dikkat çekmiştir. Stomionun köşe blokları dışında, blokların yontma izleri blokların konumuna bağlı olarak değişmektedir. En büyük bloklar zorunlu olarak alt sıralara yerleştirilmiştir. Yapıdaki yan bloklar yüzünden lentonun hemen altına daha kaba ve daha düz olan bloklar yerleştirilmiştir. Bunun için, Mykenli ustalar taşların boyutları ne olursa olsun uzunluğu fazla olan blokları tercih etmişlerdir. Ayrıca Mykenai'nin en eski tholosundan en geç tholoslarına kadar mezarların stomionlarında sadece iki büyük bloğun kullanıldığı gözlemlenmiştir. Aegisthos tholosundan (Kat. No. 3) itibaren bu iki işlenmiş bloğun yatay olarak konulduğu da gözlemler arasındadır. Olasılıkla böyle bir düzenlemenin yapılması mezarın dışarıdan daha güzel görünmesini sağlamak içindir. Aegisthos Tholosu dışında aynı düzen daha geç tarihli mezarlardan olan Vaphio Tholosunda (Kat. No. 20) ve Ano Englianos Tholosunda (Kat. No. 31) da gözlenir.

Mykenai şehri işlenmiş blokların gelişiminin en kolay takip edildiği yerdir. Bu gelişim şöyle açıklanabilir; Wace'in 1. grubunda yer alan Kyklopien Tholos (Kat. No. 1), Epano Phournos Tholos (Kat. No. 2) ve Aegisthos Tholosunun (Kat. No. 3) stomion bloklarında işlenmemiş moloz taşlar kullanılmıştır. Panagia Tholosunun (Kat. No. 5) stomionunda ise ilk kez iyi işlenmiş ve hiçbir bağlayıcının olmadığı dörtgen konglomera bloklar kullanılmıştır (Lev. 44. 1). Taşı biçimlendirmekte kullanılan testerenin ilk kullanım örnekleri ise konglomera bloklara sahip olan Genii Tholosunda (Kat. No. 7) ortaya çıkmıştır. Hem blokların testere kullanılarak şekillendirilmesi hem de hiçbir bağlayıcının olmadığı dörtgen konglomera blokların bir arada kullanıldığı örnekler ise Atreus Tholos (Kat. No. 9) ve Klytemnestra Tholosunun (Kat. No. 8) stomionlarıdır. Bu iki teknik paraleldir, fakat mezarlarda testere kullanımının daha fazla tercih edildiği görülmektedir. Dörtgen blokların kullanımı Mykenai dışındaki tholoslarda oldukça nadir olmasına karşın bu tip bloklar mezarların stomionlarında daha sık kullanılmıştır. Bu dörtgen blokların kullanımına Kambos Tholos (Kat. No. 23), Tragana Tholos 1 (Kat. No. 33), Tragana Tholos 2 (Kat. No. 34) ve Peristeria Tholos

---

⁹¹ Persson 1931, 22.

1'de (Kat. No. 53) rastlanmaktadır. Genellikle, stomionun blokları işlenmeden bırakıldığında, üstünkörü bir şekilde kabası alınmaktadır ve blokların görünür tarafı düz bir yüzey haline getirilmektedir. Birkaç istisna dışında stomion duvarlarında kuru duvar tekniği kullanılmıştır. Valmin⁹² Malthi Tholos 1 (Kat. No. 62) ve Malthi Tholos 2'nin (Kat. No. 63) stomion bloklarının aralarındaki boşluklarda küçük taş parçalarının kullanıldığını kaydetmiştir. Valmin'e göre Tholos 2'de yoğun olarak kullanılan bu küçük taş parçalarının sebebi tholosun en zayıf noktası olduğu düşünülen alanları güçlendirmektir. Bununla birlikte Tholos mezarların inşasında, yapının her taşının oturduğu sırayı sağlamlaştırmak için harç kullanıldığı da bilinmektedir. Bazı mezarlarda stomion blokları arasında kalan boşlukların sıva ile doldurulması da bu duruma kanıttır.

I.2.2.1: Lento

Yapılarda duvarda açılan pencere ve kapı gibi boşlukların üzerine konulan yekpare taş kütleleri olarak tanımlanan lento tholos mezarlarda kubbenin yarattığı yükü zemine iletmek ve stomionu oluşturan yan dikmelerin arasında oluşan geçidi kaplamak için kullanılmıştır (Lev. 1). Mykenli ustalar lentoda büyük bloklar tercih etmişlerdir ve lento kubbenin bir kesimi için destek görevindedir. Mykenler için kapatılacak aralığın genişliği ne olursa olsun büyük boyutlu yatay lento basit ve elverişli bir kapatma şekli sunmuştur⁹³. Lento blokları genellikle stomion eksenine göre enlemesine ve aralarında boşluk kalmayacak şekilde yanyana yatay olarak konulmaktadır. Şimdiye kadar görülen bu tipteki en eski mezar Messenia'daki Osmanaga Tholosudur (Kat. No. 35). Bu Tholos üç bloktan oluşturulmuş lentoya sahiptir.

Lento bloklarının sayısının stomionun derinliğine bağlı olduğu gözükmektedir. Ancak Mykenai'de daha az sayıda blok kullanma eğilimi de görülmektedir, örneğin Atreus Tholosunun (Kat. No. 9) stomion derinliği 5,40 m olmasına rağmen, stomion sadece 2 adet lento bloğuyla kapatılmıştır. Epano Phournos Tholosunun (Kat. No. 2) ise

---

⁹² Valmin 1927-1928, 190 vd.

⁹³ Perrot & Chipiez 1894, 505-508.

Atreus Tholosunun aksine stomion derinliği 5 m'den az olmasına rağmen stomion 5 adet lento bloğuyla kapatılmıştır. Stomionun tek lento bloğuyla kapatılması çok nadirdir.

Bazı durumlarda lento bloklarının kapı pencere pervazı çizgisine çıkıntı yaptığı da görülmektedir. Mykenai'de bu dışa çıkıntı (Lev. 44. 2) Epano Phournos Tholosundan beri grlmektedir⁹⁴. Düzenleme Aslan Tholosunda (Lev. 45. 1) ise biraz daha farklıdır en dıştaki konglomeradan oluşan lento blokları dörtgen poros bloklardan oluşan yapı cephesiyle denkleştirilmiştir. Benzer düzenleme Prosymna Tholosu ve Dendra Tholosunda (Lev. 43. 2) da gözlenmektedir.

Lento bloklarının ana özelliği genellikle büyük görünümleridir. Bu zellik sayesinde bloklar üzerinde etkili olan dikey basınca direnç sağlanmaktadır. Ancak bu direnç sadece blokların arasında bulunan kırık ve çatlakların oluşmasını önlemiştir. Bazı bölgelerde, ise lento blokları oldukça incedir. Bunun sebebi yapının daha erken bir tarihte inşa edilmiş olduğu düşünülebilir. Ancak Attika'da GH II'ye tarihlendirilen Thorikos Tholos B'de (Kat. No. 87) ve Thessalia'da, Volos'un büyük Tholosunda (Kat. No. 96) büyük boyutlu lento blokları olmamasına rağmen daha geç tarihli olan Dimini Tholos A'da (Kat. No. 98) büyük boyutlu lento blokları gözlemlenmiştir.

Bilindiği gibi Tholos mimarisinin doruk noktasında, Atreus Tholosu (Kat. No. 9) yer almaktadır. Mezar 8 m uzunluğa, 5 m genişliğe ve 1,20 m ykseklide ulaşan i lento bloğuuna sahiptir. Mykenli ustalar büyük boyutlarda ve daha büyük kalınlıklardaki lento bloklarını özellikle odaya doğru yerleştirmişlerdir. Wace, bu lento bloklarının nasıl yerleştirildiği konusunda çeşitli düşünceler ortaya koymuştur. Myken tholoslarının birçoğunda tmls yamacı giriş rampası görevi görmektedir. Wace'e göre, büyük lento blokları mezarın inşa edildiği rampa görevi gören tepe yamacından yukarıya doğru halat ve kütüklerin yardımıyla sürüklenerek, stomionun st noktasına yerleřtirilmiřtir⁹⁵. Böylece bloğu kaldırmak zorunluluğu oluşmamıştır.

---

⁹⁴ Wace 1953, 71,82.

⁹⁵ Wace 1921-1923, 289.

Tholosların yapı cephelerinde kullanılan büyük dış lento blokları Myken kalelerinin yüksek duvarlarında kullanılan bloklara benzemektedir. Bazı lento bloklarının şekli de işlenmemiş bloklara benzemektedir. Panagia Tholosundan itibaren lento bloklarına geometrik bir form verilmiştir. Fakat Panagia Tholosunda (Kat. No. 5), odaya en yakın lento bloğunun iç yüzü odanın eğimine daha iyi uyum sağlaması için eğim verilerek yontulmuştur (Lev. 45. 2). Ayrıca mezar odası tarafına bakan iç lento bloğunun köşeleride odanın bloklarıyla uyumlu olabilmesi ve yapının sağlamlığını arttırmak amacıyla girintili şekilde yontulmuştur. Genii Tholosunun (Kat. No. 7) iç lento bloğunun bir köşesi yine girintili yontulmuştur (Lev. 46. 1). Diğer bir örnek ise Atreus Tholosunun dromosunun kuzey duvarı üzerinde iki kenarı çıkıntılı şekilde yontulmuş konglomera lento bloğudur (Lev. 46. 2). Bu lento bloğu Panagia Tholosunun iç lento bloğuyla benzerlik göstermektedir⁹⁶. Günümüzde de görünür durumda olan bloğun alt yüzünün özenli işçiliği gibi şekli de lento olarak kullanılmak için hazırlandığını göstermektedir, ancak bu blok lento olarak kullanılmaktan vazgeçilip dromosun duvarlarında duvar taşı olarak kullanılmıştır⁹⁷.

I.2.2.2: Rahatlatma Üçgeni

Myken tholoslarında göze çarpan bir özellik de lento bloğu üzerinde rahatlatma üçgeninin kullanılmasıdır. Rahatlatma üçgeni kubbenin lento üzerindeki baskısını azaltmak için tasarlanmış bir açıklıktır⁹⁸. Bu açıklık bazen iç veya dış yüzde kapatılmakta, bazen de hafif taşlarla tamamen doldurulmuşdur⁹⁹. Mykenli ustalar

---

⁹⁶ 1 m yüksekliğinde, 2 m genişliğinde ve 6 m uzunluğunda ölçülen bu bloğun boyutları mezarın dış lento bloğunun boyutlarıyla neredeyse aynıdır. Mezar için hazırlanan lentonun bir bloğu olduğu söz konusudur, fakat bu bloğun teknik bir nedenden dolayı reddedildiği ve dromosun inşasında daha sonra yeniden kullanıldığı belirtilmiştir. Benzer bir yeniden kullanım da Genii tholosunda tespit edilmiştir.

⁹⁷ Wace 1921-1923, 340.

⁹⁸ Pelon 1976, 308.

⁹⁹ Fields & Donato 2004, 11.

yapının bağımsız yönünü arttırmak için bu alanda malzeme seçerken hassasiyet göstermiş ve doğal koşullarla oluşmuş malzemeler kullanmışlardır¹⁰⁰. Rahatlatma üçgeni yapının oluşturduğu dikey basıncı stomion yan duvarları aracılığıyla zemine ileterek etkili bir mimari özellik göstermektedir. Lento üzerinde “^” şeklinde yaratılan bu açıklık yalnızca bir üçgen değil prizma şeklinde ve genellikle düzensizdir. Rahatlatma üçgeninin paralel yan duvarları stomion eksenine dikey olarak konumlandırılmıştır. Büyük tholoslarda rahatlatma üçgeninin odaya bakan iç yüzü küresel bir üçgen şeklindedir ve iç yüzden görülen üçgen dış yüzde görülen üçgenden çok daha küçüktür (Lev. 47. 2). Bununla birlikte rahatlatma üçgeninin lento düzlemi üzerinde oluşturulması esnasında üçgen üzerine uygulanan baskı yönleri bulunmaktadır.¹⁰¹ Rahatlatma üçgeni sayesinde yatay biçimde uzanan mezar odası duvarının sıkıştırma kuvveti, stomion yan duvarları üzerine aktarılmaktadır ve stomion platformunun inşası sırasında etkisiz kılınmaktadır. İdeal bir yarım daire şeklinde oluşturulmuş mezar odasının duvarlarının uyguladığı baskı, lento düzlemi üzerinde etkilidir ayrıca stomion platformu üzerinde sadece lentonun sabit yükü bulunmaktadır (Lev. 2. 1).

Güç oranı ne olursa olsun boş stomion eksenine uygulanan baskı eksene paralel ya da diktir. Bu varsayılan baskı rahatlatma üçgeninin üst kısmı üzerine bulunan taşların kalınlığı içinden, aşağıya doğru gelen kuvvetler tarafından sağlanır. Bu kuvvetler yönlendirilerek lento düzlemi üzerine yayılır. Kuvvetlerin yönü değiştirebilir ve stomion eksenine paralel olarak inşa edilen lento düzlemi üzerindeki baskı kısıtlanmaktadır. Mykenler üç yapısal çözüm kabul etmişlerdir ve bu çözümler büyük tholoslarda çok daha uygulanabilir olmuştur. İlk olarak stomion bloklarının iç kısmına doğru olan üst baskıları iletmek için daha küçük boyutlu bir rahatlatma üçgeni yapılmıştır. İkinci olarak rahatlatma üçgeninin dış kısmına merkezi bir katman olarak ince ve kötü kalitede taşlar konmuştur. Bu da dışarıdan belirgindir. Üçüncü olarak ise baskıların üst basıncını yavaş yavaş bir araya toplamak için blokları bağlayan rahatlatma üçgeninin en üstüne

---

¹⁰⁰ Pelon 1976, 270.

¹⁰¹ Frizell & Santillo 1984, 45-46.

dromos duvarı dikilmiştir. Dromos duvarının en alt seviyesi stomion platformu içerisine iletilemeyen boylamasına ilerleyen baskıların bir kısmını toplamaya başlar. Yani dromos duvarının en alt sırası rahatlatma üçgeninin üstünden gelen basıncın bir kısmını kendi bünyesinde etkisizleştirmektedir (Lev. 2. 1).

Rahatlatma üçgeni kullanımı Myken Döneminde genellikle anakaranın bir özelliği olarak düşünülmüştür. Ancak bu mutlak bir kural olarak algılanmamalıdır. Bununla birlikte rahatlatma üçgenine sahip tholos mezar örnekleri Messenia, Argolis, Thessalia ve Euboea'daki tholos mezarlarda da gözlenmektedir. Argolis'de rahatlatma üçgenine sahip 5 adet tholos mezar örneği bulunmaktadır. Bunlar; Panagia Tholosu, Genii Tholosu, Klytemnestra Tholosu, Atreus Tholosu ve Tiryns Tholosudur (Kat. No. 5, 7, 8, 9, 14). Mykenai'de rahatlatma üçgeni bazı mezarlarda net olarak gözlenmekteyken, bazılarında görülmez. Aslan Tholosunda (Kat. No. 6) ise rahatlatma üçgeninin varlığı şüphelidir.

Panagia Tholosunun konglomeradan inşa edilmiş lentosu üzerinde yer alan rahatlatma üçgeni tahribata uğramıştır. Buna rağmen, üçgenin varlığı lentonun uzunluğundan net olarak anlaşılmaktadır. Panagia Tholosu rahatlatma üçgenine sahip erken mezar olma özelliği taşımaktadır. Aegisthos Tholos (Kat. No. 3) mezarının lentosu üzerinde yer alan rahatlatma üçgeni ve girişin kesme taşlardan inşa edilmiş olması gelişmeye işaret etmektedir¹⁰². Genii Tholosunda lentonun (Lev. 46. 1) hemen üstünde iç ve dışta küçük poros bloklarla iyi bir şekilde kapatılmış rahatlatma üçgeni vardır. Rahatlatma üçgeninin dış yüzünün üstünde yapının cephesinde 0.10 ile 0.20 m arasında yüksekliğe sahip yatay kornişler bulunmaktadır. Stomion iki büyük lento bloğuyla örtülmüştür ve iç bloklardan birisi çok büyüktür. Lento blokları yan duvarlarla örtüşmektedir ve böylece rahatlatma üçgeni için de bol bol yer sağlamaktadır¹⁰³. Klytemnestra Tholosunun lentosu üzerinde ise yüksek bir rahatlatma üçgeni bulunmaktadır. Rahatlatma üçgeninin dış yüzeyi Atreus Tholosundaki gibi renkli

---

¹⁰² Wace 1921-1923, 319-320.

¹⁰³ Wace 1921-1923, 378.

taşlarla süslenmiştir. İç tarafı ise içeri sıkışmış kalmış gibi gözükken iyi işlenmiş konglomera bloklar ile kapatılmıştır.

Tiryns Tholosunun (Kat. No. 14) rahatlatma üçgeni ise mezarın dış kısmında korunmuş olmasına rağmen mezar odasından bakıldığında iç kısmının korunmadığı gözlemlenmiştir (Lev.47. 2). Bu mimari düzenleme Geç Hellas Dönemine işaret etmektedir. Atreus Tholosunun (Kat. No. 9) rahatlatma üçgeni lentonun üzerinde uzun ve sivri uçlu bir görünüme sahiptir. Atreus Tholosunun rahatlatma üçgeni ile Klytemnestra Tholosunun (Kat. No. 8) rahatlatma üçgeninin yükseklikleri iç kısma oranla dış kısımda daha yüksektir. Atreus Tholosunun lentosu üzerindeki rahatlatma üçgeninin dış yüzünde cephenin üst kısmında dekoratif süslemeye bağlı bazı çivi çukurlarına ait delikler görülebilir durumdadır. Bu dekoratif süslemede kırmızı mermerden küçük üçgen parçaları ve mezarın iç kısmında özenle hazırlanmış spiral şekilde tasarlanmış kabartmalar yer almaktadır¹⁰⁴. Bu tip taşlar rahatlatma üçgeninin zirvesini doldurmak için kullanılmıştır. Mezarın lentosu üzerindeki dekoratif süslemede kullanılan taşların parçaları Atina'daki, National Museum'da¹⁰⁵, British Museum'da¹⁰⁶, Münih'de¹⁰⁷ ve Nauplion'da sergilenmektedir. Muhtemelen bir zamanlar bu süsleme, açık olan rahatlatma üçgenini dışarıdan kapatmak amacıyla kullanılmıştır. Mezarda bulunan, Atina'da ve British Museum'daki dekoratif amaçlı kullanılan kırmızı mermerden parçalar Myken'in iyi bilinen yarım rozet biçimli süslemesine benzemektedir. Bu sebepten dolayı bu süslemenin Atreus Tholos mezarının cephesinin üzerinde kullanıldığını söylemek mümkündür. Rahatlatma üçgeninin alt köşeleri neredeyse dikey şekildedir, fakat kırmızı mermer levhadan spiral biçimli süsleme ile düzenlenmiş olarak korunmuş bölgeler eğik kenarlara sahiptir. Olasılıkla spiral biçimli süsleme rahatlatma üçgeninin alt kısmına doğru gelmez. Bantla örtülmüş olan bu rozet

---

¹⁰⁴ Perrot & Chipiez 1894, 622.

¹⁰⁵ Perrot & Chipiez 1894, 624, Fig. 271.

¹⁰⁶ Perrot & Chipiez 1894, 622, Fig. 269.

¹⁰⁷ Perrot & Chipiez, 1894, 623-625, Fig. 270, 273.

ve triglif süsleme spiral biçimli süslemenin tam karşısına doğru yapılmıştır. Ön cephenin üst kısmında ve rahatlatma üçgeninin kenarlarında nasıl bir uygulamanın olduğu ise tam olarak bilinmemektedir.

Wace, Aslan Tholos mezarının (Kat. No. 6) lentosunun 3 adet konglomera lento bloğuyla kapatıldığını iddia etmektedir. Lento blokları girişin duvarlarıyla üst üste biner şekildedir ve bu yüzden lento blokların üstlerinde bir rahatlatma üçgeninin varlığından söz etmektedir¹⁰⁸. Ayrıca Kato Phournos Tholosunun (Kat. No. 4) stomionu da 3 adet büyük konglomera lento bloğuyla kapatılmıştır. Bunlar Panagia Tholos mezarının (Kat. No. 5) lento blokları gibi girişin yan duvarları ile örtüşür ve bu nedenle Wace¹⁰⁹ bu mezarın başlangıçta lentosu üzerinde bir rahatlatma üçgeni olduğunu savunmaktadır. Messenia'da ise net tanımlamanın sadece birkaç örnek bulunmakla birlikte rahatlatma üçgeni için hazırlanmış olduğu anlaşılan konglomera blokların varlığı bölgedeki tholoslarda rahatlatma üçgeninin kullanıldığına işaret etmektedir¹¹⁰. Böylece en erken tholosun da görüldüğü bölgede rahatlatma üçgeni kullanma geleneğinin dışarıdan hiçbir etki altında kalmadan başlamış olduğunu söylemek mümkündür. Rahatlatma üçgeninin varlığını Euboea'da Katakalous Tholos (Kat. No. 94) ve Vellousia Tholosda (Kat. No. 93), Thessalia'da Dimini Tholos B, Pteleon Tholos E ve Volos Tholosda (Kat. No. 96-99-104), Attika'da Thorikos Tholos B, Marathon Tholos ve Menidi Tholosda (Kat. No. 87-88-89) Messenia'da Malthi Tholos 1 de, Routsis Tholos 1 ve Ano Englianos Tholosda (Kat. No. 62-36-31) görmek mümkündür. Thorikos Tholos B, Volos Tholosu, Menidi Tholosu ve Dimini Tholos B ile Pteleon Tholos E arasında kronolojik bir birliktelik de bulunmaktadır.

Dikkat çekici diğer bir durum ise Mykenli ustaların rahatlatma üçgeninin prensibini bilmelerine rağmen devasa lento bloklarını kullanmaya devam etmiş olmalarıdır. Girişi kaplayan büyük bir iç lento bloğu olasılıkla başka bir şeyin üzerine

---

¹⁰⁸ Wace 1921-1923, 325.

¹⁰⁹ Wace 1921-1923, 322.

¹¹⁰ Pelon 1976, 315.

dayanan duvar ağırlığını dağıtmak ve böylece kapı sövelerinin yatay itiş gücünü rahatlatmak için yardımcı olur. Bu bağlamda mezarın içinde bulunan iç lento bloğunun daha büyük olduğu fark edilir. Şayet küçük bloklar tercih edilseydi de aynı amaca hizmet edebilirdi. Olasılıkla Mykenli ustalar rahatlatma üçgeninin ilkesini bulduklarını ve mezarlarla bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiğini sonradan kavramışlardır. Bir süre sonra Mykenai'deki poternin çatısından, gizli sarnıç duvarlarından ve Tiryns'deki galerilerden anlaşıldığı kadarıyla Mykenlerin rahatlatma üçgeni ilkesini ve hangi duvarın doğal açısıyla nasıl duracağını daha iyi anladıkları görülmektedir.

I.2.3: Mezar Odası

Tholos mezar odalarının en önemli özelliği dairesel planı ve bindirme tekniği ile yapılmış olan kubbesidir. Bindirme tekniği ile inşa edilmiş kubbe genellikle arı kovanı biçimindedir. Ayrıca kubbede var olan bu biminden kaynaklı eğim birleşme noktasına doğru artmaktadır. Düzenli bir sırada olmaksızın büyük taşlar kullanılarak oluşturulmuş tholosun odası daire planlıdır ancak tam daire planı nadir olarak görülür. Bu tespit 1880 yılında R. Bohn tarafından yapılmıştır. Aynı durum Malthi Tholos 1 için de geçerlidir¹¹¹, ancak bu durumun tholosun zeminindeki deformasyondan kaynaklandığı belirtilmiştir¹¹². Daireye yakın formlu mezarların haricinde mezar odasının planının dairesel değil elips şeklinde olduğu Thorikos Tholos A gerçek bir tholos olarak değil de ara form olarak değerlendirilmiştir¹¹³. Thorikos A Tholosunun uzun eksenini 9 m dar eksenini sadece 3,5 m'dir¹¹⁴ ve tarafımızca da tholos olarak tanımlanmayan yapı çalışmaya dâhil edilmemiştir.

Bilindiği üzere, tholosların kubbesinde var olan eğim tepe noktasına doğru artmaktadır. Ano Englianos Tholos (Kat. No. 31), Kato Englianos Tholos (Kat. No. 30),

---

¹¹¹ Bohn *vd.* 1880, 46.

¹¹² Valmin 1926-1927, 65.

¹¹³ Pelon 1976, 338.

¹¹⁴ Waterhouse & Hope Simpson 1961, 132-135.

Mouriatada Tholos (Kat. No. 58) ve Palaiomania Tholosun (Kat. No. 113) oda duvarlarının da belirgin bir şekilde dikey olarak yükselmeye başladığı gözlenmektedir. Ancak bu yükselme 2 m'yi aşmamaktadır. Bindirme tekniğiyle oluşturulmuş kubbenin inşasında taşlar birbiri üzerine çıkıntı yapacak şekilde konulur ve kubbenin tepe noktasına doğru gelindikçe merkezdeki açıklık azalır.

Pendlebury¹¹⁵ ve Hutchinson¹¹⁶ Tholos mezarların kubbelerinin üst kısmının tamamen ahşap örtüsüne sahip oldukları fikrini ortaya koymuşlardır. Hood ise bu görüşe karşı çıkmış böyle bir çatının iç desteğe ihtiyaç duyduğunu mezarlarda ise herhangi bir destek izine rastlanmadığını belirtmiştir¹¹⁷. Branigan da mezarların toplam yüksekliklerinin yarısının ya da $\frac{3}{4}$ 'ünün dıştan içe doğru kavislenerek oluştuğunu üst kısmının ise tahta hatıllarla desteklenerek kapatıldığını savunur. Küçük boyuttaki mezarların ise tamamen taş kubbeye sahip olduğuna inanmaktadır¹¹⁸. Pendlebury ve Hutchinson'un savundukları gibi mezarların düz ahşap örtüye sahip olduğu kabul edilse bile mezarlarda bu fikri destekleyecek herhangi bir ahşap kalıntısına rastlanmamıştır. Mykenai'deki tholoslarda kullanılan blokların özellikle yüzeyleri düzgün bloklardan seçilmiştir ya da blokların yüzeyleri çekiç yardımıyla düzeltilmiştir¹¹⁹. Bindirme tekniğinin izleri bazı tholos mezarların kalıntılarında anlaşılmaktadır. Dikey doğrultuda oluşan basınçla birlikte oda duvarlarında dışa doğru oluşan bombe aynı zamanda bindirme tekniğiyle oluşturulmuş kubbenin formundan kaynaklanmaktadır (Lev. 2, 3. 1-3).

Tholos mezarların kubbelerinin zirvesinin açık mı kapalı mı olduğu da diğer bir tartışma konusu olmuştur. Yapılan çalışmalar ve gözlemler sonucunda günümüze kadar korunmuş olarak kalan tholos yapılarından yola çıkarak, kubbe zirvesindeki açıklığın

---

¹¹⁵ Pendlebury 1939, 64.

¹¹⁶ Hutchinson 1962, 152.

¹¹⁷ Hood 1960, 161-162-165.

¹¹⁸ Branigan 1970, 35-37.

¹¹⁹ Perrot & Chipiez 1894, 504.

kapak şeklinde dairesel ya da levha formunda bir plaka ile kapatıldığı anlaşılmıştır (Lev. 47.1). Ancak bu kapatma taşı kemerlerde kullanılan kilit taşı ile karıştırılmamalıdır. Pelon¹²⁰ tholoslar yapılırken bloklar arasındaki dengenin oldukça iyi düzenlendiğini belirtmekle birlikte yine de sahte kubbe tanımından bahsetmiştir. Cavanagh ve Laxton¹²¹ ise blokların birbirleriyle olan dengesini logaritmik ve integral bir denkleme çevirmişlerdir. Aslında gerçek kubbe özellikle geniş boşlukları iç destek olmadan birleştirmek amacıyla keşfedilmiştir¹²². Bu yüzden bu tipteki tüm erken kubbeler gibi tholoslarda kullanılan da gerçek kubbedir. Bu bağlamda Pelon'un sahte kubbe ilkesi içinde aslında gerçek kubbe tanımı yapmak yanlış olmaz. Kubbe yapısının inşa yöntemleri büyük önem taşımaya rağmen yapı yöntemlerini tam anlamıyla anlamak için ara aşamaları incelemek gerekmektedir¹²³. Kubbe yapısı desteklere yük taşıyan bir yapıdadır ve inşa edilirken; yatay şekilde düzenlenmiş mezar odasının duvarları baskıya direnir, stomion boşlukları ve rahatlatma üçgeninin boşlukları araya girer. Böylece taban seviyesinde 360⁰ lik açı ile oluşturulmuş olan kubbenin yatay şekilde düzenlenmiş taş sıralarının birbiri üzerine ve çevresindeki bloklara uyguladığı baskı ile kubbe kendi içerisinde bir bütünlük sağlar. Yükü desteklere taşıma esnasında birbirinden ayrılmayan ve bağımsız hareket etmeyen füniküler tipte¹²⁴ bir sistemden faydalanılır. Kubbenin kendine has karakteristiklerinden biri de baskıların her zaman kendi kalınlığında yer almasıdır (Lev. 2-3). Daha önceleri bilim adamları Mykenli taş ustalarının kilit taşı kullanmaması sebebiyle kemer yapma ilkesini bilmediklerini düşünmüşlerdir¹²⁵. Kubbe yapımında ise kilit taşı kullanılmamasının ve ihtiyaç duyulmamasının en önemli nedeni yapının sistematığıdır.

---

¹²⁰ Pelon 1976, 337.

¹²¹ Cavanagh & Laxton 1981, 109-140.

¹²² Cavanagh & Laxton 1981, 109.

¹²³ Frizell & Santillo 1984, 46.

¹²⁴ Füniküler sistem, kuvvetler dengesinin geometrik olarak gösterimidir.

¹²⁵ Frizell & Santillo 1984, 45-48.

Kubbeler, üzerindeki yükleri meridyen kuvveti olarak destek noktalarına iletir. Bu meridyen kuvvetleri basınç kuvveti olarak kubbenin tepe noktasından başlar ve destek noktalarına kadar artarak devam eder. Kemerlerle kıyaslandığı zaman kemerlerden farklı olarak kubbelerde meridyen kuvvetlerine dik çember kuvvetleri oluşmaktadır. Çember kuvvetlerinin yardımıyla kubbeler halka şeklinde parça parça yapılmaya izin verir. Kemerde ise kilit taşı olmadan sistem dengede olmaz. Kubbe ise çember kuvvetlerinin yardımıyla birkaç taşı tolere edebilir ve dengede kalabilir (Lev. 2) Böylece kubbelerde kilit taşı kullanılmaksızın bir denge oluşturulabilir. İncelenen örnekler arasında kubbe zirvelerinin açık kalmasına rağmen kubbenin yıkılmamış olması bu durumla açıklanabilmektedir. Ancak unutulmamalıdır ki olasılıkla başlangıçta yapının iç kısmını yağmur sularından korumak amacıyla kubbe zirveleri kemerlerde kullanılan kilit taşına benzer bir taşla kapatılmıştır. Günümüzde ise tepe noktası açık olmasına rağmen hala ayakta duran yapılardan anlaşıldığı kadarıyla kubbe zirvesinde kullanılan bu kapatma taşlarının kemerlerdeki kilit taşına benzer bir işlevi yoktur. Kubbe zirvesinin açık kalmasına rağmen kilit taşı kullanılmaksızın hala ayakta kalması ise yapının tamamen sistematiğinden kaynaklıdır. Bu noktada tholos mezar kubbelerinin tümülüs ile kaplanmış olmasının da bir rolü olmalıdır. Aşağıda tanımlanacak olan tümülüs tepesi kubbenin dıştan su geçirmezliği için kille kapatılarak ve üstüne de kalın bir toprak tabakası yığılmasıyla oluşturulmuştur. Myken tholos mezarlarının kubbelerini destekleyen ve günümüze kadar pek çoğunun iyi durumda kalmasını sağlayan da bu toprak tabaka olmalıdır.

I.2.4 Tümülüs

Tümülüs mimari bir şekilde yaratılan bir tümsekle kaplanmış tholos mezarların genel özelliklerinden birisi olarak kabul edilebilir. Çağlar boyunca uğradığı doğal erozyona rağmen tümülüs bazı örneklerde halen görünür durumdadır. Tholoslar içinde tümülüsü neredeyse el değmemiş şekilde korunan Mykenai'de Genii Tholosu (Lev. 41. 1), Tiryns Tholosu (Lev. 41. 2), Atreus Tholosu (Lev. 42. 2), ve Thessalia'da Dimini Tholos A'dır (Lev. 42. 1). Wace, erozyon riski az olan bir noktadan zamanla tepesi

batıya doğru kayan Atreus Tholosunun tümülüsünden kaynaklı deformasyonunu saptamıştır¹²⁶. Yapılan çalışmalar sonucunda Mykenai kent merkezi yakınlarında yer alan Prosymna Tholosunun da üzerinin tümülüsle kaplandığı anlaşılmıştır¹²⁷. Tümülüslerin inşası Mykenai’de Klytemnestra Tholosu (Kat. No. 8) ve Aegisthos Tholosu (Kat. No. 3) ile Atreus Tholosu (Kat. No. 9) çevresinde yapılan kazılar sırasında incelenmiştir. Tümülüs yalnızca büyük boyutta taş ve çakıl karışımı toprak yığılması değil genellikle koni şeklinde kubbeyi kaplayan kil tabakası bulundurmaktadır. Yunanistan’ın diğer bölgelerinde araştırmalar daha az yoğunluktadır. Buna rağmen McDonald ve Hope Simpson tarafından Koukounara bölgesi tholoslarının tümülüslerinde de kırmızı renkli kil tabakasının kullanıldığını saptamıştır¹²⁸. Peristeria Tholos 1’in kubbesinin yıkılması ise büyük olasılıkla tümülüsten gelen beyaz kil tabakanın incelenmesine fırsat vermiştir. Peloponnesos’un güneybatısında bulunan tholosların üzerinde yer alan küçük tepeler yoğun şekilde iskân edilmiştir. Bu tholoslar Hope Simpson ve McDonald’ın son çalışmalarında belirtmekle birlikte çoğu incelenmeden bırakılmıştır¹²⁹. Messenia tholoslarının üstünde de tümülüslerin korunmuş olduğu aktarılmaktadır¹³⁰.

Tümülüs’ün boyutları kapladığı mezarın boyutu ile orantılıdır. Form olarak dıştan, tümsek bir koni şeklindedir ve temeli oluşturan iç kısımdaki mezarın oda kısmının formuyla aynı biçimdedir. Mezarın odası tamamıyla tümülüs toprağı ile kaplanmıştır. Tümülüsü oluşturan yığma tepenin tabanı ise erozyon yüzünden akan toprağın önlenmesi amacıyla inşa edilen bir duvarla çevrelenerek desteklenmiştir¹³¹. Bu duvarlar erken dönemde çok daha sık gözlenirken günümüzde bazı yerlerde olasılıkla

---

¹²⁶ Wace 1956, 117.

¹²⁷ Stamatakis 1878, 272.

¹²⁸ McDonald & Simpson 1961, 245.

¹²⁹ McDonald & Simpson 1961, 221-260; McDonald & Simpson 1964, 229-245.

¹³⁰ Valmin 1932, 216.

¹³¹ Wace 1956, 117.

köylülerin taşları yeniden kullanmış olması sebebiyle görülememektedir. Bazı yerlerde ise kaçakçıların tahribatından dolayı bu destek duvarları yok olmuştur. Stamatakis¹³² Myken'deki Aslan Tholosu (Kat. No. 6) ve Prosymna Tholosu (Kat. No. 10) çevresinde bu duvarların kalıntılarını saptamıştır, fakat Wace¹³³ hiçbir yerde bu kalıntılara rastlamadığını aktarmıştır. Aynı şekilde, Lakonia'daki Arkines Tholos A'nın (Kat. No. 21) çevresinde çember şeklinde oluşturmuş taşların varlığından bahsedilmiştir. Ancak daha sonraki çalışmalarda duvarın varlığı gözlenmemiştir. Messenia'da iki mezarın bulunduğu Tragana'da (Kat. No. 33-34) Tholosları çevreleyen duvarın üst sıra taşları bulunmuştur. Ancak bu duvar kalıntısı ortaya çıkarılmamıştır. Myken'deki Atreus Tholosunun (Kat. No. 9) ve Klytemnestra Tholosunun (Kat. No. 8) çevresindeki destek duvarının tanımlanması ve keşfi de 1960'lı yıllarda gerçekleştirilmiştir. Taylor ve Hood'un çalışmaları Aegisthos Tholosunun (Kat. No. 3) ve Klytemnestra Tholosunun arasında eğimli bir duvarı gün ışığına çıkartmıştır. Bu duvar poros bloklar ve moloz taşlardan oluşturulmuştur ve Klytemnestra Tholosunu kaplayan tümülüsün dolgusunun doğuya doğru akmasını engellemek için inşa edilmiştir. Wace, Atreus Tholosunun tümülüsünün eteklerinin yakınında sondajlar yapmış ve işlenmiş poros blokların biriktirildiği moloz taş duvarlar keşfetmiştir (Lev. 9). Destek duvarları genellikle çember şeklinde yapılmaktadır, ancak bu destek duvarının şekli neredeyse at nalı görünümündedir ve yapının tamamında dromosun yan duvarlarını destekleyerek mezarı çevrelemektedir. Bu durum Dimini Tholos B'de (Kat. No. 99) ve Thorikos Tholos B'de (Kat. No. 87) de gözlemlenmektedir. Bununla birlikte Dendra Tholosunda (Kat. No. 12) yamaç tarafında aynı görevi gören bir duvar bulunmaktadır. Messenia'da bu ek yapının az olması muhtemelen bu duvarın mevcut yapı malzemelerinden daha az olması ve daha hızlı yok olmasına bağlıdır. Valmin tümülüsler ve tholoslardaki incelemesinde Malthi Tholos 1'in (Kat. No. 62) bir taş sırası ile çevrelendiğinden bahsetmiştir, ancak Malthi

---

¹³² Stamatakis 1878, 273.

¹³³ Wace 1921-1923, 330-334.

Tholos 2'nin çevresinde duvar bulunmamaktadır. İki mezarın tüm noktalarda mimari benzerliğinin dikkate değer derecede fazla olmasından dolayı bu ilginç bir durumdur¹³⁴.

En iyi korunan tümülüs destek duvarı örneğini Peloponnesos'un güneybatısı sunmuştur. Bu destek duvarı farklı tarihteki Peristeria Tholos 2 (Kat. No. 54) ve Peristeria Tholos 3 (Kat. No. 55) mezarlarını çevrelemiştir (Lev. 25. 2-25. 3). Yaklaşık 25 m çapındaki bu duvarın taşları iyi işlenmiş bir dış yüzey ve kaba olan bir iç yüzeye sahiptir. İki mezarı kaplayan ortak tümülüsün destek duvarı toprağın eğimli tarafını tutmak için düzenlenmiştir¹³⁵. Bu duvar yapısı Tragana'nın iki tholosunu çevreleyen duvarla paralellik göstermektedir.

Tholosların tümülüs destek duvarının başka işlevlerinin de olması mümkündür. Taylour¹³⁶ bu duvarların Klytemnestra Tholosunun (Kat. No. 8) doğusundaki poros duvarların işlenmesi kadar özenli olduğunu gözlemlemiştir. Bu özenli duvar tekniği yapının anıtsal görünüşünü biraz daha değerli kılmıştır. Ayrıca, Atreus Tholosunda (Kat. No. 9) yapılan at nalı şeklindeki duvar aynı dekoratif kaygıya cevap vermektedir¹³⁷. Thorikos Tholos B (Kat. No. 87) ve Peristeria Tholos 2'deki (Kat. No. 54) gibi çok daha az titizlik gösterilerek hazırlanan mezarların çevresinde, tümülüsün duvarı nispeten özen gösterilmiş bir düzenlemeye sahiptir¹³⁸.

Tümülüs duvarının bazen kutsal bir sur özelliği olabileceği de düşünülmektedir. J. Servais¹³⁹, Thorikos Tholos B'nin güney yamacını çevreleyen duvarın dini amaçlı alanın sınırlarını belirleyen peribolos işlevi görebileceğini önermiştir. Kimilerine göre tümülüsle kaplanmış mezarın tepesinde bir stel bulunmaktadır¹⁴⁰. Stel kullanımının

---

¹³⁴ Valmin 1938, 207.

¹³⁵ Pelon 1974, 37-50.

¹³⁶ Taylour 1955, 219.

¹³⁷ Wace 1940, 249; Wace 1949, 130.

¹³⁸ Gasche & Servais 1971, 30; Pelon 1974, 29.

¹³⁹ Gasche & Servais 1971, 30-32.

¹⁴⁰ Mylonas 1966, 118.

başlangıcı Mykenlerin erken zamanlarına, 16.yy'a denk gelmektedir¹⁴¹ ve Geç Dönem ölü gömme adetlerinde gerekli bir unsurdur¹⁴². Tsountas¹⁴³, Homerik Çağ ve Kuyu Mezar Çağları arasında bulunan mezarların bir anıtle tamamlandığı sonucuna varmıştır. Myken'in son dönemleri için stel olarak nitelendirilen blokların azlığı oldukça dikkat çekicidir¹⁴⁴. Prosymna tholosunun (Kat. No. 10) tavanın yıkılmasından kaynaklanan taş yığıntılarının arasında dikdörtgen blok şeklinde bir stel parçası keşfedilmiştir. Bu dikdörtgen blok mezar duvarında kullanılanlar gibi kireç taşından değil gri renkli taştan yontulmuştur ve ölçüleri 0,90 x 0,40 x 0,40 metredir. Bloğun iki tarafı da düzleştirilmiştir. Stamatakis'e göre bu stel tümülüsün üst noktasına yerleştirilmiştir¹⁴⁵. Valmin¹⁴⁶, Vassiliko Tholosunda (Kat. No. 64) ve Malthi Tholos 2'de (Kat. No. 63) stel olarak yorumlanabilecek taşların olduğunu belirtmiştir. Stelin var olduğuna dair kanıt olarak ise Malthi Tholos 2'deki düşmüş çatı taşlarını ve tavan çevresinin kaçakçılar tarafından kazılmasını neden göstermiştir. Ancak bu iddialar stelin varlığını ispat etmek için ikna edici değildir, çünkü mezarın içerisine girmeye çalışan mezar soyguncuları için stelin olup olmaması önemli değildir. Tholos mezarın varlığını anlamak için tümülüs yeterince anlaşılır bir işarettir. Bu yüzden stelin olmasına gerek yoktur. Ayrıca tümülüsün altında yer alan dromosun dış ucu duvarla kapatılmıştır ve büyük olasılıkla görünür kalmıştır. Bu durumda yine stele gerek kalmaksızın mezarın varlığına işaret etmektedir.

Kubbeli bir mezar üzerine bir tümülüsün yapımı tamamen teknik gereksinimlerle ortaya çıkmıştır¹⁴⁷. Tümülüsler Peloponnesos'un güneybatısındaki tholos mezarların

---

¹⁴¹ Evans 1929 144-146.

¹⁴² Persson 1931, 113.

¹⁴³ Tsountas & Manatt 1897, 153; Valmin 1932, 218-219.

¹⁴⁴ Tsountas & Manatt 1897, 152-153.

¹⁴⁵ Stamatakis 1878,273.

¹⁴⁶ Valmin 1932, 219.

¹⁴⁷ Belger 1887, 7; Bohn *vd.* 1880, 46.

çoğunda olduğu gibi zemin seviyesinden itibaren inşa edilmiştir ve kubbenin sadece toplam uzunluğunun $\frac{1}{3}$ ya da $\frac{1}{4}$ oranı kadar çıkıntı yapmıştır. Ayrıca tümülüs destek duvarı olmadan, yerleştirilen taşların dengesini sağlamak ve odaya doğru oluşan eğime karşı koymak için yapay olarak biriktirilen toprağın ağırlığı gereklidir. Tholoslarda kubbenin çökmesindeki temel sebep, mezar üzerinde bulunan tümülüsün maruz kaldığı toprak erozyonudur.

Tümülüslerin kil tabakalarının kalınlığı oldukça önemlidir. Bu kil tabakaları tholos mezarların kubbesini koruma işlevi görmektedir. Mykenli mimarlar için mimari yapılardaki sızdırma ve dayanıklılık problemleri oldukça büyük önem taşımıştır¹⁴⁸. Bu problemlere gösterilen önem sayesinde oda zeminine konulan gömüler mümkün olduğunca iyi korunmuştur¹⁴⁹. Fakat Mykenler için ölümlerin iyi korunması muhtemelen ikinci sıradadır ve temel sebebin yapıların dayanıklılığını artırmak olduğu kabul edilebilir. Toprak kaplı olmayan tek sıra taştan oluşan bir kubbe dış etkenlere tamamen maruz kalacak ve bu da kubbenin yıkılmasına yol açabilecektir. Böylece tümülüs kullanımının teknik bir zorunluluk olabileceği önerilebilir, ayrıca, tümülüsün varlığı ile mezar yapısı tamamen saklanmış ve aynı zamanda mezara bir yücelik de kazandırılmıştır.

I.3: Konum ve Yönlendirme

Tholoslarda fiziki coğrafya, yapı malzemesi seçiminde, form, konum ve ölçüler belirleyici ve kısıtlayıcı bir etkidir¹⁵⁰. Tholosların büyük bir bölümü tepe yamacına inşa edilmiştir. Bu durum hem yapımdaki zorluğun aşılmasına yardım etmiş hem de en azından inşa aşamasında mezarın alanda kalıcı bir konuma sahip olmasını sağlamıştır. Yerel coğrafyanın en fazla etkilediği ise dromos olmuştur. Dromosun pek çok unsuru seçilen alanın eşyükseltisine bağlıdır. Dromos dikkat çekici şekilde kısa olduğu zaman

---

¹⁴⁸ Belger 1887, 269-271.

¹⁴⁹ Mylonas 1966, 131.

¹⁵⁰ Gallou 2005, 60.

bunun ölçüsünü mezar için uygun olan kısıtlı alan belirler. Bu sınırlama etkenleri arasında ani yükselteler ya da başka yapıların bulunması da etkilidir¹⁵¹.

Yapılan incelemeler sonucunda dromoslarda kesin bir yönlendirme kuralının sözü konusu olmadığı anlaşılmıştır. Mykenai'deki 9 Tholosun yönü bu duruma örnektir: Kyklopien Tholosu, Kato Phournos Tholosu ve Panagia Tholosu batıya doğru (Kat. No. 1, 4, 5), Aslan Tholosu ve Genii Tholosu kuzey ve kuzeybatıya doğru yönlendirilmişlerdir (Kat. No. 6, 7). Atreus Tholosu (Kat. No. 9) doğuya doğru ve son olarak Epano Phournos Tholosu, Aegisthos Tholosu ve Klytemnestra Tholosu (Kat. No. 2, 3, 8) güneye doğru yönlendirilmiştir.

Bununla birlikte Messenia'nın tholoslarında dromosların yönü genellikle güneye doğru ya da tamamen güney yönündedir. Bu mezarlara örnek olarak Voidokilia Tholosu, Koukonara Gouvalari Tholos 1, Peristeria Tholos 2 ve Kakavatos Tholos A gösterilebilir (Kat. No. 41, 45, 54, 76). Arkadia bölgesinden ise Analipsis Tholosunun (Kat. No. 17) yönü bu genellemeye dâhil edilebilir. Messenia bölgesinde yer alan diğer tholoslardan Tragana Tholos 1 ve Vassiliko Tholoslarının yönü güneydoğuya doğrudur (Kat. No. 33, 64). Kato Englianos Tholosu, Ano Englianos Tholosu, Peristeria Tholos 1, Kakavatos Tholos B ve Kakavatos Tholos C'nin dromos yönleri de güneybatıya doğrudur (Kat. No. 30, 31, 53, 77, 78). Aynı zamanda bu tholosların erken tarihli olması da tarihsel bir birlikteliği ortaya koymaktadır. Argolis bölgesinde yer alan Epano Phournos Tholosu (Kat. No. 2), Aegisthos Tholosu (Kat. No. 3), Kazarma Tholos (Kat. No. 13) ve Klytemnestra Tholosun (Kat. No. 8) dromos yönelimi Messenia'daki tholosların dromos yönelimiyle benzerlik göstermektedir. Attika bölgesinde yer alan tholoslardan Thorikos Tholos B (Kat. No. 87) kuzeye, Marathon Tholos (Kat. No. 88) doğuya, Menidi Tholos (Kat. No. 89) doğuya, Medeon Tholos A (Kat. No. 91) batıya, Medeon Tholos T239 (Kat. No. 92) güneybatıya, Orkhomenos Tholos (Kat. No. 90) ise kuzeydoğuya doğru yönelerek hiçbir yön birliği göstermemişlerdir. Thesallia bölgesindeki Seremethi Tholos, Marathia Tholos 1 ve Marathia Tholos 2'nin (Kat. No. 109, 110, 111) dromos yönelimlerinde aynı Messenia bölgesindeki tholos mezarlar gibi

---

¹⁵¹ Pelon 1976, 279-280.

güney-güneybatıya yönlendirilmişken Marathia Tholos 3 (Kat. No. 112) kuzeybatıya yönlendirilmiştir.

Messenia'da aynı tümülüsün çevrelediği ya da birbirine yakın mezarların dromos yönlendirmesi birbirlerine karşılıklı gelecek şekildedir. Bu duruma en iyi örnekler; Koukonara Gouvalari Tholos 1 (Kat. No. 45) ve Koukonara Gouvalari Tholos 2'dir (Kat. No. 46). Tholos 1'in dromosu güneye doğru yönlendirilmişken, Tholos 2'nin dromosu tam ters istikamete kuzeybatıya doğrudur. Aralarında 15 m bulunan Akona Tholos 1 (Kat. No. 48) ve Akona Tholos 2'nin (Kat. No. 49) dromos yönelimlerinde de aynı durum gözlenmektedir. Tholos 1'in dromosu güneye doğru Tholos 2'nin dromosu ise kuzeye doğrudur. Şayet mezar çiftlerinin biri güneye doğru yönlendirilmiş olsaydı, diğer mezarın da aynı yönde olması beklenebilirdi. Ancak yukarıdaki verilen örnekler ışığında bu mezarların en geç tarihli olarak düşünülen mezara göre yönlendirilmiş olduğu fikrini dikkate almak gerekir. Her durumda sadece Koukonara bölgesine has yerel bir özelliğin var olduğu gözükmemektedir, çünkü Malthi'nin çift tholosları paralel olarak batıya yönlendirilmiştir¹⁵².

Dromos yönelimlerinin genellikle yerleşim yerine doğru yapılmadığı tespit edilmiştir. Dromosun yöneliminde arazi koşulları oldukça önemlidir. Zeminin sertliği ve dayanıklılığı mevcut teknik araçlarla orantılı olarak ortaya çıkmıştır ve ilk çağdan beri arazi profili, mevki seçiminin etkisi ortaya koyulmuştur¹⁵³. Bu bakış açısıyla dromosların eş yükselti eğrilerine her zaman dikey olarak inşa edildiği kuralı tholoslar için kesin değildir. Kakovatos'un üç tholosu (Kat. No. 76-78), Vassiliko Tholosu (Kat. No. 64) ve Medeon Tholos A (Kat. No. 91) eş yükselti eğrilerine paralel olarak yapılmış dromoslara sahiptir. Ano Englianos Tholosu (Kat. No. 31) 150 m mesafede bulunan güneybatıdaki saraya doğru yönlendirilmiştir. Güneye doğru 1 km mesafede inşa edilen Kato Englianos Tholosu (Kat. No. 30) da yerleşim merkezinin karşısına bakmaktadır. Vassiliko Tholosu ise doğuya yerleştirilmiştir ve dromos güneydoğuya doğru

---

¹⁵² Blegen, *vd.* 1973, 393-394.

¹⁵³ Dörpfeld 1908, 313.

yönlendirilmiştir. Aynı şekilde, Lakonia’da Palaopyrgi şehri güneye ve güneybatıya doğru uzanırken, Vaphio Tholosu (Kat. No. 20) kuzeydoğuya doğru bakmaktadır. Analipsis küçük tholoslarda (Kat. No. 18) da birbirine yakın olmasına rağmen mezarlarda yön uyumu olmadığı görülmektedir (Lev. 14). Sonuç olarak Mykenli ustalar tholos mezarların yönlendirmesini yaparken arazinin coğrafi koşullarını, zeminin sertliğini ve dayanıklılığını temel almışlardır. Bu bağlamda tholosların yönlendirilmesinde herhangi bir yön kuralı beklemek doğru değildir.

BÖLÜM II: THOLOS MEZARLARIN KÖKEN VE GELİŞİM SÜRECİ

II.1: Tholos Mezar Tanımı ve Mezar Dağılımları

Tholos Mezarlar hakkında ilk araştırmaların yapıldığı 1900'lü yıllardan günümüze kadar olan süreçte tholos mezar tanımının tam olarak neyi ifade ettiği hakkında farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Fernand Robert, MÖ I. Bin yılda Yunan dairesel yapılarıyla ilgili araştırmasında, Yunanlılarda “tholos” kelimesinin ilk anlamını bulmaya çalışmıştır¹⁵⁴. Ona göre, kelime kökeninde piramit gibi üst üste binen ve dairesel planda yükselen dal yığınlarından ve kerpiçten meydana gelen bir kulübeyi kaplayan ve yüzeyinde süs olarak bitki işlemleri bulunan unsura işaret etmektedir. Diğer anlamları ise aynı şeklin verildiği çatısı veya kulübenin kendisine ve bu formdaki yapılara karşılık gelir¹⁵⁵. Pini¹⁵⁶, ise bir mezar yapısının tholos tanımına uyabilmesi için toprak yüzeyinde yuvarlak veya yuvarlağa yakın bir çukur kazıldıktan sonra bu çukurun kenarlarından yukarıya doğru duvar örgüsüne sahip olması gerektiğini, üstünün kubbe oluşturacak şekilde taşlarla bindirme tekniğiyle kapatılması ve bu yapıya girişi sağlayan bir dromosa ihtiyaç olduğunu savunmaktadır. Oliver Pelon da bu görüşü desteklemektedir¹⁵⁷.

İngiliz arkeoloji literatüründe tholos mezarlara uzun süre “*beehive tombs*” yani “*arıkovanı biçimli mezarlar*” adı verilmiştir. Bu tanımlama ile yapının tavanının bir kesit halinde, az ya da çok yuvarlaklaşmış bir kemerden oluştuğu anlatılmak istenmiştir, Alman arkeoloji literatüründe ise bunlara “*Kuppelgraber*” yani, “*kubbe tavanlı mezarlar*” denmiştir. Myken Tholos mezarları için oldukça yaygın olarak kullanılan

---

¹⁵⁴ Robert 1939, 46-64.

¹⁵⁵ Robert 1939, 46-64.

¹⁵⁶ Pini 1968, 46-80.

¹⁵⁷ Pelon 1976,153-154.

“Tholos Mezar” ifadesinin ise diğer tüm mezar terimlerine göre arkeoloji literatüründe kullanımı oldukça yaygındır, bu nedenle kesin ve belirgin bir tanımın yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu terim tek ve belli bir özgün mimari özelliği olan bir mezar tipine işaret etmez, fakat bir mezar biçimini meydana getiren bazı niteliklerin birlikteliği, belirli ihtiyaçlara ve iyi tanımlanmış bir tekniğe yanıt verebilir. O halde bu terimin sınırları, pratik olarak, Mykenai mezarları ve hızla onları takip eden türevlerinde olduğu gibi genel olarak özgün olduğu düşünülen bir mezar mimarisıyla belirlenebilir.

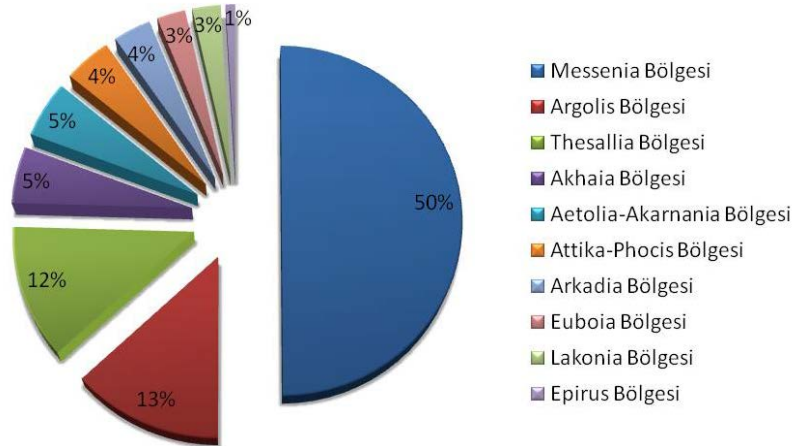
Tholos mezar tanımı yapılırken mezarların karakteristik unsurları değerlendirilerek mezar bölümlerinin iyi anlaşılması gerekmektedir. I. bölümde ayrıntılı bir şekilde anlatılan tholos mezarların bölümleri ışığında tholos mezar tanımı yapmak mümkündür. Myken dönemi tholos mezarları eğimli toprak yüzeyinde yuvarlak veya yuvarlağa yakın bir çukur kazıldıktan sonra bu çukurun kenarlarından yukarıya doğru bindirme tekniği kullanılarak kubbe oluşturacak şekilde kapatılan yuvarlak bir mezar odası ile taş duvarlar kullanılarak ya da yalnızca toprağın kazılmasıyla inşa edilmiş bir geçit ve girişi sağlayan bir ön odadan oluşur. Bu yapı üzerinin tümülüs ile kapatılması ile tamamlanan bir mimari form olarak tanımlanmalıdır (Lev. 1).

Anakaradaki ilk Tholosların Pylos civarında GH I döneminde ortaya çıktığı düşünülmektedir. GH I’in sonu itibarıyla tholoslar Messenia’daki Pylos ve Nichoria (Kat. No. 24-29) dâhil olmak üzere diğer yerleşimlere de yayılım göstermiştir. En son yapılan çalışmalar sonucunda Cavanagh ve Mee’ye göre GH II’nin sonuna kadar farklı ölçülerde 48 tholos mezar inşa edilmiştir¹⁵⁸(Lev. 51). Birkaç istisna haricinde bu mezarlar Pylos ve Mykenai’deki saray merkezleri çevresinde yer almaktadır. Bu 48 tholosdan 5 tanesi haricinde hepsi Peloponnesos içinde yer almaktadır. Bu 5 tane tholosdan 4 tanesi ise kıyıda yer almaktadır (Lev. 51). İçte yer alan ise Thessalia’daki Georgikon Tholosudur (Kat. No. 107) ve gözlemlenebilir herhangi bir yerel geleneğe sahip değildir. GH IIA evresinde tholoslara güneybatı Peloponnesos dışında Argolis, Lakonia, Akhaia, ve Attika’da görülmeye başlanır (Lev. 51).

---

¹⁵⁸ Cavanagh & Mee 1998, 58-59.

GHIIB evresinde Myken dünyasının dışındaki bölgelerde de tholoslar görülmeye başlar. Aetolia-Akarnania ve Thessalia'daki tholoslar buna örnektir. Bu gelenek GHIIIA/1 evresinde de devam etmiş ve bu evrede tholos kullanımı en yaygın halini almıştır. Yaklaşık 60 tane tholos bu evrede kullanılmıştır. Bunların arasında GH döneminin hangi evresine ait olduğu kesin belirlenemeyenler de bulunmaktadır¹⁵⁹. GHIII A/2 evresinde tholosların kullanımında çok sayıda değişim yaşanmıştır. Pek çok eski tholos terk edilmiş ve kullanımdaki tholosların sayısı azalmıştır. Bu evreden GHIII B sonuna kadar Peloponnesos içinde olanların yaklaşık 2 katı sayıda tholos Peloponnesos dışında inşa edilmiştir (Lev. 51). Nichoria ve diğer bölgeler gibi tholos bulunan bölgelerde yeni mezarlar inşa edilerek gelenek devam ettirilse de bu mezar tipinin daha önce bilinmediği bölgelerde de çok sayıda tholos mezar inşa edilmiştir. Tholoslar özellikle GH IIIA/2 döneminden sonra Euboia ve Thessalia bölgesinde artış göstermiştir. Ama güneybatı Pelonossesos ve Phokia'da sayıları aynı oranda devam etmiştir (Lev. 51). Tholoslarda bulunan seramikler sadece tek bir Myken kültürüne işaret etmekle birlikte güçlü bir varyasyonun da bulunduğunu göstermektedir.

Tablo 1: 115 Adet Tholos Mezarın Bölgesel Dağılım Yüzdeleri

¹⁵⁹ Cavanagh & Mee 1998: 58-59, 81-83.

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı gibi Messenia ve Argolis'den sonra tholos mezarların sayısı açısından en yoğun olan bölge Thessalia'dır (Lev.51). Thessalia'daki mezarlar ölçülerine ve tekniklerine göre iki ana gruba ayrılmıştır. İlk grup Volos-Kapakli (Kat. No. 96), Dimini A, B (Kat. No. 98-99) ve Georgikon tholoslarından (Kat. No. 107) oluşur ve çapları 8,30-10 m arasında değişmektedir. İkinci grup ise 1,90-5,20 m çap ölçülerine sahiptir. Bu iki farklı grubun bulunuşunun sosyal durum, zenginlik ve veya politik güç açısından bölgede iki farklı grup olduğuna işaret ettiği düşünülmektedir. Bu durum büyük tholos mezarlarda daha zengin buluntuların ele geçmesiyle de desteklenmektedir. Georgikon Tholos haricinde büyük tholosların hepsi Volos'un doğusundaki denize yakın alanda yer almaktadır. Küçük boyutlu tholoslar ise Kuzey Thessalia'da Spilia (Kat. No. 106) ve Marmariani'de (Kat. No. 105) inşa edilen tholoslardır. Bu tholoslar Myken dünyasının dış kenarlarında yer alan yerleşimlerdeki yeni tholoslarla aynı şekilde küçük boyutludurlar ve neredeyse tamamen tahrip olmuşlardır. Volos bölgesinin Geç Hellas evresinde etkin bir rol oynadığı düşünülmektedir. Bu sebeple büyük mezarların bu bölgede olması tesadüf değildir. Bu doğu-batı farklılığı iklimsel ve coğrafik unsurların Ege bölgesiyle daha fazla iletişimde olan kıyı kentlerinin ekonomik yapısıyla alakalıdır. Bu sebeple Thessalia'daki kıyı kentlerinin etkinliği iç bölgelere gidecek ticaretin kontrolünü elinde tutmasıyla alakalı olmalıdır¹⁶⁰. Euboia'da Oxyolithos (Kat. No. 95), Vellousia (Kat. No. 93) ve Katakallou'daki (Kat. No. 94) bir grup yeni inşa edilen tholos Thessalia'daki gibi küçük boyutludurlar ve yeterli yayınları yoktur. Bu veriler ışığında tholosların Messenia'dan Peloponnessos'a oradan da diğer bölgelere dağılım gösterdiği söylenebilir. İonia adalarında ve Thessalia'daki erken dönem tholosların varlığı ise denize yakın olmaları ile açıklanabilmektedir. Yunanistanın coğrafyası yaygın bir yerleşime uygun değildir ve içteki dağlık bölgelere ulaşan zorlu yollardan gitmektense kıyıdan teknelerle gitmek çok daha hızlı olabilmekteydi. Bu durum denize yakın yerleşimlerdeki tholosların varlığını açıklamaktadır¹⁶¹.

---

¹⁶⁰ Georganas 2000, 52-53.

¹⁶¹ Eder 2009, 13-30.

Kuzeybatı Peloponessos, Phokai ve Epirus'da bulunan tholoslar kıyıya yakın yerlerde yer almaktadır. Euboia'daki tholoslar Thebes saray merkezi ve Dimini saray merkeziyle bağlantılıdır. Thessalia Pteleon'daki tholoslar (Kat. No. 100-104) da kıyıya yakın yerlerdedirler. Anakara yeterli doğal kaynağa sahip olmadığı için deniz ticareti çok önemli bir unsurdur. Euboia, Kikladlar ve Yakınoğu ile yürütölen özellikle değerli objelerin ithal edildiği ticaret açısından önemli bir merkezdir¹⁶². Thessalia ve İonia Adaları ise İtalya ve Avrupa ile yapılan ticarete, özellikle amber ithalatında giriş noktaları olmaları sebebiyle önem taşıyorlardı¹⁶³. Epirus'daki Parga tholosunun (Kat. No. 115) varlığı da Anakaranın batı kıyısındaki Myken varlığı ile bağlantılıdır¹⁶⁴. Bu da tholosların yerinin Hellen dünyasındaki uluslar arası ilişkilere sahip alanlarla bağlantılı olabileceğine işaret etmektedir.

Yerleşimlere göre bu dağılımların ardından yerleşim içindeki dağılımlara bakıldığında bir tholosun saray merkezinden ne kadar uzakta olduğu ya da en yakın büyük yerleşimin nerede olduğu sorusu ortaya çıkmaktadır. Pylos, Mykenai ve Thebes gibi varlıkları Linear B metinleriyle anlaşılan saray merkezlerinde çizgisel ölçüler tholos mezarların merkeze olan yaklaşık konumundan çıkartılmıştır. Ancak yetersiz yayın olması ve tholos mezarların yönüyle yerleşimlerin bağlantısının kesin olmayışı tholos mezarların saray merkezinden ne kadar uzakta olduğunu net bir şekilde açıklamamaktadır.

Bilinen örneklere bakıldığında tholos mezarlar saraydan ne kadar uzaklıkta ise o kadar küçük ve daha özensiz inşa edilmiş oldukları görölmektedir. Ayrıca saray merkezinden uzakta olan tholoslarda değerli buluntular da daha az ele geçmektedir¹⁶⁵. Minyas (Orkhomenos) Tholosu (Kat. No. 90) buna bir istisna oluşturmakla birlikte her ne kadar Linear B kayıtlarında olmasa da Orkhomenos'un kendisinin bir saray merkezi

---

¹⁶² Eder 2009, 24.

¹⁶³ Eder 2007, 41.

¹⁶⁴ Eder 2007, 44.

¹⁶⁵ Voutsaki 2001, 199.

olduğu yeni araştırmalarda önerilmektedir¹⁶⁶. Bu yeni görüşle birlikte Minyas (Orkhomenos) Tholosunun sarayla bağlantısı anlaşılır olabilmektedir. Benzer istisnalar tarihlenmedeki sıkıntılarla ya da dönemsel farklılıklarla bağlantılı olabilir. Örneğin, Pylos çevresindeki daha küçük boyutlu tholoslar ve Papoulia'daki üç küçük tholos (Kat. No. 38-40) saray merkezinden uzakta inşa edilen tholosların daha küçük boyutlu olacağı düşüncesinden farklılık göstermektedir. Bununla birlikte bu tholoslar kesin bir şekilde tarihlenmedikleri için daha erken ya da daha geç tarihten olma olasılıklarını akılda tutmak gereklidir. Euboia'daki Vellausia Tholosu (Kat. No. 93) ve Katakallou Tholosunda (Kat. No. 94) da aynı durum söz konusudur. Kabaca GH III dönemi içine tarihlendirilen bu mezarların GH IIIC evresine tarihlendirilmesi mümkün olursa bu mezarların saray merkezlerinin tahribatından sonraki ama Myken Çağı içindeki bir dönemde inşa edilmiş olabilecekları söylenebilir. Bu durum da, geride kalan ya da yeni oluşan elit kesimin daha önceki elit kesimin uygulamalarını örnek almaya çalıştıklarıyla açıklanabilir. Tiryns'de de benzer bir farklılık görülmektedir. Buradaki mezarın büyük boyutu Tiryns'in Mykenai'nin bir uzantısı olma olasılığı ya da kendisinin bir merkez olmasıyla açıklanabilmektedir.

Tholos mezar inşa etmek için bir merkez bulunması büyük ve zengin tholosların bir merkez çevresinde yer almasıyla desteklenmektedir. GH III dönemine gelindiğinde ise tholos mezar inşası için merkez gerekliliği değişmektedir. Tholos inşa eden ustaların çoğalması ve malzemeye ulaşmanın kolaylaşmasıyla birlikte tholoslar merkezlerden uzak ve daha küçük boyutlu yapılmaya başlanmıştır.

Son olarak Yunan ana karasındaki mezarların kime ait olduğu sorusuna cevap verebilmek için bölgenin sosyal yapısını anlamak önemlidir. Bir tholos mezarın hangisi ve kim için inşa edildiğini anlamak sınıf sisteminin bilinmesiyle anlaşılacaktır. Bu bölgedeki en önemli veriyi ise Pylos'daki Linear B tabletleri sağlar. Tabletlerde saraya yapılan harcamaların ve sunuların yanı sıra farklı sınıflar ve farklı ünvanlara sahip arazi sahipleri de kaydedilmiştir. Tabletlerdeki bu listelere bakıldığında Pylos krallığının Nedha ırmağı kadar kuzeye ve Koronis kasabası kadar güneye uzandığı anlaşılmaktadır.

---

¹⁶⁶ Eder 2009, 26.

Aigalo dağları tarafından iki vilayete ayrılan Pylos'un ilk vilayeti Hither'in dokuz bölgesi diğer vilayet Further'ın ise yedi bölgesi vardır¹⁶⁷. Bu isimlerin lokalizasyonu halen tartışmalıdır. Pylos krallığı Pylos sarayından başlayan merkezi bir bürokratik idari sisteme sahiptir¹⁶⁸. Bu bürokratik sistemin başında *wa-na-ka* (*wanax*) yer alır ve merkezin idari yöneticisi olduğu anlaşılmaktadır. Her bir idari merkezde sadece bir *wanax* bulunur ve ismi hiçbir zaman anılmaz. Tanrısal bir kimliği yoktur, ancak en azından bazı dinsel yükümlülükleri vardır. Krallıkta en büyük toprak sahibi olup aynı zamanda büyük bir iş kuvvetini de kontrol etmektedir. Büyük ihtimalle *corvee* sisteminin¹⁶⁹ kontrolü de *wanax*'tadır. *Wanax*'ın anıtsal mimari yapılar gibi şahsi ya da idari işler için de bu sistemi kullandığı düşünülmektedir. İdari sistemde ikinci sırada *ra-wa-ke-ta* (*lawagetas*) gelmektedir. Askeri sorumluluğu olan ve sıklıkla silahlı kuvvetlerin başı olarak anılan *ra-wa-ke-ta* (*lawagetas*) büyük bir toprak payına ve tahsis edilmiş işçilere sahiptir. Üst sınıfa ait bir diğer ünvan olan *damokoros*'un ise bir çeşit başbakan olduğu ve kral tarafından atandığı düşünülmektedir. Bu üst tabakanın haricinde büyük toprak sahipleri de bulunmaktadır. *Lawagatas*'la aynı büyüklükte toprağa sahip olan *Te-ra-ta* (*telastas*) bir çeşit bölge valisi ya da bağımsız toprakların temsilcisi olarak değerlendirilir. Hepsi birlikte *Da-mo* (*damos*) yani köyün toprak sahipleri birliğini oluşturmaktadırlar. Bunların haricinde bir grup işçinin ya da köylünün başında olan *qa-si-re-u* (*basileus*) bilinmektedir. Tanrının köleleri olarak tanımlanan *do-e-ro* (*doeros*) da metinlerde geçmektedir.

Bu politik sistem içerisinde tholos mezarların elit tabakaya ait olduğu önerilmektedir. Tholos mezarların boyutları ele alındığında bu politik sistem içerisinde mezarların boyutlarının *wa-na-ka*, *ra-wa-ke-ta*, *Te-ra-ta* ve *Da-mo* gibi idareci kesimin gücüyle bağlantılı bir dağılım göstermiş olabilecekleri büyük bir olasılıktır. Bu bağlamda bir yerleşimdeki en büyük mezar en güçlü idareciye ait olmalıdır. Köy

---

¹⁶⁷ Cosmopoulos 2006, 206.

¹⁶⁸ Shelmerdine, 2008, 292-295.

¹⁶⁹ *Corvee* vergi ödeyemeyecek kadar fakir olan ama devlet tarafından vergisini ödemesi için çalıştırılan işçi grubu.

yerleşimlerdeki daha küçük boyutlu tholos mezarların ise merkezle ve merkezde yer alan sarayla bağlantı içinde olan kişiler için inşa edilmiş olabileceği düşünülebilir.

II.2: Tipolojik Çalışmalar

Tholos mezarların ilk sınıflandırılması Wace tarafından yapılmış ve diğer bilim adamları tarafından da geniş ölçüde kabul edilmiştir¹⁷⁰. Bu sınıflandırmaya göre tholos mezarlar 3 gruba ayrılmaktadır ve anakarada bulunan diğer tholoslar için de bu sınıflandırma kullanılabilir.

Grup I: Kyklopien Tholos, Epano Phournos Tholos ve Aegisthos Tholos yer almaktadır (Kat. No. 1, 2, 3). Kubbe çapları sırasıyla 8, 11 ve 13 metrenin üzerindedir. Bu tholoslar aşağıdaki farklı yapısal özellikleriyle karakterize edilmektedir:

- a. Yapı moloz taş işçiliği boyunca sert kireçtaşı ve işlenmemiş taşlardan inşa edilir.
- b. Dromosun sonunda kapatma duvarı bulunmamaktadır.
- c. Stomionun duvarlarındaki büyük taşların kullanımı hariç mezarların yapımında özel bir özen gösterilmemiştir.
- d. Kısa lento blokları stomionu örtmektedir. İç lento blokları mezar odasının kubbesi ile eşleşecek şekilde oyulmuştur.
- e. Stomion üzerinde yer alan lento üzerinde rahatlatma üçgeni bulunmamaktadır.
- f. Aegisthos Tholosunun dromos duvar hattı dışında, dromosun üst bölümlerinin toprağın üzerinde kalan kesimlerinde, duvar kaplaması yapıldığı görülmez.

Madde “e”de bu grupta yer alan tholosların lentoları üzerinde rahatlatma üçgeninin bulunmadığından bahsedilmektedir. Ancak Aegisthos Tholosunun lentosu üzerinde rahatlatma üçgeni bulunmaktadır. Ayrıca bu mezar mimari özellikleri ile I. gruptan II. gruba geçişi göstermektedir.

---

¹⁷⁰ Wace 1921-1923

Grup II: Kato Phournos Tholos, Panagia Tholos ve Aslan Tholos yer almaktadır (Kat. No. 4, 5, 6). Kubbe çapları sırasıyla 10, 8 ve 14 metrenin üzerindedir. Bu tholos mezarlar aşağıdaki farklı yapısal özellikleriyle karakterize edilmektedir.

- a. Dromos hatları işlenmiş sert kireçtaşı, moloz ve porosdan inşa edilmiştir.
- b. Üç mezardan ikisinde dromos sonunda bulunan duvar kapatma bloklarının izleri korunmuştur.
- c. Stomion kesme konglomera bloklardan inşa edilmiş olmasına rağmen bu bloklar testere ile değil çekiçle düzeltilmiştir.
- d. Stomion üzerindeki lento bloğu üstünde düzenli bir şekilde inşa edilmiş rahatlatma üçgeni bulunmaktadır.
- e. Bu üç mezarın ikisinde stomionun dış cephesi kesme poros bloklarla kaplıdır. Stomionun geri kalanı da konglomera bloklardan inşa edilmiştir.
- f. Mezar odasında temel anlayış, çekiçle düzeltilmiş konglomera bloklar kullanılmasıdır.
- g. Stomionun en içteki lento blokları mezar odasının çatı eğimine uyacak şekilde inşa edilmektedir. Bu grupta bulunan tholosların lento blokları Grup I'deki tholosların lento bloklarından daha uzundur.
- h. Diğer mezarların ve Grup I.'in aksine Aslan tholosun stomionunun en dış sonunda molozdan engelleme duvarı yerine mezar odasına girişi sağlayan ahşaptan bir kapının olduğu varsayılmaktadır.

Bu gruplama içerisinde yer alan madde "d" holos mezarların lento blokları üzerinde düzenli bir şekilde inşa edilmiş olan rahatlatma üçgeninin varlığından bahsedilmektedir. Ancak yaptığımız çalışmalar sonucunda yalnızca Panagia Tholosunun üzerinde düzenli bir şekilde inşa edilmiş rahatlatma üçgeninden bahsetmek mümkündür. Diğer iki tholos mezarın lentoları üzerinde ise rahatlatma üçgeninin var olduğuna dair lento üzerinde izler bulunmaktadır.

Grup III: Genii Tholos, Klytemnestra Tholos ve Atreus Tholos yer almaktadır (Kat. No. 7, 9, 8), Kubbe çapları sırasıyla 14,5, 13,4 ve 8,4 metrenin üzerindedir. Bu tholos mezarlar aşağıdaki farklı yapısal özellikleriyle karakterize edilmektedir.

a. Üç tholosun ikisinin dromosları çekiçle düzeltilmiş ve yontulmuş konglomeradan inşa edilmiştir. Ancak Genii tholosunun ayakta kalmış duvarlarında görüldüğü gibi moloz kireçtaşı kullanımı ve bu tholosun küçük boyutlu olarak inşa edilmesi bu tholosu inşa edenlerin aldığı ekonomik tedbirler olarak açıklanmaktadır.

b. Stomionda dış cepheler dâhil yontulmuş konglomeradan inşa edilmiştir. Blokların bazıları ise çekiçle düzeltilmenin yerine testereyle biçimlendirilmiştir.

c. Mezar odaları yontulmuş konglomeradan inşa edilmiştir. Ancak Atreus Tholosunda çekiçle düzeltilmiş bloklar kullanılırken, Klytemnestra Tholosunda testere ile biçimlendirilmiş bloklar kullanılmıştır.

d. Atreus Tholosu ve Klytemnestra Tholosunun stomionlarının dış cepheleri renkli taşlarla ve çeşitli kabarmalarla süslenmiştir. Bu dekoratif yarım sütun kabartmaları, yatay friz levhaları konglomeradan oluşturulan stomion cephesine bağlantı demiri ile tutturulmuştur. Hem mezarların içinde hem de rahatlatma üçgeninin boşluğunda kabartma heykellerin varlığından bahsedilmektedir.

e. Atreus Tholosunun mezar odasının iç kısmında dikdörtgen bir yan oda bulunmaktadır. Bu özelliği taşıyan paralel örnekler Arkines Tholos A (erken M.Ö.14.yy.) ve Boeotia'daki Orkhomenos Tholosudur (muhtemelen M.Ö.13.yy.). Atreus Tholosundaki gömü muhtemelen bu yan odaya yapılmıştır. Şimdi British Museum'da olan ve üzerinde boğa kabartması olduğu düşünülen jipsten iki parça yetkililer tarafından yan odanın duvarının orijinal duvar kabartmaları olarak düşünülmüştür. Ancak bazı araştırmacılar ise bu parçaların stomionun dış cephesine ait parçalar olduğunu savunmuşlardır. Atreus Tholosunun mezar odasında odanın iç kısmında paralel, yatay sıralar halinde delikler bulunmaktadır. Muhtemelen bu delikler altın yaldızlı bronz rozetler için düzenlenmiştir. Orkhomenos Tholosu da aynı düzenlemeyle donatılmıştır.

f. Stomionlarda ahşap kapı kasaları ve ahşap kapı izlerine ayrı ayrı rastlanmaktadır. Bu kapıları stomion uzunluğunun tam ortasına yerleştirmek yerine

Aslan Tholosunda olduğu gibi stomionun dış cephesinin içine yerleştirilmektedir. Kapıların bu şekilde yerleştirilmesi muhtemelen hava koşullarından korumak amacıyla. III. grup tholosların cephelerinin ayrıntılı dekorasyonuna rağmen kesme taşlar dikkatli bir şekilde sıva ile sıvanmıştır. Tholosların bu yüzeyleri burada amaçlananın mezarların görülmeye değer olduğunu göstermektedir. Mykenai’de bu düzenleme krallığın mezar mimarisi üzerinde de etkisini göstermektedir.

g. Stomion üzerinde yer alan lento blokları üzerinde rahatlatma üçgeni bulunmaktadır. Dromos sonunda, dış kısmında duvar blokları vardır ve stomionun iç kısmındaki oda eğimine uygun olarak oluşturulmuş lento blokları bu grubun ve grup II’nin tüm mezarlarında karakteristik bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Grup III’deki tholosların bazılarının lento bloklarının ölçüsü devasa boyutlardadır. Örneğin Atreus Tholosunun iç kısmındaki lento bloğunun tahmini ağırlığı 120 tondur.

III. grubun “a” maddesinde ise ekonomik tedbirler yüzünden mezarların küçük boyutlu inşa edildiğinden bahsedilmektedir. Ancak bu grubun 3 mezarında tholos mezarların genellemesinde oda çaplarının büyüklüğüyle diğer tholos mezarlar arasında da öne çıkmaktadır.

Wace’in Mykenai’de yer alan 9 tholos mezar için yaptığı bu genel sınıflandırmanın ardından aşağıda tholosların bölümleri için hazırlanmış olan sınıflandırılmalar yer almaktadır. Sınıflandırılmamızın ilk bölümü dromosdur (Lev. 1) dromos ölçüleri tam olarak bilinen ve kataloğumuzda da yer alan toplam 50 adet tholos mezar vardır. Wace’in dromosun genişlik ve uzunluğu arasındaki oran konusunda yaptığı tipolojik sınıflandırma şu şekilde oluşturulmuştur;

Grup 1. Mykenai: Kyklopien Tholos; 6, Epano Phournos Tholos; 2, Aegisthos Tholos; 4,4¹⁷¹ (Kat. No. 1, 2, 3).

Grup 2. Mykenai: Kato Phournos Tholos; 4, Panagia Tholos; 4, Aslan Tholos; 4 (Kat. No. 4, 5, 6).

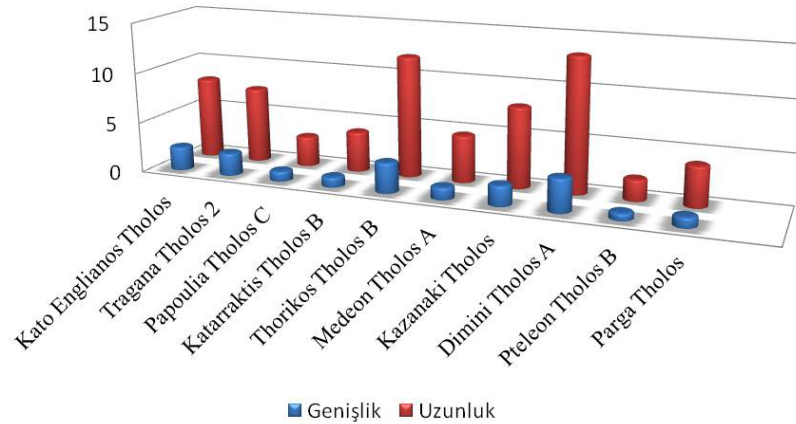
---

¹⁷¹ Wace 1949, 45; Wace 1953, 81.

Grup 3. Mykenai: Genii Tholos; 6, Klytemnestra Tholos; 6, Atreus Tholos; 6 (Kat. No. 7, 8, 9).

Wace Mykenai'deki tholoslar gibi diğer tholosların sınıflandırmasında da oran kriterinin uygulanmasının zorluklarını vurgulamıştır¹⁷². Yapılan çalışmalar sonucunda Pelon, Wace tarafından Mykenai'nin 2. grubunda yer alan Prosymna Tholosunun (Kat. No. 10) dromos oranının 3. gruba daha yakın olduğunu saptamıştır. Bununla beraber Tiryns Tholosu (Kat. No. 14) 3. grupta yer alırken, bu bağlamda Berbati Tholosunun (Kat. No. 11) 2. gruba yakın olduğunu ve Dendra Tholosunun (Kat. No. 12) raporları doğrultusunda tipolojik sınıflandırmada 3. grupta olması gerektiğini saptamıştır. Son olarak Kyklopien Tholosun erken tarihli olmasına rağmen 6 oranıyla 3. grup mezarlara daha yakın olduğu saptanmıştır¹⁷³.

Argolis bölgesi Tholoslarının dışında dromos uzunluğu genişliğinin 3-4 katı olan tholos mezarlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

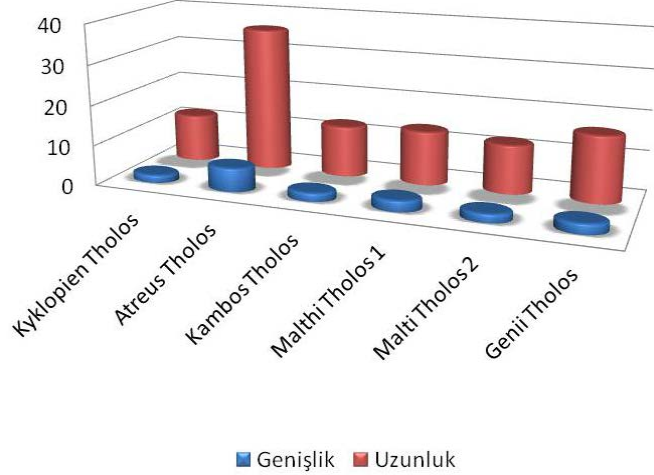
Tablo 2: Dromos uzunluğu genişliğinin 3-4 kat fazla olan tholos mezarlar.

Bu bağlamda yukarıdaki tabloda yer alan tholos mezarlar oran olarak 1.ve 2. grupta yer alan tholoslarla benzerlik göstermektedir. Mykenai'de Wace'in 2.

¹⁷² Persson 1931, 143.

¹⁷³ Pelon 1976, 281.

grubundaki Kato Phournos tholos, Panagia Tholos, Aslan tholos ile Berbati tholosun dromos uzunluğu ise genişliğinin tam 4 katıdır.

Tablo 3: Dromos uzunluğu genişliğinin 6 katı olan tholos mezarlar.

Yukarıdaki tabloya göre, Wace'in sınıflandırmasında dromos oranı 6 olan tholoslarla birlikte Kambos tholos (Kat. No. 23) ve Malthi Tholos 1 ile 2 (Kat. No. 62-63) de Mykenai tholosları arasında yapılan sınıflandırmada 3. grupta benzerlik göstermektedir. Sınıflandırmanın 3. grubunda yer alan mezarların dromos uzunlukları genişliğin tam 6 katı değil 6 ya da 7 katıdır¹⁷⁴. Vaphio Tholosunun (Kat. No. 20) ise dromos oranı 8'in üzerinde olmasıyla Peloponnesos bölgesi için ünik bir örnektir. Adı geçen mezarların kronolojik çeşitliliğinden dolayı mezarların Mykenai'de yer alan tholoslarla aynı gelişimi göstermeleri beklenmemelidir¹⁷⁵. Ancak Attika ve Thessalia'da bulunan bazı tholoslar Mykenai'deki tholoslara benzer bir gelişim göstermektedirler. Attika bölgesinde yer alan Thorikos Tholos B (Kat. No. 87) 4 oranıyla Mykenai'deki 2. grup tholoslarla benzerlik göstermekte, mimari özellikleri ise 1. grupta yer alan Aegisthos Tholosunun (Kat. No. 3) mimari özellikleriyle örtüşmektedir.

¹⁷⁴ Persson 1931, 142-143.

¹⁷⁵ Pelon 1976, 402-403.

Attika bölgesinde yer alan Menidi Tholosunun (Kat. No. 89) oranı 9,2'dir ve Mykenai'nin 3.grup tholoslarından daha yüksek bir orana sahiptir. Diğer bir tholos da 14,2 orana sahip Marathon Tholosudur (Kat. No. 88). Bu oran aynı Vaphio Tholosunda olduğu gibi Attika bölgesi için ünik bir örnekler olarak karşımıza çıkmaktadır. Thessalia bölgesinde yer alan Dimini Tholos Tholos A'nın (Kat. No. 98) dromosunun uzunluğunun genişliğine olan oranı 4'dür. Bu oran mimari özellikler dışında tarihsel olarak da Mykenai'nin 2. grubuyla benzerlik göstermektedir. Ancak Dimini Tholos B'nin (Kat. No. 99) oranı 7'dir. Bu oran ise Dendra Tholosuyla (Kat. No. 12) ve Mykenai'nin 3. grup tholoslarının oranıyla benzemektedir.

Wace'in sınıflandırmasında en erken tarihlere sahip olan tholoslar Kyklopien Tholos, Aegisthos Tholos ve Panagia Tholosdur (Kat. No. 1, 3, 5). Bu tholosların dromosları stomiona doğru genişlemektedir. Aynı özellik Wace'in 2. grubuna dâhil edilen Prosymna Tholosunda da görülmektedir (Kat. No. 10). Peloponnessos bölgesinde ise Vaphio Tholosunda, Ano Englianos Tholosunda ve Kakovatos Tholos A'da gözlenmektedir¹⁷⁶ (Kat. No. 20, 31, 76). Mykenai'de, Kato Phournos Tholosu (Kat. No. 4) özenli paralel dromos duvarlarına sahip ilk örnektir. Bununla beraber Tiryns Tholosu (Kat. No. 14) ve Dendra Tholosu (Kat. No. 12) da özenli paralel dromos duvarlarına sahip örneklerdir, ancak Prosymna Tholosunun (Kat. No. 10) dromos duvarından daha eski tarzda yapılmışlardır. Peloponnessos'un güneybatısında yer alan Geç Hellas II dönemine tarihlendirilen Kopanaki Tholos B'de (Kat. No. 60) aynı özelliğe sahip mezarlardan biridir. Yine aynı bölgede yer alan Malthi Tholosları (Kat. No. 62-63) kendinden daha geç döneme tarihlendirilen Mykenai'nin 3. grup tholos mezarlarından etkilenmiştir.

Bazı mezarların ise dromosunda stomiona doğru bir daralma söz konusudur. Bu daralma Pteleon'un küçük tholoslarından Tholos B, Tholos C ve Tholos E'de (Kat. No. 101, 102, 104) yerel bir özellik olarak görülmektedir. Messenia'da yer alan Ano Englianos Tholosunun (Kat. No. 31) dromos duvarları dışa doğru genişlerken Kato Englianos Tholosunun (Kat. No. 30) dromos duvarları birbirine paraleldir. Wace'in

---

¹⁷⁶ Pelon 1976, 401.

sınıflandırmasında 2. grupta yer alan tholos mezarların dromos duvarlarının kapı üst bitiminden başlayarak dışa doğru azalan yüksekliği ile bu mezarlar arasında benzerlik görülmektedir. Ancak Kato Phournos Tholos (Kat. No. 4) ve Panagia Tholoslarında (Kat. No. 5) ortaya konulan benzerlik, duvarlarının kötü korunması nedeniyle Aslan Tholosu (Kat. No. 6) için belirsiz kalmıştır. Aynı özellik Mykenai'nin 2. grubuna yakın olan Prosymna Tholosunda (Kat. No. 10) ve 3. Grubuna yakın olan Dendra Tholosunda (Kat. No. 12) da gözlenmiştir. Messenia bölgesinde ise yalnızca Malthi Tholoslarında (Kat. No. 62-63) bu özelliği görmek mümkündür¹⁷⁷. Attika'da Menidi Tholosda (Kat. No. 89) Thessalia'da ise Dimini Tholos A'da (Kat. No. 98) da aynı özellik görülmektedir.

Yaptığımız tüm bu çalışmalar sonucunda 115 tholos mezar içerisinde 33 tholosun ölçülerinin tam olarak bilindiği saptanmıştır. Bu 115 mezar içerisinde ise 50 tanesinin dromos ölçüleri tamdır.

Wace'a göre, duvarların kapı üst bitiminden başlayarak dışa doğru alçalan eğimi GH III dönemine tarihlendirilen oda mezarların dromoslarında gözlemlenmiştir¹⁷⁸. Duvarların bu formu tholoslarda tarihlendirme kriteri oluşturmuştur. Aynı zamanda tholosların oda mezarlardan geliştiği ve oda mezarlardan taklit edilen modeller olduğu düşünülmektedir¹⁷⁹, çünkü duvarların böyle bir eğimi hiçbir gerekliliğe karşılık gelmemiştir. Blegen¹⁸⁰ ise tholosların, oda mezarlarda uzun zamandan beri kullanımda olan bir profili sadece yeniden ortaya çıkardığını savunmaktadır. Bununla birlikte Messenia'da yer alan Volirnidhia, oda mezarları ve Arkadia'da yer alan Palaiokastro oda mezarları tholos ya da arı kovanı biçiminde kapanmış odalara sahiptir. Özellikle Volirnidhia'da yer alan oda mezarlar Malthi, Kakovatos ve güney batı Peloponnesos'da

---

¹⁷⁷ Pelon 1976, 215.

¹⁷⁸ Persson 1931,142-143; Wace 1932, 124; Mylonas 1957, 75.

¹⁷⁹ Pelon 1976, 284.

¹⁸⁰ Persson 1931,142.

yer alan tholos mezarlarla birbirine benzemektedir¹⁸¹. Tholos mezarların oda mezarlardan geliştiğine dair net bir şey söylemek doğru olmamakla birlikte yapılış mantığı ve benzerlikleri de unutulmamalıdır.

Mykenai'de bulunan tholosların dromosları mimari gelişim ve tasarım açısından farklılık göstermektedir. Wace'in sınıflandırmasında 1. grupta yer alan erken tarihli mezarlardan Kyklopien Tholosunun (Kat. No. 1) ve Epano Phournos Tholosunun (Kat. No. 2) dromosu¹⁸² stomiona doğru girişte çok belirgin daha sonra daha az gözlemlenebilen düzenli bir eğimle inşa edilmiştir. Bu özelliği Prosymna Tholosunun (Kat. No. 10) dromosunda Messenia'daki Ano Englianos Tholosunda (Kat. No. 31), Tragana Tholos 1'de (Kat. No. 33) Tragana Tholos 2'de (Kat. No. 34) ve Kakovatos Tholos A'da (Kat. No. 76) da görmek mümkündür. Ano Englianos Tholos, Tragana Tholos 1'i ve Marathon Tholosu (Kat. No. 88) ardı ardına gelen iki düzlemi olan bir dromosa sahip tholoslardır. Birinci düzlem stomiona doğru inişlidir, ikinci düzlem ise girişin önünde yataydır. Messenia'da tarihleri ne olursa olsun dromosların büyük çoğunluğunun inişli zeminlerde inşa edilmiş olmasının nedeni ise mezar yerinin seçimiyle açıklanabilir. Peloponnesos'un güneybatısında dromosun yatay ya da inişli zeminde olması bir istisna olarak gözükmekteyken, Argolis ve Lakonia'daki dromos gelişimine bakıldığında dromosun daha çok yatay zemin üzerine inşa edildiği gözükmektedir. Mykenai'de, 1. grubun üçüncü mezarı olan Aegisthos Tholos ve 2. grubun üç tholosunun (Panagia Tholos, Kato Phournos Tholos ve Aslan Tholos) dromosu yatay bir zemine sahiptir ve Vaphio Tholosu (Kat. No. 20) ile Dendra Tholosunda (Kat. No. 12) da aynı özelliği görmek mümkündür. Mykenai'de 3. grubun üç mezarı ayrı olarak bir grup oluşturmuşlardır. Pelon bu üç mezarın dromoslarında, stomiona doğru zeminin hafif yükseldiğini saptamış ve bu eğimin muhtemelen açık havada dromosun açılması sırasında yağmur sularından oluşan birikintinin akışını kolaylaştırmak için yapıldığını belirtmiştir¹⁸³. Sonuç olarak engebeye ve mezarın

---

¹⁸¹ Kontorli 1987, 145-146.

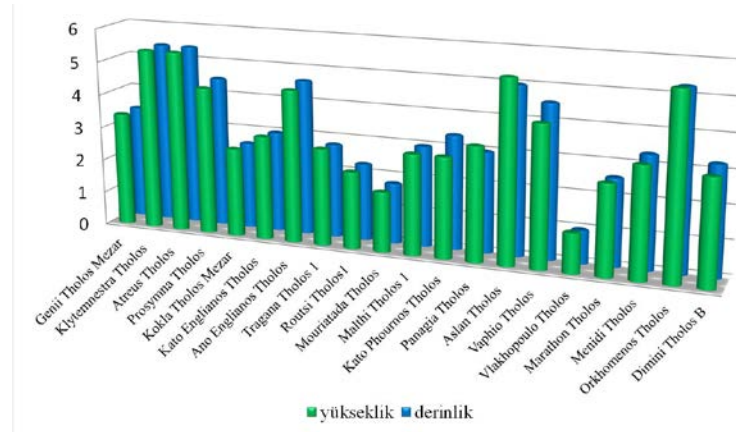
¹⁸² Wace 1953, 81.

¹⁸³ Pelon 1976, 332.

mevkesine oldukça bağımlı olan dromosun uzunluğunun genişliğine oranı bir sınıflandırma kriteri olmakla birlikte mezarların tarihlendirilmesi için farklı unsurların da göz önünde bulundurulması gerekliliği anlaşılmaktadır.

Tholosların ikinci ana bölümü olan stomion (Lev. 1) oranlama sistemine dâhildir. Bu oranlama şöyledir; Dromosun bitiminden mezar odasının başlangıcına kadar olan zeminin ölçülmesi sonucu ortaya çıkan derinlik ölçüsüyle lentodan tabana kadar olan yükseklik ölçüsünün birbirine oranıdır. Bu oran birçok mezarda neredeyse aynıdır bazı mezarlarda ise birbirine çok yakındır. Aşağıdaki tabloda bu oranın birbiriyle neredeyse aynı olan tholos mezarlar yer almaktadır.

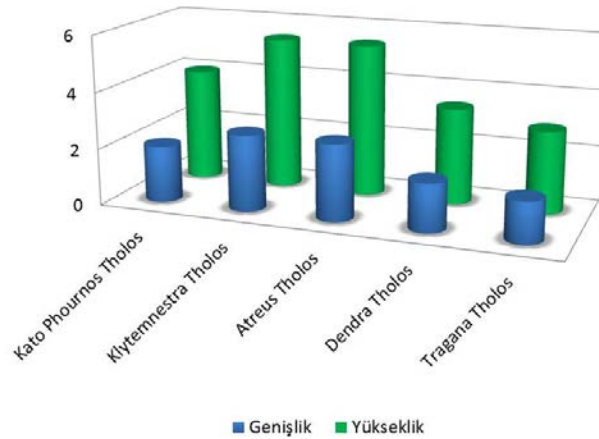

Tablo 4: Stomion yükseklik ve derinlikleri aynı olan tholos mezarlar.

Wace tarafından oluşturulan bu oranlama Mykenai’de, belirgin olarak ölçülen 3. grubun mezarlarında, neredeyse aynıdır. Ancak 1. gruba dâhil olan Kyklopien Tholosda (Kat. No. 1) ve 2. gruba dâhil olan Epano Phournos Tholosda (Kat. No. 2) bu derinlik çok daha fazladır. Hiç kuşkusuz daha büyük olan bu derinliğin sebebi stomionu güçlendirme isteğinden kaynaklanmaktadır. Tablodan da anlaşılacağı üzere Mykenai dışındaki tholoslara bakıldığında, 14 tholos mezarda yükseklik ve derinlik oranlarının durumu aynıdır.

Bu mezarların dışında oranları farklılık gösteren örnekler de bulunmaktadır; Arkines Tholos A’da (Kat. No. 21) 1,16 m ile 1,30 m yükseklik için 2,80 m yapılan derinlik mezarın kısmen kaba görüntüsüyle uyum içinde gözükmemektedir. Fakat Volos

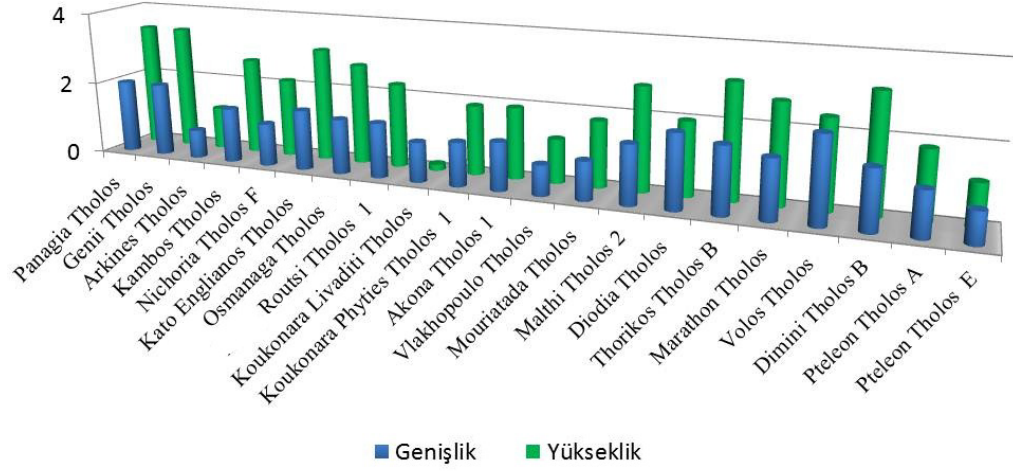
Tholosunun (Kat. No. 96) derinliği 2,40 m iken yüksekliği 5,50 m'ye ulaşmaktadır. Analipsis Tholos mezarda (Kat. No. 17), derinliği yüksekliğinin yarısını biraz daha geçmektedir. Koukounara tholosları grubuna ait olan Akona Tholos 1 (Kat. No. 48) ve Phyties Tholos 1'in (Kat. No. 43) dromoslarının derinliği ise yüksekliğini $\frac{1}{4}$ oranında geçmektedir. Argolis'de, sadece Epano Phournos Tholos (Kat. No. 2) ve Tiryns Tholos (Kat. No. 14) bu kategoriye dâhildir. Tiryns Tholosunun stomion derinliği yüksekliğinin yaklaşık $\frac{1}{6}$ üzerindedir; Epano Phournos Tholosu ise derinlik yüksekliğin $\frac{1}{9}$ 'ini geçmektedir. Gelişim dikkate değer gözükmemektedir: Mykenai kent merkezine yaklaşıldıkça, iki ölçü eşitlenmektedir. Birkaç durumda, oran tersine çevrilmiştir stomionun derinliği yüksekliğinin altındadır: Aegisthos Tholosda (Kat. No. 3), derinlik yüksekliğin yaklaşık $\frac{1}{5}$ 'nin altındadır. Panagia Tholosda (Kat. No. 5) $\frac{1}{8}$ 'nin altındadır ve Aslan Tholosunda (Kat. No. 6) 1,13'den azdır. Stomion ölçüleri tam olarak bilinen 43 tholos mezar bulunmaktadır. Bu mezarlar arasında 5 tanesinin yükseklikleri genişliklerinin tam 2 katıdır.

Tablo 5: Stomion yüksekliği genişliğinin tam 2 katı olan tholos mezarlar.

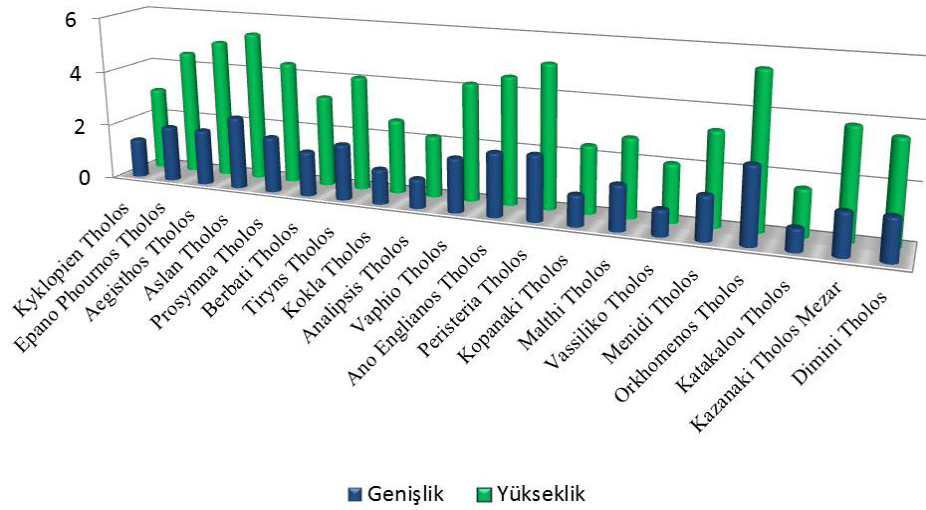
Argolis'deki ustalara göre genişlik ve yükseklik arasında en uygun oranın, genişliğin iki katının yüksekliğe eşit olduğu orandır. Bu genişlik ve yükseklik arasında uygulanabilen en iyi orandır ve yukarıdaki tabloda ölçüleri tam olarak bilinen en iyi orana sahip mezarlar yer almaktadır. Bu mezarlardan Klytemnestra Tholos (Kat. No. 8), Atreus Tholos (Kat. No. 9) ve Dendra Tholos (Kat. No. 12) Argolis bölgesinde yer

almaktayken Tragana Tholos 1 (Kat. No. 33) ve Kato Phournos Tholos (Kat. No. 4) Messenia bölgesinde yer almaktadır.

Tablo 6: Stomion yüksekliği genişliğinin 2 katından az olan mezarlar.

Ölçüsü bilinen 43 tholos mezar içerisinde çeşitli bölgelerde yer alan 20 adet tholos mezarın stomion genişliklerinin yüksekliklerinden 2 kat daha az olduğu tespit edilmiştir. Mezarlardaki bu en iyi oranlama sisteminin her yerde aynı değerde aynı şekilde uygulanmadığı görülmüştür.

Tablo 7: Stomion yüksekliği genişliğinin 2 katının üstünde olan mezarlar.

Yukarıdaki tabloda yer alan tholos mezarlar içinde Mykenai'den sadece Kyklopien Tholos, Epano Phournos Tholos, Aegisthos Tholos ve Aslan Tholos yer almaktadır (Kat. No. 1, 2, 3, 6). Bu mezarlardan Dimini Tholos A (Kat. No. 98), Dimini Tholos B (Kat. No. 99), Berbati Tholos (Kat. No. 11), Malthi Tholos 2 (Kat. No. 63) ve Katakalous Tholos (Kat. No. 94) dışındaki mezarlar erken tarihli mezarlardır ve kronolojik olarak birbirlerine yakındır. Tablolardan da görüldüğü üzere tholos mezarlarda belirli bir oranlama sistemi mevcuttur. Böylece tüm tholos mezarların genelinde olmasa da ölçüleri bilinen yapı bölümlerinin kendi içerisinde bir sistemle inşa edildiği anlaşılmaktadır.

Wace Mykenai'deki tholos mezarların lentoları için de tipolojik bir gelişim ortaya koymuştur¹⁸⁴.

1) I. grupta yer alan bütün tholosların hepsinde moloz taşlar ve kireçtaşları kullanılmıştır. Kapı inşasında özel bir yapım görülmemesine karşılık kapı sövelerinde büyük bloklar kullanıldığı gözlenmektedir. Bu durumu Aegisthos Tholosu açık bir şekilde kanıtlamaktadır. Ayrıca bu grubun lento blokları kısa ve üzerlerinde rahatlatma üçgeni bulunmamaktadır¹⁸⁵. Mykenai dışında ise üzerinde rahatlatma üçgeninin kesin olarak kullanılmadığı bilinen tholoslar; Pteleon Tholos E, Kokla Tholos, Mouriatada Tholos, Vassiliko Tholos, Katarraktis Tholosları ve Vellousia tholosudur (Kat. No. 104, 15, 58, 64, 83-84, 93).

2) II. grubun tholoslarının lento blokları ise uzundur ve Panagia Tholosunda (Lev. 44. 1) da görüldüğü üzere rahatlatma üçgeni bulunduğu düşünülmektedir. Ancak bu grubun diğer tholoslarında rahatlatma üçgeni bulunmazken lento üzerindeki izlerden ve lentonun uzunluğundan dolayı rahatlatma üçgeninin var olduğu belirtilmektedir. Mykenai kent merkezi dışında lentosu üzerinde rahatlatma üçgeni kesin olarak tespit edilen 12 örnek bulunmaktadır. Bu örnekler; Prosymna Tholos (Kat. No. 10), Tiryns Tholos (Lev. 47. 2), Routsis Tholos 1 (Kat. No. 36), Malthi Tholos 1 (Kat. No. 62), Thorikos Tholos B (Kat. No. 87), Marathon Tholos (Kat. No. 88), Menidi Tholos (Kat.

---

¹⁸⁴ Wace 1921-1923, 388-389.

¹⁸⁵ Bkz. Bölüm II.2, 52.

No. 89), Katakalous Tholos (Kat. No. 94), Volos Tholos (Kat. No. 96), Dimini Tholos A (Kat. No. 98), Dimini Tholos B (Kat. No. 99) ve Kazanaki Tholosudur (Kat. No. 97). Yapılan tipoloji esnasında Mykenai dışındaki tholoslardan Peristeria Tholos 1 (Kat. No. 53), Malthi Tholos 2 (Kat. No. 63), Dendra Tholos (Kat. No. 12) ve Kambos Tholosunda (Kat. No. 23) lentosu üzerinde rahatlatma üçgeninin varolduğu düşünülmüştür. Ancak üçgene ait kesin kalıntılar bulunmamaktadır.

3) III. grupta yer alan Atreus Tholosunun (Kat. No. 9) iç lento bloğu devasa boyutlardadır. Bu blok 100 tondan fazla ağırlığa sahiptir. Ancak Genii Tholosunun (Kat. No. 7) iç lento bloğu ve Klytemnestra Tholosunun (Kat. No. 8) frizi boyunca devam eden diğer blokları çok uzundur. Büyük nitelikli anıtlar inşa edilmek istenmiştir. Bu tip yapıları planlarken gerekli olan şey ayrıntılı hesaplamalar, onları tasarlamak için yaratıcı bir hayal gücü ve onları kurmak için büyük bir yetenek gerekmektedir.

Bu bölümde üç grupta da yer alan tholos mezarların mantıklı ve tutarlı bir gelişim gösterdiği anlaşılmıştır. I. grupta yer alan Aegisthos Tholosunun II. gruba doğru geçiş gösterdiği gözlemlenmiştir. Aslan Tholosunun erken kapı girişi formu ise II. ve III. grup arasındaki bağlantıyı sağlamaktadır. II. grup tholosları rahatlatma üçgeninin varlığı ile karakterizedir. III. grup ise konglomera gibi sert kesme bloklar ve gelişmiş mühendislik becerileri sayesinde işlenmesi kolaylaşmış dev bloklarla karakterize olur.

Tholos mezarların odaları için de tipoloji yapmak mümkündür. Odanın inşasında kullanılan duvar yapım tekniklerine göre dört tip tespit edilmektedir;

1) Devasa bloklar kullanılarak inşa edilenler; bloklar işlenmemiş ya da çok az işlenmiş olarak kullanılmıştır. Bu bloklar birbirleri üzerine gelecek şekilde yerleştirilmiş ve aralarında genellikle büyük boşluklar bulunmaktadır. Ancak bu boşluklar küçük taşlar ve kil ile kapatılmıştır. Mykenai şehrinde bu kullanımın yaygın olmadığı görülür, ancak Wace¹⁸⁶ Mykenai kenti dışında bu tip düzenin Kazarma Tholosunda (Kat. No. 13) kullanıldığını belirtmiştir. Kazarma Tholosunun oda

---

¹⁸⁶ Wace 1949, 367.

duvarının alt sırası boyunca kullanılan kaba ve iri blokların şekli ve montaj tekniği Mykenai şehrindeki Kyklopien Tholosuyla (Kat. No. 1) benzerlik göstermektedir. Bununla birlikte blokların birbirleriyle daha iyi uyum sağlanması için bloklar arasındaki küçük taşlar kaldırılmıştır. Dendra Tholosunun (Kat. No. 12) mezar odasında alt sırada kullanılan bloklarda benzer şekilde iri bloklardır.

2) Yassı taşlar kullanılarak inşa edilenler; kullanılan taşların her biri geniş ve düz yüzeylere sahiptir. Taşların geniş ve düz yüzeyleri birbirlerine bitişik oldukları yüzeye uyarlanmıştır. Bu taşların kalınlığı değişkendir. Taşların arasındaki boşluklar kille doldurulur. Böylece sızıntılar içinde önlem alınmış olur. Messenia bölgesinde de bu durum gözlenmektedir. Mykenai şehrinde yer alan Epano Phournos Tholos (Lev. 48. 1) ve Aegisthos Tholosun mezar odaları küçük yassı taşlardan inşa edilmiştir (Lev. 48. 2). Bu mezarlarda kullanılan bloklar düz ve geniştir. Bu aşamada Yunanistan'ın diğer bölgelerinde birçok tholos mezarın evrimi yerel olarak kalır bu durumu Thessalia bölgesinde Volos Tholos ve Dimini Tholoslarında (Kat. No. 96, 98-99), Attika'da ise Marathon Tholos, Menidi Tholos ve Thorikos Tholosundan anlamak mümkündür¹⁸⁷ (Kat. No. 88, 89, 87).

3) Geometrik formlu taşlar kullanılarak inşa edilenler; kullanılan taşların boyutları birbirleriyle uyum içerisinde olacak şekilde düzenlenmiştir. Bu şekilde inşa edilmiş mezar odaları Mykenai şehrinde Kato Phournos Tholosu (Lev. 49. 1) ve Aslan Tholosundan (Lev. 49. 2) bilinmektedir. Ancak bu şekilde inşa edilen mezar odaları Argolis dışında varlık gösterememiştir. Peristeria Tholos 1 (Kat. No. 53) ve Vaphio Tholosunun (Kat. No. 20) odaları bu şekilde inşa edilmiş erken örneklerdendir.

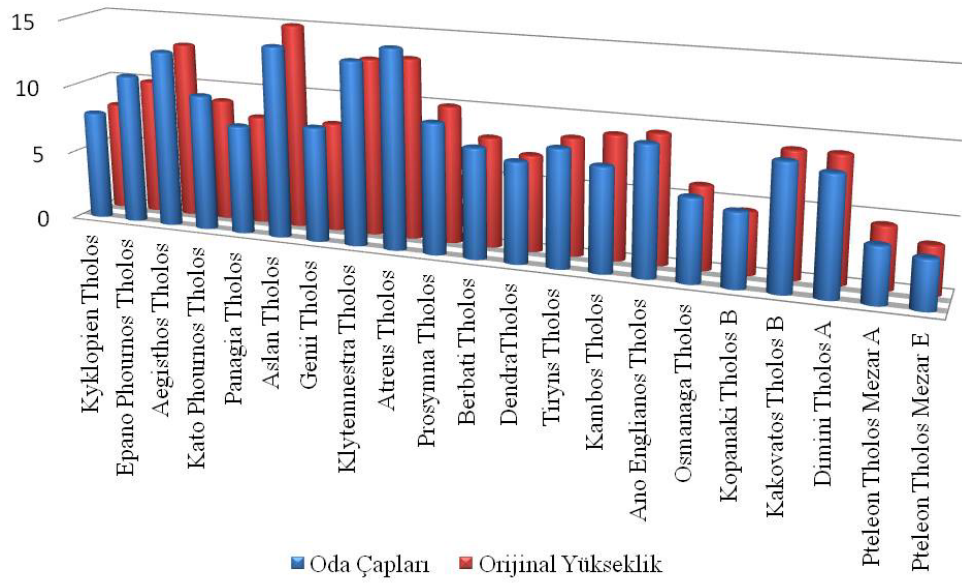
4) Mezar odasının son gelişimi ise yalnızca Wace'in sınıflandırmasında 3. grupta yer alan 3 tholos mezar ve Minyas (Orkhomenos) Tholos mezarından bilinmektedir (Lev. 50. 1-2). Bu mezarların oda duvarları büyük kare bloklardan inşa edilmiştir ve bloklar olabildiğince düzgün bir yüzey meydana getirecek şekilde

---

¹⁸⁷ Lolling & Walters 1886, 435.

hazırlanmıştır. Ayrıca tüm bu mezarlarda kullanılan bloklar bindirme tekniğine uygun olacak şekilde yerine göre dikey yerine göre yatay olarak yerleştirilmiştir¹⁸⁸.

Oda tiplerinin dışında mezarların hesaplanan orijinal yükseklikleri ve bilinen oda çapları da bir sınıflandırma kriteri oluşturmaktadır. Aşağıdaki tablo 8'e bakıldığında 21 tholos mezarın oda çapları ve hesaplanan kubbe yüksekliklerinin ortalama aynı oranlara sahip olduğu gözlenmiştir. Bu durum mezarların belli bir matematiksel oranla inşa edildiğini göstermektedir. Yaptığımız çalışmalar sonucunda 115 tholos mezardan 21 tanesinin kubbe orijinal yüksekliklerinin hesaplandığı anlaşılmıştır. Bu mezardan Genii Tholos, Atreus Tholos, Tiryns Tholos ve Dimini Tholos A'nın kubbe yükseklikleri orijinal durumlarıyla günümüze kadar kalmıştır.

Tablo 8: Ölçüleri bilinen tholos mezarların oda çapları ve kubbe yüksekliklerinin karşılaştırmalı tablosu.

¹⁸⁸ Wace 1921-1923, 362.

II.3: KÖKEN VE GELİŞİM TARTIŞMALARI.

Birçok araştırmacı tholosların kökeni hakkında farklı yorumlar yapmış ancak yapılan çalışmalara rağmen tholosların kökeni konusunda bir fikir birliğine varılamamıştır. Genel olarak kabul edilen anakaradaki ilk gerçek tholos Messenia'nın güneybatısında Koryphosion'da bulunan Osmanaga Tholusu (Kat. No. 35) olduğudur¹⁸⁹. Mezar, içinde bulunan seramiklere göre Orta Hellas III¹⁹⁰ dönemine tarihlendirilmiştir.

Myken Tholos mezarlarının kökeni hakkında ortaya atılan farklı görüşler içerisinde iki ana öneri bulunmaktadır, bunlardan ilki tholosların Girit'te ortaya çıktığı¹⁹¹, diğeri ise anakarada kendiliğinden geliştiği şeklindedir¹⁹². Yaptığımız çalışmalar sonucunda tholos mezarların kökeninin Anakara'da kendiliğinden ortaya çıktığı düşüncesi daha doğrudur. Bu iki farklı bölgeye ait tholos mezarlar birbiri ile karşılaştırıldığında 4 ana farklılığın ortaya çıktığı görülmüştür¹⁹³.

1) Girit Tholosları ile Anakarada yer alan Tholoslar arasında işlev farkı bulunur. Girit mezarları toplumsal mezarlar olarak kullanılmışken anakara mezarları krali mezarlar olarak işlev görmüştür. Uzun süre Girit'teki tholoslarda tekrarlanan gömü işlemi bu mezarların bir aile mezarlığı gibi kullanıldığını ortaya koymuştur. Ayrıca bu tholoslar kamusal yapılar olarak da hizmet vermiştir. Bu şekilde kullanılan bu tholoslar yerleşimin prestijini arttırmaktadır. Bu da yerel nüfus grubunun birbirlerine ait olma ve akrabalık bağlantılarını arttırmaktadır¹⁹⁴. Argolis, Lakonia, Attika, Boetia ve diğer taraftan Anakaradaki tholosların kullanımı ise yerel toplumun üst tabakası içindir. Her

---

¹⁸⁹ Dickinson 1977 62-63; Hope Simpson & Dickinson 1979, 139-140.

¹⁹⁰ Lolos 1989, 175.

¹⁹¹ Dickinson 1977, 61-62.

¹⁹² Wace 1921-1923, 393-397; Wace 1949, 119.

¹⁹³ Branigan 1970, 152-160; Pelon 1976, 442-453.

¹⁹⁴ Branigan 1970, 128.

bir mezardaki az sayıdaki gömü bunu desteklemektedir. Bu durum da elit tabakanın statü göstergesi olarak görülmelidir.

2) Yapı stillerindeki belirgin inşa farkı bulunmaktadır. Bu farklar mezarın kuruluş ve yerleştirilmesinde, giriş sisteminin yapısında, çatı sisteminin yapılış şeklinde ve mezarın toprak tepe altında olup olmayışında gözlenmektedir. Girit Tholos mezarları düz alanlara ve toprak üzerine inşa edilmişlerdir¹⁹⁵ ve hiçbir zaman bu mezarların üzerinde bir toprak yığını (tümülüs) bulunmaz. Anakara tholoslarının ise üzerinde bir toprak yığını (tümülüs) bulunmakta ve eğimli alanlara inşa edilmişlerdir. Ayrıca mezarın işleviyle birlikte üzeri toprak kaplı tepeciklerin (tümülüs) inşası için giriş yoluna ihtiyaç duyulmaktadır, böylece daha geniş ölçekte tutmak için anıtsal kapı inşa edilmesi öngörülmektedir¹⁹⁶. Girit mezarlarının içine giriş ise küçük bir kapı geçişiyle sağlanmakta ve kapı mezarın doğu ya da güneydoğu tarafına inşa edilmektedir. Bu yapısal farklılıkların en belirgin gözlemlendiği bölüm ise Girit Tholosları ile Anakara Tholosları arasındaki kubbe sisteminin kuruluş düzenidir. Anakara tholoslarında tamamen taştan bindirme olarak inşa edilmiş kubbe yapısı¹⁹⁷ varken Girit Tholos mezarlarında böyle bir düzenleme bulunmamaktadır. Girit'in büyük tholos mezarlarında tamamen taştan kubbe yapısı kullanmak yerine kerpiç ve ahşabın birleştirilmesiyle oluşturulmuş kubbe kullanılmıştır¹⁹⁸. Günümüz düşüncesine göre, bu kubbe yapısının çapı 7 m'den daha küçük tholoslar için uygulandığı yönündedir. Bütün konu belki tartışmalı gibi görülmektedir ancak özellikle Girit ve anakarada kullanılmış olan kubbe inşasının birbirinden farklı ilkelerle tasarlanmış olduğu düşünülürse, Geç Tunç Çağı'nda Akdeniz bölgelerinin bindirme tekniğiyle inşa edilmiş kubbe yapısının bağımsız kökeni için kanıt olarak kabul edilebilir¹⁹⁹.

---

¹⁹⁵ Hood 1960,170; Branigan 1970, 41, 54, 153.

¹⁹⁶ Hood 1960,170-171, 173-174; Branigan 1970, 153-154.

¹⁹⁷ Frizell & Santillo 1984, 25-44.

¹⁹⁸ Hood 1960, 171-173; Pelon 1990, 107-108.

¹⁹⁹ Cavanagh & Laxton 1987, 32-34.

3) Girit'teki en geç dairesel mezarlar ile anakaradaki en erken inşa edilmiş tholos mezarlar arasında açıkça görülen zamansal boşluk farkı; Anakara tholoslarının Minos kökenine karşı olacak durum, Girit'teki en geç kullanılan örneklerle Messenia'da kullanılan en erken örnek arasındaki zaman boşluğudur. Eğer kronolojik bir devamlılık söz konusu olmaz ise ilk inşa edilen tholosun daha sonra inşa edilen tholosdan etkilediğini söylemek mümkün değildir. Minos kökenini savunan araştırmacılar bu düşünceye karşı çıkmak üzere bu tholosların kronolojik olarak devamlılığını göstermeye çalışmışlardır. Böylece Girit mezarları genellikle Erken Minos toplumunun karakteristik bir özelliği olduğu kabul edilmekle birlikte bu mezarların kullanımı Orta Minos Dönemi'nde ve Geç Minos III A Dönemi'nde de devam etmiştir. Benzer şekilde Myken tholoslarının en etkileyici örnekleri de Geç Hellas II A Dönemi'ne ait olabilir²⁰⁰. Messenia'daki yeni keşifler ve Girit'teki tholosların yeniden incelenmesi sonucunda çok sayıda araştırmacı bu 'zamansal boşluğun' başarılı bir şekilde kapatıldığını tartışmaktadır. Ancak Girit tholoslarının en son inşa edildiği zaman ve yapım teknikleri incelendiğinde zamansal boşluğun kapatılmadığı görülür. Çünkü mevcut arkeolojik veriler en son Girit tholoslarının Orta Minos II²⁰¹ (yaklaşık M.Ö.1800 yılları) döneminde inşa edildiğini gösterir ki bu tarih Anakaradaki ilk tholos mezarın inşasından 200 yıl öncedir. Bu durumda tholos mezarların kökenini Girit'e bağlamak doğru değildir.

4) Geç Tunç Çağı'nda mezarların Anakara ve Girit'teki inşa yoğunluğu farkı da önemli bir unsurdur. Bu dönemde Girit'te tholoslar görece azken Anakara'da oldukça yoğun olarak inşa edilmiştir. Özellikle GH III dönemine gelindiğinde Anakara'da inşa faaliyetlerinin dahada arttığını söylemek mümkündür.

George Korres²⁰² tarafından Messenia'da yapılan son araştırmalar tholos mezarların bağımsız kökenini desteklemekle birlikte Minos Girit kökeni hakkındaki tartışmaları körüklemiştir. Anakaradaki anıtsal yapıların yapım tekniği için Girit

---

²⁰⁰ Branigan 1970, 170-172.

²⁰¹ Branigan 1970, 22, 157-158.

²⁰² Korres 1993, 231-248 ; Cavanagh and Mee 1998, 44-45.

örneklerinin ilham verdiği düşünülmektedir. Bu bölgedeki tholosların ortaya çıkışı üzerine yapılan tartışmalar ise Girit ve anakara tholoslarının arasındaki fonksiyonel farklılıklarından kaynaklanmaktadır²⁰³. Bu tholosların Girit kökenine karşı olan araştırmacılar ise işlevsel farklılıkları temel almaktadır.

Kökeni ne olursa olsun işlev ve köken birbirinden bağımsızdır. Erken Messenia tholosları Minos öncülerinden etkilenmiş olsun ya da olmasın anakaradaki mezar ustalarına özel bir amaçla hizmet etmişlerdir ve Anakara tholosları elitlerin politik, sosyal belki de dinsel amaçlarına hizmet etmek amacıyla yapılmışlardır.

SONUÇ

“Kıta Yunanistan Örnekleri Işığında Myken Tholos Mezar Mimarisinin Gelişimi” başlıklı tez çalışmamızda MÖ II. bin içerisinde inşa edilmiş tholos mezar örnekleri incelenmiş ve tholos mezar yapılarının karakteristikleri belirlenerek, anakaradaki mimari gelişimleri ortaya konulmuştur. Daha önceki yapılan çalışmalar sonucunda Yunanistan Anakarasında yer alan tholos mezarlar içerisinde Mykenai şehrinde bulunan 9 tholos mezar çok daha ayrıntılı olarak incelenmiştir. Bu mezarlar isimlerini konumlarından, (Epano Phournos, Kato Phournos ve Panagia gibi.) yakınlarında bulunan kayaya oyulmuş resimler ve özel buluntulardan, (Aslan tholos ve Genii tholos gibi) yapıldığı inşa tekniklerinden (Kyklopien gibi) ya da her ne kadar kesin olmasa da Myken hanedan üyelerinden (Aegisthos, Atreus ve Klytemnestra gibi.) almışlardır²⁰⁴.

Mimari olarak incelendiğinde ise mezarların inşasında kullanılan malzemenin büyük önem taşıdığı görülmektedir. Yaptığımız çalışmalar sonucunda Mykenli ustaların mezarlarını inşa ederken yüzeyden buldukları materyalleri veya ulaşılabilirliği kolay olan yakınlarındaki taş ocaklarını kullanmayı tercih ettikleri anlaşılmıştır. Bu bağlamda tholos mezarların inşasında en çok tercih edilen taş cinsleri konglomera, kireç taşı ve

---

²⁰³ Kontorli-Papadopoulou 1995, 114-122.

²⁰⁴ Maravelia 2002, 63.

poros olmuştur. Tholos mezarlarda kullanılan bu taş cinslerinin seçimi uzun tecrübeler sonucunda ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte yapıları inşa ederken dış etkenlerken koruma isteği de taşların üzerindeki harç ve sıva kullanım izlerinden anlaşılmıştır. Buradan da anlaşılacağı üzere Mykenli ustalar yapılarını inşa ederken yalnızca estetik kaygısı ile değil yapının dayanıklılığını da göz önünde bulundurmuşlardır. Mevcut verilerden sıva ve harç kullanımının özellikle poros blok kullanılan tholoslarda blokların birbiri ile daha iyi uyum sağlaması için taş aralarında kullanıldığı ve yapının dış etkenlere karşı korunmasını sağlamak amacıyla yapıldığı anlaşılmaktadır. Tholos mezarların mimari gelişimini ortaya koyabilmek için öncelikle tholos mezarı meydana getiren bölümlerin çok iyi bilinmesi gerekmektedir. Her bölümün kendi içerisinde gelişim gösterdiği, benzerlikleri ve farklılıkları ile çeşitli değerlendirmeler yapılabileceği ortaya konulmuştur. Her şeyden önce bu mezarların inşası sırasında etkili olan buldukları coğrafya ve coğrafi koşullardır. Tholos mezar tanımına dairesel formuyla ismini veren bindirme tekniği kullanılarak oluşturulan mezar odasının inşası hakkında birçok farklı fikir ortaya konulmuştur. Yaptığımız incelemelerde bindirme tekniği ile oluşturulmuş odanın en karakteristik özelliği olan kubbesinin başlangıçta yapının iç kısmını yağmur sularından korumak amacıyla kemerlerde kullanılan kilit taşına benzer bir taşla kapatıldığı anlaşılmıştır. Günümüzde ise tepe noktası açık olmasına rağmen hala ayakta duran yapılardan anlaşıldığı kadarıyla kubbe zirvesinde kullanılan bu kapatma taşlarının kemerlerdeki kilit taşına benzer bir işlevinin bulunmadığıdır. Kubbe zirvesinin açık kalmasına rağmen kilit taşı kullanılmaksızın hala ayakta kalması yapının tamamen sistematüğinden kaynaklıdır. Bu noktada tholos mezar kubbelerinin tümülüs ile kaplanmış olmasının da bir rolü olduğu anlaşılmaktadır. Tholos mezarların üzerini örten tümülüsün içeriğinde kullanılan kil katmanı ve toprak yığını sayesinde tholos mezarın su sızmalarına karşı korunmaya çalışıldığı görülmektedir. Myken tholos mezarlarının kubbelerini destekleyen ve günümüze kadar pek çoğunun iyi durumda kalmasını sağlayan da bu toprak tabakadır. Bu duruma gösterilebilecek en iyi örnekler günümüzde de tümülüsleri korunmuş olan Tiryns Tholosu, Atreus Tholosu, Genii Tholosu ve Dimini Tholos A'dır. Tümülüsün günümüzde her mezarda gözlenememesi ise bazı bölgelerde zemin koşullarının uygun

olmaması ve mezarın bulunduğu alanın deformasyonundan kaynaklanmaktadır. Ayrıca bu mezar tipinin daha çok elitler tarafından kullanıldığı düşünülürse mezara yücelik katma açısından tümülüsün varlığı oldukça önemli olmalıdır.

Tholoslar buldukları coğrafya ve coğrafi koşullar ile birbirine sıkı sıkıya bağlantılıdır. Tholoslarda fiziki coğrafya, yapı malzemesi, form, konum ve ölçüler belirleyici ve kısıtlayıcı bir etkidir. Tholosların büyük bir bölümü tepe yamacına inşa edilmiştir. Bu durum hem yapıdaki zorluğun aşılmasına yardım etmiş hem de en azından inşa aşamasında mezarın alanda kalıcı bir konuma sahip olmasını sağlamıştır. Yerel coğrafyanın en fazla etkilediği dromos olmuştur. Anakaranın hemen hemen her yerinde dromoslu tholos mezar örneklerinin yanı sıra hiç dromosu olmayan tholos mezarlara da rastlanmıştır. Mezar odasına geçişi sağlayan bu koridorun özellikle taş kullanılarak oluşturulmadığı yalnızca toprağın kazılmasıyla meydana getirilen dromosların varlığı ile anlaşılmıştır. Mezar odasına geçişi sağlamak için dromosun nasıl inşa edildiğinden çok işlevi ile kendini göstermektedir. Böylece günümüzde dromossuz olarak değerlendirilen tholos mezarların aslında taş kullanılmadan yalnızca toprağın kazılmasıyla oluşturulmuş dromoslara sahip olması muhtemeldir. Bununla birlikte taş kullanılarak inşa edilmiş örneklerde dromosun son gömüden sonra kapatıldığı ve hatta tamamen toprakla doldurulduğuna dair kanıtlar da vardır. Tıpkı mezar odasındaki gibi dromoslarda da yağmur sularının ya da sızmalarının engellenmesi için çeşitli önlemler alındığı görülmüştür. Bu önlemlerin başında dromos zemininde mezar odasının içinden dromos bitimine kadar açılmış olan kanallar yer almaktadır. Yağmur sularının dışarı atılması ya da birikebilecek bir suyun mezardan dışarı atılması için ön görülen bu kanallara en iyi örnek Mykenai'de Klytemnestra tholosudur. Bununla birlikte Wace'a göre, dromosların duvarların kapı üst bitiminden başlayarak dışa doğru alçalan eğimi Geç Hellas III dönemine tarihlendirilen oda mezarların dromoslarında gözlemlenmiştir²⁰⁵. Duvarların bu formu tholoslarda tarihlendirme kriteri oluşturmuştur. Aynı zamanda tholosların oda mezarlardan geliştiği ve oda mezarlardan taklit edilen

---

²⁰⁵ Persson 1931,142-143;Wace 1932, 124; Mylonas 1957, 75.

modeller olduğu düşünölmektedir²⁰⁶, çünkü duvarların böyle bir eğimi hiçbir gerekliliğe karşılık gelmemiştir. Blegen ise tholosların, oda mezarlarda uzun zamandan beri kullanımda olan bir profili sadece yeniden ortaya çıkardığını savunmaktadır²⁰⁷. Bu anlamda oda mezarlarla tholos mezarların planları karşılaştırıldığında birçok benzerlik olduğu hatta başlangıçta kayaya oyularak oluşturulmuş oda mezarların mimari eklemelerle tholos mezarlara dönüştürüldüğü söylenebilir. Tholos mezarların oda mezarlardan geliştiğine dair net bir şey söylemek doğru olmamakla birlikte yapılış mantığı ve benzerlikleri dikkat çekicidir.

Mezarların yönlendirilmesinde tamamen coğrafya ile ilişkili olduğu dromosların ortak bir yönelim kuralına uymaması ile anlaşılmıştır. Mykenli ustalar mezarlarını inşa ederlerken yapının sağlamlığına önem verdiklerini stomion inşalarındaki taş boyutlarının seçimlerinde göstermişlerdir. Tholos mezarların en zayıf noktasını oluşturan stomion yan dikmeleri genelde dromosa doğru dikey olarak oluşturulan büyük direk görünüme sahiptir ve odaya doğru yönü olan yüzü neredeyse tamamen tavanın eğimine uyum sağlayacak şekilde inşa edilmiştir. Her tholos mezar yapısında tartışmasız varlık göstermiştir. Stomionun güçlendirilmesi için bu alanda mezarın tamamında kullanılan bloklara göre çok daha büyük blokların tercih edildiği gözlenmiştir. Ayrıca stomion yan dikmelerinin arasında oluşan geçişi kapatmak ve tholos mezarlarda kubbenin yarattığı yükü zemine iletmek için kullanılan lentonun kubbenin bir kesimi için destek görev gördüğü de anlaşılmıştır. Büyük bloklardan inşa edilen lentolar bu özellikleri sayesinde üzerinde etkili olan dikey basınca karşılık, direnç sağlanmaktadır. Yapının eğimine ve odanın bloklarına uyum sağlayacak şekilde yontularak oluşturulan köşeleri girintili lento bloklarında bulunmaktadır. Bu yontma işlemi de yine yapının sağlamlığını arttırmak için oluşturulmuş bir durumdur. Tholos mezarların genel sistematiğine bakıldığında kubbenin yükünün tam bu noktadan zemine iletiildiği MÖ II. binde Mykenli ustalar tarafından fark edilmiştir. Kubbenin stomion platformu üzerine yaptığı baskının giderilmesi için daha sonraları rahatlatma üçgeni ilkesi ortaya çıkarılmıştır. Böylece

---

²⁰⁶ Pelon 1976, 284.

²⁰⁷ Persson 1931,142.

Kubbenin bloklara yapacağı baskı en aza indirilerek yapının daha kalıcı olması sağlanmıştır.

Dikkat çekici olan ise, Mykenler rahatlatma üçgeninin prensibini keşfettikleri halde devasa lento bloklarını kullanmaya devam etmişlerdir. Burada girişi kaplayan büyük bir iç lento bloğu şüphesiz başka bir şeyin üzerine dayanan duvar ağırlığını dağıtmak ve böylece kapı sövelerinin yatay itiş gücünün rahatlatılmasına yardımcı olur. Bu bağlamda mezarların içinde bulunan iç lento bloğunun diğer lento bloklarına göre daha büyük olduğu fark edilir. Yaptığımız çalışmalar sonucunda rahatlatma üçgeni kullanma geleneğinin dışarıdan hiçbir etki altında kalmadan Peleponnessos'un güneybatısında başlamış olduğuna ilişkin daha önceki düşüncelerin kabul edilebilir olduğu anlaşılmıştır.

Tholos mezarların mimari olarak nasıl bir düzenleme içinde olduğu anlaşıldıktan ve ortaya konulduktan sonra bu mezarların dağılımları ve kökeni hakkında da çeşitli sonuçlara ulaşılmıştır. Bu sonuçlar ışığında, Tholos mezar inşa etmek için bir yerleşim merkezi bulunmasının gerekliliği tartışılmıştır. Büyük ve zengin tholosların bir merkez çevresinde yer almasıyla merkez gerekliliği ortaya koyulmuştur. Ancak GH III dönemine gelindiğinde tholos mezar inşası için merkez gerekliliğinin değiştiği görülmüştür. Tholos inşa eden ustaların çoğalması ve malzemeye ulaşmanın kolaylaşmasıyla birlikte tholoslar merkezlerden uzak ve daha küçük boyutlu yapılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda mezarların ölçüsel değerleri göz önüne alındığı zaman tholosların Messenia'dan Peloponnessos'a oradan da Yunanistan Anakarasına dağılım gösterdiği söylenebilir. İonia adalarında ve Thessalia'daki erken dönem küçük boyutlu tholosların varlığı ise denize yakın olmaları ile açıklanabilmektedir. Ayrıca bu dağılımla birlikte tholos mezarların azlığından dolayı mezarların politik sistem içindeki elit tabakaya ait olduğu kabul edilebilir. Tholos mezarların boyutları ele alındığında ise mezarların *Wa-na-ka*, *ra-wa-ke-ta*, *Te-ra-ta* ve *Da-mo* gibi idareciler için inşa edildiği iddiasında bulunulabilir. Köy yerleşimlerindeki daha küçük boyutlu tholos mezarların ise merkezle ve merkezde yer alan sarayla bir bağlantı içinde olan kişiler için inşa edilmiş olabileceği düşünülebilir.

Birçok araştırmacı tholosların kökeni hakkında farklı yorumlar yapmış ancak bir yüzyılı aşkındır yapılan çalışmalara rağmen tholosların kökeni konusunda bir fikir birliğine varılamamıştır. Tholosların kökeni hakkında ortaya atılan farklı görüşler içerisinde iki ana öneri bulunmaktadır, bunlardan ilki tholos mezarların Girit'te ortaya çıktığı, diğeri ise anakarada kendiliğinden geliştiğı şeklindedir. Ancak yaptığımız çalışmalarda Girit tholoslarının en son inşa edildiğı zamandan başlandığında ilk inşa edilen Myken tholosları arasında bir zamansal boşluk bulunduğı gözlenmiştir. İki bölgenin yapım teknikleri incelendiğinde zamansal boşluğun kapatılmadığı da görülür. Mevcut arkeolojik veriler en son Girit tholoslarının Orta Minos II (yaklaşık M.Ö.1800 yılları) döneminde inşa edildiğini gösterir ki bu tarih Anakaradaki ilk tholos mezarının inşasından 200 yıl öncedir. Böylece Myken tholos mezarların Girit kökenine bağlayabilecek bir tarihsel devamlılığın olmadığı görülmektedir.

Yapılan tüm bu çalışmalar sonucunda tholos mezarlar için şöyle bir tanım yapılmıştır; Myken dönemi tholos mezarları eğimli toprak yüzeyinde yuvarlak veya yuvarlağa yakın bir çukur kazıldıktan sonra bu çukurun kenarlarından yukarıya doğru bindirme tekniğı kullanılarak kubbe oluşturacak şekilde kapatılan yuvarlak bir mezar odası ile taş duvarlar kullanılarak ya da yalnızca toprağın kazılmasıyla inşa edilmiş bir geçit ve girişi sağlayan bir ön odadan oluşur. Bu yapı üzerinin tümölüs ile kapatılması ile tamamlanan bir mimari form olarak tanımlanmalıdır (Lev. 1).

Mimari gelişim için ortaya konulan tipolojik çalışmalara bakıldığında da bu tanımı karşılayan, ölçüleri tam bilinen 46 tholos mezar vardır. Kendi içinde birliktelikleri ve farklılıkları olduğu anlaşılan bu mezarların belli bir oran kuralına göre hesaplamalar yapıldığında daha önceki tipoloji çalışmalarından farklı değerlere ulaşılmıştır. Bu değerlendirmeler neticesinde Wace'in yaptığı sınıflandırmanın bir takım eksiklikleri olduğu ve sınıflandırmada farklı gruplarda yer alması gereken mezarların olduğu anlaşılmış ve bunlar için öneriler yapılmıştır.

FURUMARK		WACE
GH I	(MÖ 1550-1500)	GH I (MÖ 1550-1500)
GH II A	(MÖ 1500-1450)	GH II (MÖ 1500-1425)
GH II B	(MÖ 1450-1425)	
GH III A/1	(MÖ 1425-1400)	GH III A (MÖ 1425-1340)
GH III A/2	(MÖ 1400-1300)	
GH III A/2-a	(MÖ 1400-1350)	
GH III A/2-b	(MÖ 1350-1300)	
GH III B	(MÖ 1300-1230)	GH III B (MÖ 1340-1210)
GH III C/1	(MÖ 1230-1100)	GH III C (MÖ 1210-1100)
GH III C/1a	(MÖ 1230-1200)	
GH III C/1b	(MÖ 1200-1100)	
GH III C/ 2 Submyken	(MÖ 1100-1050)	Submyken Başlangıcı (MÖ 1100)

TABLO 9: KARŞILAŞTIRMALI KRONOLOJİ TABLOSU

KATALOG

Kat. No. 1

Adı ve Yeri: Kyklopien Tholos Mezar, Argolis, Mykenai

Levha: 4.1

Ölçüler: Oda: Çap 8 m, K. Yük. 4,50 m; Stomion: Yük. 3 m, Gen. 1,40 m, Der. 3,40 m; Dromos: Uz. 12-13 m, Gen. 2 m

Tanım: Mykenai kent merkezinin 600 m güney batısında yer alan Kalkani tepesinin kuzeyine doğru uzanan bir tepenin batı yamacında bulunan mezarın dromosu batıya bakacak şekilde konumlandırılmıştır. Kısmen tahrip olan dromosun net uzunluğu bilinmemektedir. Orijinalinde tümüyle kapatılmış olan mezar yapısı lento seviyesine kadar korunmuştur. Yan duvarlarla desteklenmiş olan dromos stomiona doğru hafif bir eğim göstermektedir. Stomion ve mezar odasının duvarları konglomera ve kireçtaşının birlikte kullanılmasıyla inşa edilmiştir. Stomionda kullanılan bloklar odada kullanılanlara göre daha özenli işlenmiştir. Stomion duvarlarında köşelerde alt kısımlarda daha büyük taşlar kullanılmıştır. Lento, stomionun genişliğini aşan ve kabaca işlenmiş 3 konglomera bloktan oluşmaktadır. Kubbe kısmı göçmüş olan mezar odasının yüksekliği orijinalinde 8 m olarak hesaplanmıştır. Mezar odasının duvarı düzensiz sıralar halinde yerleştirilmiş ve araları ufak taşlarla doldurulmuş farklı boyutlardaki taşlarla inşa edilmiştir. Oda zemini de anakayanın kabaca düzleştirilmesiyle oluşturulmuştur.

Tarihlendirme: Uzun süreli kullanım görülen mezarda ele geçen seramiklerin en erkeni ve çoğunluğu GH II dönemine ait olduğu için mezarın ilk inşa evresi olarak GH II dönemi belirlenmiştir.

Yayınlar: Wace 1921-1923, 287-292; Wace 1949, 42-43; Mylonas 1966 119; Pelon 1976, 157-158, Th. 1A; Dickinson 1977 62-63; Hope Simpson & Dickinson 1979, 35; Mountjoy 1993, 10, 150; French 2002, 41.

Kat. No. 2

Adı ve Yeri: Epano Phournos Tholos Mezar, Argolis, Mykenai

Levha: 4.2

Ölçüler: Oda: Çap 11 m, K. Yük. 5 m; Stomion: Yük. 4,5 m, Gen. 2 m, Der. 5 m;
Dromos: Uz. 10 m, Gen. 4-5 m

Tanım: Kyklopien Tholosunun 150 m doğusunda, Kalkani tepesinin zirvesine yakın olarak inşa edilmiş mezarın kubbe kısmı, kubbenin üstünü kaplayan tümülüs ve stomionun batı yan tarafındaki blokların iç köşeleri göçmüştür. Dromos duvarlarının uğradığı yoğun tahribattan dolayı dromosun kesin uzunluğu bilinmemektedir. Stomionun cephesi büyük konglomera ve kireçtaşı bloklarla inşa edilmiştir. Stomionun köşelerinde kullanılan bloklar Kyklopien Tholos mezarındaki bloklardan daha büyük ve daha düzenlidir. Lento farklı boyutlarda 5 adet büyük bloktan oluşturulmuştur. İç kısma yerleştirilen en büyük blok kubbe eğimine uyum göstermemektedir. Lento bloklarından içtekinin alt yüzü ahşap kapı ile bağlantılı olması muhtemel 0,30 m uzunluğunda, 0,15 m genişliğinde iki adet dikdörtgen formlu sığ oyuğa sahiptir. Mezar odasının korunan yüksekliği 5 m olarak ölçülmüştür ancak orijinal yüksekliğin 10 m civarında olduğu önerilmektedir. Mezar odası duvarı kireçtaşı blokların özenle bir araya getirilerek aralarına taş ve kil parçalarının sıkıştırılmasıyla inşa edilmiştir.

Tarihlendirme: Mezarın kazısı sırasında Saray Stili iki kulplu bir testi parçası ele geçmiş ve mezar yapısı GH IIA dönemine tarihlendirilmiştir. Daha sonraki araştırmalar sonucunda da yine bu tarihi doğrulayan çok miktarda seramik parçaları ele geçmiştir.

Yayımlar: Wace 1921-1923, 292-296; Wace 1949, 45-46; Wace & Hood 1953, 69-83; Mylonas 1966, 119; Pelon 1976, 158-159, Th. 1B; Dickinson 1977, 62-63; Hope Simpson & Dickinson 1979, 35; Mountjoy 1993, 10, 150.

Kat. No. 3

Adı ve Yeri: Aegisthos Tholos Mezar, Argolis, Mykenai

Levha: 5.1

Ölçüler: Oda: Çap 13 m, K. Yük. 8 m; Stomion: Yük. 5 m, Gen. 2 m, Der. 4-5,80 m; Dromos: Uz. 22 m, Gen. 4-5 m

Tanım: Mykenai kent merkezinin 100 m batısında yer alan mezar Kalkani tepesinin yamacında güneye bakacak şekilde konumlandırılmıştır. Yamaçta açılan 8 m derinliğindeki oyuğa inşa edilmiş olan mezarın kubbesi su geçirmez kil ile kaplanmış üstüne de toprak yığılarak tümülüs oluşturulmuştur. Oldukça tahrip olmuş olan mezar yapısının alt kısmı anakayadan olan dromos duvarları kil harç ile sıkıştırılmış moloz taşlardan inşa edilmiştir. Stomiondan dromos girişine kadar 23 m boyunca uzanan 1,50 m ile 1,80 m civarında yüksekliğe sahip yan duvarların altında bir kısmı görülebilir durumda olan sıva ile kaplı anakaya düzlemi bulunmaktadır. Dromos tabanında olasılıkla kapatma duvarına ait, zemin görevi de gören büyük kaya ince bir kil tabakasıyla kaplanmıştır. Kil tabanın altında dromosun tabanında yağmur sularının birikmesini engellemek amacıyla 0,40 m genişliğinde ve 0,50 m derinliğinde bir kanal açılmıştır. Bu kanal dromos duvarı boyunca devam ettikten sonra, bir kıvrımla doğuya doğru dromos bitiminde yer alan köşe bloğunda son bulur. Stomion duvarları yukarı doğru hafifçe daralan bir forma sahiptir ve kil harç kullanılan moloz taşlardan inşa edilmiştir. Stomion genişliğini biraz aşan lento, işlenmiş 2 kireçtaşı ve 1 konglomera bloktan oluşturulmuştur. Mezar odasına bakan iç blok kubbe eğimi ile uyumlu değildir. Lentonun üst kısmının korunma durumu rahatlatma üçgeninin var olduğunu göstermektedir. Yapının cephesinde gerçekleştirilen kazılar sonucunda stomion ön tarafına işlenmiş dörtgen bloklardan bir bölüm eklendiği ve 4 m olan derinliğin 5,80 metreye çıkartıldığı anlaşılmıştır. Stomionun söve kısmı oldukça iyi korunmuştur.

Söveyi oluşturan bloklar dikdörtgen konglomera temeller üzerinde yükselmektedir. Bu iki temel üzerinde aralarında kil harç kullanılmış 7 adet blok sırası görülmektedir. Kubbe kısmı göçmüş olan mezar odasının yüksekliği tamamlandığında 13 m'ye ulaşmaktadır. Oda duvarları altta büyük taşların kullanılmadığı farklı boyutlardaki kireç taşları kullanılarak inşa edilmiştir. Duvar taşlarının araları yeşil kil ve poros parçalarının yoğun karışımıyla sıkı bir şekilde harçlanmıştır. Mezar odasının zemini anakayadan oluşturulmuştur. Ayrıca oda zemini stomion zemininden biraz daha yüksek bir seviyededir. Oda girişinin hemen önünde 4 m uzunluğunda, 2 m genişliğinde ve yaklaşık 0,75 m derinliğinde bir çukur açılmış ve çevresi kil harçlı büyük poros bloklarla çevrelenmiştir. Bu poros blokların odanın alt tarafında bulunduğu ve odanın etrafını saran bir oturma sırası olabileceği önerilmiştir.

Tarihlendirme: Mezar yapısının kazısı sırasında özellikle giriş bölümlerinde Orta Hellas seramikleri ele geçmiş olmakla birlikte hafiri tarafından bunların dışarıdan gelmiş olduğu kabul edilmiştir. Az sayıdaki GH I seramiği ve yoğun ele geçen GH II seramiği sebebiyle mezar yapısının GH I sonunda inşa edildiği ve GH II evresinde de kullanım gördüğü ve özellikle bu evrede ikinci fasadın eklenmiş olduğu önerilmiştir. Wace tarafından yapılan sınıflandırma da bu tarih önerisine destek olarak sunulmuş ve 1. Grup mezarlardan daha geç, ikinci grup mezarlardan ise daha erken olduğu önerilmiştir.

Yayımlar: Wace 1921-1923, 296-316; Wace 1949, 38-39; Mylonas 1966, 119; Pelon 1976 159-162, Th. 1C; Dickinson 1977, 62-63; Hope Simpson & Dickinson 1979, 35; Wright 1987, 174; Mountjoy 1993, 10, 150; French 2002, 41.

Kat. No. 4

Adı ve Yeri: Kato Phournos Tholos Mezar, Argolis, Mykenai

Levha: 5.2

Ölçüler: Oda: Çap 10 m, K. Yük. 5 m; Stomion: Yük. 4 m, Gen. 2 m, Der. 4 m;
Dromos: Uz. 12 m, Gen. 4 m

Tanım: Mezar Mykenai şehir merkezinin 500 m batısında Kyklopien Tholos mezarı ve Genii Tholos mezarının yer aldığı tepenin kuzey kesiminde zirvede yer almaktadır. Lento seviyesinde korunmuş olan mezar batıya bakmaktadır ve tamamlandığında 9 m yüksekliğe sahip olabileceği önerilmiştir. Mezarın dromosu bulunduğu tepenin eğimine göre yatay olarak inşa edilmiştir. Dromos araları kil harçla sıkıştırılmış poros bloklarla yapılmış yan duvarlara sahiptir ve dromosun batı ucunda sadece bir adet temeli korunan kare şeklinde biçimlendirilmiş poros blokları ile kapatılmıştır. Stomion konglomera bloklarla inşa edilmiş ve bazı bloklar temellere uyum sağlasın diye dik açılı yapacak biçimde özel olarak biçimlendirilmiştir. Dromosta olduğu gibi, stomionda bulunan blokların da araları kil harç ile kaplanmıştır. Lento, 3 adet büyük blokla oluşturulmuştur ancak üst kısmı korunmadığı için rahatlatma üçgeninin varlığı net olarak bilinmemektedir. Stomion zemini ana kaya kesilerek oluşturulmuş ve sıva ile kaplanmıştır. Mezar odası duvarı alt kısmı dikdörtgen büyük bloklar, üst kısmı ise kireçtaşı ve birkaç konglomera blok ile inşa edilmiştir. Duvardaki blokların aralarına küçük taşlar sıkıştırılmıştır. Mezar odasının zemini de aynı stomionda olduğu gibi ana kaya kesilerek ve sıva ile kaplanarak oluşturulmuştur. Mezar odasının güneyinde 5 m uzunluğunda, 2 m genişliğinde ve 1 m'den fazla derinlikte bir çukur bulunmaktadır.

Tarihlendirme: Mezarın kazısı sırasında bulunan Saray Stili seramik parçalarına göre mezar GH IIA dönemine tarihlendirilmiştir. Wace'in 2. Gruba dâhil ettiği mezar Panagia tholos mezarından biraz daha geçe tarihlenmiştir.

Yayımlar: Tsountas & Manatt 1897, 124-126; Wace 1921-1923, 320-325; Wace 1949, 44-45; Mylonas 1966, 119; Pelon 1976, 163-164, Th. 1E; Dickinson 1977, 62-63; Hope Simpson & Dickinson 1979, 35; Mountjoy 1993, 10, 150.

Kat. No. 5

Adı ve Yeri: Panagia Tholos Mezar, Argolis, Mykenai

Levha: 6.1

Ölçüler: Oda: Çap 8 m, K. Yük. 6 m; Stomion: Yük. 3,40 m, Gen. 2 m, Der. 3 m; Dromos: Uz. 12 m, Gen. 3 m

Tanım: Atreus Tholos mezarının 150 m kuzeybatısında bulunan mezar yakınındaki bir kiliseden dolayı Wace tarafından Panagia Tholosu olarak adlandırılmıştır. Mezarının dromos kuzey duvarı ile yapı cephesinin bir kısmı ve tavan kısmı çökmüştür. Batıya doğru yönlendirilmiş mezarın duvarları dromos yan duvarları kabaca işlenmiş moloz taşların kil harç ile sıkıştırılmasıyla inşa edilmiştir. Dromos zemini yatay düzenlemeye sahiptir. Stomion, düzenli şekilde yerleştirilmiş konglomera bloklardan inşa edilmiştir. Bu blokların aralarındaki boşluklar kil sıva ile kaplanmıştır. Lento, stomionun genişliğini aşan iki konglomera bloktan oluşmaktadır. 3,70 m uzunluğunda, 1,88 m genişliğinde ve 0,52 m yüksekliğindeki iç blok kubbe eğimine uyacak şekilde biçimlendirilmiştir. Yapının cephesinde ahşap kapı için yapılmış sövenin her iki tarafında konglomera bloklar yer almaktadır. Yan bloklara doğru taşan lento üzerinde giriş bloğu yer almaktadır. Giriş bloğu üzerinde kare şeklinde biçimlendirilmiş taşlardan oluşan küçük bir kornişin altında içerisinde

rahatlatma üçgenine ait yer olduğu anlaşılan bir duvar düzenlemesine sahiptir. Mezar odası yaklaşık 8 m çapındadır ve tamamlandığında yüksekliği de 8 m olarak önerilmiştir. Wace mezar odasının duvar eğimine göre çap ve yüksekliğinin eşitlendiğini düşünmektedir. Duvarlar işlenmemiş kireçtaşı bloklardan oluşmaktadır ve bloklar arasında kalan boşluklar küçük taşlar ve kille doldurulmuştur. Oda zemini düzleştirilmiş anakayadan oluşturulmuştur.

Tarihlendirme: Mezarda yapılan çalışmalarda seramik buluntular ele geçmekle birlikte orijinal tabakaya ait seramik olmaması mezarın mimari özellikleriyle tarihlendirilmesine yol açmıştır. Wace tarafından yapılan sınıflandırmada GH II dönemine tarihlendirilen 2. grup mezarlara dâhil edilen Panagia tholosu bu grubun erken örneklerinden birisi olarak tanımlanmıştır. Yapının dolgusunda ele geçen GH II seramik parçaları da bu tarihi desteklemektedir.

Yayımlar: Wace 1921-1923, 316-320; Wace 1949, 33-34; Mylonas 1966, 119; Pelon 1976, 162-163, Th. 1D; Dickinson 1977, 62-63; Hope Simpson & Dickinson 1979, 35; Mountjoy 1993, 10, 150.

Kat. No. 6

Adı ve Yeri: Aslan Tholos Mezar, Argolis, Mykenai

Levha: 6.2

Ölçüler: Oda: Çap 14 m, K. Yük. 7 m; Stomion: Yük. 5.40 m, Gen. 2,60 m, Der. 5 m; Dromos: Uz. 22 m, Gen. 5,40 m

Tanım: Mykenai kent merkezinin ana girişinde bulunan Aslanlı Kapı'ya 100 m uzaklıkta sur yakınında yer alan mezar yapısı bir tümülüs ile kaplanmıştır. Stamatakis tarafından yapılan çalışmalar sonucunda tümülüsü destekleyen ve mezarı çevreleyen küçük taşlardan oluşturulmuş çember şeklinde duvar kalıntılarına ulaştığından bahsetmiştir. Wace tarafından yapılan

araştırmalarda ise bu duvara rastlanmamıştır. Kuzeybatıya bakan mezar lento seviyesine kadar korunmuştur. Mezarın dromos duvarlarının korunma durumu da kötüdür. Ayrıca mezar cephesinin üst kısmının daha önceki çalışmaları esnasında g cm ş olduğu aktarılmaktadır. Dromos duvarları ite moloz taşlar dışta ise kaplama olarak kullanılmış poros bloklarla oluşturulmuştur. Bloklar arasında kalan boşluklar ise kil sıva ile kaplanmıştır. Dromosun batı ucunda hala görünür durumda olan poros blok olasılıkla dromosun kuzey ucununun kapatılmış olduğuna işaret etmektedir. Stomion dik ve büyük konglomera bloklardan inşa edilmiştir. Orijinalinde 4 adet olan lento bloklarından günümüzde 3 tanesi in situ durumdadır.  zerinde kapı mil yuvasının iki deliği bulunan 4. lento bloğu dromosta bulunmaktadır. İ lento bloğu kubbenin eğimine uyumlu olacak şekilde biçimlendirilmiştir. Dromos ve stomion zemini anakayanın d zlenip sıvayla kaplanmasıyla oluşturulmuştur. Yapı cephesi düzensiz konglomera bloklarla inşa edilmiş ve bu düzensiz bloklara uyacak şekilde poros bloklarla kaplanmıştır. Bu blokların aralarında kalan boşluklar sıva ile doldurularak yapının güçlenmesi sağlanmıştır. Yapı cephesi iki adet ince ve dikey kapı erevesi ile dekore edilmiştir. Biri lentonun dış bloğuna doğru, diğeri ise lentonun üstünde bulunan konglomera bloklara doğru dönüş yapmaktadır. Mezar odası 7 m y kseklisinde korunmakla birlikte tamamlandığında 15 m civarında bir y kseklide sahip olabileceği önerilmiştir. Mezar odasını oluşturan duvarların i temelleri büyük kare formda biçimlendirilmiş konglomera bloklardan oluşmaktadır. Ayrıca i cephede stomion duvarlarını oluşturan büyük blokların her iki yana doğru devam etmiş olduğu görülmektedir. Mezar odasının korunan blokları arasında araları küçük taşlarla oldukça düzenli bir şekilde yerleştirilmiş dikdörtgen kireçtaşı bloklar bulunmaktadır. Odanın zemini ilk kazı çalışması sırasında görülen yer yer kıvıll renkli kireç sıvayla kaplı düzleştirilmiş anakayadan oluşmaktadır. Odanın doğu kısmında   büyük çukur yer almaktadır. Bunlardan ikisi basit oyuklardır. Biri 5,60 m

uzunluğunda, 2 m genişliğinde ve 3 m derinliğindedir. Diğeri ise 2,40 m uzunluğunda 1 m genişliğinde ve 3 m derinliğindedir. Sonuncusu ise poros plakalardan oluşturulmuş taş sanduka mezardır. Bu mezar 2,40 m uzunluk, 1 m genişlik ve 2 m derinliğe sahiptir.

Tarihlendirme: Tholos mezar içinde bulunan alabastron parçaları ve saray stili kap parçaları sayesinde ve mezar yapısının mimari özellikleriyle GH II dönemine tarihlendirilmiştir.

Yayımlar: Tsountas & Manatt 1897, 124-126; Wace 1921-1923, 325-330; Wace 1949, 39-40; Wace 1955, 180; Mylonas 1966, 119; Pelon 1976, 164-166, Th. 1F; Dickinson 1977, 62-63; 1979, 35; Mountjoy 1993, 10, 149.

Kat. No. 7

Adı ve Yeri: Genii Tholos Mezar, Argolis, Mykenai

Levha: 7.1

Ölçüler: Oda: Çap 8,40 m, Yük. 8 m; Stomion: Yük. 3,40 m, Gen. 2 m, Der. 3,40 m; Dromos: Uz. 16,60 m, Gen. 2,60 m

Tanım: Mezar Mykenai kent merkezinin güneybatısında Kyklopien Tholos Mezarın 50 m kuzeyinde yer almaktadır. Mezarın korunma durumundan dolayı İngiliz arkeologlar tarafından mezara 'Perfect Tholos' denmiştir. Dromos kuzeybatıya bakmaktadır ve dış bitiminde dörtgen poros bloklarla oluşturulmuş kapatma duvarıyla kapatılmıştır. Bu kapatma duvarı kuzey ve güneye doğru da aynı şekilde devam eder. Dromos yan duvarları kil harç kullanılmış moloz taşlardan inşa edilmiştir. Temel kısmında ise konglomera bloklar kullanılmış ve bir sıra kireçtaşı levha ile kaplanmıştır. Cephe ve stomion testere ile kesilmiş dörtgen konglomera bloklardan yapılmıştır. Stomion 2 adet lento bloğuyla kapatılmıştır ve iç blok dıştaki bloğa göre daha büyüktür. Stomionun orta kısmında lento bloğunda çift kanatlı kapıya ait yuvalar gözükmektedir. Stomionun

tabanında en az 3 konglomera bloktan oluşan eşik düzenlemesi tespit edilmiştir, ancak günümüzde bu konglomera bloklardan yalnızca 2 tanesi yerindedir. Eşik taşında kapı yuvalarının olmayışı eşiğin ahşap ya da bronz kaplama ile kaplandığını göstermektedir. Cephede rahatlatma üçgeninin altında ve üstünde 0,10 m çıkıntı yapan 0,20 m genişliğinde kornişler bulunmaktadır. Rahatlatma üçgeni hem içte hem dışta poros bloklarla kapatılmıştır. Mezar odası duvarları çekiçle işlenmiş konglomera dörtgen bloklardan oluşturulmuştur. Duvar sıraları oldukça düzenli olmakla birlikte mükemmel bir düzene sahip değildir. Mezar odası ve stomion tabanı sıva ile kaplanmıştır. Oda içerisinde 3 tane mezar çukuru bulunmaktadır ve bunlardan en büyüğü odanın güneyinde yer almaktadır. 4 m uzunluk 1 m genişlik ve 1,60 m derinliğindedir. Büyük kireçtaşı kapatma blokları insitu ele geçmekle birlikte mezar çukuru boş bulunmuştur. Diğer iki mezarın ölçüleri de 2 m uzunluk 1 m genişlik ve 1,60 m derinlik ile birbirine yakındır. Yine kireçtaşı ve konglomera bloklarla kapatılan mezar çukurları boş bulunmuştur. Oda tabanında bulunan küçük buluntuların arasında ele geçen küçük kaplama levhalar üzerindeki adak yapan Genii tasvirleri mezara ismini vermiştir.

Tarihlendirme: Wace'in 3. Grup tholosları arasında en erken olarak belirttiği Genii tholosunu GH III'ün başlangıcına tarihlemiştir.

Yayınlar: Tsountas & Manatt 1897, 124-126; Wace 1921-1923, 325-330; Wace 1949, 39-40; Wace 1955, 180; Mylonas 1966, 119; Pelon 1976, 166-167, Th. 1G; Hope Simpson & Dickinson 1979, 35; Mountjoy 1993, 10, 150.

Kat. No. 8

Adı ve Yeri: Klytemnestra Tholos Mezar, Argolis, Mykenai

Levha: 7.2

Ölçüler: Oda: Çap 13,40 m, K. Yük. 8,55 m (restorasyon sonrası) 12,96 m;
Stomion: Yük. 5,40 m, Gen. 2,70 m, Der. 5,40 m; Dromos: Uz. 37 m,
Gen. 6 m

Tanım: Mykenai'de Aslanlı Kapının 120 m batısında yer alan mezarın kubbesinin üst bölümünün göçmüş, dromos ve stomion duvarlarının kötü durumda olması sebebiyle 1950 yılında restore edilmiştir. Hellenistik Dönemde dromos üzerine bir tiyatro inşa edilen mezar yapısının tümülüsüne ait destek duvarı 19 yy.daki çalışmalar sırasında görülmüştür. Yaklaşık 30 m yarıçapa sahip olduğu belirtilen tümülüs destek duvarı kısmen kazıldığı için bugün görülmemektedir. Dromos güneydoğuya bakmaktadır ve giriş kısmı poros bloklarla yapılmış bir duvarla kapatılmıştır. Kapatma duvarı dromosun her iki yanında 4 m daha devam etmektedir. Dromos yan duvarları konglomera dörtgen bloklarla inşa edilmiştir. Restorasyon çalışmaları sırasında doğu duvar sökülmüş ve arkasındaki sarı kille karışık moloz dolgu açığa çıkmıştır. Bu dolgunun arkasında ise kil harçlı moloz bir destek duvarı yapıldığı görülmüştür. Cephenin önünde dromos tabanında 3 m uzunluk 1,20 m genişlik ve 1 m derinlikteki bir çukurda bir kadına ait mezar açığa çıkartılmıştır. Cephede testere ile biçimlendirilmiş konglomera bloklar kullanılmıştır. Kapı girişini çevreleyen çift kademeli çerçevenin her iki yanında jips taşından yapılmış yivli yarım sütunlar bulunmaktadır. Bu yivli sütunlardan bir tanesinin bir parçası orijinal yerinde durmaktadır. Duvara bitişik sütun 0,39 m çapında olup aşağı doğru daralmaktadır. İki parça halinde konglomeradan yapılmış yarım daire formundaki sütun kaideleri de yerlerinde durmaktadır. Sütunların üst tarafında sütunların başlık seviyesinin üzerinde çıkıntı yapan bir blok abakus formu oluşturmaktadır. Bunların arasında ise mavi kireçtaşı blok üzerine alçak kabartma yapılmış disk motiflerinden oluşan bir friz ve onun da üzerinde spirallerle bezeli yeşil taştan oluşan bir bant bulunmaktadır. Lento üzerindeki rahatlatma üçgeni renkli taşlarla bezenmiştir ve her iki yanında cephenin üzerine kadar uzayan bezemeli

plaster bulunmaktadır. Cepheye bitişik olan bu plasterler alttaki sütunlara göre daha az çıkıntı gösterirler. Testere ile biçimlendirilmiş konglomera bloklardan inşa edilmiş olan stomion 3 lento bloğuyla kapatılmıştır. Orta lento bloğunun alt yüzünde ahşap bir kapıya ait kapı dönme yuvası bulunmaktadır. Eşik taşında ise kapı yuvası bulunmamaktadır ancak, 4 farklı çıkıntı olması eşiğin muhtemelen bronz bir kaplamaya sahip olduğunu göstermektedir. Kazı esnasında stomionun cephede bir kapatma duvarı ile kapatıldığı gözlenmiştir. Mezar odasının 4 m kalınlığındaki duvarı testere ile biçimlendirilmiş konglomera blokların düzenli sıralar izleyecek şekilde yerleştirilmesiyle inşa edilmiştir. Lento seviyesinde ise 13 büyük kireçtaşı bloğun oluşturduğu bir sıra bulunmaktadır ve bu sıra kubbenin daha iyi desteklenmesi için yapılmış olmalıdır. Mezar odası tabanının merkezinde oval bir çukurdan başlayan bir kanal açılmıştır. Yanları moloz duvarlarla yapılan ve üstü taş plakalarla kaplanmış bu kanal dromosun girişine kadar uzanır. 0,75 m derinliğinde ve 0,35 m genişliğindeki bu kanal fazla suyun dışarı atılması işlevini taşımış olmalıdır.

Tarihlendirme: Wace'in sınıflandırılmasında 3. Grupta Genii ve Atreus mezarları arasında yer alan mezar GH III'ün başlangıcına MÖ 1300 yıllarına tarihlendirilmiştir. Mylonas ise mezar yapısını MÖ 1220 yıllarına tarihlendirmiştir.

Yayımlar: Perrot & Chipiez 1894, 641-647; Tsountas & Manatt 1897, 122-124; Wace 1921-1923, 325-330; Wace 1949, 39-40; Wace 1953, 5-7; Mylonas 1966, 122-125; Pelon 1976, 167-171, Th. 1H; Hope Simpson & Dickinson 1979, 35-36; Mountjoy 1993, 17-18, 80, 149.

Kat. No. 9

Adı ve Yeri: Atreus Tholos Mezar Argolis, Mykenai

Levha: 8.1-2; 9

Ölçüler: Oda: Çap 14,50 m, Yük. 13,20 m; Stomion: Yük. 5,40 m, Gen. 2,70-2,45 m, Der. 5,40 m; Dromos: Uz. 36 m, Gen. 6 m

Tanım: Aslanlı Kapının 500 m güneybatısında yer alan tholos mezar tümülüsü de dâhil olmak üzere oldukça iyi korunmuştur. Çok sayıda kazı yapılan mezarın buluntuları pek çok müzeye dağılmıştır. Oldukça iyi korunmuş olan tümülüs 1,50 m kalınlığında su geçirmez kil tabakasına sahip olup tümülüs destek duvarı da iyi korunmuştur. 1 m yüksekliğindeki tümülüs destek duvarı kubbenin tepesine 25 m mesafede tholos mezarı komple çevirmektedir. Dromosun alt seviyesinde dikdörtgen bir teras bulunmaktadır, ancak bu terasın yapıya ait olup olmadığı bilinmemektedir. Doğuya bakan dromosun giriş kısmı bir duvarla kapatılmıştır. Cepheden başlayarak dışa doğru hafif eğim gösteren dromos tabanı sıkıştırılmış sarı kille kaplıdır. Dromos yan duvarlarının yüksekliği cephede yaklaşık 10 m'dir ve dromos eğimi ile birlikte azalmaktadır. Büyük konglomera taşların çekiçlenmiş yüzlü dörtgen bloklar haline getirilerek kullanıldığı dromos yan duvarlarında bazı blokların yeniden kullanılmış oldukları da düşünülmektedir. Kuzey duvardaki 6 m uzunluk, 2 m genişlik, 1 m yükseklikteki bloğun lento olarak biçimlendirildiği ancak daha sonra vaz geçilerek duvar bloğu olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Sarı kille sıvanmış dromos yan duvarlarının arkasında su geçirmezliği sağlamak üzere sarı kil tuğlalar kullanılmıştır. Dromosun büyük bir bölümü anakayanın kesilmesiyle oluşturulmuştur, ancak dromosun dış bitimi yamaçtaki kesinti sebebiyle inşa artıklarıyla teraslanmıştır. Bu teras dolgusu içerisinde çok sayıda GH III seramiği açığa çıkartılmıştır. Mezarın cephesi testere ile biçimlendirilmiş konglomera bloklardan oluşturulmuş ve oldukça yoğun

bir bezemeye sahip kılınmıştır. 10,50 m yüksekliğinde ve 6 m genişliğindeki cephede rahatlatma üçgeni bulunmaktadır. 2 kademeli bir kapı çerçevesinin her iki yanında cepheye kenetlenmiş yeşil taştan yarım sütunlar bulunmaktadır. Sütunlar üç kademeli bir düzenlemeye sahip dikdörtgen konglomera kaideler üzerinde yer almaktadır. Sütun gövdeleri ekhinusa kadar zigzag bezemelere sahiptir. Sütunların abakusları lento ile aynı seviyededir ve bunların üzerinde dörtgen plinthos bloklar ile onların arasında disk bezemesi içeren bir süsleme bandı bulunmaktadır. Bunun üzerinde ise spiral bezemeli diğer bir bant yer alır. Plinthosların aşağıdaki sütunlara benzer şekilde yarım sütun ya da plasterler taşımış olması mümkündür. Oldukça zengin bir bezemeye sahip olan cephenin orijinal görünümü hakkında farklı görüşler öne sürülmüştür. Stomion tabanı kireçtaşı plakalarla kaplanmış ve 1,20 m genişliğinde iki konglomera bloktan oluşan bir eşik düzenlemesine sahiptir. Eşik üzerindeki çiviler eşik ahşap ya da bronzla kaplı olduğuna işaret etmektedir. Eşik altında tespit edilen küçük buluntular GH III evresine aittir. Stomion içi düzenli sıralar izleyen dörtgen konglomera bloklardan inşa edilmiştir. Stomion yan duvarındaki dikey çivi hatları kapının ahşap çerçevesini sabitlemek amaçlıdır. Lento 2 adet büyük konglomera bloktan oluşur, içteki 8 m uzunluk 5 m genişlik ve 1,20 m kalınlığındadır ve kubbe eğimine uygun olarak biçimlendirilmiştir. Lento alt yüzeyinde çift kanatlı bir kapıya ait kapı dönme yuvaları bulunmaktadır. Mezar odası duvarı dörtgen konglomera bloklarla inşa edilmiştir ve 33 sıra bulunmaktadır. Kubbenin zirvesi kapak taşına doğru daralır ve kapak taşının içi yuvarlaklaştırılmış bir kemer görüntüsü verilecek şekilde oyulmuştur. Oda duvarının 3. sırasından başlayarak görülen delikler ve çivi kalıntıları iç kısmın muhtemelen bronz rozetlerle bezeli olduğunu göstermektedir. Anakaya kesilerek oluşturulmuş olan oda tabanı sıkıştırılmış beyaz renkli toprakla kaplanmıştır. Kuzey duvarda yan odaya açılan bir kapı yer almaktadır. 1,50 genişliğinde 2,40 derinliğinde ve 2,50 yüksekliğindeki kapı geçişi 2

adet lento bloğuyla kapatılmıştır. Üstünde rahatlatma üçgeni yer alan lentonun ortasında çift kanatlı bir kapıya ait yuvalar ve stomionun yan duvarlarında ise ahşap kapı çerçevesini tutan dikey çivi delikleri görülmektedir. Eşik bulunmayan stomion 3 m uzunluğunda ve kısmen toprakla kapatılmıştır. 6 m genişliğinde ve 6.m yüksekliğindeki yan oda anakayanın kesilmesiyle oluşturulmuştur. Oda tabanındaki bir çukurun hemen yanında 2 adet işlenmiş konglomera kaide bulunmuştur. Bunlar muhtemelen tavanı destekleyen bir payandaya aittir. Kuzeybatı köşede yer alan mezar çukuru herhangi bir buluntu vermemiştir.

Tarihlendirme: Wace, Atreus Tholos Mezarının biçim olarak Aslanlar Kapısına çok benzer olduğunu ve bunların büyük olasılıkla aynı dönemin eseri olduğunu belirterek, GH IIIA döneminde MÖ 1330 civarına tarihlenebileceğini önermiştir. Mylonas ise bu iki yapının MÖ 1250 yılı civarına tarihlenmesini önermiştir.

Yayımlar: Perrot & Chipiez 1894, 608-641; Tsountas & Manatt 1897, 117-122; Wace 1921-1923, 338-357; Wace 1949, 39-40; Wace 1953, 5-7; Mylonas 1966, 120-122, 133-134, 189-190; Pelon 1976, 171-175, Th. 1J; Hope Simpson & Dickinson 1979, 35; Mountjoy 1993, 17-18, 63, 150.

Kat. No. 10

Adı ve Yeri: Prosymna Tholos Mezar, Argolis, Mykenai

Levha: 10

Ölçüler: Oda: Çap 9,50 m, K. Yük. 6,50 m; Stomion: Yük. 4,40 m, Gen. 2 m, Der. 4,50 m; Dromos: Uz. 18 m, Gen. 2,90-3,15 m

Tanım: Prosymna Tholosu Euboia dağı yamacında Argos Heraion kutsal alanının 1 km kuzeybatısında bulunan nekropol alanında yer almaktadır. Mezar lento seviyesine kadar korunmuştur. Güneybatıya bakan dromosun yan duvarları iki farklı teknikte inşa edilmiştir. Batı kesimi düzensiz sıralar

izleyen sarı killi düzensiz taşlardan, içteki bölümü ise poros kireçtaşı dörtgen bloklarla inşa edilmiştir. Dromos stomiona doğru biraz genişler ve yukarıya doğru daralma gösterir. Dromos duvarları yükselerek hafif bir şekilde birbirlerine yaklaşmaktadır. Dromosun girişi moloz taştan bir duvar ile kapatılmıştır. Stomionun üst iki sırası konglomera diğer kısımları poros bloklardan inşa edilmiş ve birleşim yerleri sıva ile kaplanmıştır. Stomion dış bloklarına zemin seviyesine kadar inen kademelei bir kapı çerçevesi işlenmiştir. Stomion yan duvarları içe doğru eğim göstermektedir. Lento, üç adet büyük konglomera bloktan oluşturulmuştur ve lento üzerinde bir rahatlatma üçgeni bulunmaktadır. Stomion, yaklaşık 3 m kalınlığında moloz taştan bir duvarla kapatılmıştır. Kabaca dairesel bir plana sahip olan mezar odası tamamlandığında yaklaşık 10 m yüksekliğe sahip olarak önerilmiştir. Oda duvarı alt bölümlerinde büyük taşlar kullanılmamış ve araları sarı kille doldurulmuş moloz taşlarla inşa edilmiştir. Mezarın tamamlanan yüksekliği mezar kubbesinin orjinalinde tepe yamacına göre yükseklik oluşturduğuna işaret etmektedir. Bu yüksekliğin de bir tümülüs ile saklanmış olduğu, odanın 14 m doğusunda ve güneyinde tespit edilen destek duvarları ile anlaşılmıştır. Oda tabanında iki bölümde çakıl taşlarından oluşturulmuş taban parçaları korunduğu için tüm tabanın bu şekilde düzenlenmiş olabileceği düşünülmektedir. Zeminde üç adet mezar çukuru bulunmaktadır. Bu mezarlar çakıltaşları ve sarı kille çevrelenmiştir. Mezar 'a' 2,40 m uzunluğunda, 1,50 m genişliğinde, 1,20 m derinliğinde; 'b' 2,80 m uzunluğunda, 1,50 m genişliğinde, 1,25 m derinliğinde; 'c' 2,05 m uzunluğunda, 0,90 m genişliğinde ve 0,80 m derinliğindedir.

Tarihlendirme: Mezarın tarihlendirmesi ele geçen mezar buluntularının küçük parçalar halinde olmasından dolayı tartışmalıdır. Prosymna Tholos Mezarı Wace tarafından GH II dönemine tarihlendirilmiştir. Hope Simpson & Dickinson GH IIIA dönemini önermişlerdir. Fitzsimons ise mezarların

Wace'in gruplamasında yer alan mezarlarla benzerliklerini ortaya koyarak GH IIB-III A/1 tarihini önermiştir.

Yayımlar: Perrot & Chipiez 1894, 395-397; Wace 1921-1923, 330-333; Hope Simpson 1965, 14; Pelon 1976, 176-177, Th. 2; Dickinson 1977, 62; Hope Simpson & Dickinson 1979, 38; Fitzsimons 2006, 165.

Kat. No. 11

Adı ve Yeri: Berbatı Tholos Mezar, Argolis

Levha: 11.1

Ölçüler: Oda: Çap 8 m, K. Yük. 4,50 m; Stomion: Yük. 3,27 m, Gen. 1,60 m, Der. 3,86 m; Dromos: Uz. 8 m, Gen. 2,25 m

Tanım: Berbatı kasabasının yakınındaki Akropolün kuzeybatısında Mykenai kentine giden yolun yakınındaki dik bir tepeye inşa edilmiştir. Antik dönemde soyulan ve Roma Döneminde de yeniden kullanılmış olan tholos mezar bugün lento seviyesine kadar korunmuş durumdadır. Mezarın inşa edildiği tepenin dikliği sebebiyle oldukça kısa bir forma sahip olan dromosun girişi moloz taşlı bir duvarla kapatılmıştır. Dromos genişliği giriş kısmında 2,25 m iken içe doğru genişler ve stomion önünde 2,50 m olur. Dromos duvarları araları küçük taşlarla doldurulan dikey yerleştirilmiş düz kireçtaşı levhalarla düzensiz şekilde inşa edilmiştir. Dromos tabanında eğim görülmemektedir. Mezarın cephesi poros bloklarda oluşan sövelerden soldaki 3 m sağdaki 3,27 m yüksekliğe sahiptir. Her iki söve de profilli kaideler üzerinde yer alır ve birleşim yerleri sıva ile kaplanmıştır. Lento blokları in situ korunmamıştır. Dromos önünde stomionun kapatma duvarı sağlamdır ve küçük taşlardan yapılmış olan bu duvar 2,25 m yükseklik, 1 m genişliğe sahiptir. Mezar odası düzgün sıralar izlemeyen kaba taşlardan inşa edilmiştir. Mezar odasının korunan yüksekliği 4,50 m olmakla birlikte tamamlandığında 8

m yüksekliğinde olduğu önerilmiştir. Mezar odası tabanı ince kil sıva ile kaplıdır ve girişin karşısında bir tane mezar çukuru bulunmuştur.

Tarihlendirme: Persson mezarda bulunan saray stili seramik parçalarından dolayı mezarın yakınında bulunan Dendra Tholos Mezarından biraz daha eski tarihli olduğunu önermiştir. Wace ise mezarı II. Grup içerisine dâhil etmiş ve MÖ 1400 yılından öncesine tarihlendirmiştir. Mezarda bulunan Saray stili seramik kaplar GHII'ye tarihlendirilmektedir ancak bu kapların tarihi halen tartışmalı kabul edilmektedir. Son yapılan çalışmalarda ise Berbatı Tholosu için GH IIIA/1 dönemi önerilmiştir.

Yayınlar: Karo 1935, 200-202; Wace 1936, 276-279; Hope Simpson 1965, 14; Pelon 1976, 177-178, Th. 3; Dickinson 1977, 62; Hope Simpson & Dickinson 1979, 29; Frizell 1984, 25-44; Wells & Runnels 1996, 121.

Kat. No. 12

Adı ve Yeri: Dendra Tholos Mezar, Argolis

Levha: 11.2

Ölçüler: Oda: Çap 7,30 m, K. Yük. 5,10 m; Stomion: Yük. 3,40 m, Gen. 1,70 m, Der. 4,70 m; Dromos: Uz. 17,90 m, Gen. 2,50-2,20 m

Tanım: Modern Dendra kentinin 1 km doğusunda yer alan mezar Midea yerleşimine ait olduğu düşünülen nekropolün güneydoğusunda yer almaktadır. Killi şist bir tepeye inşa edilen mezar batıya bakmaktadır. Mezarın stomion ve dromos yan duvarları sağlamdır ancak, kubbesinin üst kısmı çökmüştür. Dromosun kapatma duvarı yüzey taşlarıyla yapılmıştır. Dromosun 4 m ilerisinde yapılan bu kapatma duvarı doğuya doğru 1,50 m, batıya doğru ise 15 m devam etmektedir ve olasılıkla mezarı kaplayan tümülüsün destek duvarını oluşturmaktadır. Dromosun genişliği 2.50 m olmakla birlikte stomiona doğru daralarak 2,20 m olur. Yüzey taşlarından yapılmış olan dromos duvarları cephenin ön tarafında 5

m yüksekliğe ulaşmaktadır. Kapı çerçevesi porostan yapılmıştır. Stomion büyük işlenmemiş taşların düzensiz bir şekilde yerleştirilmesiyle oluşturulmuştur ve giriş kısmında bir duvarla kapatılmıştır. 3 adet bloktan oluşturulan lentonun iç kısımdaki blok korunmuştur ve 2,40 m uzunluk, 0,35 m kalınlık, 1,40 m genişliğe sahiptir. Korunmamış olmakla birlikte rahatlatma üçgeninin olduğu düşünülmektedir. Mezar odası kapı girişinde 4,20 m diğer tarafta 5,10 m yüksekliğinde korunmakla birlikte orijinalinde 7 m yüksekliğe sahip olduğu hesaplanmıştır. Mezar odası duvarı göçmüş olduğu için 0,80 m olarak ölçülen kalınlığa sahiptir temel kısımda ise bu kalınlık 1 m'dir. Mezar odası duvarı kırmızımsı şistten alt kısımlarda daha büyük, üstte ise daha küçük taşlarla inşa edilmiştir. Mezar odasının tabanı ince kil sıva ile kaplanmıştır. Mezar içerisinde iki adak, iki mezar olmak üzere dört çukur bulunmaktadır. Mezar odası tabanında, stomionda ve mezarın dromosunda zengin buluntular ve bu gömülerin dışında 3 insana ait dağılmış kemikler ele geçmiştir. Mezarlar buluntuları ve boyutlarıyla kral-kraliçe ve prensese ait olarak önerilmiştir. Yüzeyde tespit edilen 3 insana ait kemiklerin daha erken evreye ait olduğu daha sonra bunların çıkartılarak kral ailesinin gömüldüğü düşünülmektedir.

Tarihlendirme: Mezarda ele geçen buluntular ışığında, Persson Dendra tholosunun tarihini GH III başlangıcı, Wace ve Furumark ise GH IIIA/1 olarak önermiştir.

Yayınlar: Persson 1931, 8-70; Wace 1949, 17; Furumark 1941, 53; Hope Simpson 1965, 14-15; Pelon 1976, 178-180, Th. 4; Dickinson 1977, 62; Hope Simpson & Dickinson 1979, 40; Åström 1977, 4; Åström 1983, 5; Mountjoy 1993, 13, 63.

Kat. No. 13

Adı ve Yeri: Kazarma Tholos Mezar, Argolis

Levha: -

Ölçüler: Oda: Çap 7,20 m, K. Yük. 4 m; Stomion: Gen. 1,55-1,70 m, Der. 3 m;
Dromos: Uz. 5,60 m, Gen. 2,50 m

Tanım: Mezar yapısı Aghios Ioannis kasabasının yaklaşık 200 m doğusunda Kazarma akropolünün alt yamaçlarında yer almaktadır. Mezar oldukça tahrip olmuştur. Tavanın büyük bir kısmı, lento, stomion üst bölümü ve dromos yan duvarları yok olmuştur. Dromos güneye bakmaktadır, ancak orijinal uzunluğunun görünenden daha fazla olduğu düşünülmektedir. Dromos yan duvarları oldukça büyük bloklarla oluşturulmuştur, taban ise eğim göstermemektedir ve anakayanın düzleştirilerek beyaz kille kaplanmasıyla oluşturulmuştur. Yüksekliği ölçülemeyen stomionun yan duvarları dromos duvarlarıyla aynı teknikte ancak biraz daha büyük bloklarla inşa edilmiştir. Lento korunmamakla birlikte, mezarın kazı çalışmaları sırasında lentoya ait olabilecek büyük bir konglomera blok bulunmuştur. Mezar odasının duvarı oldukça kalın olup, alt kısımda çoğunluğu düzensiz biçimde ve oldukça yüksek bloklar kullanılmış ve blokların araları küçük taşlarla doldurulmuştur. Düzleştirilmiş doğal kayadan oluşturulan oda zemini girişe doğru hafif eğim göstermektedir. Oda tabanında yer alan büyük plakalarla kapatılmış üç adet mezardan biri kadın, diğerleri ise erkek mezarları olarak tanımlanmıştır. Ayrıca stomionun yakınında küçük taşlardan oluşan bir yığın bulunmaktadır. Bu yığın kurban kesilen sunak olarak yorumlanmıştır.

Tarihlendirme: Mezar buluntuları ışığında yapım tarihi olarak GH I sonu GH II başlangıcı önerilmiştir.

Yayımlar: Pelon 1976, 181-182, Th. 6; Dickinson 1977, 62; Hope Simpson & Dickinson 1979, 51.

Kat. No. 14

Adı ve Yeri: Tiryns Tholos Mezar, Argolis

Levha: 12

Ölçüler: Oda: Çap 8,50 m, Yük. 8,50 m, Stomion: Yük. 4,10 m, Gen. 2 m, Der. 4,70 m; Dromos: Uz. 13,70 m, Gen. 3 m

Tanım: Agios İlias tepesindeki kalenin 800 m doğusundaki tholos mezar alçak bir tümülüsle kaplıdır. Rahatlatma üçgeninin bazı bölümleri haricinde mezar oldukça iyi korunmuştur, ancak Roma Döneminde değirmen olarak kullanıldığı için iç düzenlemesi kısmen değiştirilmiştir. Bir duvarla kapatılmış olan dromos batıya bakmaktadır. Stomion büyük kireçtaşı bloklardan inşa edilmiştir ve yukarıya doğru daralan bir forma sahiptir. Stomion cephesi sıvalı ve boyalıdır. 3 lento bloğuyla kapatılmış olan stomionun iç lentosu kubbe eğimine uygun olarak biçimlendirilmiştir. 2 kanatlı bir kapının izleri lento bloklarında görülebilmektedir. Stomion üstündeki rahatlatma üçgeni cephe kısmında tahrip olmuştur. Tam daire formuna yakın olan oda kubbe kilit taşına değin tamamen iyi korunmuştur. Mezar odasını oluşturan duvarın alt sıraları büyük kaba taşlardan üst sıraları ise işlenmiş küçük taşlardan inşa edilmiştir. Roma Dönemi'nde kullanılmasından dolayı orijinal taban tamamen tahrip olmuştur. Mezar odasının kuzey duvarı yakınındaki mezar çukuru Roma Döneminde tamamen doldurulmuştur. Tholosun güneydoğusunda mezar odası çökmüş durumda olan ve henüz yayını yapılmamış bir tholos mezar daha bulunmaktadır. Bu mezarın stomionunun 2,44 m'den daha geniş olduğu haricinde başka bir bilgi bulunmamaktadır.

Tarihlendirme: Myken Dönemine ait hiçbir buluntuya rastlanmamakla birlikte Dendra Tholosuyla gösterdiği benzerlikler temelinde Wace tarafından aynı zamana GH III dönemine tarihlendirilmiştir.

Yayınlar: Müller 1930, 218; Pelon 1976, 180-181, Th.5; Hope Simpson & Dickinson 1979, 43; Wells 1990, 128; Mountjoy 1993, 161; Papadimitriou 2001, 70.

Kat. No. 15

Adı ve Yeri: Kokla Tholos Mezar, Argolis

Levha: 13.1

Ölçüler: Oda: Çap 5,40 m, K. Yük. 3 m; Stomion: Yük. 2,65 m, Gen. 1,25 m, Der. 2,60 m; Dromos: Uz. 23 m, Gen. 2-2,20 m

Tanım: Argos'un 5 km güneybatısında GH dönemi oda mezarlardan oluşan bir nekropolde bulunan tholos mezar bir platoda anakayaya oyularak inşa edilmiştir. Kubbe kısmı göçmüş olmakla birlikte mezar oldukça iyi korunmuştur. Dromos güneybatıya doğru bakar ve stomiona doğru başlangıcı ile arasında 6 m seviye farkı oluşturacak şekilde dik bir eğim gösterir. Dromosun yan duvarları tamamen anakayadan kesilerek yapılmıştır ve yan duvarları içe doğru keskin bir eğime sahiptir. Dromos stomionun 10 m ötesinde bir duvarla kapatılmıştır. Dromos duvarlarına iki küçük niş açılmış ve bu nişlerden birinde iki iskelet bulunmuştur. Stomion cephesi tamamen anakayadan oyulmuştur ve rahatlatma üçgeni yoktur. Stomionun cephesi kil ve sıva ile kaplanmıştır ve giriş uçları şeklinde boya bezemesine sahiptir. Stomion moloz taştan bir duvarla kapatılmıştır. Stomionun yanlarında duvar olduğu anlaşılacakla birlikte lento blokları ele geçmemiştir. Mezar odasının duvarları işlenmemiş taşlarla oluşturulmuş ve 0,85 m kalınlığındaki duvar kalın bir kille sıvanmıştır. Anakayadan oyulan oda tabanında mezar çukuru bulunmamaktadır. Odanın güney yanında 2,25 m uzunluğunda 1 m genişliğinde 0,45 m yüksekliğinde kille kaplanmış bir seki bulunmaktadır.

Tarihlendirme: Mezar buluntularına göre GH IIB-III A/1 evresine tarihlendirilmiştir.
Mountjoy ise mezarı GH IIB'ye tarihlendirmiştir.

Yayımlar: Catling 1982-1983, 26; Demakopoulou 1990, 119; Mountjoy 1993, 11;
Kontorli-Papadopoulou 1995, 120; Cavanagh & Mee 1998, 58.

Kat. No. 16

Adı ve Yeri: Tegea Tholos Mezarlar, Arkadia

Levha: -

Ölçüler: -

Tanım: Tegea'nın 5 km güneydoğusundaki Synikismos denilen alanda nehir kıyısında yayınlanmamış çok sayıda tholos mezar bulunduğu aktarılmaktadır. Mezarların Analipsis mezarlarıyla benzerlik gösterdiği belirtilmekle birlikte herhangi bir yayını yoktur.

Tarihlendirme: Alanda bulunan seramik parçalarıyla GH III A evresine tarihlendirilmişlerdir.

Yayımlar: Waterhouse & Hope Simpson 1961, 130; Ålin 1962, 74; Pelon 1976, 183, Th. 7.

Kat. No. 17

Adı ve Yeri: Analipsis Tholos Mezar, Arkadia

Levha: 13.2

Ölçüler: Oda: Çap 8,65 m, K. Yük. 4,85 m; Stomion: Yük. 2,20 m, Gen. 1,05 m, Der. 3,40 m

Tanım: İassos kentinin batısındaki Analipsis tepesinin yamacında 9 adet tholos mezar tespit edilmiştir. Bu tholoslardan en büyüğünün muhtemelen Hellenistik Dönem'de kısmen tahrip edilmiş olduğu aktarılmaktadır.

Mezarın dromosundan günümüze hiç iz kalmamıştır. Stomionun ise 2 lento bloğu yerinde durmaktadır ve iç lento bloğu kubbe eğimine uygun olarak yapılmıştır. Mezar odası duvarı küçük boyutlu kireç taşlarıyla inşa edilmiş, alt sıralar ise daha büyük boyutlu taşlardan inşa edilmiştir. Tholos mezarın oda zemininde bulunan iki mezardan birisinin bir yetişkine diğerinin ise bir çocuğa ait olduğu tespit edilmiştir.

Tarihlendirme: Mezar buluntularına göre GH II dönemine tarihlendirilmiştir.

Yayınlar: Rhomaios 1954, 270-286; Waterhouse & Hope Simpson 1961, 130, 160; Hope Simpson 1965, 50; Pelon 1976, 186, Th. 10A; Bakke 2007, 270-271.

Kat. No. 18

Adı ve Yeri: Analipsis Küçük Tholos Mezarlar, Arkadia

Levha: 14

Ölçüler: Oda: Çap 2,48 - 3,20 m; Dromos: Uz. 0,90 - 1,70 m

Tanım: İassos kentinin batısındaki Analipsis tepesinin zirvesinde bulunan 8 küçük tholos buldukları tepeye dağılmış şekilde konumlandırılmışlardır. Minyatür tholos olarak adlandırılan bu mezarlar birbirlerine 5 m aralıklarla yerleştirilmişlerdir. Minyatür tholosların büyük çoğunluğunun girişi büyük tholosa bakacak şekilde konumlandırılmıştır. İnşa tekniği açısından birbirine çok benzeyen bu mezarların oda çapları 2,48 m ile 3,20 m arasında değişmektedir. Dromos benzeri yanları duvarlı giriş kısımları ise 0,90 m- 1,70 m arasında uzunluktadırlar. Duvarlar 0,40 m-0,50 m arası genişliğe sahiptir. Oda duvarlarının üst kısımları korunmamakla birlikte duvarlardaki eğim bunların kubbeli tholos mezarlar olduğunu göstermektedir. Çoğunluğu yağmalanan bu mezarlar, düz alanda inşa edilmiştir. Sadece stomiona ait

iç taşlar korunmuştur. Mezarlar, kuzeyde Tegea bölgesinde varolan tholoslara mimari açıdan büyük benzerlik göstermektedirler.

Tarihlendirme: Büyük tholosa göre daha az zenginliğe sahip olan Minyatür tholosların buluntuları GH III B dönemine tarihlendirilmiştir. Fakat tholosların yapım tarihi olarak GH I'den GH IIIB'ye kadar geniş bir aralık önerilmiştir.

Yayımlar: Rhomaios 1956, 185; Pelon 1976, 186, Th. 10B-J; Bakke 2007, 272.

Kat. No. 19

Adı ve Yeri: Palaiochori Tholos Mezar, Arkadia

Levha: -

Ölçüler: Oda: Çap 3,20 m, K. Yük. 1,50 m; Stomion: Der. 1,20 m

Tanım: Mezar lento seviyesine kadar korunmuştur. Kötü bir halde bulunan dromos çok uzun değildir. Stomion iyi korunmuştur ve biri 2 m uzunluğunda olmak üzere üç adet lento bloğuyla kapatılmıştır. Elips biçimindeki oda güneyden batıya doğru 3,20 m ve güneyden kuzeye doğru 2,40 m ölçülmüştür. Oda zemini yürüme zeminine göre daha yüksek bir seviyededir. 1,50 m yüksekliğinde korunan oda duvarları oldukça düzensiz bir düzenlemeye sahiptir, ancak taşlar birbirlerine ve zemine sağlam bir şekilde oturtulmuştur.

Tarihlendirme: Mezar, dromosta bulunan GH II dönemine ait kap parçaları dikkate alınarak tarihlendirilmiştir.

Yayımlar: Waterhouse & Hope Simpson 1961, 134; Pelon 1976, 187, Th. 11.

Kat. No. 20

Adı ve Yeri: Vaphio Tholos Mezar, Lakonia

- Levha: 15.1
- Ölçüler: Oda: Çap 10,35 m; Stomion: Yük. 4,20 m, Gen. 1,93 m, Der. 4,56 m;
Dromos: Uz. 29,80 m, Gen.3,25 m
- Tanım: Palaiopyrgi yerleşiminin yakınında bir tepenin üstünde yer alan tholos mezar doğuya doğru konumlandırılmıştır. Dromosun kuzey duvarının bir kısmı stomionun üst kısmı ve odanın kubbesi yıkılmıştır. Daha sonra kısmen restore edilen mezarın Tümülüs ile kaplandığı destek duvarı ile tespit edilmiştir. Dromos yan duvarları kil harçla sıkıştırılmış moloz taşlardan yapılmıştır. Dromos tabanı düz bir hat gösterir ve sıkıştırılmış kille kaplanmıştır. Stomion giriş kısmında bir çukur bulunmaktadır. Bu çukur içerisinden kül tabakası çıkartılmıştır. Mezar odası zemini toprak kaplıdır. Oda duvarı alt sıralarda büyük, üst sıralarda daha küçük taşların aralarının kille sıvanmasıyla oluşturulmuştur. Mezar odası içerisinde bir tane taş sanduka mezar bulunmaktadır Bu mezar 2,25 m uzunluk 1,10 m genişlik ve 1 m derinliğe sahiptir. Mezarın bir tepe üzerinde yer alması Minos geleneğinin devamı şeklinde yorumlanmıştır. Mezar sahibinin de kral olabilecek önemli bir mevkiye sahip olduğu önerilmiştir.
- Tarihlendirme: Buluntuları ışığında mezar Furumark tarafından GH II A olarak tarihlendirilmiştir.
- Yayınlar: Belger 1887, 31-33; Perrot & Chipiez 1894, 405-409; Furumark 1941, 49; Waterhouse & Hope Simpson 1960, 76-78; Mylonas 1966, 125-127; Pelon 1976, 183-185, Th.8; Dickinson 1977, 92; Cartledge 2002, 36-37; Banou & Hitchcock 2009, 1-23.

Kat. No. 21

Adı ve Yeri: Arkines Tholos Mezar A, Lakonia

Levha: 15.2

Ölçüler: Oda: Çap 4,70 m, K. Yük. 3,75 m; Stomion: Yük. 1,16-1,30 m, Gen. 0,78 m, Der. 2,80 m; Dromos: Uz. 2,65m

Tanım: Taygete vadisindeki 4 tholos mezardan 2 tanesi kazılmıştır. Bunlardan daha iyi durumda korunmuş olan Tholos A bir çevirme duvarı ve tümülüse sahiptir. Kubbenin üst kısmı çökmüş olan mezarın dromosu güneydoğuya bakmaktadır. Kabaca düzeltilmiş taşlardan yapılmış olan stomion 3 lento bloğuyla kapatılmıştır. Oda duvarları da büyük ve işlenmemiş taşlardan inşa edilmiştir.

Tarihlendirme: Mezar Waterhouse ve Hope Simpson tarafından buluntularına göre GH IIIA evresine tarihlendirilmiştir, fakat Pelon GH IIIB tarihini önermiştir.

Yayımlar: Waterhouse & Hope Simpson 1961, 128; Pelon 1976, 185, Th. 9A.

Kat. No. 22

Adı ve Yeri: Arkines Tholos Mezar B, Lakonia

Levha: 15.2

Ölçüler: -

Tanım: Tholos A'nın güneybatısında yer alan Tholos B küçük taşlardan inşa edilmiştir ve 0,75 m yüksekliğinde korunmuştur. Kuzeydoğuya bakan dromosun büyük levhalarla kapatıldığı belirtilmiş, ancak bu levhaların olasılıkla stomiona ait lento blokları olduğu düşünülmektedir. Alanda bulunan diğer 2 muhtemel tholos yapısından bahsedilmekle birlikte herhangi bir bilgi verilmemiştir. Yalnızca bu tholosların daha küçük oldukları belirtilmiştir.

Tarihlendirme: buluntu konusunda oldukça fakir olan tholos mezar Waterhouse ve Hope Simpson tarafından GH III A-B evrelerine tarihlendirilmiştir.

Yayımlar: Waterhouse & Hope Simpson 1961, 128; Pelon 1976, 185, Th. 9B

Kat. No. 23

Adı ve Yeri: Kambos Tholos Mezar, Messenia

Levha: -

Ölçüler: Oda: Çap 7.54 m, K. Yük. 3 m; Stomion: Yük. 2,65 m, Gen. 1,50-1,64 m, Der. 3,09-3,60 m; Dromos: Uz. 12,85 m, Gen. 2,18 m

Tanım: Mezar Kambos köyü Garbelia yakınında alçak bir tepenin kuzey-kuzeydoğu yamacına inşa edilmiştir. Dromosun büyük bir bölümü tahrip olmuştur. Dromos yan duvarları kil harçlı moloz taşlardan inşa edilmiştir. Stomion poros ve kireçtaşlarından büyük dörtgen bloklardan inşa edilmiş ve araları küçük taşlarla doldurulmuştur. 3 lento bloğu bulunmaktadır, dış blok 2,84 m uzunluğunda, 0,85 m genişliğinde, 0,47 m kalınlığında, orta ve iç bloklar ise 1,07 ve 1,75 m genişliğindedir. İç lento bloğu oda eğimine uyum gösterecek şekilde yapılmıştır. Lento bloklarının bölgede ele geçmeyen bir kireçtaşı cinsinden oldukları ve bu nedenle ithal edilmiş olabilecekleri aktarılmıştır. Rahatlatma üçgeni korunmamakla birlikte var olduğu kabul edilmiştir. Tamamlandığında 9 m yüksekliğe sahip olduğu önerilen mezar odasının duvarı işlenmiş taşlardan oluşan düzenli sıralar şeklinde inşa edilmiştir.

Tarihlendirme: Mimari özellikleri Panagia tholos mezarı ile karşılaştırılabilen yapı GH IIB - GH IIIA aralığına tarihlendirilmiştir.

Yayımlar: McDonald & Hope Simpson 1961, 251; Âlin 1962, 89; Pelon 1976, 187-188, Th. 12; Marabea 2009, 427-440.

Kat. No. 24

Adı ve Yeri: Nichoria Akones Tholos Mezar, Messenia, Nichoria

Levha: 16.1

Ölçüler: Oda: Çap 5,10 m; Dromos: Uz. 2,50 m

Tanım: Karpophora yakınında Akones'de bulunan mezar kaçak kazılar sonucu oldukça tahrip olmuştur. Güneybatıya bakan dromosun güney yan duvarı korunmuştur. Tam bir stomion düzenlemesine sahip olmayan mezarın odasının da kuzey bölümü tamamen yok olmuştur.

Tarihlendirme: Mezar buluntuları ışığında GH IIIB dönemine tarihlendirilmiştir.

Yayımlar: Choremis 1968, 158-159; Pelon 1976, 188-189, Th. 13A; Banou 2008, 45-46.

Kat. No. 25

Adı ve Yeri: Nichoria Tholos Mezar B, Messenia, Nichoria

Levha: 16.2

Ölçüler: Oda: Çap 3,40 m, K. Yük. 0,70-0,80 m

Tanım: Tourkokivoura mezarlığında bulunan mezarın tümülüs çevirme duvarı 8 m çapında ve 1,80 m yüksekliğinde korunmuştur. Dromos batıya doğru bakmaktadır ve farklı uzunluklarda korunmuş iki yan duvarla sınırlandırılmıştır. Düzenlenmiş bir stomionu bulunmayan mezar yapısının oda duvarları taş levhalarla inşa edilmiş ve 0,50 m kalınlığındadır. Girişin hemen sağ yan tarafında bir taş sanduka mezar bulunmaktadır.

Tarihlendirme: İlk olarak GH IIIA/2 evresine tarihlendirilen mezar için daha sonradan GH II-III A/1-GH IIIB ve GH IIIA/1-GH III B gibi farklı tarihler önerilmiştir.

Yayımlar: Choremis 1970, 179-181; Pelon 1976, 189, Th.13B; Pelon 1998, 114-115.

Kat. No. 26

Adı ve Yeri: Nichoria Tourkokivoura Tholos Mezar C, Messenia, Nichoria

Levha: 17.1

Ölçüler: Oda: Çap 3,40 m, K. Yük. 0,88 m

Tanım: Mezar girişinin bulunduğu güney kısım tamamen tahrip olmuştur. Oda çapı hesaplanabilen mezarın güneybatı kısmında bir mezar çukuru bulunmaktadır.

Tarihlendirme: GH IIIA dönemine tarihlendirilmiştir.

Yayımlar: Choremis 1970, 179-181; Pelon 1976, 189, Th. 13C.

Kat. No. 27

Adı ve Yeri: Nichoria Tourkokivoura Tholos Mezar D, Messenia, Nichoria

Levha: -

Ölçüler: Oda: Çap 5,20 m, K. Yük. 0,80 m

Tanım: Mezarın yalnızca batı kısmı korunmuştur, girişi yok olan odanın çapı hesaplanabilmiştir.

Tarihlendirme: -

Yayımlar: Choremis 1970, 179-181; Pelon 1976, 190.

Kat. No. 28

Adı ve Yeri: Nichoria Tourkokivoura Tholos Mezar E, Messenia, Nichoria

Levha: 17.2

Ölçüler: Oda: Çap 3 m, K. Yük. 0,80 m

Tanım: Tourkokivoura mezarlığının batı bölümünde yer alan tholos mezarın 2,50 m ötesinde dikdörtgen formlu olmakla birlikte tümülüs destek duvarı olabilecek bir duvar kalıntısına sahiptir. Çevresi iyi korunmuş mezar 0,80

m yüksekliğindedir. Mezarın dromosu güneye bakmaktadır. Mezar odası içerisinde bir mezar çukuru bulunmaktadır.

Tarihlendirme: Daha önce GH III/A 2 dönemine tarihlendirilen mezar yapısı nekropoldeki en geç örnek olarak tanımlanmış ve GH III B dönemine tarihlendirilmiştir. Mezar Protogeometrik Dönem içinde yeniden kullanılmıştır.

Yayımlar: Choremis 1970, 179-181; Pelon 1976, 190, Th. 13E; Pelon 1998, 115.

Kat. No. 29

Adı ve Yeri: Nichoria Tourkokivoura Tholos Mezar F, Messenia, Nichoria

Levha: 18.1

Ölçüler: Oda: Çap 6,60 m; Stomion: Yük. 2,15 m, Gen. 1,17 m; Dromos: Uz. 8,90 m.

Tanım: MME tholosu olarak da bilinen mezar Tourkokivoura nekropolünde bulunmaktadır. Hemen yanında 'little circle' olarak bilinen erken döneme ait yuvarlak mezar bulunan tholos mezarın inşası sırasında bu erken mezar kısmen tahrip edilmiştir. Güney-güneydoğuya bakan dromos yan duvarları yerel kieçtaşı taşlardan inşa edilmiştir. Dromos yan duvarları zemin seviyesi altından başlar ve altta 3, 4 blok kalınlığında olan bu duvar zemin üzerinde arka kısmı moloz duvarlarla desteklenmiş tek sıra blok kalınlığına döner. Dromos yan duvarları arkasındaki dolguda ele geçen OH ve GH I-II evresine ait seramikler mezarın inşasından önceye ait olarak tanımlanmıştır. Dromos yan duvarlarının ön ve arkası kil harçla doldurulmuş ve su geçirmemesi için kireç sıva ile kaplanmıştır. Dromos tabanı kumla kaplanmıştır ve zemin stomiona doğru yükselen bir eğime sahiptir. Dromos duvarlarının en yüksek noktası 2,10 m yüksekliğinde korunmuştur. Dromosun orijinal yüksekliğinin 2,96 m olduğu hesaplanmıştır. Stomion lento seviyesine kadar korunmuş ve stomionun

doğu duvarı kısmen sağlam olmakla birlikte batı duvar tamamen tahrip olmuştur. Orjinalde 5 tane olan lento bloklarından yalnızca 2 tanesi bulunmuştur. Stomion batı duvarının en üst bloğu kubbenin eğimine uygun olarak biçimlendirilmiştir. Stomion dış bitimi bir duvarla kapatılmıştır. Olasılıkla ilk gömüden sonra kapatmanın yapıldığı düşünölmektedir. Mezar odasının duvarları altta büyük üstte daha küçük düzensiz taşlarla inşa edilmiştir. Duvardaki işlenmemiş bloklar küçük taşlarla dengelenmiştir. Ayrıca duvar arkada ve üst bölümde kireç sıva ile kaplanmıştır. Mezarın üzerine sarı kumdan bir tümölüs yapılmış olduğu tespit edilmekle birlikte, tümölüs destek duvarı bulunamamıştır. Mezar odası içinde 4 mezar çukuru bulunmaktadır.

Tarihlendirme: Çok sayıda ölü hediyesi açığa çıkartılan mezarın GH IIIA/2 evresinde inşa edildiği ve GH IIIB/2 evresine kadar kullanıldığı tespit edilmiştir.

Yayımlar: Pelon 1976, 190, Th. 13F; Wilkie 1987, 127-135; McDonalds & Wilkie 1992, 231-234; Banou 2008, 46.

Kat. No. 30

Adı ve Yeri: Kato Englianos Tholos Mezar Messenia, Englianos

Levha: 18.2

Ölçüler: Oda: Çap 7,66-7,71 m, K. Yük. 3,25 m; Stomion: Yük. 3,10 m, Gen. 1,65 m, Der. 3 m; Dromos: Uz. 8,10 m, Gen. 2,35 m

Tanım: Mezar, Englianos sarayının yükseldiği şehrin yaklaşık 1 km güneybatısında Pylos-Ghora yolunun yakınında bulunur. Mezar çok tahrip olmuş bir şekilde bulunmuştur. Kubbesi çökmüş olan odanın duvarları ve stomion da büyük oranda tahrip olmuştur. Stomion ve odada, 1939 yılından itibaren birçok restorasyon gerçekleştirilmiştir. Güneybatıya bakan dromos dışa doğru 2,35 m ve odanın yanına doğru 2,25 m genişliğindedir. Stomion dikey duvarlarla inşa edilmiş ve araları

sarı renkli kil harç ile doldurulmuştur. Zemini odaya doğru hafif bir eğim gösteren stomionun duvarları da üstte içe doğru eğim göstermektedir. Stomion duvarları işlenmiş taş plakaların kaba temel taşları üzerine düzensiz bir şekilde sıralanmasıyla inşa edilmiştir. Lento 3 ya da 4 bloktan oluşturulmuştur. Orta blok 2,25 m uzunluğunda, 0,85 m genişliğinde ve 0,31 m yüksekliğindedir ve hala yerindedir. Giriş kısmı üst üste iki duvarla kapanmıştır: Oda duvarı 0,70 m'den 1 m'ye kadar değişen kalınlığa sahiptir ve düzensiz yerleştirilen işlenmemiş küçük taşlardan inşa edilmiştir. Zeminde iki adet mezar çukuru yer almaktadır. Odanın orta kısmında bulunan mezar 1,27 m uzunluğunda, 0,55 m genişliğinde ve 0,45 m derinliğindedir. Düzensiz bir form gösteren diğeri ise duvarın güney batı kısmı yakınındadır, genişliği ve derinliği 1,30 m olan mezarın uzunluğu 2,70 metredir. Oda tabanında üç yuvarlak oyuk tespit edilmiştir. Genişlikleri 0,20 m ve derinlikleri 0,25 m olan bu oyukların mezar odasının inşası sırasında ahşap destekler için açılmış olabileceği önerilmiştir.

Tarihlendirme: Mezar odasında ve dromosda bulunan buluntular ışığında mezar yapısı GH II dönemine tarihlendirilmiştir.

Yayınlar: Blegen *vd.* 1973, 73-81; Pelon 1976, 190-192, Th. 14A.

Kat. No. 31

Adı ve Yeri: Ano Englianos Tholos Mezar, Messenia, Englianos

Levha: 19

Ölçüler: Oda: Çap 9.35 m, K. Yük. 4,90 m; Stomion: Yük. 4,55 m, Gen. 2,26-2,22 m, Der. 4,64 m; Dromos: Uz. 10,50 m, Gen. 4,40 m

Tanım: Mezar Englianos sarayının 150 m kuzeydoğusunda bulunur. Üstünde küçük bir tümülüs bulunduğu tespit edilen mezarın kazısı sırasında, kubbenin büyük bir kısmı yıkılmış ve sadece lentonun tek bir bloğu in

situ kalmıştır. 1957 yılında mezar restore edilmiş ve yıkılan kubbe 9,35 m yüksekliğe sahip olarak yeniden inşa edilmiştir. Güneybatı yönünde olan dromos dışa doğru genişlemektedir. Anakayadan yontulmuş ve duvar inşa edilmemiş olan yan kısımlar yükselerek dışa doğru eğim yapmaktadır. Dromos tabanı ön kısımda stomiona doğru eğim göstermekle birlikte orta kısımdan itibaren düz bir form alır. Stomion düz bir şekilde işlenen çeşitli boyutlardaki kireçtaşı bloklarından oluşturulmuştur. Oda tarafında, stomion yan blokları, daha büyük blokların kullanımıyla güçlendirilmiştir. En az 3 blok taşımış olması gereken lentoda konglomera iç blok yaklaşık 3 m uzunluğunda, 2,30 m genişliğinde ve 0,45 m yüksekliğindedir. Lentonun üstündeki rahatlatma üçgenin varlığı kesin değildir. Stomion 2 m kalınlığında büyük bir duvarla kapatılmıştır. Mezar odası duvarı genellikle küçük boyutlu olmak üzere çeşitli boyutlarda işlenmemiş düz taşlardan inşa edilmiştir. Zeminin yaklaşık 1,50 m üstüne kadar daha büyük bloklar kullanılmış olan duvar 1 m kalınlığa sahiptir. Anakayadan oluşturulmuş oda zemini kuzey batıdan güneydoğuya doğru bir eğim göstermektedir. Odanın zemini stomionun zemininden daha aşağı bir seviyededir. Duvarın karşısında güney doğu yakınında uzunlamasına konulan porostan taş sanduka mezar inşa edilmiştir. Bu taş sanduka mezar 2,24 m uzunluğunda, 1,06 m genişliğinde ve 0,47 m yüksekliğindedir. Odanın kuzeybatı kısmında bulunan mezar çukuru 9 m uzunluğunda, 1 m genişliğinde ve 1,40 m derinliğindedir.

Tarihlendirme: Mezar buluntularına göre GH II dönemine tarihlendirilmiştir.

Yayımlar: Blegen 1954, 30-32; Pelon 1976, 192-194, Th. 14B; Banou 2008, 42.

Kat. No. 32

Adı ve Yeri: Vagenas Tholos Mezar, Messenia, Englianos

- Levha: 20
- Ölçüler: Oda: Çap 5,50 m, K. Yük. 0,30 m
- Tanım: Mezar Englianos tepesinin 150 m güneyinde bulunur. Yoğun tahribata uğramış mezarda dromos ve stomion görülememektedir. Mezar odası duvarı küçük boyutlu plaka şeklindeki taşların bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur, ancak odanın güney kısmı tamamen yok olmuştur. Odanın zemininde üst seviyelerde derinliği az olan bir mezar çukuru yer almaktadır. Bu mezar çukuru içerisinde uzanmış şekilde bulunmuş bir iskelet vardır. Alt seviyede ise 3 adet mezar çukuru bulunmaktadır. Bunlardan ikisi pithos mezarları içermektedir.
- Tarihlendirme: Mezar buluntuları güçlü bir Minos etkisi göstermektedir. Bu sebeple mezar OH III-GH II-III/A arasına tarihlendirilmiştir. Mezarın inşası ve kullanımının başlangıcı olarak OH ve GM'nin geçiş dönemi son kullanım evresi olarak ise GH II-III evresi önerilmiştir.
- Yayımlar: Blegen & Mabel 1958, 178; Pelon 1976, 194-195, Th. 14C; Hägg 1982, 27-37.

Kat. No. 33

- Adı ve Yeri: Tragana Tholos Mezar 1, Messenia, Viglitsa
- Levha: 21.1
- Ölçüler: Oda: Çap 8,50 m, K. Yük. 3 m; Stomion: Yük. 2,90 m, Gen. 1,45 m, Der. 2,80-3,15 m; Dromos: Uz. 9,50 m
- Tanım: Mezar Romanou ve Tragana köyleri arasında bir tepenin zirvesinde ve Englianos Sarayı'nın yaklaşık 3 km güneybatısında yer almaktadır. Dromos güneydoğuya bakar ve dromos tabanı stomiona doğru bir eğim göstermektedir. Stomion önünde ise taban düz bir form gösterir. Girişin yaklaşık 1,50 m sonrasında depo olabilecek bir çukur bulunmaktadır.

Mezarın kubbesi yıkılmış ve stomionu oluşturan bloklar içe doğru kaymıştır. Stomion düzenli şekilde sıralanmış oldukça büyük yontma taşlardan ve dörtgen formlu poros bloklardan oluşturulmuştur. Lento 3 adet poros bloktan oluşmaktadır, ancak bunların ikisi yerinde korunmuştur. Yerinde korunmamış olan dış blok ise dromos içine düşmüş şekilde bulunmuştur. Yerinde bulunan bloklar 2,50 m uzunluğunda, 1,30 m genişliğinde ve 0,60 m yüksekliğindedir. Stomionun tabanında araları 1 m mesafede 2 adet kanal kazılmıştır. Kanalların genişlikleri 0,25 m, derinlikleri 0,30 m'dir. Stomion girişinin her iki yanına simetrik olarak oluşturulmuş bu kanallar mezar odasının içine doğru 0,50 m uzunluğunda uzanmaktadır. İkinci bir depo olabilecek çukur da sağdaki kanalda yer almaktadır. Oda duvarı işlenmemiş küçük poros taşlarla oluşturulmuştur, alt kısımlarda ise daha büyük poros taşlar kullanılmıştır. Mezar odası tabanında yanma izleri bulunan 2 adet mezar çukuru yer almaktadır. Odanın sağ tarafında bulunan mezar çukuru girişe 3,50 m mesafede 2,10 m uzunluğunda 0,65 metre genişliğinde 0,80 m derinliğindedir. Diğer mezar çukuru ise girişin solunda 2,05 m uzunluğunda 0,70 m genişliğinde ve 1,15 m derinliğindedir. Kazısı esnasında bu iki çukurun da birer iskelet içerdiği ve kül kaplı olduğu tespit edilmiştir. Bu mezar çukurlarının dışında 3 adet daha mezar çukurunun varlığı tespit edilmiştir. İlk çukur: 1,50 m uzunluğunda 0,70 m genişliğinde ve tam merkezde 0,60 m derinliğindedir. Bu çukur yanmış seramik parçaları ve birkaç insan kemiği bulundurmaktadır. Düzensiz bir şekli olan ikinci çukurun ise 0,90 m uzunluğunda 0,35 m derinliğinde olduğu görülmüştür. Stomionun sağ yan bloklarının ekseninde girişe 5.50 m mesafede yer alan üçüncü çukur ise 0,40 m derinliğindedir ve içerisinde çok sayıda kişiye ait kemikler yer bulunmuştur.

Tarihlendirme: Mezar karışık bir stratigrafi sunmuştur. Mezar çukurlarında yapılan incelemeler sonucunda oda zeminin yaklaşık 1 m üstünde ve yıkılan tavanın altında Erken Geometrik dönem olarak tarihlendirilen ve en az 30

cesede ait kemikler bulunmuştur. Bu cesetler GH I-II A, III A/1, IIIC/1 ile GH IIIC/2'ye ait seramik kalıntılarla birlikte ele geçmiştir.

Yayımlar: Skias 1909, 274-292; Marinatos 1955, 247-249; Pelon 1976, 195-197, Th. 15A; Korres 1976 265-267; Banou 2008, 44.

Kat. No. 34

Adı ve Yeri: Tragana Tholos Mezar 2, Messenia, Viglitsa

Levha: -

Ölçüler: Oda: Çap 7,20 m, K. Yük. 3,25 m; Stomion: Gen. 1,35 m; Dromos: Uz. 7,50 m, Gen. 2,25-2,55 m

Tanım: Englianos Sarayı'nın yaklaşık 3 km güneybatısında bulunan Tragana Tholos Mezar 1'in 40 m kadar batısında bulunur. Kısmen korunan mezar tümüyle kapatılmıştır. Dromos stomiona doğru eğim gösterir. Küçük boyutlu işlenmiş poros bloklardan inşa edilen stomion kötü korunmuştur. Oda duvarı işlenmemiş düz ve küçük bloklardan oluşturulmuş ve bu blokların arası koyu renkli kille doldurulmuştur. Oda zemininde 3 adet mezar yer almaktadır. Hellenistik Çağ'a ait buluntular içeren birinci gömü 2,50 m uzunluğunda, 0,80 m genişliğinde ve 1,45 m derinliğindedir. İkinci gömü 2 m uzunluğunda 0,60 m genişliğinde 1,10 m derinliğindedir. Gömü içersinde Hellenistik dönem ve Myken dönemine ait seramik parçaları bir arada bulunmuştur. Bu gömünün üzeri kısmen plaka biçimli taşla kapatılmıştır. Üçüncü gömü 2,45 m uzunluğunda, 0,90 m genişliğinde ve 2,15 m derinliğindedir. Mezar içersinde olasılıkla cesetleri yakmak için kullanılan 2 odun kümesi ve kömürleşmiş 2 ceset bulunmuştur.

Tarihlendirme: Mezar buluntularına göre GH IIIA/2 dönemine tarihlendirilmiştir, ancak inşa tekniği biraz daha erken döneme ait olabileceğini düşündürmüştür.

Yayımlar: Marinatos 1955, 247-249; Pelon 1976, 195-197, Th. 15B; Catling 1982-1983, 25; Banou 2008, 44.

Kat. No. 35

Adı ve Yeri: Osmanaga Tholos Mezar, Messenia, Trifylia, Koryphassion

Levha: -

Ölçüler: Oda: Çap 6 m, Yük. 6 m; Stomion: Yük. 2,75 m, Gen. 1,50 m, Der. 1,85 m

Tanım: Koryphassion köyünün bulunduğu tepenin yaklaşık 1 km güneyinde Kharatasari denilen yerde yer alan mezar günümüz yürüme düzleminin 1 m kadar altındadır. Dromosa ait hiçbir iz bulunmamasına rağmen zemin farklılığı dromosun var olduğuna işaret etmektedir. Kuzeydoğu'ya bakan stomion küçük taşlardan oluşturulmuş duvarla kapatılmıştır ve günümüzde yerinde olmayan işlenmemiş büyük boyutta 3 adet lento bloğuna sahiptir. Küçük boyutlu taşların bir araya getirilerek aralarının kil ile doldurulmasıyla oluşturulmuş mezar odasının tabanı ise ince bir kil tabakasıyla kaplanmıştır.

Tarihlendirme: Mezar yapısı buluntularına göre OH II ile GH I dönemleri arasında tarihlendirilmiştir.

Yayımlar: Blegen 1954, 158-162; Pelon 1976, 198, Th. 16; Banou 2008, 44.

Kat. No. 36

Adı ve Yeri: Routsis Tholos Mezar 1, Messenia, Myrsinochori

Levha: 21.2

Ölçüler: Oda: Çap 5,50 m; Stomion: Yük. 2,30 m, Gen. 1,50 m, Der. 2,30 m

Tanım: Myrsinokhori köyünün 1 km kuzeydoğusunda Routsı denilen alanda bir tepenin zirvesinde bulunan mezarın kubbesinin üst kısmı yıkılmasına rağmen iyi bir şekilde korunmuştur ve 1957 yılında restore edilmiştir. Kuzey-kuzeybatı yönündeki dromosun yan duvarları korunmamıştır. Stomion düz blok taşlardan inşa edilmiştir ve 2 adet büyük lento bloğu ile kapatılmıştır. Dış blok yapı cephesine göre yaklaşık 0,80 m geriye yerleştirilmiştir. Lentonun üzerinde rahatlatma üçgeni bulunmaktadır. Stomion iki evreli bir duvar tarafından kapatılmıştır. Mezar odasında 2 adet mezar çukuru bulunmaktadır.

Tarihlendirme: Mezar buluntularına göre GH I-IIA dönemleri arasına tarihlendirilmiştir.

Yayımlar: Marinatos 1956, 203-206; Marinatos 1957, 118-120; Pelon 1976, 198-200, Th. 17A; Banou 2008, 44.

Kat. No. 37

Adı ve Yeri: Routsı Tholos Mezar 2, Messenia, Myrsinokhori

Levha: 22

Ölçüler: Oda: Çap 5 m, K. Yük. 3 m.

Tanım: Routsı denilen alanda bir önceki mezarın 20 m uzağında yer alan mezarın kubbesi çökmüştür. Mezar odası duvarının güney yarısı korunmuş ancak kuzey kısmı mezarın kazısı esnasında Myken dönemine ait tabanının derin kazılması nedeniyle yıkılmıştır. Boyutları yayınlanmayan dromos kuzey - kuzeybatı yönündedir. Dromos tabanında ocak kalıntıları tespit edilmiştir. Stomion küçük düz taşlardan oluşturulmuştur ve lento korunmamıştır. Stomionun sol yan duvarları 1,45 m yüksekliğindedir ve 0,70 m genişliğindedir sağ yan duvarları ise 1,30 m yüksekliğinde ve 0,70-0,75 m genişliğindedir. Mezar odası işlenmemiş taşlardan oluşturulmuştur. Oda tabanı duvar temelini yaklaşık 1 m altında almaktadır ve iki mezar çukuru yer almaktadır. Güneydoğu yönündeki

mezar tek bir iskelet içermekte ve ince plakalarla kaplıdır. Kuzeydoğu yönündeki mezar ise kaba plakalarla kaplı ve 5 iskelet içermektedir.

Tarihlendirme: Mezar odasında ele geçen buluntulara göre GH I, IIA, III döneminde kullanım görmüştür.

Yayımlar: Marinatos 1956, 203-206; Marinatos 1957, 118-120; Pelon 1976, 198-200, Th. 17B; Banou 2008, 44.

Kat. No. 38

Adı ve Yeri: Papoulia Tholos Mezar A, Messenia, Zacharopoulos Evi

Levha: -

Ölçüler: Oda: Çap 3,60 m, K. Yük. 0,50 m.

Tanım: Papoulia köyünün içinde yer alan oldukça tahrip olmuş mezar hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır.

Tarihlendirme: Mezar buluntuları ışığında mezar GH III olarak tarihlendirmiştir.

Yayımlar: Marinatos 1954, 315-316; Marinatos 1955, 255; Pelon 1976, 199, Th. 18A; Banou 2008, 44.

Kat. No. 39

Adı ve Yeri: Papoulia Tholos Mezar B, Messenia, Güney No:10

Levha: -

Ölçüler: -

Tanım: Papoulia köyünün içinde yer alan ve Tholos A'nın 80 m güneyinde yer alan mezarın sadece tek sıra taştan oluşan duvarı korunmuştur.

Tarihlendirme: Mezar buluntuları ışığında mezar GH III dönemine tarihlendirilmiştir.

Yayımlar: Marinatos 1954, 315-316; Marinatos 1955, 255; Pelon 1976, 199, Th. 18B; Banou 2008, 44.

Kat. No. 40

Adı ve Yeri: Papoulia Tholos Mezar C, Messenia, Kararrachi

Levha: -

Ölçüler: Oda: Çap 4,40 m, K. Yük. 1,50 m; Stomion: Gen. 2 m, Der. 0,80 m; Dromos: Uz. 3 m, Gen. 1 m

Tanım: A ve B tholoslarına göre daha iyi korunmuş olan C tholosu köyün dışında yer almaktadır. Ölçüleri kısmen bilinmekle birlikte detaylı tanımı yapılmamış olan mezarda 2 adet mezar çukuru bulunduğu aktarılmıştır.

Tarihlendirme: Mezar küçük birkaç seramik parçası buluntusuyla GH III dönemine tarihlendirilmiştir

Yayımlar: Marinatos 1954, 315-316; Marinatos 1955, 255; Pelon 1976, 201, Th. 18C; Banou 2008, 44.

Kat. No. 41

Adı ve Yeri: Voidikilia Tholos Mezar, Messenia, Trifylia, Pylos

Levha: 23

Ölçüler: Oda: Çap 5,03 m, K. Yük. 1,90 m; Stomion: Gen. 1,25 m, Der. 2,35-2,45 m; Dromos: Gen. 1,50 m

Tanım: Voidikilia köyünün kuzeybatısında bulunan bir tepenin zirvesinde yer alan mezar anakaya üzerine inşa edilmiş ve tümüyle kapatılmıştır. Marinatos tarafından mezarın Pylos kralı Nestor'un iki oğlundan biri olan Thrasymedes'e ait olabileceği önerilmiştir. Mezarın dromosu güney yöndedir ve yan duvarlara sahip değildir. Stomion dikdörtgen biçimli

büyük bloklardan oluşturulmuştur. Lento blokları korunmayan mezarda yapı malzemesi olarak poros yoğun olarak kullanılmıştır. Oda duvarı poros blokların yoğun olduğu ve çoğunlukla işlenmemiş taşların arasının daha küçük boyutlu taşlarla doldurulması ile inşa edilmiştir. Oda tabanının doğu kısmında 0,50 m uzunluğunda ve 0,40 m genişliğinde bir taş sanduka mezar bulunmaktadır.

Tarihlendirme: Mezar buluntularına göre GH döneminin başlangıcında ait Messenia tholoslarına benzemektedir. Bu sebeple mezar GH I dönemine tarihlendirilmiştir.

Yayınlar: Marinatos 1956, 202-203; Marinatos 1958, 184-185; Pelon 1976, 201, Th. 19; Korres 1978, 334-340; Korres 1990, 8; Banou 2008, 45.

Kat. No. 42

Adı ve Yeri: Koukonara Livaditi Tholos Mezar, Messenia, Livaditi

Levha: -

Ölçüler: Oda: Çap 4,62 m, K. Yük. 1,15 m; Stomion: Yük. 0,17 m, Gen. 1,09-1,04 m, Der.1,76 m

Tanım: Pylos'un yaklaşık 15 km kuzeybatısında Koukounara köyü civarında bulunmaktadır. Zemin üstünde inşa edilmiş mezar tümülsle kapatılmış ve kubbesi göçmüştür. Dromosu batıya bakan mezarın stomion cephesi düz ve küçük taşlardan inşa edilmiştir. Mezar odası stomionu oluşturan taşlarla aynı örülüş düzeninde ama daha küçük boyuttaki taşlardan inşa edilmiştir. Mezar odası tabanında içerisinde iskeletler bulunan 2 adet mezar çukuru bulunmuştur.

Tarihlendirme: Mezar buluntularına göre GH I-II dönemine tarihlendirilmiştir.

Yayınlar: Marinatos 1958, 189-190; Pelon 1976, 202, Th.20A; Banou 2008, 44.

Kat. No. 43

Adı ve Yeri: Koukonara Phyties Tholos Mezar 1, Messenia, Phyties

Levha: -

Ölçüler: Oda: Çap 6 m, K. Yük. 2 m; Stomion: Yük. 1,90 m, Gen. 1,20 m, Der. 2,40 m

Tanım: Pylos'un yaklaşık 15 km kuzeybatısında Katarrakhaki şehrinin güneydoğusunda yer alır. Mezar tümüyle kaplanmıştır. Stomion yan duvarları işlenmiş bloklardan oluşturulmuştur. Lento 2 adet bloktan oluşmaktadır, ancak bu iki blok dromosun yan duvarında üçüncü bir blok için yeterli derecede yer bırakmıştır. Dış blok 2,60 m uzunluğunda 0,80-0,90 m genişliğindedir. İç blok ise 1,50 m uzunluğunda 0,70 m genişliğinde ve 0,35 m yüksekliğindedir. Stomion moloz taşlarla oluşturulmuş bir duvarla kapatılmıştır. Oda duvarı da düzensiz moloz taşlardan inşa edilmiştir. Oda içerisinde girişin sağında 0,60 m genişliğinde içerisinde çocuk iskeletleri bulunan bir mezar çukuru yer almaktadır.

Tarihlendirme: Mezar buluntuları ışığında GH IIB-III A arasına tarihlendirilmiştir.

Yayımlar: Marinatos 1958, 189-190; Pelon 1976, 202, Th. 20B.

Kat. No. 44

Adı ve Yeri: Koukonara Phyties Tholos Mezar 2, Messenia, Phyties

Levha: -

Ölçüler: Oda: Çap 7,20 m

Tanım: Phyties Tholos Mezar 1'in 20 m uzağında yer alan mezarın dromosu kısa ve duvarla kaplıdır. Lento blokları hala yerinde bulunan mezar hakkında fazla bilgi yoktur.

Tarihlendirme: -

Yayımlar: Marinatos 1958, 191-192; Pelon 1976, 202, Th. 20C; Banou 2008, 45.

Kat. No. 45

Adı ve Yeri: Koukonara Gouvalari Tholos Mezar 1, Messenia, Gouvalari

Levha: -

Ölçüler: Oda: Çap 6,25 m

Tanım: Katarrakhaki şehrinin güneydoğusunda yer alan mezarın kubbesi yıkılmasına rağmen iyi durumdadır. Dromos bulunmayan mezarın girişi güney yöndedir. Stomion 1,10 m yüksekliğindeki bir duvarla kapatılmıştır ve lento yoktur. Oda duvarı düzensiz sıralar izleyen dikdörtgen formlu küçük taşlardan oluşturulmuştur. Oda tabanı özenle düzleştirilmiş anakayadan meydana getirilmiştir. Tabanda 4,5 m uzunluğunda 1,40-1,90 m genişliğinde ve 0,50 m derinliğinde bir mezar çukuru bulunmaktadır.

Tarihlendirme: Mezar buluntularına göre GHI-GH IIIB arasına tarihlendirilmiştir.

Yayımlar: Marinatos 1959, 176-177; Marinatos 1960, 195-196; Pelon 1976, 203, Th. 20D.

Kat. No. 46

Adı ve Yeri: Koukonara Gouvalari Tholos Mezar 2, Messenia, Gouvalari

Levha: -

Ölçüler: Oda: Çap 5 m

Tanım: Katarrakhaki şehrinin güneydoğusunda Mezar 1'in birkaç metre kuzeyindedir. Mezarın girişi kuzey yöndedir ve stomion 1,83 m yüksekliğindeki bir duvarla kapatılmıştır. Stomionun üstünü kaplayan

lento yok olmuştur. Oda duvarı moloz taşlardan inşa edilmiş, taban ana kayanın düzleştirilmesiyle oluşturulmuştur.

Tarihlendirme: Mezar buluntularına göre GH I-GH IIIB arasına tarihlendirilmiştir, ancak genel özellikleri ile Tholos 1'den daha erken olabileceği önerilmiştir.

Yayımlar: Marinatos 1959, 177; Marinatos 1960, 195-196; Pelon 1976, 203, Th.20E.

Kat. No. 47

Adı ve Yeri: Polla Dendra Tholos Mezar, Messenia, Koukonara

Levha: -

Ölçüler: Oda: Çap 4,75 m, K. Yük. 1,20 m, Stomion: Gen. 1,10-0,95 m, Der. 1,85 m

Tanım: Katarrakhaki şehrinin güneydoğusunda yer alır. Girişi güneyde olan mezarın stomion yan duvarları modern çağda oldukça zarar görmüş ve lentosu yok olmuştur. Stomionun kapatma duvarına ait kalıntılar gözlenmiştir. Oda duvarı küçük boyutlu düz taşlardan oluşturulmuştur.

Tarihlendirme: Mezar GH III dönemine tarihlendirilmiştir.

Yayımlar: Marinatos 1961, 174; Pelon 1976, 204, Th. 20F.

Kat. No. 48

Adı ve Yeri: Akona Tholos Mezar 1, Messenia, Koukonara

Levha: 24

Ölçüler: Oda: Çap 6.20 m; Stomion: Yük. 1,95 m, Gen. 1,32-0,65, Der. 2,40 m

Tanım: Koukonara köyünün yakınındaki dokuz tholos mezardan birisi olan yapı Katarrakhaki kentinin akropolisinin kuzeybatısındaki Akona'da yer

almaktadır. 3 m yüksekliğinde tümülüsü korunmuş olan mezarın dromosunun olmadığı ya da çok küçük olduğu düşünülmektedir. Mezar odasının girişi güneye bakmaktadır. Stomionda 2 lento bloğu bulunduğu bildirilmekle birlikte bugün gözükmemektedir. Duvarları oldukça tahrip olmuş mezar odası içinde bir mezar çukuru bulunmaktadır.

Tarihlendirme: Mezarın buluntuları ışığında ilk kullanım evresinin GH IIIA ve GH IIIB'de olduğu önerilmiştir.

Yayımlar: Marinatos 1959, 178-179; Marinatos 1963, 114-118; Pelon 1976, 204, Th. 20G.

Kat. No. 49

Adı ve Yeri: Akona Tholos Mezar 2, Messenia, Koukonara

Levha: -

Ölçüler: Oda: Çap 5,40 m; K. Yük. 1 m; Stomion: Gen. 1,20 m, Der. 2,30 m

Tanım: Tümülüsle kapatılmış olan ve kuzeye bakan mezar bir önceki mezarın 40 m karşısında yer almaktadır. Ölçüleri tespit edilebilen mezar yapısı hakkında detaylı bilgi verilmemiştir.

Tarihlendirme: Mezar buluntuları ışığında GH IIIA-GH IIIB. Dönemine tarihlendirilmiştir.

Yayımlar: Marinatos 1959, 178-179; Marinatos 1963, 114-118; Pelon 1976, 204, Th. 20H; Banou 2008, 45.

Kat. No. 50

Adı ve Yeri: Palaiokhoria Tholos Mezar, Messenia, Koukonara

Levha: -

Ölçüler: Oda: Çap 3,40-3,60 m; Stomion: Gen. 1-0,90 m, Der. 1,45 m

Tanım: Koukounaranın yaklaşık 2 km batısında bir tepenin altında yer alır. Mezarın girişi güneydedir. Oda duvarı kalın bir temelin üzerinde tek bir taş sırasından oluşturulmuştur.

Tarihlendirme: Buluntular ışığında GH IIIC dönemine tarihlendirilmiştir.

Yayımlar: Marinatos 1961, 174-175; Pelon 1976, 204, Th. 20J.

Kat. No. 51

Adı ve Yeri: Vlakhopoulo Tholos Mezar, Messenia, Drakorachi

Levha: -

Ölçüler: Oda: Çap 3,10 m, K. Yük. 2 m; Stomion: Yük. 1,20 m, Gen. 0,83 m, Der. 1 m

Tanım: Vlokhopoulo köyünün güneydoğusundaki Drokrakhi yerleşiminde bulunan tholos mezar bir tepe yamacına inşa edilmiştir. Eğimli yan duvarlara sahip dromos kuzeye bakmaktadır. Tek bir blokla kapatılmış olan stomionun tabanında 0,30 m derinliğinde bir kanal bulunmaktadır. Stomion kanalı da içerir şekilde bir kapatma duvarıyla kapatılmıştır. Hem stomion hem de mezar odasının duvarlarında oldukça düzensiz ve farklı boyutlarda taşlardan oluşan bir duvar tekniği görülür. Taşların aralarındaki boşluklar daha küçük taşlarla doldurulmuştur. Lentonun üst kısmı tahrip olduğu için mezarda rahatlatma üçgeninin bulunup bulunmadığı anlaşılamamaktadır.

Tarihlendirme: Mezarda az miktarda seramik bulunmuştur ve buluntular ışığında mezarın kullanım evresi olarak GH IIIA ve GH IIIB dönemleri önerilmiştir.

Yayımlar: Marinatos 1964, 89-92; Pelon 1976, 205-206, Th. 21; Banou 2008, 44.

Kat. No. 52

Adı ve Yeri: Tourliditsa Tholos Mezar, Messenia, Soulinari

Levha: 25.1

Ölçüler: Oda: Çap 5,10 m, K. Yük. 1,50 m; Stomion: Gen. 1,35-1,15 m; Dromos: Uz. 2,75 m, Gen. 1,70 m

Tanım: Solinari köyünün yaklaşık 1 km güneydoğusunda bulunan ve büyük bir kısmı tahrip olan mezar tümüyle kaplanmıştır. 40 m tümülüs çapına sahip olan mezarın dromosu güney yöndedir. Küçük düz taşlarla oluşturulan dromos yan duvarlarının araları beyaz çakıl taşlarıyla doldurulmuştur. Bir duvarla kapatılmış olan stomion düz taşlardan oluşturulmuştur ve odaya doğru daralmaktadır. Mezar odası oldukça düzensiz sıralar halinde stomionda kullanılanlara göre daha küçük boyutlu taşlarla oluşturulmuştur. Oda zemininde 3 adet mezar çukuru kazılmıştır. Birincisi doğu yönde 1,10 m uzunluğunda 0,50 m genişliğinde ve 0,50 m derinliğindedir. İkincisi batı yönde 1,10 m uzunluğunda 0,60 m genişliğinde ve 0,40 m derinliğindedir. Daha geniş olan üçüncüsü ise 2,20 m uzunluğunda 1 m genişliğinde ve 1,60 m genişliğindedir.

Tarihlendirme: Mezarda bulunan buluntulara göre GH II – III A dönemleri arasına tarihlendirilmiştir.

Yayımlar: Marinatos 1964, 89-92; Pelon 1976, 205-206, Th. 22; Banou 2008, 45.

Kat. No. 53

Adı ve Yeri: Peristeria Tholos Mezar 1, Messenia, Myro

Levha: 25.2

Ölçüler: Oda: Çap 12,10 m, K. Yük. 4 m; Stomion: Yük. 5,10 m, Gen. 2,33 m, Der. 5,50 m; Dromos: Uz. 28 m, Gen. 3,30 m

Tanım: Kyparissia'nın doğusunda Mira köyünün 1 km kuzeyinde yer alan tholos mezarın tümülüsü kısmen korunmuştur. Tahrip olan tümülüsün siyah topraktan ve beyazımsı topraktan yapıldığı gözükmektedir. Mezar büyük olasılıkla antik çağda depremden dolayı yıkılmıştır. Batı kısmı ve stomion duvarları kubbenin baskısıyla ve lento bloğunun ağırlığı altında oda tarafına doğru kaymıştır. Dromos güneybatı yönündedir ve tümülüsün çakıllı toprağından yapılmış, ancak stomiona ulaşmadan hemen önce 1,90 m uzunluğunda ham moloz taşlardan oluşan duvarla kaplanmıştır. Dromos tabanı konglomeradan oluşturulmuştur. Stomion dörtgen biçimli büyük bloklardan inşa edilmiş, bloklar arasındaki boşluklar ise küçük taşlar ve sıvayla doldurulmuştur. Stomionun iç yan kenar blokları mezar odasının eğimine uyum gösterecek şekilde yontulmuştur. Stomionun üç lento bloğundan dıştaki yok olmuştur. Konglomeradan oluşan orta blok ise mezarın yakınında bulunmuştur. Üçüncü blok ise yerinde korunmuştur ve uzunluğu 3,70 m, genişliği 2,80 metredir. Lentonun üstünde rahatlatma üçgeni olduğu düşünülmektedir. Yapı cephesi dörtgen poros bloklardan oluşturulmuştur. Bu bloklar aynı zamanda dekoratif bir görüntü sunmuştur. Cephede küçük dal ve bir çift balta bezemesi bulunmaktadır. Stomion düz bir taş duvarla kapatılmıştır ve geçidi tamamen dolduran duvar 2,80 m yüksekliğinde korunmuştur. Oda dikdörtgen formu işlenmiş küçük düz taşlardan inşa edilmiştir. Odayı oluşturan temellerde ise büyük boyutlu bloklar kullanılmıştır. Oda tabanı stomion ve dromostaki gibi özenle düzleştirilmiş konglomeradan yontulmuş ve beyaz kil tabakasıyla kaplanmıştır.

Tarihlendirme: Mezar buluntuları ışığında Pelon mezarın GH IIA dönemine ait olduğunu önermiştir. Marinatos ise mezarın GH III döneminde de kullanımına devam edildiğini ve GH IIIB tarihinde soyulduğunu önermiştir.

Yayınlar: Marinatos 1960, 206-209; Pelon 1976, 207, Th. 23A; Korres 1977, 328-331; Banou 2008, 47.

Kat. No. 54

Adı ve Yeri: Peristeria Tholos Mezar 2, Messenia, Myro

Levha: 25.2

Ölçüler: Oda: Çap 10,60 m, K. Yük. 3,50 m; Stomion: Gen. 2,35-2,05 m, Der. 5,15 m; Dromos: Uz. 9,15 m, Gen. 2 m

Tanım: Kyparissia'nın Doğusunda Mira köyünün 1 km kuzeyinde yer alan Tholos 1'in güneybatısında yer almaktadır. Üzeri tümülsle kapatılan mezarın tümülüs destek duvarı yarım daire formuyla korunmuştur. Mezarın kubbesi yıkılmış, oda duvarı ve stomionun iç yan blokları yerinden kaymıştır. Dromos güney yöndedir ve mezarı çevreleyen tümülüs destek duvarı dromosu kapatmaktadır. Dromosun yanlarında duvar korunmamıştır. Dromosun sadece 1,85 m uzunluğunda bir duvarla iki kat yapılan güney ucu korunmuştur. Zeminde bir çukur yer almakla birlikte bu çukur daha sonradan kapatılmıştır. Lento bulunmayan stomion bir duvarla kapatılmıştır. Oda duvarı kil ile birleştirilen küçük taşlarla oluşturulmuştur. Kalınlığı 1,30 m ila 1,80 m arasında değişmektedir. Oda tabanı konglomera bloklardan oluşturulmuştur.

Tarihlendirme: Mezar içerisindeki buluntulara göre GH II'nin başlangıç dönemine tarihlendirilmiştir.

Yayınlar: Marinatos 1960, 206-209; Marinatos 1961, 169-174; Pelon 1976, 209-210, Th. 23B; Korres 1977, 298-307; Banou 2008, 47.

Kat. No. 55

Adı ve Yeri: Peristeria Tholos Mezar 3, Messenia, Myro

Levha: 25.2-3

Ölçüler: Oda: Çap 6,90 m, K. Yük. 2 m

Tanım: Tholos 2'nin birkaç metre batısında bulunan mezar kötü durumda korunmuştur. Dromos görülmeyen mezarın stomionunun batıya baktığı düşünülmektedir. Mezar odası duvarı batı kısımda sadece alt temel seviyesinde korunmuştur, fakat doğu kısım 2 m yüksekliğe kadar korunmuştur. Odayı oluşturan küçük plaka taşlar Tholos 1 ve Tholos 2'den farklıdır. Oda tabanı eğimlidir ve kuzey kısımda işlenmemiş konglomeradan, güney kısımda ise ince bir kil tabakasıyla kaplanmış durumdadır. Oda içerisinde yer alan bir mezar çukuru 2,80 m uzunluğunda ve 0,90 m genişliğindedir.

Tarihlendirme: Bu tholos mimari özellikleri nedeniyle GH I-II evresine tarihlendirilmiştir.

Yayımlar: Marinatos 1965, 114-120; Pelon 1976, 211, Th. 23C; Korres 1977, 331-341; Banou 2008, 47.

Kat. No. 56

Adı ve Yeri: Peristeria Güney Tholos Mezar, Messenia, Myro

Levha: -

Ölçüler: Oda: Çap 5.08 m; Stomion: Gen. 2,70 m, Der. 1 m

Tanım: İşlenmiş taşalardan inşa edilen mezar odasının duvarı alt seviyelerinde düz taşlar, üst kısımlarda ise kum taşı kullanılarak oluşturulmuştur. Dromos zemini çakılla kaplanmıştır. Stomiondaki lentoya ait konglomera bloklar görülmektedir. Mezar odası tabanında 3 adet mezar çukuru yer

almaktadır, ancak daha sonraki dönemlerde mezarda yeni gömüler gerçekleştirilmiştir.

Tarihlendirme: Mezarda ele geçen buluntular ışığında GH I-IIB evresine tarihlendirilmiştir.

Yayımlar: Korres 1977, 319-324; Banou 2008, 48.

Kat. No. 57

Adı ve Yeri: Peristeria Batı Tholos Mezar, Messenia, Myro

Levha: -

Ölçüler: -

Tanım: Modern dönemde yapılan yol çalışmaları esnasında bulunmuş olan mezar yoğun tahribata uğramıştır. Yalnızca yolun kenarında lentoya ait olabilecek bir adet poros blok gözlenmiştir.

Tarihlendirme: Mezarda ele geçen buluntular ışığında GH II dönemine tarihlendirilmiştir.

Yayımlar: Papakonstantinou 1989, 107-108; Banou 2008, 48.

Kat. No. 58

Adı ve Yeri: Mouriatada Tholos Mezar, Messenia, Elliniko

Levha: -

Ölçüler: Oda: Çap 4,80 m, K. Yük. 4,60 m; Stomion: Yük.1,80 m, Gen. 1,05-0,85 m, Der. 1,80 m; Dromos: Uz. 3,10 m

Tanım: Elliniko'nun 200 m kuzeydoğusunda bulunan mezarın ince bir tümülüsü olduğu ve kubbe ile birlikte göçtüğü anlaşılmıştır. Güneye bakan dromosun yan duvarları kabaca işlenmiş bloklarla inşa edilmiştir.

Stomion kireçtaşı bloklardan düzenli bir şekilde inşa edilmiş ancak cephe üst bölümleri düzensiz bir tekniğe sahiptir. Tek bir lento bloğu stomionu kaplamaktadır ve rahatlatma üçgeni bulunmaz. Oda duvarları işlenmiş kireçtaşı bloklardan düzenli sıralar halinde yapılmıştır. Blokların araları kama şekilli taşlarla sıkıştırılmıştır. Oda tabanının 1 metre aşağısında bir taş sanduka mezar bulunmaktadır.

Tarihlendirme: Tholos mezarın tarihlenmesi için elde veri olmamakla birlikte Mouriatada yerleşimi sadece GH IIIB evresinde varolduğu için mezarın da bu dönemde inşa edildiği kabul edilmektedir.

Yayımlar: Marinatos 1960, 205-206; Pelon 1976, 211-212, Th. 24; Banou 2008, 48.

Kat. No. 59

Adı ve Yeri: Kopanaki Tholos Mezar A, Messenia, Akourthi

Levha: -

Ölçüler: -

Tanım: Apo Kopanaki köyünün batısında birbirine 30 m aralıklarla yerleştirilmiş 3 adet mezar bulunduğu bilinmekle birlikte detaylı tanımları yapılmamıştır.

Tarihlendirme: -

Yayımlar: Valmin 1927-1928, 201-209; Pelon 1976, 212-213, Th. 25; Hope Simpson 1981, 135-136; Banou 2008, 46.

Kat. No. 60

Adı ve Yeri: Kopanaki Tholos Mezar B, Messenia, Akourthi

Levha: 26.1

Ölçüler: Oda: Çap 5,35 m, K. Yük. 2,50 m; Stomion: Yük. 2,40 m, Gen. 1,10-1,20 m, Der. 3,50 m; Dromos: Uz. 4,50 m, Gen. 1,70 m

Tanım: Mezar, Kopanaki köyünün batısında Akourthi denilen yerde yer alan üç tholos mezarından biridir. Birbirlerine 30 m mesafeyle yerleştirilmiş olan mezarlardan Tholos B toprak zemin üstüne inşa edilmiş ve üzeri tümüyle kapatılmıştır. Kuzeydoğu yönüne bakan dromosun batı duvarı ucunda sadece birkaç taş bulunmaktadır. Dışa doğru bir eğim gösteren dromos tabanında oda girişinden başlayarak üzeri plaka taşlarla kapatılmış bir oluk bulunmaktadır. Bu oluk 6,50 m uzunluğunda, 0,50 m derinliğindedir. Stomion dromosa doğru 1,20 m genişliğinde odaya doğru ise 1,10 m genişliğindedir. Stomion, bölgedeki diğer mezarların stomionlarda kullanılan bloklara göre nispeten daha küçük bloklardan aralarına küçük çakıl ve taşlar yerleştirilerek inşa edilmiştir. Oda oldukça düzenli taş sıralarına sahiptir. Oda duvarları 2,50 m yüksekliğinde korunmuştur. Hesaplanmış olan yüksekliği ise 4,50 m'ye ulaşır. Oda duvarı işlenmiş bloklardan meydana getirilmiştir ve aralarına küçük taşlar konularak taşların aralarındaki boşluklar doldurulmuştur. Oda içerisinde duvarla bitişik olarak uzunlamasına yapılmış ve Valmin tarafından mezar olarak tanımlanan bir seki bulunmaktadır. Yüksekliği 0,12 m ila 0,18 m arasında değişen ve genişliği ortalama 0,50 m civarında olan düz taşlardan inşa edilmiş olan bu sekinin iç kısmı kumla doldurulmuştur. Mezar odasının batısında yer alan bir mezar çukuru içerisinde iskeletler bulunmuştur. Oda zemini sert, sıkıştırılmış ve yakılan ateşle kırmızılaştırılmış bir kil tabakası ile kaplanmıştır.

Tarihlendirme: Mezarda bulunan seramik parçalarıyla GH IIB-GH III evrelerine ait olarak önerilmiştir.

Yayımlar: Valmin 1927-1928, 201-209; Pelon 1976, 212-213, Th. 25; Hope Simpson 1981, 136; Banou 2008, 46-47.

Kat. No. 61

Adı ve Yeri: Kopanaki Tholos Mezar C, Messenia, Akourthi

Levha: -

Ölçüler: -

Tanım: Kazısı yapılamayan mezar hakkında bilgi bulunmamaktadır.

Tarihlendirme: -

Yayımlar: Valmin 1927-1928, 201-209; Pelon 1976, 212-213, Th. 25; Hope Simpson 1981, 136; Banou 2008, 47.

Kat. No. 62

Adı ve Yeri: Malthi Tholos Mezar 1, Messenia

Levha: 26.2

Ölçüler: Oda: Çap 6,85 m, K. Yük. 5,80 m; Stomion: Yük. 3 m, Gen. 1,60-1 m, Der. 3 m; Dromos: Uz. 13,50 m, Gen. 2,35 m

Tanım: Dorion kentinin yakınında bir tepenin doğusunda yer alan tholos mezar oldukça iyi korunmuş durumdadır. Tümülüs ve çevirme duvarı mevcuttur. Batıya doğru konumlandırılmış dromosun yan duvarları kabaca işlenmiş kireçtaşı bloklardan inşa edilmiştir. Dromos yan duvarlarının arkasında 2 m genişlik 1,20 m yüksekliğinde kireçtaşı taşlardan yapılmış bir destek duvarı tespit edilmiştir. Dromos tabanı ince taş levhalarla kaplanmış ve üzeri 0,15 m kalınlığındaki sarımsı kille kaplanmıştır. Stomionda bulunan söveler 0,40 m genişliğinde ve düzenli kesilmiş kireçtaşı bloklardan 13 sıra halinde yapılmıştır. Lento tek bir kireçtaşı bloktan yapılmıştır ve 2,50 m genişlik, 3 m derinlik ve 0,35-40 m yüksekliğindedir. Lentonun üzerinde bir tane daha kireçtaşı blok bulunur, onun üzerinde ise orijinalinde kapatılmış olan rahatlatma üçgeni yer almaktadır.

Stomionun giriş kısmı bir duvarla kapatılmıştır. Mezar odası duvarı altta büyük bloklardan üstte küçük bloklarla devam edecek şekilde düzenli sıralarla yapılmıştır. Lento seviyesi üstünde ise kubbe eğimine uygun olması için taşlar daha ince ve eğimli olanlarından seçilmiştir. Kubbe bitimi dairesel bir açıklık yaratacak şekilde 3 büyük blokla oluşturulmuş ve bu açıklığın üzeri 2,40 m uzunluğunda 1,80 m genişliğinde 0,30 m kalınlığında büyük dikdörtgen bir blokla kapatılmıştır.

Tarihlendirme: Mezar buluntularına göre GH III dönemine tarihlendirilmiştir.

Yayımlar: Valmin 1938, 207-215; Pelon 1976, 213-217, Th. 26A; Banou 2008, 46.

Kat. No. 63

Adı ve Yeri: Malthi Tholos Mezar 2, Messenia

Levha: 27

Ölçüler: Oda: Çap 5,75 m, K. Yük. 4 m; Stomion: Yük. 2,80 m, Gen. 1,60-1,30 m, Der. 2,60 m; Dromos: Uz. 12,50 m, Gen. 2,20 m

Tanım: Tholos 1'in 80 m ötesinde yer alan mezar çok iyi korunmamıştır. Batıya bakan yan duvarları dromos Tholos 1'e göre daha küçük ve daha az işlenmiş taşlarla yapılmıştır. Taşların araları kil ve küçük taşlarla doldurulmuştur. Dromos başlangıcının 0,50 m gerisinde dromos bir duvarla kapatılmıştır. Stomiona doğru eğim yapan dromos tabanı 0,15 m kalınlığında kahverengi kil ve kireç karışımı ile kaplanmıştır. Lento bloğu kırılmış olmakla birlikte tamamlandığında 2,90 m uzunluk, 2,50 m genişlik ve 0,30 m kalınlığa sahiptir. Lentonun inceliği dolayısıyla üstünde rahatlatma üçgeni bulunduğu önerilmiştir. Stomion tabanında kenarları düzensiz taşlarla yapılmış ve üstü taş plakalarla kaplanmış 0,15-0,18 m genişliğinde ve 0,30 m derinliğinde bir kanal bulunmaktadır. Stomion 1,75 m yükseklik ve 1,50 m kalınlığında bir duvarla kapatılmıştır. Doğal kaya içine açılmış yuvarlak bir çukur içine inşa

edilen odanın duvarları düzensiz sıralar izleyen taşlardan oluşturulmuştur. Oda tabanı kireç ve yanık seramiklerden oluşan 3 tabakadan yapılmıştır. Stomionun yanında ve güneye doğru zemin seviyesinden daha alçak 0,90 m derinliğe kadar düzensiz biçimde büyük bir taş yığını uzamaktadır. Bu yığında girişin solunda 0,95 m genişlikte, 1,60 m uzunluğunda ve 0,80 m derinliğinde içerisinde insan kemikleri içeren bir mezar çukuru bulunmaktadır. Odanın kuzey kısmında benzer bir mezar çukuru daha bulunmaktadır fakat oldukça sığdır.

Tarihlendirme: Mezar buluntularına göre GH III- GH IIIB dönemine tarihlendirilmiştir.

Yayınlar: Valmin 1938, 215-225; Pelon 1976, 216-217, Th. 26B; Banou 2008, 46.

Kat. No. 64

Adı ve Yeri: Vassiliko Tholos Mezar 1, Messenia, Xerovrysi

Levha: 28

Ölçüler: Oda: Çap 6,50 m, K. Yük. 3 m; Stomion: Yük. 2,05 m, Gen. 0,92-0,52 m, Der. 2,75 m; Dromos: Uz. 12-15 m, Gen. 1,50 m

Tanım: Malthi–Dorion yerleşim yerlerinin 4 km doğusunda Xerovryssi mevkiinde bulunan mezar batıya doğru eğimli bir tepeye inşa edilmiştir. Mezar oldukça kötü haldedir, oda duvarlarının kuzey kısmı ve lentolardan birisi tahrip edilmiştir. Dromos güneydoğu yönündedir ve tabanı stomiona doğru eğim gösterir. Dromos yan duvarları işlenmemiş küçük taşlardan inşa edilmiştir. Stomionun alt kısımları özenle yontulmuş dikdörtgen formlu iri ve uzun bloklardan oluşturulmuştur. Bu blokların üstüne daha küçük taşlar ve sonrasında yeniden uzun ve işlenmiş plaka biçimli taşlar kullanılmıştır. Bloklar düzenli sıralar izler ve araları kil ve küçük taşlarla doldurulmuştur. Lento iki bloktan meydana gelmiştir ve bloklar 2,05 m uzunluk, 1,30 m genişlik ve 0,30 m yüksekliktedir. Rahatlatma üçgeninin izine rastlanmamıştır ve var olmadığı

düşünülmektedir. Stomionu kapatan duvar mezarın kullanımından daha geç bir tarihe aittir. Mezar odası işlenmemiş kireçtaşı plakalardan oluşturulmuştur. Alt kısımlarda ise daha iri yontulmuş plakalar kullanılmıştır. Bu taşların araları kil ve küçük taşlarla kapatılmıştır. Oda tabanı başlangıçta sıkıştırılmış kil ile oluşturulmuş, fakat sonradan kömür ve kırık seramik parçalarıyla beraber küçük çakılların sıkıştırılmasıyla oluşturulan kalın bir tabakayla kaplanmıştır. Ayrıca stomionun önünde bir mezar çukuru bulunmaktadır.

Tarihlendirme: Mezarda bulunan buluntular ışığında GH II evresinin sonlarına tarihlendirilmiştir.

Yayınlar: Valmin 1927-1928, 190-201; Pelon 1976, 217-218, Th. 27; Banou 2008, 46.

Kat. No. 65

Adı ve Yeri: Kaplani Tholos Mezar, Messenia, Vigla

Levha: 29.1

Ölçüler: Oda: Çap 5,50 m, K. Yük. 2,20 m; Stomion: Yük. 1,65 m, Der. 0,40-1,20 m; Dromos: Uz. 6 m

Tanım: Dromosu taş kaplıdır. Stomion yukarı doğru bir daralma göstermektedir ve tek bir bloktan oluşturulmuş eşik yer almaktadır. Mezar odası duvarları düz taşlarla inşa edilmiştir. Mezar odası içerisinde bir adet mezar çukuru yer almaktadır. Bu mezar çukuru içerisinde 2 iskelet bulunmuştur.

Tarihlendirme: Mezar buluntularına göre GH IIA dönemine tarihlendirilmiştir.

Yayınlar: Arapogianni 1993, 106-107; Blackman 1998-1999, 46; Banou 2008, 45.

Kat. No. 66

Adı ve Yeri: Kaplani Tholos Mezar No. 24, Messenia, Vigla

Levha: -

Ölçüler: Bir önceki mezarın ölçüleriyle yaklaşık olarak aynı olduğu belirtilmiştir.

Tanım: -

Tarihlendirme: -

Yayımlar: Arapogianni 1993, 106-107; Banou 2008, 45.

Kat. No. 67

Adı ve Yeri: Daras Tholos Mezar, Messenia, Viglitsa

Levha: -

Ölçüler: Oda: Çap 6.75 m; Dromos: Uz. 5.80 m

Tanım: Küçük düz taşlardan inşa edildiği aktarılan mezarın detaylı tanımı yapılmamıştır.

Tarihlendirme: Mezarda ele geçen zengin buluntular mezarın kullanım evresinin GH III A/B olduğunu göstermektedir. Ancak mezarın GH II evresinde inşa edilmiş olabileceği önerilmiştir.

Yayımlar: Parlama 1973-1974, 315-316; Banou 2008, 46.

Kat. No. 68

Adı ve Yeri: Diodia Tholos Mezar, Messenia, Kalamata

Levha: -

Ölçüler: Oda: Çap 4,20 m, K. Yük. 2,30 m; Stomion: Yük. 2 m, Gen. 2 m

Tanım: Hakkında çok fazla bilgi verilmeyen mezar yapısının işlenmiş taşlarla giriş kısmının kapatılmış olduğu ve lentosunun tek bir bloktan yapılmış olduğu aktarılmaktadır.

Tarihlendirme: Mezarda ele geçen buluntular mezarın GH I evresinden başlayarak IIA ve IIIA-B evrelerinde kullanıldığına işaret etmektedir.

Yayınlar: Chatzi-Spiliopoulou 1995, 180-182; Banou 2008, 46.

Kat. No. 69

Adı ve Yeri: Aipeia Tholos Mezar, Messenia, Raches

Levha: -

Ölçüler: Oda: Çap 5 m; Stomion: Gen. 1,05 m

Tanım: Ellenika'daki oda mezarlardan oluşan nekropolün 600 m batısında yer alan tholos mezar dikdörtgen formlu düz taşlarla inşa edilmiş bir mezar odasına sahiptir. Oda duvarının temel seviyesinde büyük boyutlu taşlar kullanılırken yukarıya doğru yükseldikçe taşların boyutları da küçülmektedir. Stomion dörtgen işlenmiş bloklarla inşa edilmiştir. Lento 2 bloktan oluşturulmuştur. Kısmen korunmuş olan dromosun yan duvarları düz plaka biçimli taşlardan oluşturulmuştur.

Tarihlendirme: Mezardan ele geçen altın mühürlerin kesin tarihlenmemekle birlikte GH II dönemine ait olabileceği önerilmiştir.

Yayınlar: Hope Simpson 1981, 129; Banou 2008, 46.

Kat. No. 70

Adı ve Yeri: Khalkias Tholos Mezar A, Messenia, Aghios Ilias

Levha: -

Ölçüler: Oda: Çap 4,10 m; Stomion: Gen. 1,05 m; Dromos: Uz. 2,70 m, Gen. 1,30 m

Tanım: Malthi'nin 14 km kuzeyinde yer alan tholos mezarın tümülüs destek duvarının izleri görülmektedir. Mezar odası duvarının düz taşlardan inşa edilmiş olduğu aktarılmaktadır.

Tarihlendirme: Mezardan ele geçen buluntular GH IIA-B ile GH IIIB aralığında kullanılmış olduğunu göstermektedir.

Yayımlar: Vikatou 1995, 182-184; Vikatou 1996, 191-192; Banou 2008, 47.

Kat. No. 71

Adı ve Yeri: Khalkias Tholos Mezar No.45, Messenia, Aghios Ilias

Levha: -

Ölçüler: Oda: Çap 4,10 m; Stomion: Gen. 1,05 m

Tanım: Hakkında bilgi verilmemiştir.

Tarihlendirme: Mezar buluntularına göre GH IIA-B ile GH IIIB arasında kullanılmıştır.

Yayımlar: Vikatou 1995, 182-184; Banou 2008, 47.

Kat. No. 72

Adı ve Yeri: Khalkias Kroikanos Tholos Mezar, Messenia, Kroikanos

Levha: -

Ölçüler: Oda: Çap 4 m; Stomion: Gen. 2,30 m, Der. 1,75 m

Tanım: Mezar odası düz taşlardan inşa edilmiş olan mezarın stomionu büyük işlenmiş taşlardan meydana getirilmiştir.

Tarihlendirme: -

Yayımlar: Vikatou 1996, 191-192; Banou 2008, 47.

Kat. No. 73

Adı ve Yeri: Kamari Tholos Mezar, Messenia, Gouva

Levha: -

Ölçüler: -

Tanım: Mezar yasadışı kazılar esnasında çökmüştür.

Tarihlendirme: Mezarın bulunduğu tepenin doğu tarafında bulunan seramik buluntulara göre GH IIIA-B ait olarak önerilmiştir.

Yayımlar: Hope Simpson 1981, 137; Banou 2008, 47.

Kat. No. 74

Adı ve Yeri: Psari Tholos Mezar, Messenia, Metsiki

Levha: -

Ölçüler: Oda: Çap 9,10 m; Stomion: Gen. 2,30 m; Dromos: Uz. 11 m

Tanım: 30 m çapında taş destek duvarlı bir tümülüsle kapatılmış olan mezarın mezar odası düz taşlardan inşa edilmiştir. Girişi moloz taşlardan bir duvarla kapatılmış olan stomionun lentosu büyük bir bloktan oluşmaktadır. Dromosun yan duvarları dikdörtgen biçimli taşlardan meydana getirilmiştir.

Tarihlendirme: Mezar buluntularına göre GH I-III dönemine tarihlendirilmiştir

Yayımlar: Catling 1985-1986, 31; Banou 2008, 47.

Kat. No. 75
Adı ve Yeri: Psari Tholos Mezar E. No. 43, Messenia, Metsiki
Levha: -
Ölçüler: Oda: Çap 7,90 m
Tanım: Mezar kazılmamıştır. Ancak lentoya ait iki bloktan 1 tanesi yerinde orijinal olarak korunmuştur.
Tarihlendirme: GH IIA dönemine ait olduğu önerilmiştir.
Yayımlar: French 1989-1990, 33; French 1991-1992, 27; Chatzi-Spiliopoulou 1997, 536-537; Banou 2008, 47.

Kat. No. 76
Adı ve Yeri: Kakavatos Tholos Mezar A, Pylos
Levha: 29.2
Ölçüler: Oda: Çap 12,12 m, K. Yük. 2,50 m; Stomion: Gen. 2,35-2,25 m, Der. 4,85 m; Dromos: Uz. 8 m, Gen. 2,50-3 m
Tanım: Pylos kalesi girişi yakınındaki mezar grubu içerisindeki tholos mezar kalenin bulunduğu tepenin kuzey yamacında yer almaktadır. Mezar oldukça tahrip olmuş ve günümüzde neredeyse tamamıyla yok olmuştur. Dromos bulunduğu tepenin eş yükselti eğrilerine paralel olarak yerleştirilmiş ve güneye bakmaktadır. Dromos kayadan yontulmuştur ve stomiona doğru daralan dromosun tabanı hafif bir eğime sahiptir. Stomionun sadece birkaç temeli görülür durumdadır. Stomion blokları mezar odası bloklarına göre daha büyüktür ve dörtgen formludur. Lento blokları bulunamamıştır, ancak lentoya ait olduğu düşünülen konglomera blok parçaları gözlenmiştir. Stomion tabanı ana kayadan kesilmiştir ve üzerinde boyu eninden fazla olan ve mezar odasının içerisine doğru

ilerleyen bir oluk yer almaktadır. Oluğun dip kısmının üzerinde kalınlığı 2,75 m ve korunan yüksekliği: 1,25 m olan küçük yuvarlak taşlardan oluşturulan kapatma duvarı bulunmaktadır. Mezar odası kireçtaşı plakalardan inşa edilmiştir. Mezar odasının alt temel taşları düzenli ve büyük bloklar yapılmıştır. Blokların arası kil ve küçük taş parçalarıyla doldurulmuştur. Oda tabanı anakayadan kesilmiştir ve doğu kısımda 2 m uzunluğunda, 0,70 m genişliğinde, 1 m derinliğinde bir mezar çukuru yer almaktadır.

Tarihlendirme: Mezar buluntularına göre GH II dönemine tarihlendirilmiştir.

Yayınlar: Dörpfeld 1908, 295-317; Müller 1909, 269-328; Pelon 1976, 219-220, Th. 28A.

Kat. No. 77

Adı ve Yeri: Kakavatos Tholos Mezar B, Pylos

Levha: 30.1

Ölçüler: Oda: Çap 9 m, K. Yük. 1,75 m; Stomion: Gen. 2 m

Tanım: Oda duvarı ve stomionun büyük bir kısmı yok olmuş olan mezar basit bir şekilde kayadan yontulan dromosa sahiptir. Dromos güneybatı yönündedir. Stomionun doğu duvarlarının birkaç taşı korunmuştur. Yapılan çalışmalar sonunda mezar odasının yüksekliğinin 9 m olabileceği önerilmiştir. Oda duvarı araları kille birleştirilmiş kireçtaşı plakalardan oluşturulmuştur ve tabanda 0,75 m, 1 m yükseklikte 0,55 m ve korunan maksimum yükseklikte 0,65-0,70 m kalınlığa sahiptir. Mezar odası tabanı yumuşak kireç taşı plakaların döşenmesiyle oluşturulmuştur.

Tarihlendirme: Mezar buluntularına göre GH II dönemine tarihlendirilmiştir.

Yayınlar: Dörpfeld 1908, 295-317; Müller 1909, 269-328; Pelon 1976, 220-221, Th. 28B.

Kat. No. 78

Adı ve Yeri: Kakavatos Tholos Mezar C, Pylos

Levha: 30.2

Ölçüler: Oda: Çap 9 m, K. Yük. 0,60 m

Tanım: Korunma durumu oldukça kötü olan mezar güneybatıya bakmaktadır. Stomion duvarları tamamen yok olmuştur. Oda zemininde Tholos A'daki gibi uzun bir oyuk yer almaktadır, ancak bu oyuğun boyutu daha küçüktür. Mezar odası duvarının taş düzeni A ile B mezarlarıyla aynı düzene sahiptir. Kireçtaşı plakaların araları taşlarla doldurularak mezar odası temeli oluşturulmuştur. Anakayadan oluşturulan oda tabanının doğu kısmında 2 m uzunluğunda 0,75 m genişliğinde ve 0,50 m derinliğinde bir mezar çukuru yer almaktadır.

Tarihlendirme: Mezar buluntularına göre GH II dönemine tarihlendirilmiştir.

Yayımlar: Dörpfeld 1908, 295-317; Müller 1909, 269-328; Pelon 1976, 221, Th. 28C.

Kat. No. 79

Adı ve Yeri: Kephalovryso Tholos Mezar, Messenia, Paliomylos

Levha: 30.3

Ölçüler: Oda: Çap 3,20 m, K.Yük. 2,52 m; Dromos: Uz. 2 m

Tanım: Oldukça küçük boyutlu sağlam durumdaki tholos mezar güneye doğru konumlandırılmıştır. Stomion blokları kireçtaşı levhalarla inşa edilmiştir ve duvarları içe doğru eğim gösterirken dışa doğru genişlemektedir. Muhtemele in tepenin alt yamacında inşa edildiği için dromosa ihtiyaç duyulmamıştır. Küçük levha taşlarla kapatılmış olan stomionun büyük tek bir lento bloğu bulunmaktadır. Duvarları farklı büyüklüklerde çok az

işlenmiş taş levhalarla inşa edilen mezar odasının sadece kubbesinin en üst noktası korunmamıştır. Mezar geç dönemlerde yoğun kullanım görmüştür.

Tarihlendirme: Mezarın buluntularına göre OH III-GH II arasında kullanım görmüştür.

Yayımlar: Chatzi-Spiliopoulou 2006, 337-366.

Kat. No. 80

Adı ve Yeri: Troizen, Magoula Tholos Mezar A, Akhaia

Levha: -

Ölçüler: Oda Çap: 11,2 m; Tümülüs Çapı: 45 m

Tanım: Troizen'e giden ana yolun kuzeyinde Galatas'ın 2 km batısında yer alan yerleşimin kuzeybatı yamacında inşa edilmiş üç mezardan birisi olan mezar A zemin seviyesinde inşa edilmiştir. Mezar A oldukça büyüktür. Ayrıca mezar toprak zemin üzerine inşa edilmiştir. Tümülüs moloz taşlardan duvarlarla desteklenmiştir. Mezar odasının duvarının alt kısımları kyklopik tarzda büyük blokların aralarına küçük taşların sıkıştırılmasıyla oluşturulmuştur. Duvarın üst kısmında ise daha düz küçük taşlar kullanılmıştır. Oda tabanı kalın bir denizçakılı tabakasıyla kaplanmıştır. Mezar odasının doğu duvarına bitişik altar benzeri bir yapı yer almaktadır. Mezar antik dönemde soyulmuş olmakla birlikte çeşitli buluntular ele geçirilmiştir.

Tarihlendirme: Tümülüsde yapılan sondajlar sonucunda OH III ve GH I seramikleri bulunmuştur. Ancak bunlar alanın erken kullanımına ait buluntulardır. Mezar antik dönemde soyulmasına rağmen GH IIB-IIIB evresine ait zengin buluntular ele geçmiştir.

Yayımlar: Tomlinson 1995-1996, 11; Konsolaki-Yiannopoulou 2006, 67-76.

Kat. No. 81

Adı ve Yeri: Troizen, Magoula Tholos Mezar B, Akhaia

Levha: -

Ölçüler: Oda Çap: 3,08 m

Tanım: Troizen'e giden ana yolun kuzeyinde Galatas'ın 2 km batısında yer alan yerleşimin kuzeybatı yamacında mezar A'nında yakınında konumlandırılmış olan mezar oldukça küçük ve lento seviyesine kadar anakayaya gömülmüş olduğu görülmüştür. Bu küçüklük Peleponnosun güneybatısında yaygın olmakla birlikte kuzeydoğusunda nadirdir. Mezar sığ bir çukur şeklinde yerel kayaya kesilerek yapılmış küçük bir dromosa sahiptir. Stomion ve odanın duvarları ince düz taşlarla inşa edilmiştir. Düzensiz sıraların taşların arası kil harçla doldurulmuştur. Oda tabanı kalın bir denizçakılı tabakasıyla kaplanmıştır. Mezarın odası ve stomionu Hellenistik Dönem'de tekrar kullanım görmüştür.

Tarihlendirme: Mezarın tahrip tabakası içerisinde GH II seramikleriyle birlikte muhtemelen tümülüs toprağından gelmiş olabilecek OH III ve GH I seramikleri ve GH IIIA/2 ve GH IIIB/1 evresine ait seramik parçaları da bulunmuştur. Mezar soygunundan kurtulan tek buluntu GH II B evresine ait akik bir mühürdür. Bu sebeple mezar GH II dönemine tarihlendirilebilir.

Yayımlar: Konsolaki-Yiannopoulou 2006, 67-76.

Kat. No. 82

Adı ve Yeri: Troizen, Magoula Tholos Mezar C, Akhaia

Levha: -

Ölçüler: Oda Çap: 3,90 m

Tanım: Bu mezar A ve B mezarlarına göre daha erken bir form göstermektedir. Dromosu olmayan mezar daire formlu bir mezar odasından oluşmaktadır. Mezar odasına giriş erken Minos – orta Minos çember mezarlarının girişine benzer şekilde üçtaşlı alçak bir girişe sahiptir. İki tane kabaca düzeltilmiş büyük kireçtaşı blok dik bir şekilde yerleştirilerek kapı sövelerini oluşturmuştur. Bir diğer blok ise lentoyu oluşturmakla birlikte lento korunmamıştır. Odanın kubbesi korunmamıştır. Mezar odası duvarının korunan alt kısmı düzensiz formda kaba taşlardan inşa edilmiştir. Mezar odasında döküntülerin fazla olmayışına karşı yoğun bir kil tabakasının bulunuşu kubbenin hafif malzemelerden inşa edilmiş olabileceğini göstermektedir. Kil ve ahşap karışımı bir kubbe yapılmış olabileceği düşünülmektedir. Buluntularından dolayı mezarın kuzeydoğu Peloponnesos'daki en erken tarihli mezar olduğu söylenmektedir.

Tarihlendirme: Tarımsal faaliyetlerden dolayı mezar oldukça tahrip edilmiştir. Ancak mezar tabanında OH III ve GH I-II evrelerine ait çok sayıda zengin buluntu ele geçmiştir. Bu mezar mimarisi ve kronolojisiyle Messenia'daki Vagenas tholosuyla karşılaştırılabilmektedir.

Yayımlar: Konsolaki-Yiannopoulou 2006, 67-76.

Kat. No. 83

Adı ve Yeri: Katarraktis Tholos Mezar A, Akhaia

Levha: -

Ölçüler: Oda: Çap 3,90 m; Stomion: Gen. 1,05 m, Der. 0,40 m; Dromos: Uz. 2,90 m, Gen. 1,35 m

Tanım: Katarraktis köyünün güneyindeki bir tepenin üstünde bulunan mezarın dromosu güneye bakmaktadır. Dromos yan duvarları 1,10 m yüksekliğinde korunmuş düzensiz formlu taş plakalardan meydana getirilmiştir. Stomionda 2 adet lento bloğu bulunmaktadır. Hafiri zemin

seviyesinin 0,25 m altında eşik olarak kullanılmış 3 adet taşın varlığından bahsetmektedir. Dromosda bulunan bir diğer bloğun işlevi ise anlaşılamamıştır. Oda duvarları dromosla aynı teknikte yapılmıştır ve 0,40 m kalınlığındaki duvarlar, 0,90-2,20 m arasında yükseklikte korunmuştur. Oda tabanı kırmızı toprakla ile kaplanmıştır.

Tarihlendirme: Mezar tamamen soyulmuştur. Mezarın hafiri mezarın daha özenli inşa edilmiş taş yüzeyi nedeniyle mezarın GH IIIB'ye ait Tholos B'den biraz daha eski olduğunu düşünmektedir.

Yayımlar: Zaphiropoulos 1956, 193-195; Zaphiropoulos 1957, 114-115; Pelon 1976, 222, Th. 29A.

Kat. No. 84

Adı ve Yeri: Katarraktis Tholos Mezar B, Akhaia

Levha: -

Ölçüler: Oda: Çap 5.20 m, K. Yük. 2,60 m, Stomion: Gen. 1,57 m; Dromos: Uz. 4 m, Gen. 1 m.

Tanım: Tümüls çevirme duvarı korunmuş olan mezarın dromosu batıya bakmaktadır. Dromosun yan duvarları kısmen tahrip olmuştur. Tam bir stomion formu tespit edilememektedir ve dromosun odaya giriş kısmı 3 lento bloğuyla kapatılmıştır. İçteki lento bloğu odanın eğimine uygun olarak biçimlendirilmiştir. Lento üzerinde yerinde duran taşlar bulunduğu için rahatlatma üçgeni olmadığı anlaşılmaktadır. Giriş kısmı bir duvarla kapatılmış olan mezar odası tam bir daire formuna sahip değildir. Duvar alt kısımları büyük taşlarla yapılmış, belirli aralıklarla yerleştirilen uzun plaka taşlarla da duvarın sağlamlığı sağlanmıştır. Oda tabanı kırmızı toprakla kaplıdır.

Tarihlendirme: Mezarın tümülüs destek duvarı dibinde bulunmuş seramik parçalarından dolayı GH IIIB dönemine tarihlendirilmiştir.

Yayınlar: Zaphiropoulos 1956, 193-195; Zaphiropoulos 1957, 114-115; Pelon 1976, 222, Th. 29B.

Kat. No. 85

Adı ve Yeri: Petroto Tholos Mezar, Mygdalia Hill, Akhaia

Levha: -

Ölçüler: -

Tanım: Gupata'da ormanlık bir yamaçta yer alan mezar oda mezarların yoğunlukta olduğu bir nekropol alanında bulunmaktadır.

Tarihlendirme: Mezarın orijinal zemininde dağınık bir şekilde 30-40 iskelet bulunmuştur ve elde edilen verilere göre GH II dönemine tarihlendirilmiştir.

Yayınlar: Tomlinson 1995-1996, 15.

Kat. No. 86

Adı ve Yeri: Kallithea Laganida Tholos Mezar, Mygdalia Hill, Akhaia

Levha: -

Ölçüler: Oda: Çap 3,90-4,10 m; Dromos: Uz. 7,10 m

Tanım: Patras kent merkezinin 20 km güneyinde yer alan Kallithea Laganida yerleşiminde tepe yamacında nekropol alanının merkezinde yer alan tholos mezar tekil bir örnektir. Çevresindeki 23 tane oda mezarların tholos mezara göre konumlandırıldığı aktarılmaktadır. Dromosu güneybatıda yer alan mezarın yapım tekniği Akhaia'da yer alan diğer tholos mezar örnekleriyle benzerdir. Tholos mezarın en alt seviyesinde bir

at mezarı bulunmuştur. Mezar Protogeometrik Dönemde de kullanılmaya devam edilmiştir.

Tarihlendirme: Mezar çok zengin buluntulara sahiptir ve GHI-III arası döneme tarihlendirilmiştir.

Yayımlar: Catling 1982-1983, 31; Catling 1988-1989, 41; Papadopoulos 1991, 30-37; French 1992-1993, 23; Graff 2012, 24.

Kat. No. 87

Adı ve Yeri: Thorikos Tholos Mezar B, Attika

Levha: 31.1-2

Ölçüler: Oda: Çap 9.25 m, K. Yük. 8.61 m; Stomion: Yük. 3,10 m, Gen. 1,80 m, Der. 3,45 m; Dromos: Uz. 12 m, Gen. 3 m

Tanım: Velatouri tepesinde yer alan mezarın kubbesi yıkılmış olmasına rağmen oldukça iyi korunmuştur. Lento bloklarında ve stomionun batı yan cephesinde çatlaklar vardır. Mezarı kaplayan tümülüs hafif elipsoit şeklindeki bir duvarla desteklenmiştir. Duvarın çapı güneyden kuzeye 35 m ve doğudan batıya 30 m dir. Moloz taşlardan oluşturulmuş bu duvarın sadece doğu kısmı ortaya çıkarılmıştır. Kalınlığı 1,25 m olan duvarın güneyde 0,90 m genişliğe sahip olduğu anlaşılmıştır. Bir tepenin üzerine inşa edilmiş olmasından dolayı güney tarafta yer yer çıkıntılar olmuştur. Duvarın yüksekliği yaklaşık 0,90 m dir, fakat kuzey tarafta dromosun her iki yanında yükseklik 2 metredir ve kalınlığı artmıştır. Dromos kuzey yöndedir ve stomion ekseninde değildir. Dromos yan duvarları moloz taşlardan oluşan duvarla yükseltilmiştir. Daha küçük taşlardan oluşturulan bu duvar düzenli temellere sahip değildir. Duvarın kalınlığı 0,75 m ye ulaşmaktadır. Dromos zemini anakayadan oluşturulmuş ve stomiona doğru düzenli bir şekilde alçalmaktadır. Dromos dış ucunun yaklaşık 2 m uzağında bir duvarla kapatılmıştır. Duvar 2 m yüksekliğinde ve 1,50 m

genişliğindedir ve büyük blokların üzerine yerleştirilen düzensiz moloz taşlardan oluşturulmuştur. Dromos duvarlarında içe doğru bir daralma söz konusudur. Stomion derinliği mevki ve seviyeye göre değişmektedir. Stomionun yan dikmeleri mezarın geri kalanından daha kaba bir taş düzenine sahiptir, çoğunluğu işlenmemiş şekilde bırakılan bloklardan oluşturulmuş ve araları küçük taşlarla doldurulmuştur. Stomionu kapatan lento artan derinliğe ve kalınlığa sahip 3 büyük bloktan oluşturulmuştur. Birincisi dışa doğrudur, uzunluğu 2,85 m kalınlığı 0,20 m derinliği ise 0,90 m, ikincisi 1,30 m derinliğinde, 0,25 m kalınlığında, üçüncüsü ise 1,80 m derinliğinde ve 0,30-0,35 m kalınlığındadır. Lento üzerinde düzensiz bir prizma şeklinde rahatlatma üçgeni bulunmaktadır. Bu üçgenin uzunluğu 1,40-1,60 m genişliği 0,80 m yüksekliği 1,20 m ayrıca ön tarafı moloz taşlardan oluşturularak kapatılmıştır. Oda duvarlarının temelinde büyük prassinit bloklar kullanılmıştır ve bu blokların araları küçük taşlarla doldurulmuştur. Oda tabanı düzleştirilmiş anakayadan oluşmaktadır ve 3 adet mezar çukuru yer almaktadır. Çukur B 2,10 m uzunluğunda, 1 m genişliğinde ve 1 m derinliğindedir. Çukur G aynı boyuttadır fakat korunamamıştır. Mezar odasının doğu kısmında bulunan Çukur A ise 2,25 m uzunluğunda, 0,60 m genişliğinde 0,40 m derinliğindedir. Oda içerisinde kil harçlı taştan yapılmış 2 adet büyük dikdörtgen yapı bulunmaktadır. Çukur A üzerinde yer alan yapı 2,50 m uzunluğunda 1,30 m genişliğinde ve 1,35 m yüksekliğindedir. Batıdaki yapı ise 2,70 m uzunluğunda 1,80 m genişliğinde ve 1 m yüksekliğindedir.

Tarihlendirme: Mimari özellikleri bakımından Aegisthe Mezarından sonraki döneme ve Wace'in sınıflandırmasının ikinci grubuna ait olan Myken Mezarlarından önceki döneme GH II içine tarihlendirilmiştir.

Yayımlar: Tsountas & Manatt 1897, 384-385; Frazer 1898, 523-524; Gasche & Servais 1971, 17-102; Pelon 1976, 223-228, Th. 30B.

Kat. No.	88
Adı ve Yeri:	Marathon Tholos Mezar, Attika
Levha:	32
Ölçüler:	Oda: Çap 7 m, K. Yük. 6,20 m; Stomion: Yük. 2,70 m, Gen. 1,60 m, Der. 2,60-2,90 m; Dromos: Uz. 25 m, Gen. 2,80-1,75 m.
Tanım:	<p>Marathon tholosu yerleşimin yaklaşık 1 km kuzeyindeki Myken ve Mezoheladik tümülüslerin güneyinde Vrana denilen yerde bulunur. Tholos düz bir zeminde yüzeyin altında inşa edilmiş ve alçak bir tümülüsle kaplanmıştır. Mezar mimari açıdan oldukça iyi korunmuştur. Mezar içerisinde yer alan taş sanduka mezar orijinal haliyle bulunmuştur. Bununla birlikte ne stomionda ne de dromosun girişinde kapatma duvarı saptanmıştır. Dromos doğu yöndedir ve tabanı stomiona doğru hafif eğim gösterir. Stomion tabanı yumuşak kayadan yontulmuştur ve dromos başlangıç seviyesi ile farkı 5,30 m kadardır. Dromos duvarları dikeydir ve stomiondan önce 1,10 m uzunluğundaki alan hariç duvarlar astarlanmıştır. Dromos bu bölümde bir çeşit avlu oluşturmuştur. Bu avlunun genişliği 2,10 m'dir ve yan duvarları 5,70 m yükselmiştir. Dromosun kayalık zemininde, girişe az bir mesafede, derinliği az olan bir mezar çukuru yer almaktadır. Bu çukura iki at iskeleti konulmuştur ve ayaklar karşılıklı, başı mezarın dışına doğru yönelmiş şekilde yerleştirilmiştir. Stomion genişliği lento seviyesinde daralma gösterir Lento 3 adet plaka biçimli taştan oluşturulmuştur. Lentolardan içteki 1,50 m en geniş olanıdır ve kubbe eğimi ile uyum sağlayacak şekilde düzenlenmiştir. Lentonun üstünde kötü şekilde korunmuş rahatlatma üçgeni bulunur. Rahatlatma üçgenini aşan stomion cephe duvarı, yapı yüzünde ince bir korniş görüntüsü almıştır. Mezar odası tabanı kül tabakasıyla kaplanmış ve büyük bir dikdörtgen mezar çukuru bulunmaktadır. Uzunluğu yaklaşık</p>

4,50 m, genişliği 3 m ve derinliği 0,70 metredir. Çukurun dibinde uzun ve dar iki adet taş sanduka mezar yer almaktadır. Taş sanduka mezar moloz taşlardan inşa edilmiş ve büyük bir plakayla kaplanmıştır. Biri doğu, diğeri batı yönündedir. Bu taş sanduka mezarların içinde yer alan iskeletlerin kral ve kraliçeye ait iskeletler olduğu önerilmiştir.

Tarihlendirme: Mezarda bulunan seramik kap parçaları mezarın GH II'nin sonuna ait olduğunu göstermiştir.

Yayımlar: Sotiriadis 1933, 35-38; Pelon 1976, 228-231, Th. 31.

Kat. No. 89

Adı ve Yeri: Menidi Tholos Mezar, Attika

Levha: 33.1

Ölçüler: Oda: Çap 8,35 m, K. Yük. 8,74 m; Stomion: Yük. 3,30 m, Gen. 1,55 m, Der. 3,35 m; Dromos: Uz. 27,72 m, Gen. 3 m

Tanım: Menidi köyünün yanında Lykotrypa'da bulunan tholos oldukça iyi korunmuştur. Yalnızca kubbenin 1 m'lik üst bölümü restore edilmiş durumdadır. İşlenmemiş taşlardan yapılmış bir duvarla çevrelenmiş tümülüse sahip olmakla birlikte duvarın tahrip olması sebebiyle tümülüs de oldukça aşınmıştır. Doğuya bakan dromosun yan duvarları alt kısımda düzensiz bloklardan, lento seviyesinde ise daha düzenli kireçtaşı bloklardan yapılmıştır. 1,20 m yüksekliğinde bir duvarla kapatılmış olan dromosun tabanı mezara doğru dik bir eğim yapmaktadır. Stomion dikdörtgen işlenmiş bloklardan yapılmış ve aralarındaki boşluklar küçük taşlarla doldurulmuştur. Kazı sırasında stomionun 3 m yükseklik ve 1,80 m kalınlığında bir duvarla kapatıldığı görülmüştür. Lento 3 büyük kireçtaşı bloktan oluşmuştur. İç blok kubbe eğimine uygun şekilde yontulmuştur. Cephede lentonun üstünde aralarında küçük taşlar kullanılarak boşluk bırakılmış üst üste 4 adet blok bulunmaktadır.

Stomionun tam merkezinde olmayan bu blokların arasında 0,10-18 m boşluk bulunmaktadır. Rahatlatma üçgeni sadece mezarın içerisinden görülebilmektedir. Mezar odası taşların düzensiz olması sebebiyle tam çember değildir. Odanın duvarlarının alt kısmı büyük kireçtaşı bloklardan üst bölümleri ise düzensiz örgü ile yapılmış daha küçük boyutlu blokların aralarının küçük taşlarla doldurulmasıyla inşa edilmiştir. Oda tabanı sıkıştırılmış kille oluşturulmuştur. Odanın güney bölümünde taban platform oluşturacak şekilde yükseltilmiştir. Platformun yan duvarlarının üst sıraları büyük taşlardan altı ise daha küçük taşlardan oluşturulmuştur. Bütün platform 0,05 m kalınlığında bir kireç tabakasıyla kaplanmıştır. Platformda 0,80 m uzunluğunda, 0,20 m derinliğinde ve 0,35 m genişliğinde adak çukuru olarak adlandırılmış dikdörtgen bir çukur bulunmaktadır.

Tarihlendirme: Önceki çalışmalarda GH IIIA/2'ye tarihlendirilen Menidi tholosunda bulunan seramik parçalara göre mezar GH IIIB dönemine tarihlendirilmiştir.

Yayımlar: Bohn *vd.* 1880; Frazer 1898, 137-138; Perrot & Chipiez 1894, 414-417; Pelon 1976, 231-233, Th.32.

Kat. No. 90

Adı ve Yeri: Orkhomenos Tholos Mezar, Attika, Boeotia

Levha: 33.2

Ölçüler: Oda: Çap 14 m; Stomion: Yük. 5,44 m, Gen. 2,70-2,43 m, Der. 5,30 m; Dromos: Uz. 20+ m, Gen. 5,11 m

Tanım: Orkhomenos tholosu aşağı terasın güneybatı köşesinde yer alır ve en iyi bilinen örneklerden birisidir. Pausanias tarafından sağlam olduğu aktarılan ve Minas'ın hazine binası olarak tanımlanan tholos mezarın günümüzde dromosu yok olmuş ve kubbe çökmüş durumdadır. Dromos

tabanı kayadan yapılmıştır ve dışa doğru eğim gösterir. Stomion yukarı doğru daralır ve söveleri testere ile biçimlendirilmiş düzenli kireçtaşı bloklardan yapılmıştır. Taban taş kaplı olup eşik taşı yerinde durmaktadır. 2,75 m uzunluk ve 0,93 m genişlikte 2 kireçtaşı bloktan oluşan eşik taşı üzerinde yivler ve muhtemelen bronz olan bir kapıya ait kapı yuvası görülmektedir. Sövelerin üzerinde görülen dikey delikler olasılıkla kapının ahşap çerçevesinin monte edilmesine aittir. Stomionun yalnızca en iç lentosu korunmuştur. 5 m uzunluk, 2,22 m genişlik ve 0,96 m yüksekliğindeki blok odanın eğimine uygun şekilde işlenmiştir. Üst kısım korunmadığı için bulunması muhtemel olan rahatlatma üçgeni ile ilgili bir veri yoktur. İyi işlenmiş gri kireçtaşı blokların düzenli sıralar halinde yerleştirilmesiyle oluşturulan mezar odası duvarları 8 sıra halinde korunmuştur ve toplamda 12 sıra olmalıdır. Duvar sıralarındaki bloklar üste doğru küçülmektedir. Korunan duvardaki eğim yeterli olmadığı için orijinal yükseklik hesaplanması zordur. Duvarda orta kısımda rozet gibi süsleme unsurlarının çivilendiği aralıklı yerleştirilmiş delikler bulunmaktadır. Mezar odası tabanı doğal taştan yapılmıştır. Mezar odasından farklı biçimde kaya içine oyulan bir yan oda bulunmaktadır. Oyulan bu yan oda 1,50 m kalınlığında blok duvarla hizalandırılarak dikdörtgen bir forma getirilmiş ve duvarlar kille kaplanarak su geçirmezliği sağlanmıştır. Odanın girişi doğu duvarda yer almaktadır. 2,12 m genişliğindeki giriş altta 1,21 üstte ise 1,14 m genişliğindedir. Stomion cephesi düzenli yerleştirilmiş delikler ve kazıma süslemelerle bezenmiştir. Yan oda 3,79 uzunluk 2,75 genişlik 2,40 m yüksekliğe sahiptir. Oda 4 adet yeşil kireçtaşı blokla kapatılmıştır ve alçak kabartma olarak yapılmış rozetler ve spirallerle bezeli bir tavan oluşturulmuştur. Oda tabanı anakaya düzleştirilerek yapılmıştır.

Tarihlendirme: Orkhomenos tholosunda kronolojiyi belirleyecek bir buluntu kayda geçirilmemiştir. Atreus tholos mezarıyla büyük benzerlikler göstermesi sebebiyle GH III B dönemine ait olarak önerilmiştir.

Yayınlar: Schliemann, 1881, 17-39; Perrot & Chipiez 1894, 439-447; Tsountas & Manatt 1897, 126-129; Pelon 1976, 237, Th. 33.

Kat. No. 91

Adı ve Yeri: Medeon Tholos Mezar A, Attica, Phokis

Levha: 34.1

Ölçüler: Oda: Çap 5 m, K. Yük. 3,10 m; Dromos: Uz. 4,70 m, Gen. 1,20 m

Tanım: Agios Theodoros'un kuzey yanında yer alan tholos A geç dönemde eklenmiş bir duvar çevirmesinin içinde yer almaktadır. Lento seviyesine kadar korunmuş olan mezar antik dönemde soyulmuş ve muhtemelen Arkaik dönemde yeniden kullanılmıştır. Batıya bakan dromosun yan duvarları kabaca işlenmiş ve düzensiz yerleştirilmiş kireçtaşı bloklarla inşa edilmiştir. Mezarda tam bir stomion bulunmamakta ve dromos düz olarak devam etmektedir, ancak mezar odasına girişte dromosun üstü iki lento bloğuyla örtülmüştür. Lento bloklarının altında giriş bir duvarla kapatılmıştır. Böylece bu alanın stomion olarak düzenlendiği düşünülebilir. Dromos yan duvarlarında sıva izleri gözlenmiştir. Mezar odası büyük düzensiz işlenmemiş taşlarla inşa edilmiştir. Büyük blokların arasındaki boşluklar da küçük boyutlu taşlarla doldurulmuştur. Mezar odasının tabanının bir bölümü anakayanın düzleştirilmesiyle oluşturulmuş, diğer bölümü ise kırmızı sıva ile kaplanmış ince bir kil tabakasıyla oluşturulmuştur. Mezar odasında iki gömü bulunmuştur. Odanın güneydoğu yanında girişin hemen yakınında bir yan oda bulunmaktadır. Giriş kısmı 1,26 m yükseklik ve 0,70 m genişliktedir. 0,30 m kalınlığında lento formlu blok eşiği oluşturmaktadır. 3 lento bloğuyla kapatılmış giriş yolundan ulaşılan yan oda beşgen bir forma sahiptir. 2,60 m derinliğindeki odanın genişliği girişte 0,68 m arka tarafta 1,75 m'dir. Yan odanın duvarları ana odanın duvarlarıyla aynı teknikte yapılmıştır.

Tarihlendirme: Mezarda ele geçen seramikler yapının GH III B evresinde kullanımda olduğunu göstermektedir ancak dromosda ele geçen bir mühür yapının GH III A döneminde inşa edildiğine işaret etmektedir. Uzun süre kullanılan mezar Geç Roma Dönemi'ne kadar uzanan buluntular içermektedir.

Yayımlar: Daux 1967, 860-870; Pelon 1976, 238, Th. 34A.

Kat. No. 92

Adı ve Yeri: Medeon Tholos Mezar T239, Attica, Phocis

Levha: 34.2

Ölçüler: Oda: Çap 3,13 m, K. Yük. 2 m; Dromos: Uz. 2,20 m, Gen. 1 m

Tanım: Akropolün 70 m kuzeydoğusunda yer alan mezar günümüzde modern yol çalışmaları esnasında tamamen yok edilmiştir. Güneybatıya bakan dromos yan duvarları düzensiz iri taşlarla inşa edilmiştir ve dromos tabanı mezar odasına doğru inen 5 basamağa sahiptir. Mezarda lento bloğu ve stomion bulunmamaktadır. Mezar odası anakayanın 1,50 m içine oyulmuştur. İki gömü bulunan mezar odasında sol tarafta bir yan niş bulunmaktadır. 1 m yüksekliğinde ve 0,40 m genişliğinde açıklığı bulunan yan niş bir lento bloğu ile kapatılmış ve üst kısmına da üçgen formlu bloklar yerleştirilmiştir.

Tarihlendirme: Mezarda bulunan seramikler GH III B evresinin sonuna tarihlendirme yapmayı sağlamaktadır. GH III C evresinde de kullanılan mezar Myken sonrası evrelerde de muhtemelen yeniden kullanılmıştır.

Yayımlar: Pelon 1976, 239-240, Th. 34 B.

Kat. No. 93

Adı ve Yeri: Vellousia Tholos Mezar, Korystia, Aliveri

Levha: 35.1

Ölçüler: Oda: Çap 4,20 m, K. Yük. 2,25 m Stomion Uz. 2,75m

Tanım: Modern Vellousia kentinin yakınında bulunan mezar yapısı detaylı yayınlanmamıştır. Odanın kuzey yarısındaki kubbenin bir bölümü haricinde sağlam olduğu görülen mezar dromosa sahip değildir. Stomion güneye yönlendirilmiş ve üzeri beş lento bloğuyla kapatılmıştır. Rahatlatma üçgeni bulunmayan mezarın odasının duvarları oldukça düzenli sıralar halinde inşa edilmiştir.

Tarihlendirme: Mezar buluntularının olmayışı tam bir tarih belirtmeyi imkânsızlaştırmıştır. Bunula birlikte GH III dönemine ait olabileceği önerilmiştir.

Yayımlar: Pelon 1976, 240, Th. 35.

Kat. No. 94

Adı ve Yeri: Katakalous Tholos Mezar, Korystia

Levha: 35.2

Ölçüler: Oda: Çap 5,60 m, K. Yük. 4,70 m; Stomion: Yük.1,65 m, Gen. 0,80 m, Der. 3,30 m; Dromos: Uz. 6,95 m

Tanım: Katakalous köyünün 2 km kuzeyinde tepe eteğinde yer alan mezar bugün göçmüş durumdadır. Mezarın dromosu da modern dönem yol yapım çalışmaları sırasında yok edilmiştir. Tümülüsü bulunan mezarın dromosu mezar girişine doğru daralmaktadır. 4 adet lento bloğuna sahip olan mezarın en dışta yer alan lento bloğu 1,88 m uzunluk, 0,56 m genişlik ve 1,30 m kalınlıktadır. Rahatlatma üçgeni sadece iç kısımda açıktır. Dış

bölümü 1,30 m kalınlığında bir duvarla kapatılmıştır. Mezar odası işlenmemiş kaba bloklarla inşa edilmiştir.

Tarihlendirme: Mezar yapısının GH III dönemine ait olabileceği önerilmiştir.

Yayınlar: Hope Simpson 1965, 168; Pelon 1976, 241-242, Th. 36.

Kat. No. 95

Adı ve Yeri: Oxyolithos Tholos Mezar, Euboea

Levha: 36.1

Ölçüler: Oda: Çap 4,60 m, K. Yük. 3 m; Stomion: Gen. 0,80 m

Tanım: Oxyolithos nehri yakınındaki Evrima kasabasının yakınındaki mezar 19. yy'da görülmüştür, ancak günümüzde tamamen yok olmuş durumdadır. Dromos bulunmayan mezarda duvarlar aralarına küçük taşlar yerleştirilerek kaba yerel taşlardan inşa edilmiştir.

Tarihlendirme: Mezarda bulunan seramik parçalarının büyük bir kısmı GH IIIA/2 evresine tarihlendirilmiştir. Mezarın GH IIIA ve GH IIIB evrelerinde kullanıldığı önerilmiştir.

Yayınlar: Hope Simpson 1965, 169; Pelon 1976, 242, Th. 37.

Kat. No. 96

Adı ve Yeri: Volos Tholos Mezar, Thessalia, Volos

Levha: 36.2

Ölçüler: Oda: Çap 10 m, K. Yük. 4 m; Stomion: Yük. 2,40 m, Gen. 2,30-1,60 m, Der. 5,50 m

Tanım: Volos'da bulunan tholos mezar Kapakli yakınındaki kale yapısının bulunduğu tepenin 100 m kadar kuzeyinde yer alır. Kubbesi lento

seviyesine kadar korunmuştur. Odayı dolduran toprak yığıntısı ve çevresindeki çakıl karışımı kumun varlığı mezarın üstünde bir tümülüsün olduğunu düşündürmüştür. Dromos güneydoğu yöndedir ve genişliği belirtilmemiştir. Dromos yan duvarları yapı cephesinde 0,55 m seviyesinde başlamaktadır, orta kısım mezar odasıyla aynı taş düzenine sahiptir. Stomionun genişliği yukarı doğru daralmaktadır ve stomion duvarları mezarın geri kalan kısmındaki gibi işlenmemiş plaka biçimli taşlardan oluşturulmuştur, fakat boyutları oldukça büyüktür. Taşların arasındaki boşluklar ise daha küçük taşlarla doldurulmuştur. Lento, kalınlığı az olan 6 büyük bloktan oluşturulmuştur: Dış blok 0,28 m yüksekliğinde, iç blok 2,30 m uzunluğundadır. Sadece dış bloğun dikey yüzü özenle işlenmiştir. Bunun üstünde, rahatlatma üçgeninin yer aldığı aktarılmıştır. Stomion lentoya kadar özenli yapılmış iki duvarla kapatılmıştır. Bu duvarlar oda tarafında ve dromos tarafında bulunmaktadır ve araları toprak ve taş parçalarıyla doldurulmuştur. Oda tabanı olasılıkla anakayadan oluşturulmuştur, ancak hakkında hiçbir bilgi verilmemiştir.

Tarihlendirme: Volos Tholos mezarı zengin buluntular içermektedir ve buluntulara göre GH II dönemine tarihlendirilmiştir.

Yayımlar: Arvanitopoulos 1912, 229-232; Pelon 1976, 243, Th. 38.

Kat. No. 97

Adı ve Yeri: Kazanaki Tholos Mezar, Thessalia, Volos

Levha: -

Ölçüler: Oda: Çap 6,70 m, K. Yük. 6,50 m; Stomion: Yük. 3,85 m, Gen. 1,50 m;
Dromos: Gen. 2 m, Uz. 8 m

Tanım: Bilinen bir yerleşimle bağlantı kurulmayan mezar sağlam durumda bulunmuştur. Mezar yerel konglomera bloklardan inşa edilmiştir.

Dromosun tabanı kalın kırmızı kil tabakasıyla kaplıdır. 6.40 m yüksekliğindeki mezar cephesi 0,70 m kalınlığında bir taş levha üzerinde duran rahatlatma üçgenine sahiptir. Rahatlatma üçgeninin üzerinde bir taş kiriş ve ve bu kirişin üzerinde 7 adet kazıma volüt ve semboller bulunan ayrı bir taş kiriş yer almaktadır. Stomion kuru duvar tekniğiyle inşa edilmiştir ve tabanla duvarları kille kaplanmıştır. Düzenli sıralarla kaba kireçtaşı bloklardan inşa edilmiş mezar odasının duvarlarının iç ve dış kısmı kille sıvanarak suya karşı izole edilmiştir. Odanın tabanı kalın bir kum tabakasıyla kaplanmıştır. Oda içerisinde 4 adet mezar çukur bulunur ve yapılan çalışmalarda oda içerisinde 14 tane iskelet tespit edilmiştir. Ayrıca rahatlatma üçgeninin olduğu yerde bir kadın ve çocuğa ait mezar bulunmuştur.

Tarihlendirme: Çok sayıda buluntu ele geçen mezarda seramikler GH III A/1-A/2 evresine tarihlendirilmiştir.

Yayımlar: Whitley 2003-2004, 415; Morgan 2007-2008, 59-61; Adrimi-Sismani 2007, 170-171; Adrimi-Sismani 2009, 133-149.

Kat. No. 98

Adı ve Yeri: Dimini Tholos Mezar A, Thessalia, Volos

Levha: 42

Ölçüler: Oda: Çap 8,50 m, K. Yük. 8,30 m; Stomion: Yük. 3,60 m, Gen. 1,50 m, Der. 2,85 m; Dromos: Uz. 13,30 m, Gen. 3,30 m

Tanım: Neolitik Dönem Dimini yerleşiminin eteğinde yer alan tholos A üst kısmı haricinde oldukça iyi durumdadır. Mezarın kubbesine ait en üst kilit taşı mezar odasının içerisinde bulunmuştur. Dromos kuzey-kuzeydoğuya doğru konumlandırılmış ve tabanı düzdür. Dromosun dış bitimin 0,50 m iç kısmında 2,60 m kalınlığında işlenmemiş bir blokla kapatıldığı gözlenmiştir. Dromos yan duvarları başlangıçta 1,07 m, stomion önünde

5,70 m yüksekliğe sahiptir ve 1 m kalınlığındadır. Stomion 4 adet lento bloğuyla kapatılmıştır. İçe doğru açık bir rahatlatma üçgeni lento blokları üzerinde yer almaktadır. 1,70 m yüksekliğinde kaba taşlı bir duvarla stomion kapatılmıştır. Mezar odasında yapılan çalışmalar sonucunda mezar odası duvarının yüksekliğinin 9 m olduğu ancak 8.30 m kadarının korunduğu anlaşılmıştır. Mezar odasının duvarı aralarına küçük taşlar sıkıştırılarak kaba düzensiz kireçtaşı bloklarla inşa edilmiştir. Oda tabanı küçük taşlar ve sıkıştırılmış kille kaplanmıştır. Duvar boyunca 5 sıra tuğladan yapılmış 0,55 m yüksekliğinde ve 0,50 m genişliğinde bir seki bulunmaktadır. Stomiondan 2,55 m sonra biten seki daha sonradan tahrip edilmiştir.

Tarihlendirme: Mezar Menidi Tholosu ile karşılaştırılarak GH IIIA ve B dönemine tarihlendirilmiştir.

Yayımlar: Pelon 1976, 244-246, Th. 39A; Pantou 2010, 386-389.

Kat. No. 99

Adı ve Yeri: Dimini Tholos Mezar B, Thessalia, Volos

Levha: 37

Ölçüler: Oda: Çap 8,30 m, K. Yük. 3,80 m; Stomion: Yük. 3,15 m, Gen. 1,60 m, Der. 3,25 m, Dromos: Uz. 16,30 m, Gen. 2,30 m

Tanım: Tholos A'nın 300 m ötesinde kuzeydoğu yamacında yer alan mezar lento seviyesine kadar tahrip olmuştur. Kuzeybatıya bakan dromos bitimin 1 m gerisinde bir duvarla kapatılmıştır. İşlenmemiş küçük taşlardan yapılmış dromos yan duvarlarının yüksekliği stomiondan itibaren alçalmaktadır. Stomionun duvarları mezarın diğer bölümlerine göre daha büyük bloklardan inşa edilmiş ve blokların çoğunluğu işlenmemiştir. Stomionun köşe blokları mezar odasının eğimine uygun olarak stomionun düzenlendiğine işaret edecek şekilde işleme izlerine sahiptir. Kazı

sirasında stomionun kaba taşlardan bir duvarla kapatıldığı görülmüştür. 3 bloktan oluşan lentoda orta blok oda eğimine uygun olacak şekilde yontulmuştur. Lento bloklarının üzerinde ince levhalar bulunmakta ve bunların en üstünde yer alan ince levhalar çıkıntı yaparak korniş formu göstermektedir. Dışarıdan kapatılmış olan rahatlatma üçgeni kalıntıları görülmektedir. Mezar odası düzensiz şist bloklardan inşa edilmiştir. Duvarın alt sırasındaki bloklar üst sıralara göre daha büyük boyutlu ve işlenmemiştir, araları ise daha küçük taşlarla doldurulmuştur. Taban düzeltilmiş şistten oluşturulmuştur. Mezarda herhangi bir mezar çukuruna rastlanmamıştır. Girişin sol tarafında yükseltilmiş dikdörtgen bir yapı bulunmaktadır. Küçük taşlardan 0,43 m kalınlığa sahip yapı 3,63 m uzunluğunda 1,40-1,60 m genişliktedir. Kazı zamanında 1,40 m yükseklikte korunmuş olan yapının üstünün büyük levhalarla kapatılmış olduğu düşünülmüştür.

Tarihlendirme: Tholos B’de herhangi bir seramik bulunmamıştır. Mezarın tek buluntusu altın bir süs eşyasıdır ve Menidi tholosunda da bulunan benzer altın süs eşyası sayesinde GH III A-B dönemine tarihlendirilmiştir.

Yayımlar: Pelon 1976, 246-247, Th. 39B; Pantou 2010, 386-389.

Kat. No. 100

Adı ve Yeri: Pteleon Tholos Mezar A, Thessalia, Magnesia

Levha: 38.1

Ölçüler: Oda: Çap 4,06 m, K. Yük. 3,10 m; Stomion: Uz. 1,80 m, Yük. 1,85 m, Gen. 1,20-1,02 m

Tanım: Pteleon’un yer aldığı Gritsa Akropolisinin kuzeydoğu eteğinde yer alır. Tholos B ve D’nin 100 m, C’nin de 50 m güneyinde yer almaktadır. Tümülsüze sahip olan mezarın dromosu iki bölüme ayrılabilir. Dıştaki yarım 2,50 m uzunluğunda olup yan duvarlara sahip değildir. İçteki diğer

yarımında ise küçük taşlardan yapılmış çevirme duvarlı 1,40 m genişliğinde bölüm bulunmaktadır. Stomion içerisinde 2 adet lento bulağı ele geçmiştir ve kazı sırasında 0,50 m yüksekliğinde bir kapatma duvarı bulunmuştur. Mezar odası duvarları ince taş levhalarla yapılmış ve su geçirmeyecek şekilde kille sıvanmıştır. Mezar odasının tamamlandığında 4,50 m yüksekliğinde olduğu hesaplanmıştır.

Tarihlendirme: Mezarda bulunan seramik parçaları Tholos A'nın GH IIIA/2 ile GH IIIC/1 dönemleri arasında kullanıldığını göstermektedir.

Yayımlar: Verdelis 1951, 141-149; Pelon 1976, 249, Th. 41A; Adrimi-Sismani 2007, 173.

Kat. No. 101

Adı ve Yeri: Pteleon Tholos Mezar B, Thessalia, Magnesia

Levha: 38.2

Ölçüler: Oda: Çap 1,90 m, K. Yük. 0,70 m; Dromos: Uz. 2,10 m, Gen. 0,70 m

Tanım: Mezarın korunma durumu oldukça kötüdür. Dromos kuzeydoğu yöndedir. Kazı sırasında bazı yerlerde dromos yan duvarlarının düz taşlardan ve içe doğru eğik bir şekilde oluşturulduğu gözlenmiştir. Stomion gerçek anlamıyla yoktur ve lentoblokları bulunamamıştır. Oda ve dromos zemini doğal kayadan oluşturulmuş ve çakılla karıştırılmış toprak tabakayla düzleştirilmiştir.

Tarihlendirme: Mezar buluntuları ışığında mezar GH IIIC/1 evresine tarihlendirilmiştir.

Yayımlar: Verdelis 1952, 171-173; Pelon 1976, 250, Th. 41B.

Kat. No. 102

Adı ve Yeri: Pteleon Tholos Mezar C, Thessalia, Magnesia

Levha: 39.1
Ölçüler: Oda: Çap 5,20 m, K. Yük. 2,50 m; Dromos: Uz. 2 m, Gen. 0,90-1,07 m
Tanım: Tholos B'nin 60 m kuzeydoğusunda yer alan mezarın dromosu kuzeye yönlendirilmiştir. Dromos sonunda üst üste konulmuş taşlarla inşa edilmiş bir kapatma duvarı vardır. Stomionla ilgili veri yoktur ve mezarın giriş kısmında 1,30 m uzunluğunda bir lento bloğu bulunmaktadır. Mezar odası duvarı araları kil dolguya sahip ince taş levhalarla inşa edilmiştir. Mezar odasının kuzey kısmında derinliği az olan ve içi iskeletle dolu iki adet çukur bulunmaktadır. Güneyde ise üç adet Orta Hellas dönemine tarihlendirilen taş tabut bulunmaktadır.

Tarihlendirme: Mezarda bulunan seramik kap parçalarına ve diğer mezar eşyalarına dayandırılarak yapı GH IIIC dönemine tarihlendirilmiştir.

Yayımlar: Verdelis 1952, 120-123; Pelon 1976, 250, Th. 41C.

Kat. No. 103

Adı ve Yeri: Pteleon Tholos Mezar D, Thessalia, Magnesia

Levha: 39.2

Ölçüler: Oda: Çap 3,70 m, K. Yük. 0,60 m

Tanım: Mezar neredeyse tamamıyla yıkılmıştır, sadece mezar odası duvarı 0,60 m yüksekliğinde korunmuştur.

Tarihlendirme: Mezar buluntuları ışında GH IIIC dönemine tarihlendirilmiştir.

Yayımlar: Verdelis 1952, 123-125; Pelon 1976, 250-251, Th. 41D.

Kat. No. 104

Adı ve Yeri: Pteleon Tholos Mezar E, Thessalia, Magnesia

- Levha: 40.1
- Ölçüler: Oda: Çap 3,54 m, K. Yük. 3 m; Stomion: Yük. 1,15 m, Gen. 0,84-0,57 m; Dromos Uz. 4,75 m, Gen. 1,54-1,05
- Tanım: Metaphio köyünün kuzeyindeki Agios Theodoros tepesinin üzerinde yer alan tholos diğerlerinden farklılık göstermektedir. Tümülüsü neredeyse sağlam olan mezarın dromosu batıya bakmaktadır. Mezar odasının ekseni biraz daha kuzeye baktığı için dromosun ekseni farklılık gösterir. Dromos uzunluğu yan duvarların bitiminden sonra tümülüs kalınlığınca devam etmektedir. Dromos duvarları işlenmemiş kaba bloklarla inşa edilmiş ve 2 m yüksekliğinde korunmuştur. 1,30 m genişliğinde üç bloktan oluşturulmuş lentoya sahip mezarın üzerinde rahatlatma üçgeni bulunmamaktadır. Mezar odası duvarları küçük dikdörtgen taşlardan inşa edilmiştir. Yapılan hesaplamalara göre odanın orijinal yüksekliğinin 3,50 m olduğu saptanmıştır.
- Tarihlendirme: Mezar odasının giriş kısmında 5 iskelet ve ölü hediyeleri içeren pitos gömü bulunmuş ve buluntular ışığında mezar GH IIIA/2 dönemine tarihlendirilmiştir.
- Yayımlar: Verdelis 1951, 150-154; Verdelis 1952, 181-184; Pelon 1976, 251, Th. 41E.
- Kat. No. 105
- Adı ve Yeri: Marmariane Tholos Mezar, Thessalia
- Levha: -
- Ölçüler: Oda: Çap 3,70 m, K. Yük. 0,60 m
- Tanım: Çökmüş durumdaki bu mezar modern Marmariane köyünün kuzeyindeki bir tepede yer almaktadır. Protogeometrik Dönem mezarlarının bulunduğu bu alanda bir Bronz çağı yerleşiminin olduğu önerilmektedir.

Tarihlendirme: Döküntü moloz içerisinde geçen seramik parçaları sebebiyle GH III dönemine tarihlendirilmiştir.

Yayın: Pelon 1976, 252, Th. 42.

Kat. No. 106

Adı ve Yeri: Spilia Tholos Mezar, Thessalia

Levha: -

Ölçüler: Oda: Çap 2,30 m, K. Yük. 2,05 m; Stomion: Yük. 1,06 m, Der. 1,40 m;
Dromos: Gen. 1,50 m

Tanım: Spilia kasabasının 3,5 km güneybatısında yer alır. Kayalık bir çıkıntıya kesilmiş olan mezarın dromosu kuzeye yönlendirilmiştir. Mezarın duvarı küçük taş levhalarla inşa edilmiştir.

Tarihlendirme: Mezarda bulunan seramiklere göre GH IIIA ile GH IIIB/1 evreleri arasına tarihlendirilmiştir.

Yayımlar: Pelon 1976, 252, Th. 43; Leekley & Efstratiou 1980, 155.

Kat. No. 107

Adı ve Yeri: Georgikon Tholos Mezar, Thessalia, Karditsa

Levha: -

Ölçüler: Oda: Çap 8,85 m, K. Yük. 9 m; Dromos: Uz. 9 m, Gen. 2,40 m

Tanım: Tholos, Kouphia Rachi diye adlandırılan alçak bir tepede Karditsa'nın 5 km güneybatısında Georgikon (Tsaoussi) köyü yakınında bulunur. Çevrede Miken yerleşim yeri bulunmamakla birlikte var olduğu düşünülmektedir. Mezar erken dönemlerden itibaren soyguna uğramıştır. Kazısı yapılmış olan mezar yapısının kaçak kazıcılar tarafından kısmen tahrip edilmesi üzerine restore edildiği bilinmektedir.

Tarihlendirme: Mezarı kaplayan toprak yığıntısı içinde GH I dönemine tarihlendirilen seramik parçaları bulunmuştur, ancak diğer etkenlerle birlikte mezar yapısı GH II dönemine tarihlendirilmiştir.

Yayınlar: Théocharis 1960, 165-167, 171; Pelon 1976, 252, Th. 44.

Kat. No. 108

Adı ve Yeri: Koryphoula Tholos Mezar, Thessalia, Larisa

Levha: -

Ölçüler: Oda: Çap 1,50-2,50 m, K. Yük. 1,40-1,92 m

Tanım: Ölçüleri bilinmeyen 9 adet tholos mezar bulunduğu belirtilen alanda çok sayıda mezar hediyesi bulunmuştur. Hakkında ayrıntılı bilgi bulunmayan mezarların odalarının aralarında dolgu bulunmayan moloz taş duvarlarla yapılmış olduğu aktarılmaktadır.

Tarihlendirme: Uzun süre kullanım görmüş olan mezarlar GH IIIA-C evreleri arasında tarihlendirilmektedir.

Yayınlar: Adrimi-Sismani 2007, 172.

Kat. No. 109

Adı ve Yeri: Seremethi Tholos Mezar, Agios Ilias

Levha: -

Ölçüler: Oda: Çap 5,27 m, K. Yük. 0,96 m; Dromos: Uz. 0,55 m

Tanım: Seremethi tholos mezarı ve Marathia'nın üç tholos mezarı, Etoliko körfezinin batı kıyısında, yerleşim yerinin bulunduğu Agos İlias tepesinin yamaçlarında ve çevresinde yer almaktadır. Seremeti tholosu şehrin 300 m güneyinde düz bir tepede inşa edilmiştir. Mezarın büyük bir kısmı tahrip edilmiştir. Stomionu bulunmayan mezarın dromosu güneybatı

yönde ve yan duvarları kısmen korunmuştur. Mezar odasının girişi, bir duvarla kapatılmıştır. Bu duvarın üç sıra temeli kısmen yerindedir. Lento blokları ele geçmemiştir. Mezar oda duvarı güçlü bir temel üzerinde yükselen işlenmiş poros bloklarından oluşmaktadır ve taşların araları kille doldurulmuştur. Odanın zemini doğal porostan yontulmuştur ve açık kahverengi ince bir kil tabakasıyla kaplanmıştır. Mezarın dromos zemini üzerinde bir adet mezar çukuru yer almaktadır.

Tarihlendirme: Mezarda yapılan araştırmaların sonuçlarına göre Seremeti tholosunun GH II döneminde inşa edildiği ve GH IIIC dönemine kadar kullanıldığı tespit edilmiştir. Dromostaki mezar çukuru ise GH IIIC dönemine tarihlendirilmiştir.

Yayımlar: Mastrokostas 1963, 204-210; Pelon 1976, 253-254, Th. 45A.

Kat. No. 110

Adı ve Yeri: Marathia Tholos Mezar 1, Agios Ilias

Levha: -

Ölçüler: Oda: Çap 4,14 m, K. Yük. 2,10 m

Tanım: Etoliko körfezinin batı kıyısında, Agos İlias tepesinde yer alan yerleşimin yamacında yaklaşık 500 m batıda yer almaktadır. Birbirine 30 m aralıklarla inşa edilmiş bu mezar grubunda mezarların üzeri tümüyle kaplanmıştır. Mezar soyguncularının verdiği tahribat görülen mezar yapısında oda duvarının girişin karşısındaki bölümü ile dromos duvarının bir kısmı yıkılmış, lento blokları ise yer değiştirmiştir. Dromos güneye doğru bakmaktadır ve bir duvarla kapatılmıştır. Oda duvarı özellikle doğu tarafta korunmuştur ve toplam yüksekliği 2,10 m'dir. Seremeti tholosundaki gibi kireç taşlarıyla oluşturulmuş olan duvar ve benzer tekniğe sahiptir. Duvarda, alt kısımdan itibaren lento seviyesinde 12. temel sırası ve 16. temel sırası blokları diğerlerinden daha incedir. Üst

temel blokları ise tavanın eğikliğine uyum sağlaması için yanlamasına yontulmuştur. Oda zemini toprağın doğal yüzeyinin 2,60 m üstünde bulunur ve yumuşak konglomera bloklardan işlenerek yapılmıştır.

Tarihlendirme: Mezar buluntularına göre GH IIIA dönemine tarihlendirilmiştir.

Yayımlar: Mastrokostas 1963, 204-210; Pelon 1976, 255, Th. 45B.

Kat. No. 111

Adı ve Yeri: Marathia Tholos Mezar 2, Agios Ilias

Levha: -

Ölçüler: Oda: Çap 4,17 m, K. Yük. 2 m

Tanım: Agos Ilias tepesinin çevresinde yer alan mezar grubun en iyi korunan mezarıdır. Güneyde dromosun girişi büyük bir taşla kapatılmıştır. Stomionu kapatan 4 adet lento bloğu hala yerindedir. İç lento bloğu özenle düzleştirilmiş ve tavanın eğikliğiyle uyum sağlayacak şekilde yontulmamıştır. Mezar odasının duvarının taş düzeni Tholos 1 ile benzerdir. Oda zemini doğal zemin yüzeyinin 3 m altında bulunur ve özenle düzleştirilmiş konglomera bloklardan oluşturulmuştur. Zemin sarımtırak ince bir tabakayla kaplanmıştır. Mezarın dromos zemininde içerisinde iskeletler barındıran bir mezar çukuru bulunmaktadır.

Tarihlendirme: Mezarın GH IIIB'den GH IIIC'ye kadar kullanıldığı tespit edilmiştir.

Yayımlar: Mastrokostas 1963, 204-210; Pelon 1976, 255, Th. 45C.

Kat. No. 112

Adı ve Yeri: Marathia Tholos Mezar 3, Agios Ilias

Levha: -

Ölçüler: Oda: Çap 3,10 m, K. Yük. 1,32 m

Tanım: Oldukça tahrip edilmiş olan mezar yapısının dromosu kuzeybatı yönündedir. Lentonun tek bir bloğu yerinde kalmış, diğerlerinin yerleri ise soyguncular tarafından değiştirilmiştir. Oda duvarı korunmuştur. Oda 3,10 m çapındadır ve önceki mezarlarla aynı inşa düzenine sahiptir. Duvar işlenmemiş ve büyük taşların tek bir sıradan meydana getirilmesiyle oluşturulmuştur. Zemin konglomeradan yontulmuştur ve yürüme düzeyinin 2 m altında bulunmaktadır.

Tarihlendirme: Mezar buluntularına göre GH III B dönemine tarihlendirilmiştir.

Yayımlar: Mastrokostas 1963, 204-210; Pelon 1976, 255, Th. 45D.

Kat. No. 113

Adı ve Yeri: Palaiomanina Tholos Mezar, Aetolia ve Acarnania

Levha: -

Ölçüler: Oda: Çap 10,70 m, K. Yük. 1,32 m; Dromos: Uz. 6,60 m, Gen. 0,62-0,74 m

Tanım: Mezar Pentalophos (Podolovitsa) ve Palaiomanina köylerinin arasında Akheloos nehrinin kıyısında bulunur. Dromos güneydoğuya bakmaktadır ve yan duvarları doğu tarafta batıya göre daha iyi korunmuştur. Tam bir stomion formuna sahip olmayan mezar yapısında dromosun odayla birleştiği kısmın üzeri iki adedi korunmuş olan beyaz kireçtaşı plakalarla kaplanmıştır. Oda tarafında iç yüzü yuvarlak şekilde yontulmuş kireçtaşı plaka 1,89 m uzunluğunda, 0,58 m genişliğinde ve 0,31 m yüksekliğindedir. İşlenmemiş diğer kireçtaşı palaka ise 1,85 m uzunluğunda, 1-1,10 m genişliğinde ve 0,20 m yüksekliğindedir. Oda duvarı dromos yan duvarlarıyla aynı şekilde alt kısımlarda daha büyük olan beyaz kireçtaşı levhalardan oluşturulmuştur.

Tarihlendirme: -

Yayımlar: Pelon 1976, 256, Th. 46

Kat. No. 114

Adı ve Yeri: Loutrakiou Katounas Tholos Mezar, Aetolia ve Acarnania

Levha: -

Ölçüler: Oda: Çap 2,40 m

Tanım: İamatiges Piges köyünün kuzey batısında yer alan bir tepenin güney yamacında Myken mezarlık alanı içerisinde bulunmaktadır. Yıkılmış durumdaki mezarın çevresinde kısmen görülebilen 6 mezar daha bulunduğu aktarılmaktadır. Sadece oda kısmı korunmuş olan tholos mezarın odası kireçtaşı anakayanın içine açılan bir oyuğa inşa edilmiştir. Dromosu hakkında bilgi olamayan mezar tabanının yoğun bir dolgu ile kaplı olduğu aktarılmaktadır.

Tarihlendirme: Mezar zengin buluntularına göre GH III A dönemine tarihlendirilmiştir.

Yayımlar: Tomlinson 1995-1996, 15.

Kat. No. 115

Adı ve Yeri: Parga Tholos Mezar, Epirus

Levha: 40.2

Ölçüler: Oda: Çap 3,90-4,05 m, K. Yük. 2 m; Stomion: Yük. 1,38 m, Der. 1,20 m; Dromos: Uz. 4 m, Gen. 1 m

Tanım: Kiperi yakınındaki Parga'nın 3 km doğusunda yer alan mezar batıya bakmaktadır. Dromos 0,76 m yüksekliğinde korunmuş olan bir duvarla kapatılmıştır. Dromos duvarları 0,31-0,36 m kalınlığında yeşilimsi kireçtaşı kullanılarak inşa edilmiştir ve kuzey duvarı 3,85 m, güney duvarı ise 4,09 m yüksekliğinde korunmuştur. Dromos genişliği stomiona

doğru daralmaktadır ve başlangıç taban seviyesinde 1 m, stomion önüne geldiğinde 0,94 m genişliğe sahiptir. Ayrıca dromos genişliği yukarıya doğru da daralma gösterir. Dromosun ekseni mezar odasına göre farklılık gösterir ve biraz daha kuzeye doğru yönlendirilmiştir. Dromos tabanı stomiona doğru alçalan bir eğim göstermektedir. Dromosla aynı genişlikte olan stomion üzerinde lento blokları korunmamıştır. Dromos tabanı ve mezar odasının tabanı deniz çakıllarından oluşturulmuştur. Mezar odasının duvarları dromosla benzer biçimde düzenli yerleştirilen dikdörtgen kireçtaşı bloklarla oluşturulmuştur. Duvarda düzensiz aralıklarla yerleştirilmiş kare şeklinde bloklar da kullanılmıştır. Mezar odasının tabanında dağınık olarak çok sayıda iskelet bulunmuştur.

Tarihlendirme: Ele geçen yoğun seramik buluntular ışığında mezar yapısı GH IIIB dönemine tarihlendirilmiştir.

Yayımlar: Dakkaris 1960, 123-126; Pelon 1976, 257, Th. 48; Papadopoulos 1981, 7-24; Papadopoulos 1987, 139.

LEVHALAR LİSTESİ

- Levha 1. Atreus Tholos Mezar tamamlama çizimi üzerinde yapı bölümleri
- Levha 2. 1.Kubbenin stomion üzerine uyguladığı baskı yönleri (Santillo Frizell & Frizell 1984, Fig. 2).
2.Kubbe inşasında taşların kuvvet yönleri.
- Levha 3. 1. Tholos mezarlarda kubbe yapımı (Canavagh & Laxton 1981, Fig. 21).
2. Tholos mezarlarda kubbe yapımı (Santillo Frizell & Frizell 1984, Fig. 1).
- Levha 4. 1. Kyklopien Tholos mezar (Wace 1949, Fig. 14a).
2. Epano Phournos Tholos mezar (Wace 1921-23, Fig. 52).
- Levha 5. 1. Aegisthus Tholos mezar (Wace 1921-23, Pl. XLVI).
2. Kato Phournos Tholos mezar (Wace 1921-23, Fig. 61).
- Levha 6. 1. Panaghia Tholos mezar (Wace 1921-23, Fig. 59).
2. Aslan Tholos mezar (Wace 1921-23, Pl. LIII).
- Levha 7. 1. Genii Tholos mezar (Wace 1921-23, Pl. LX).
2. Klytemnestra Tholos mezar (Wace 1921-23, Pl. LVIII).
- Levha 8. 1. Atreus Tholos mezar (Wace 1921-23, Pl. LXI).
2. Atreus Tholos mezar (Thiersch 1879, Pl. XI).
- Levha 9. Atreus Tholos mezarı tümülüs destek duvarı (Wace 1956, Fig. 7).
- Levha 10. Prosymna Tholos mezar (Wace 1921-23, Pl. LIV).
- Levha 11. 1. Berbati Tholos mezar (Santillo Frizell 1984, Fig. 2).
2. Dendra Tholos mezar (Persson 1931, Fig. 16).
- Levha 12. Tiryns Tholos mezar (Papadimitriou 2001, Fig. 59).
- Levha 13. 1. Kokla Tholos mezar (Demakopoulou 1990, Fig. 2).
2. Analipsis Tholos mezar A (Marinatos 1954, Fig. 3).

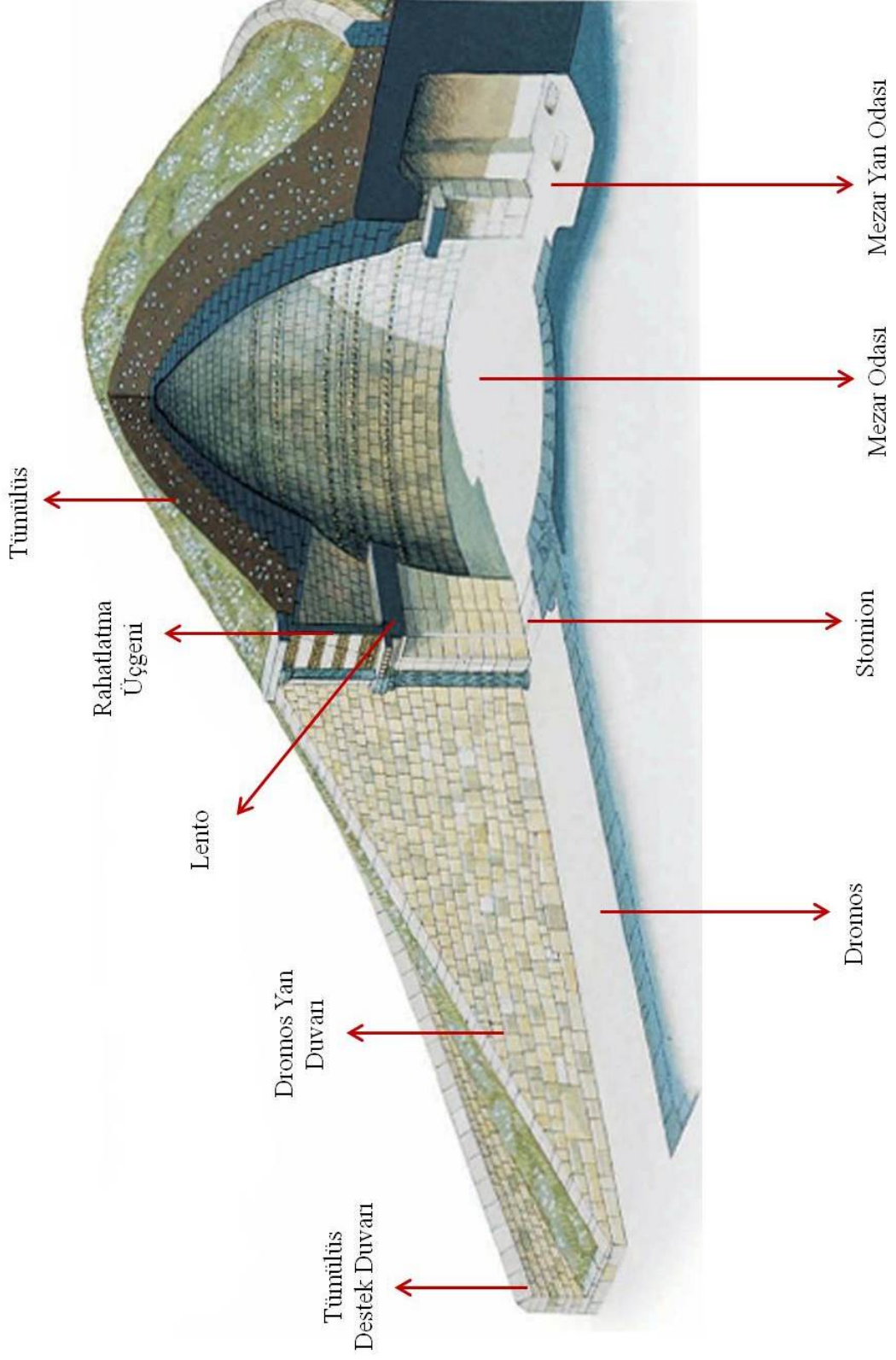

- Levha 14. Analipsis Küçük tholoslar (Kalogeropoulos 1998, Tafel 5).
- Levha 15. 1. Vaphio Tholos mezar (Waterhouse & Hope Simpson 1960, 77).
2. Arkines Tholos mezarları A-B (Pelon 1976, Pl. LXXXIV).
- Levha 16. 1. Nichoria Akones Tholos mezar (Choremis 1968, Fig. 2).
2. Nichoria Tholos mezar B (Pelon 1976, Pl. CXL, 1).
- Levha 17. 1. Nichoria Tholos mezar C (Pelon 1976, Pl. CXL, 2).
2. Nichoria Tholos mezar E (Pelon 1976, Pl. CXL, 3).
- Levha 18. 1. Nichoria Tholos mezar F (Nancy & Wilkie 1973, 232).
2. Kato Englianos Tholos mezar (Blegen *vd.* 1973, Fig. 319-320).
- Levha 19. Ano Englianos Tholos mezar (Blegen *vd.* 1973, Fig. 321-324, 326).
- Levha 20. Vagenas Tholos mezar (Blegen *vd.* 1973, Fig. 327).
- Levha 21. 1. Tragana Tholos mezar 1 (Korres 1977, 297).
2. Routsis Tholos mezar 1 (Pelon 1976, Pl. LXXXIX, 2).
- Levha 22. Routsis Tholos mezar 2 (Pelon 1976, Pl. XC).
- Levha 23. Voidokilia Tholos mezar (Korres 1977, 244).
- Levha 24. Akona Tholos mezar 1 (Marinatos 1963, Fig. 1).
- Levha 25. 1. Tourliditsa Tholos mezar (Marinatos 1966, Pl. h.-t).
2. Peristeria Tholos mezarları 1-2-3 (Marinatos 1965, Fig. 5).
3. Peristeria Tholos mezar 3 (Marinatos 1965, Fig. 6).
- Levha 26. 1. Kopanaki Tholos mezar (Valmin 1927-1928, Pl. IV).
2. Malthi Tholos mezar 1 (Valmin 1926-1927, Pl. I-II).
- Levha 27. Malthi Tholos mezar 2 (Valmin 1926-1927, Pl. III-IV).
- Levha 28. Vassiliko Tholos mezar (Valmin 1927-1928, Pl. II).

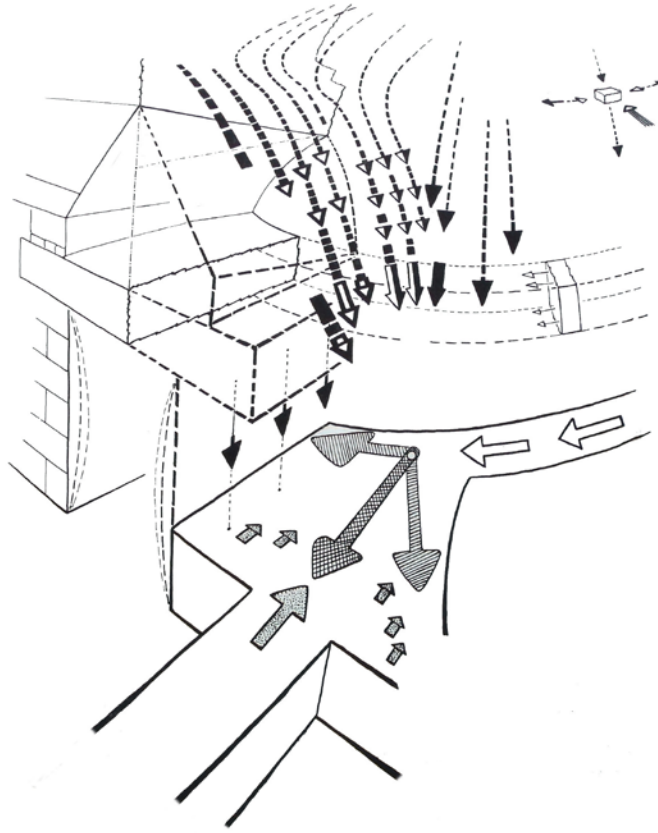
- Levha 29. 1. Kaplani Tholos mezar (Arapogianni 1993, 107).
2. Kakavatos Tholos mezar A (Dörpfeld 1908, Fig. 2).
- Levha 30. 1. Kakavatos Tholos mezar B (Dörpfeld 1908, Fig. 4).
2. Kakavatos Tholos mezar C (Dörpfeld 1908, Fig. 5).
3. Kephlovryso Tholos mezar (Chatzi-Spiliopoulou 1998, 234).
- Levha 31. 1. Thorikos Tholos mezar B (Servais *vd.* 1971, Pl. 3).
2. Thorikos Tholos mezar B kesiti (Servais *vd.* 1971, Pl. 4).
- Levha 32. Marathon Tholos mezar (Pelon 1976, Pl. CVII, 1).
- Levha 33. 1. Menidi Tholos mezar (Bohn *vd.* 1880, Pl. I).
2. Minyas (Orchomenos) Tholos mezar (Schliemann 1881, Fig. IV-VII).
- Levha 34. 1. Medeon Tholos mezar A (Pelon 1976, Pl. CXVI).
2. Medeon Tholos mezar T239 (Pelon 1976, Pl. CXVII, 1-3).
- Levha 35. 1. Vellousia Tholos mezar (Pelon 1976, Pl. CXVIII, 1-2).
2. Katakalous Tholos mezar (Pelon 1976, Pl. CXVIII, 3-5).
- Levha 36. 1. Oxiylithos Tholos mezar (Pelon 1976, Pl. CXIX, 1-2).
2. Volos Tholos mezar (Arapogianni 1993, 232).
- Levha 37. Dimini Tholos mezar B (Pelon 1976, Pl. CXX).
- Levha 38. 1. Pteleon Tholos mezar A (Verdelis 1951, Pl.II).
2. Pteleon Tholos mezar B (Verdelis 1952, Pl. h.-t).
- Levha 39. 1. Pteleon Tholos mezar C (Verdelis 1953, Pl. I).
2. Pteleon Tholos mezar D (Verdelis 1953, Pl. I).
- Levha 40. 1. Pteleon Tholos mezar E (Verdelis 1952, Pl. 2).
2. Parga Tholos mezar (Marinatos 1960, Fig. 3).

- Levha 41. 1. Genii Tholos mezar genel görünüm (N.Dirlik).
2. Tiryns Tholos mezar genel görünüm (N.Dirlik).
- Levha 42. 1. Dimini Tholos mezar A genel görünüm (N.Dirlik)
2. Atreus Tholos mezar genel görünüm (N.Dirlik).
- Levha 43. 1. Analipsis Tholos mezar genel görünüm (N.Dirlik).
2. Dendra Tholos mezarının stomion görünümü (N.Dirlik).
- Levha 44. 1. Panagia Tholos mezarının stomion ve iç lento bloğu görünümü (N.Dirlik).
2. Epano Phournos Tholos mezarının lento bloğu görünümü (N.Dirlik).
- Levha 45. 1. Aslan Tholos mezarının lento bloğu görünümü (N.Dirlik).
2. Panagia Tholos Mezarının iç lento bloğu görünümü (N.Dirlik).
- Levha 46. 1. Genii Tholos mezarının iç lento bloğu görünümü (N.Dirlik).
2. Atreus Tholos mezarının dromos duvarı üzerinde kullanılan lento bloğu görünümü (N.Dirlik).
- Levha 47. 1. Sağdan sola Tiryns Tholos, Genii Tholos, Klytemnestra Tholos ve Atreus Tholosun kubbe iç görünümleri. (N.Dirlik).
2: Aegisthos Tholos, Tiryns Tholos ve Genii Tholos mezarlarının rahatlatma üçgenlerinin iç ve dıştan görünümleri (N.Dirlik).
- Levha 48. 1. Epano Phournos Tholos mezarının oda duvarları (N.Dirlik).
2: Aegisthus Tholos mezarının oda duvarları (N.Dirlik).
- Levha 49. 1. Kato Phournos Tholos mezarının oda duvarları (N.Dirlik).
2. Aslan Tholos mezarının oda duvarları (N.Dirlik).
- Levha 50. 1. Klytemnestra Tholos mezarının oda duvarları (N.Dirlik).
2. Atreus Tholos mezarının oda duvarları (N.Dirlik).
- Levha 51. Yunanistan haritası üzerinde tholos mezarların dağılımı (N.Dirlik).

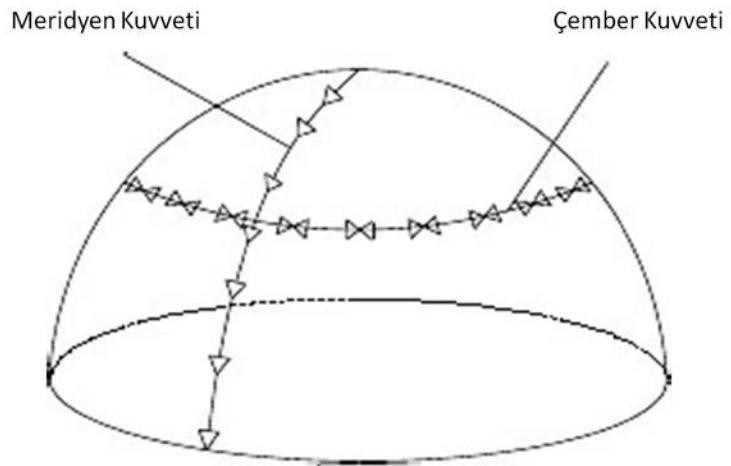
LEVHALAR

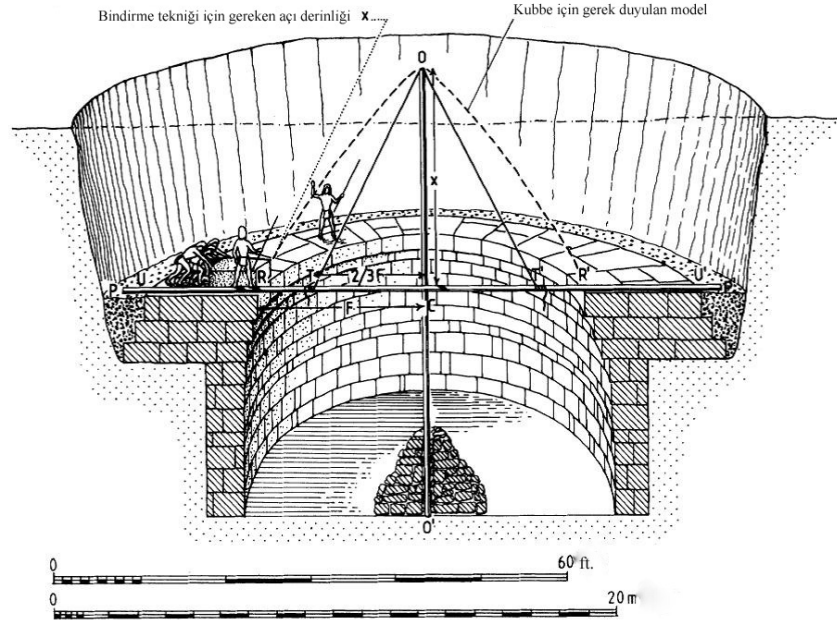
Atreus Tholos Mezar tamamlama çizimi üzerinde yapı bölümleri

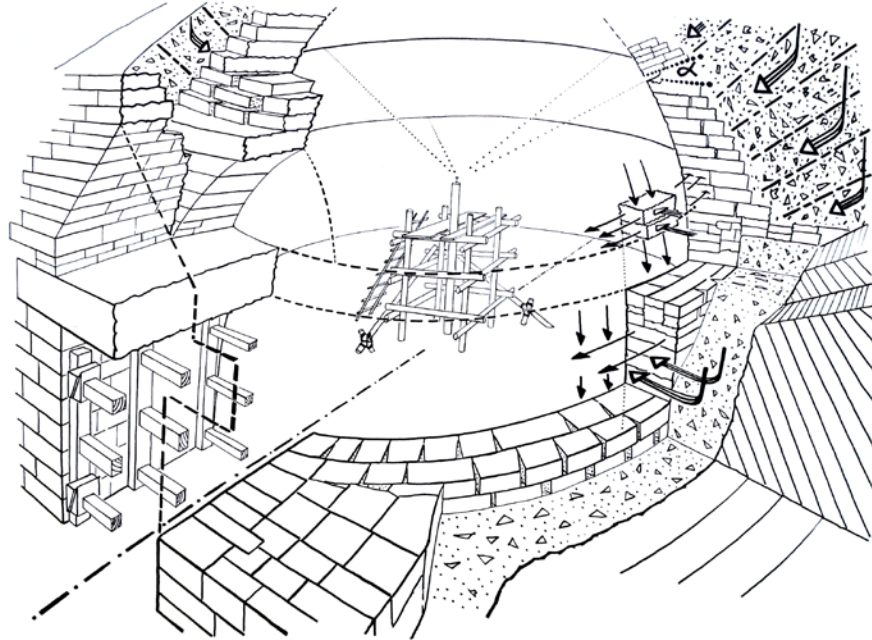
1:Kubbenin stomion platformu üzerine uyguladığı baskı yönleri

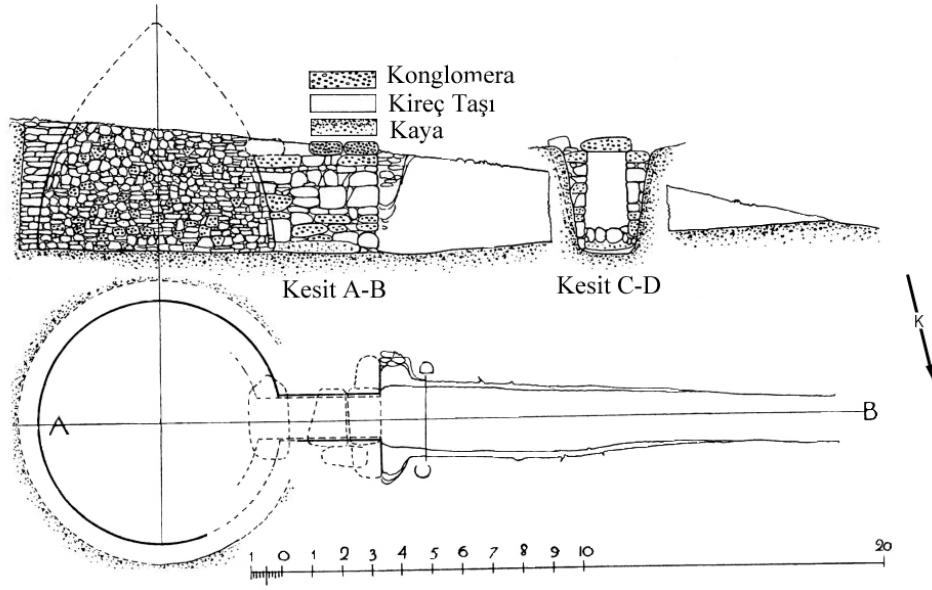
2: Kubbe inşasında taşların kuvvet yönleri.

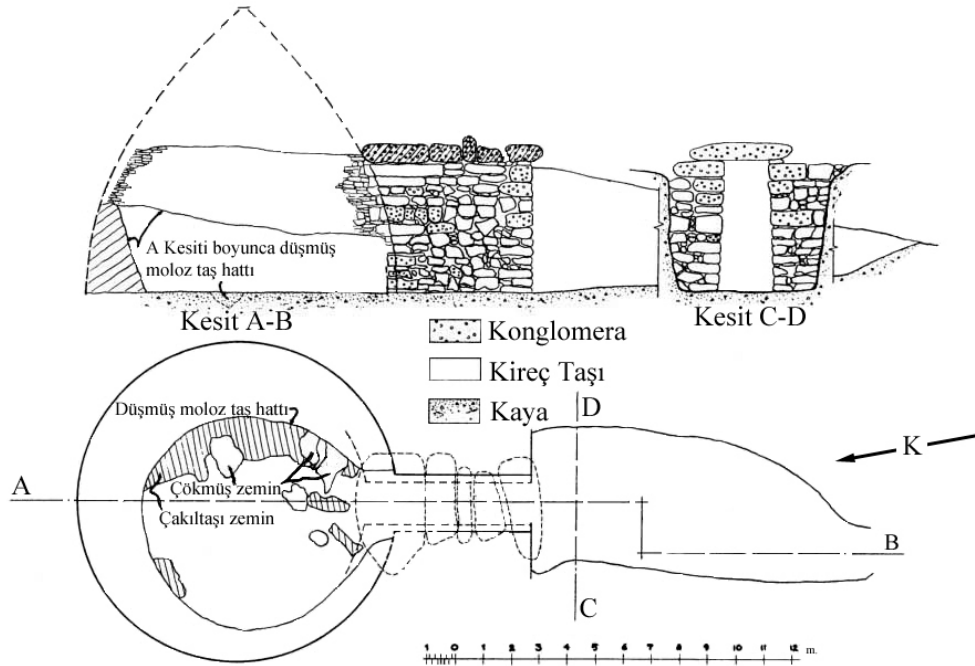
1: Tholos mezar kubbe yapımı.

2: Tholos mezar kubbe yapımı.

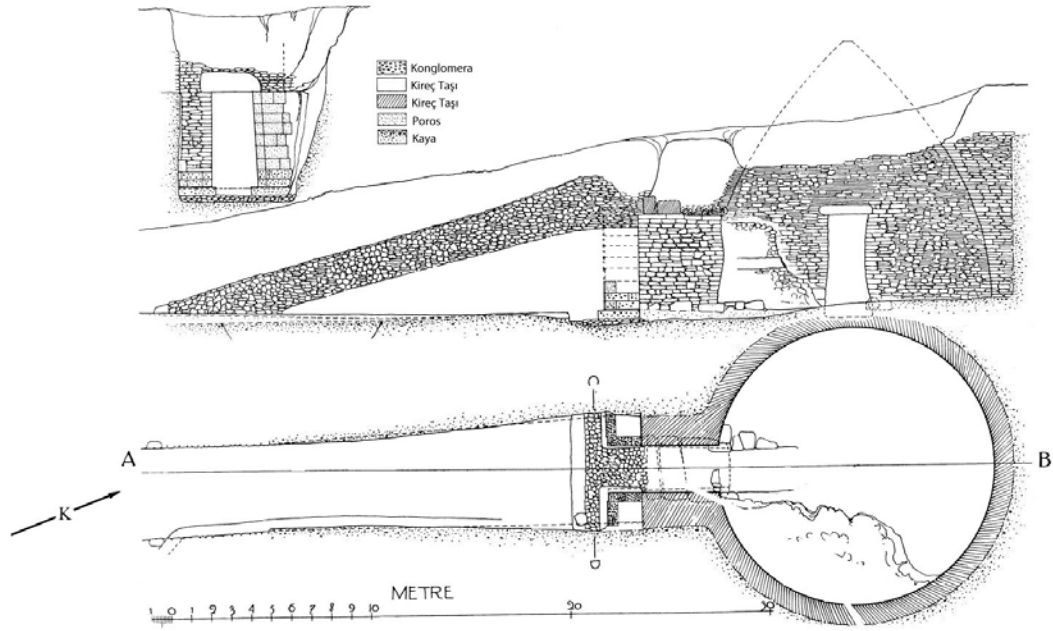

1: Kyklopien Tholos mezar.

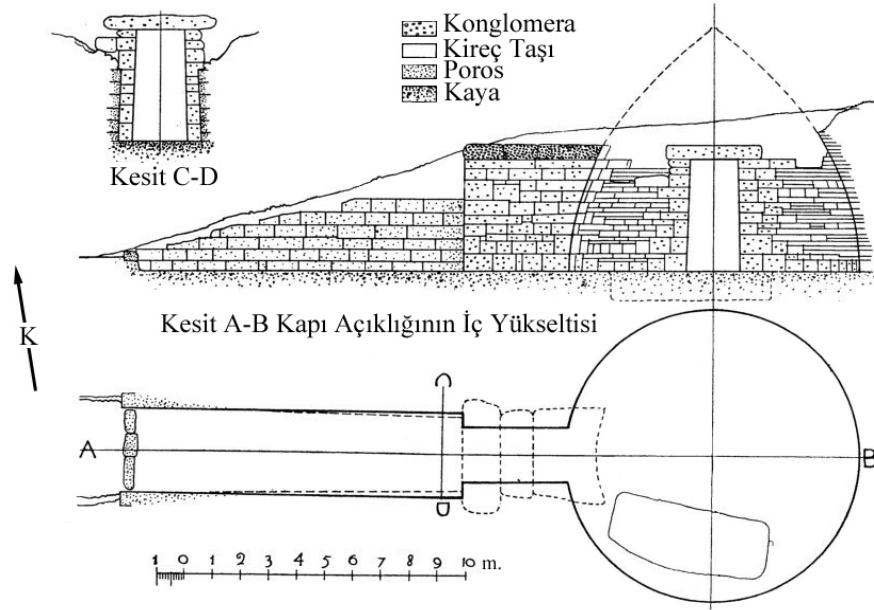

2: Epano Phournos Tholos mezar.

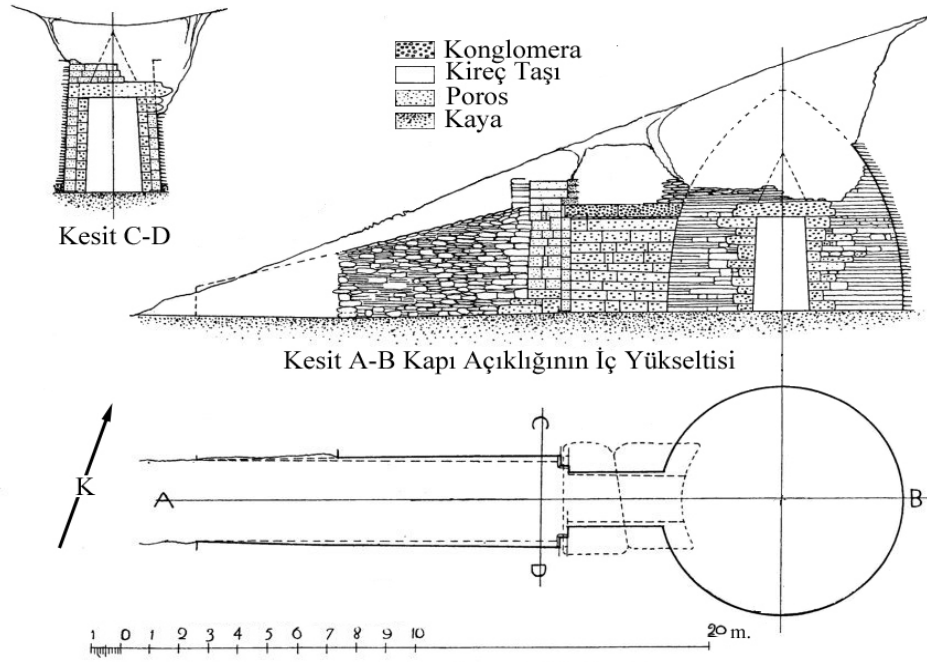

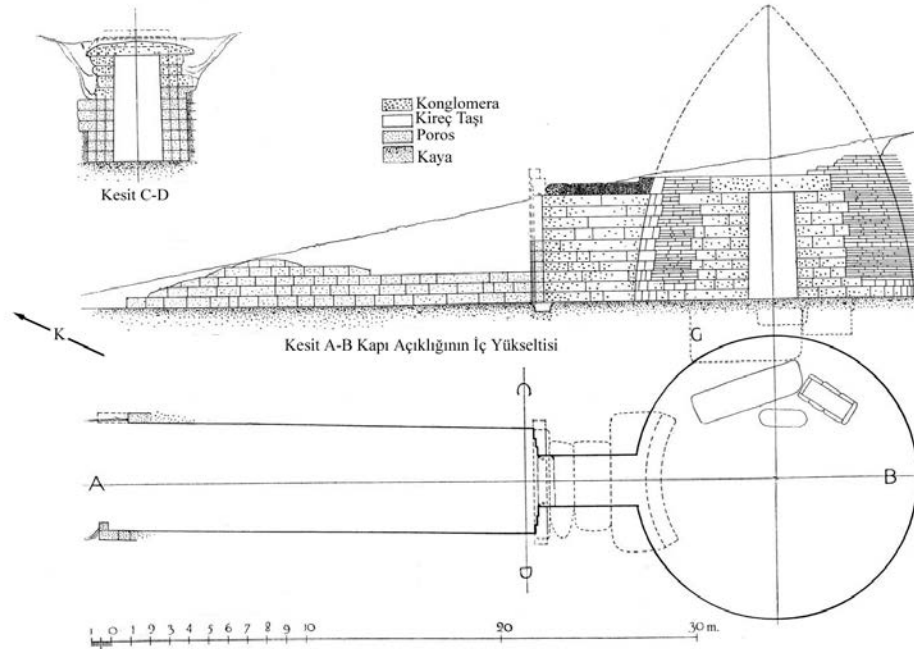
1: Aegisthos Tholos mezar.

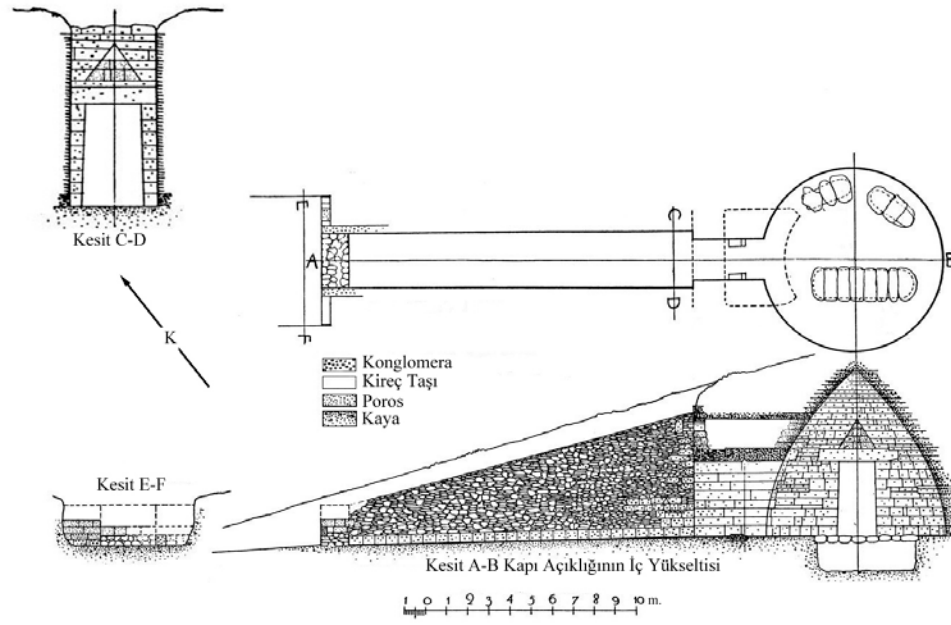
2: Kato Phournos Tholos mezar

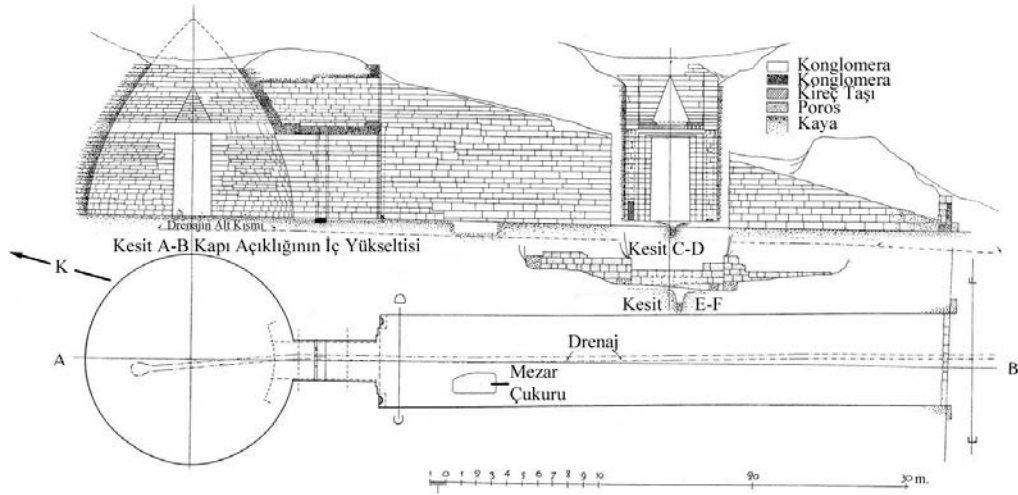
1: Panagia Tholos mezar.

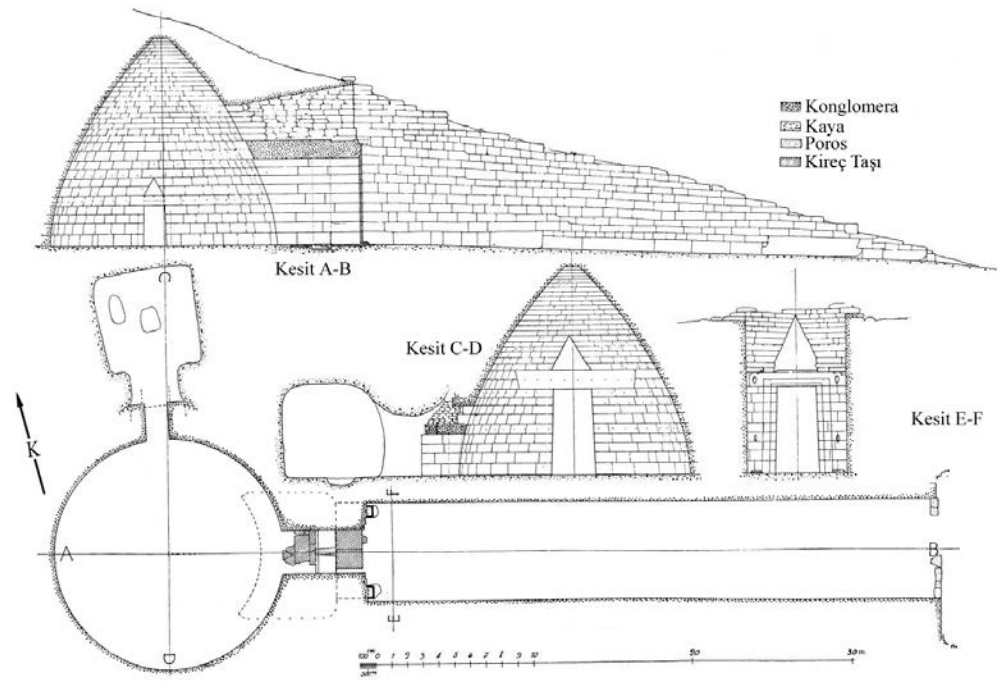
2: Aslan Tholos mezar.

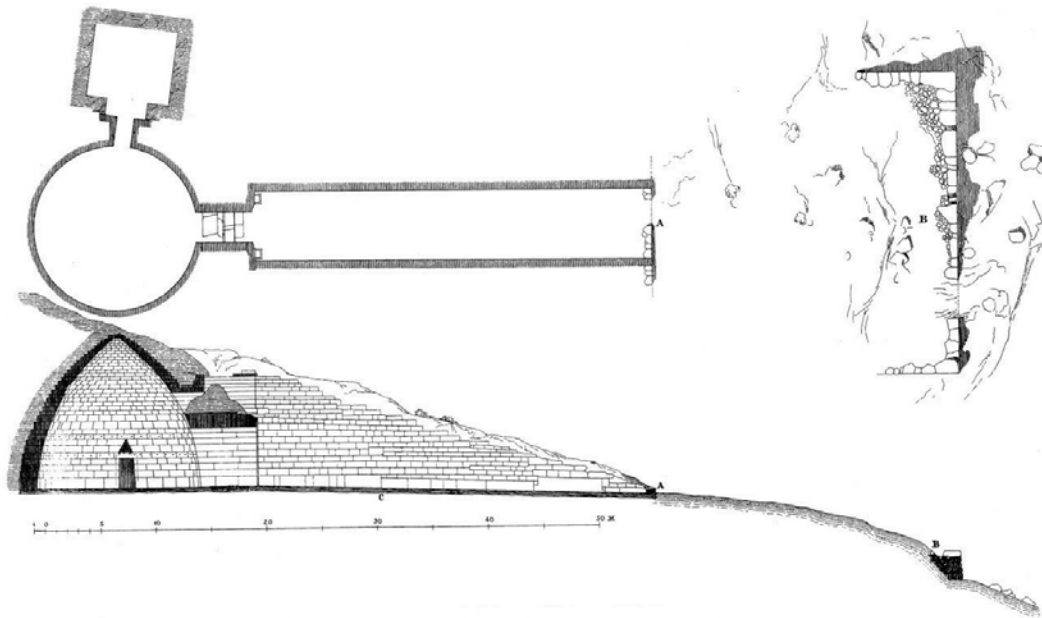
1: Genii Tholos mezar.

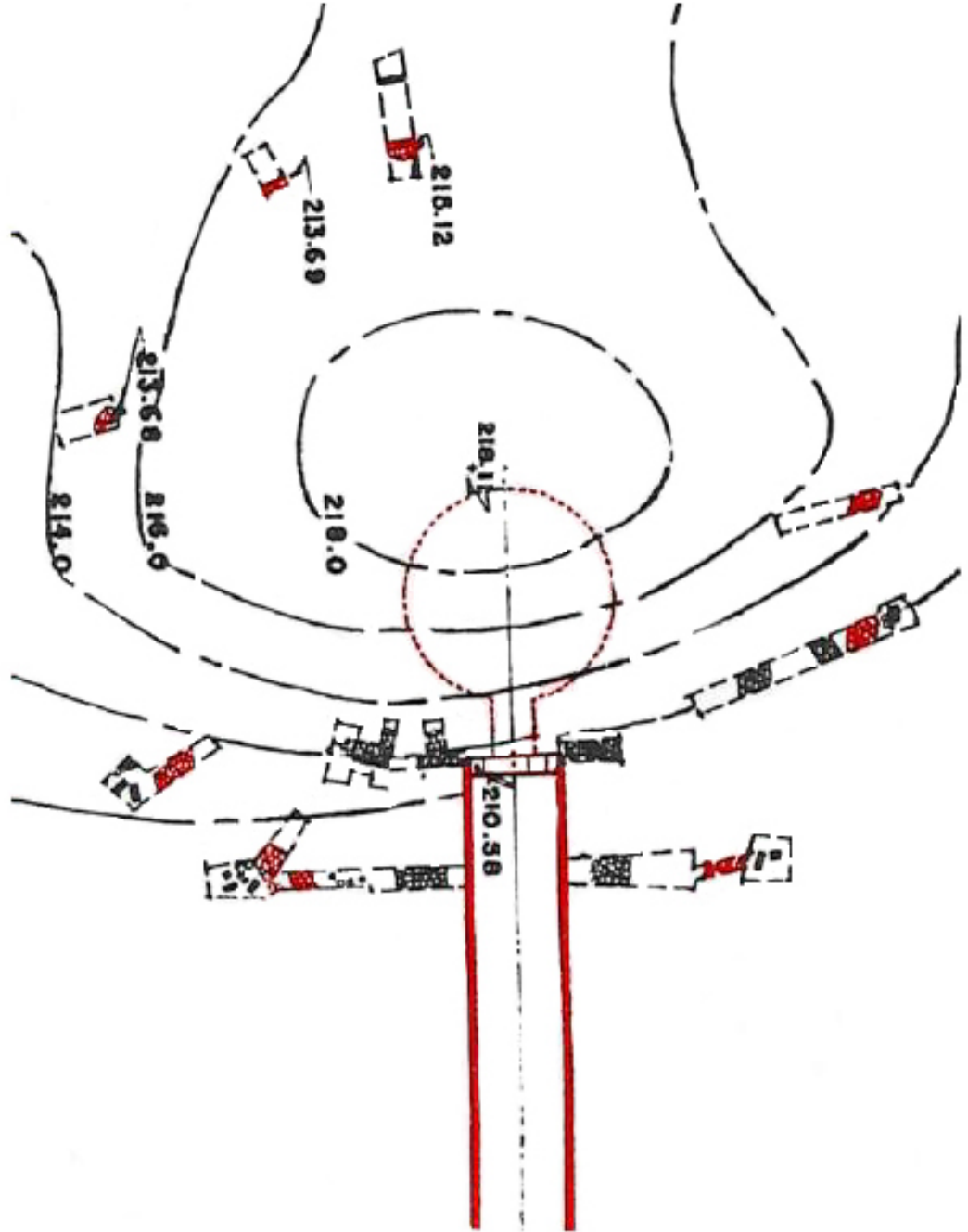
2: Klytemnestra Tholos mezar.

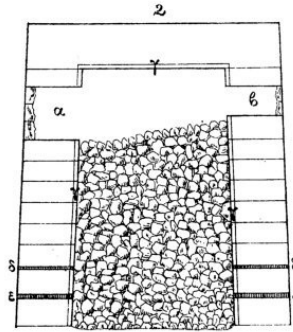
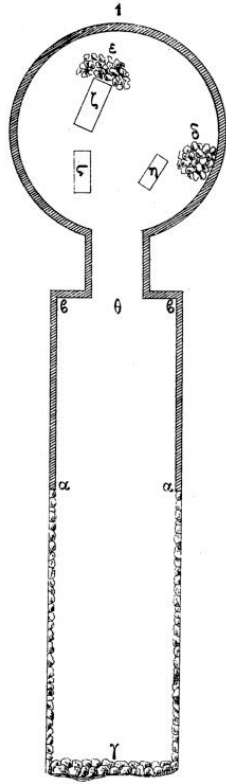
1: Atreus Tholos mezar.

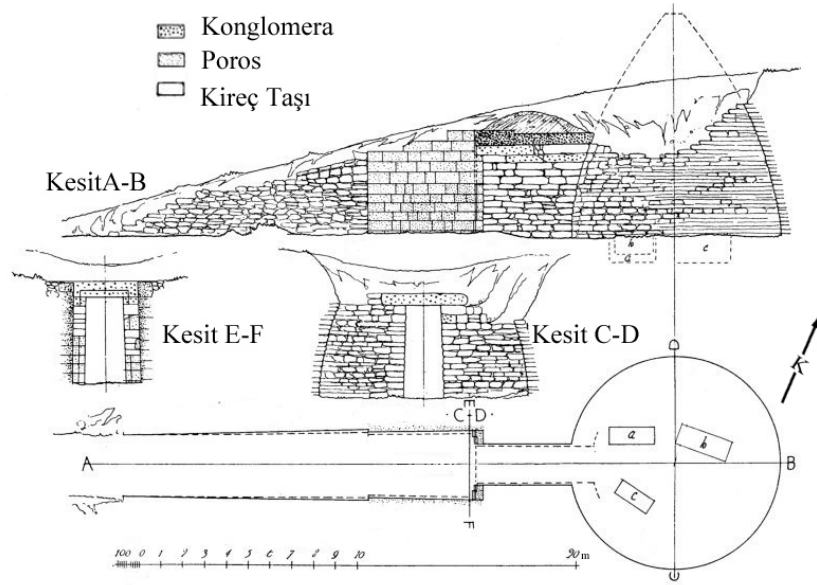
2: Atreus Tholos mezar.

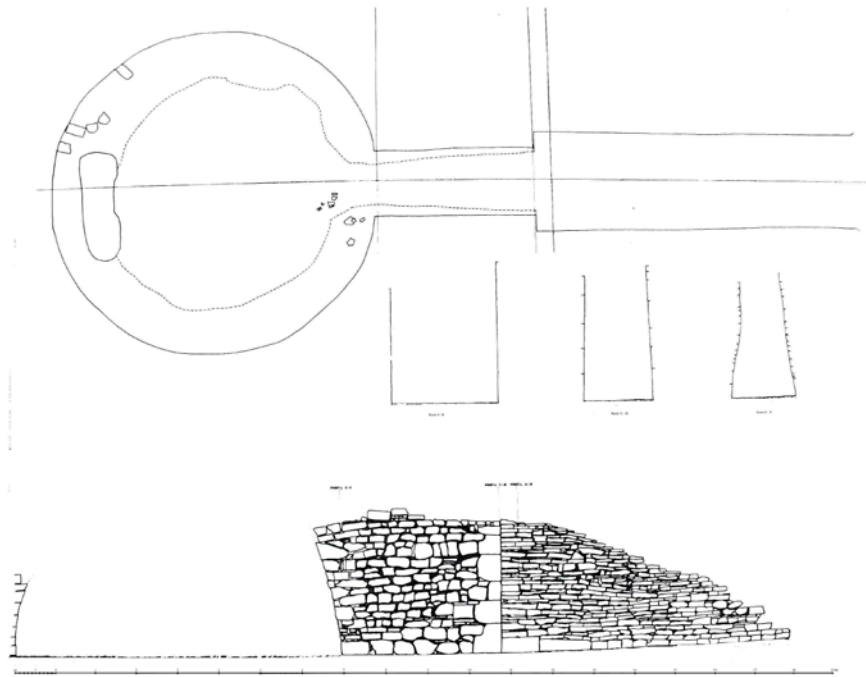
Atrium Tholos mezarının tümülüs destek duvarı.

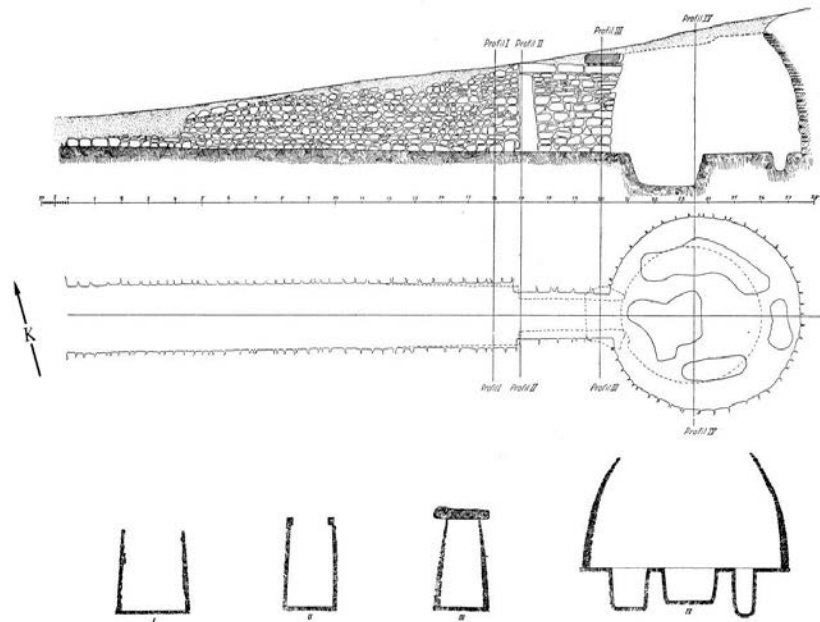
Prpsymna Tholos Mezar

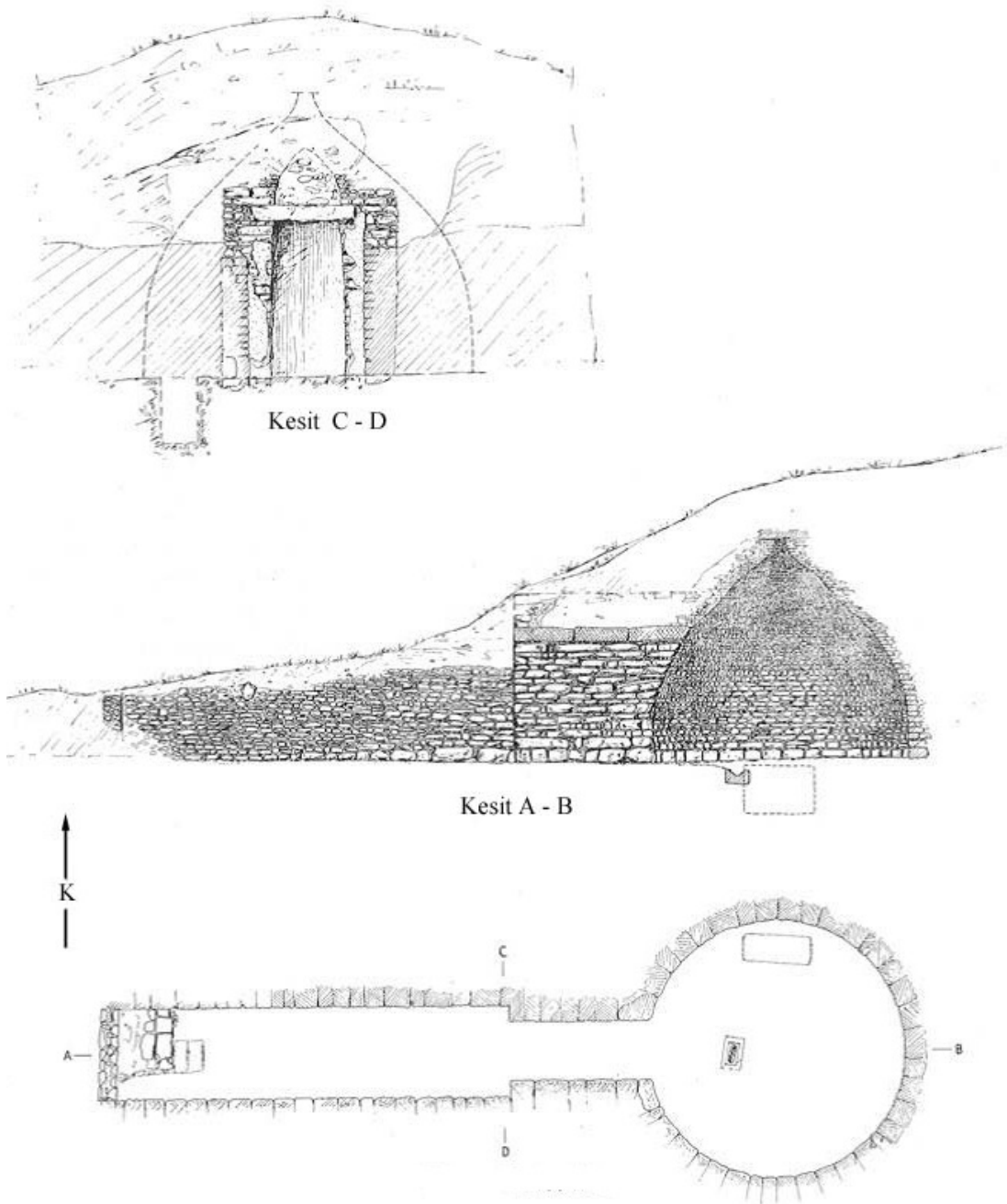
Prosymna Tholos mezar.

1: Berbatli Tholos mezar.

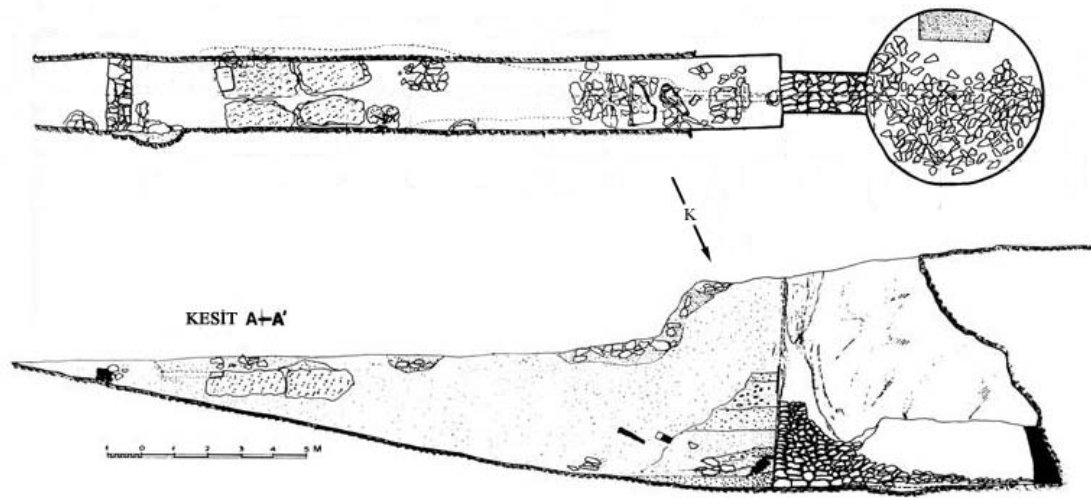

2: Dendra Tholos mezar.

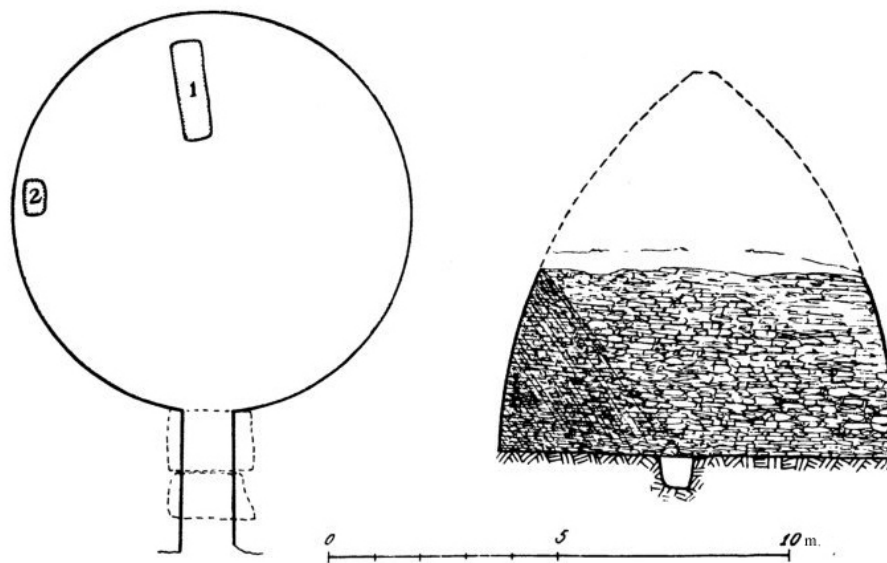

Tiryns Tholos mezar.

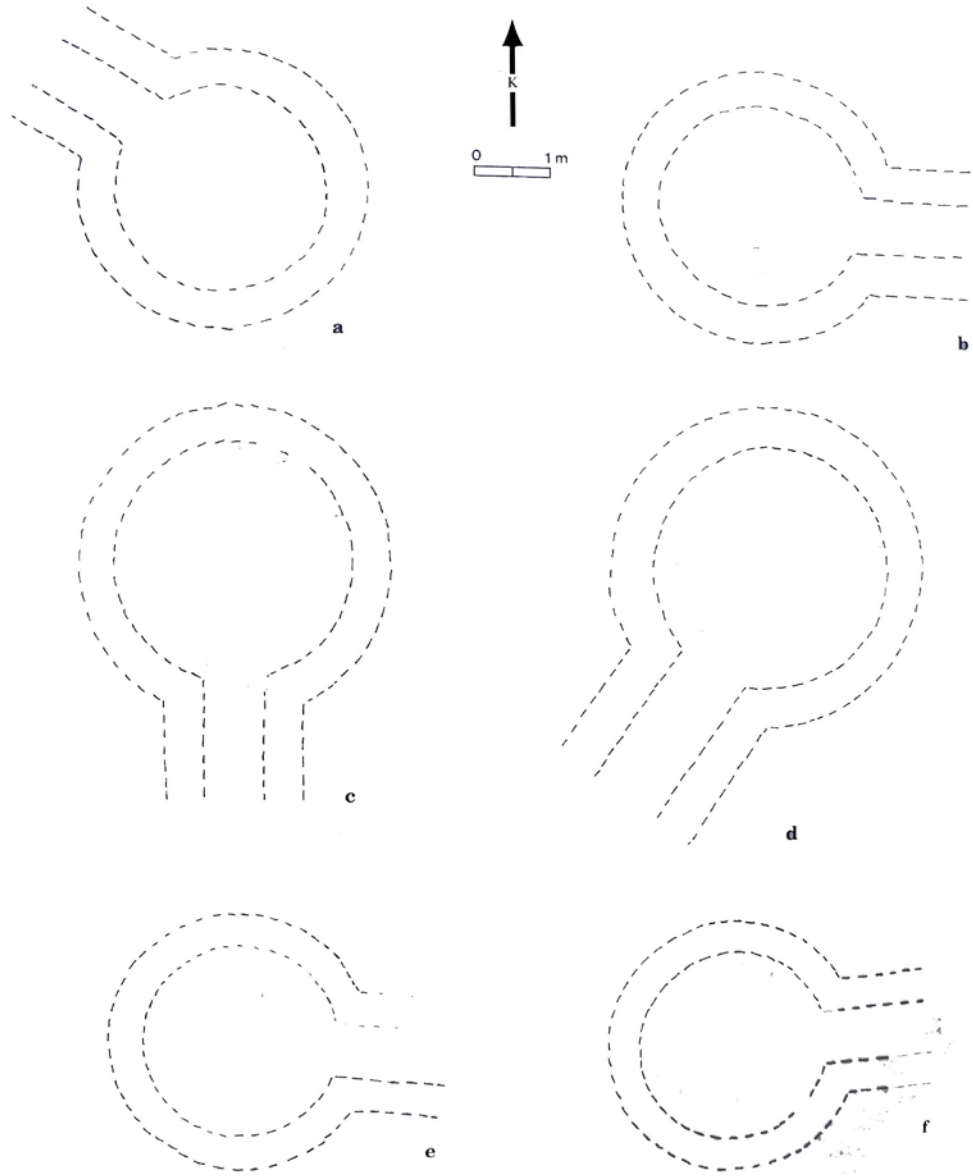

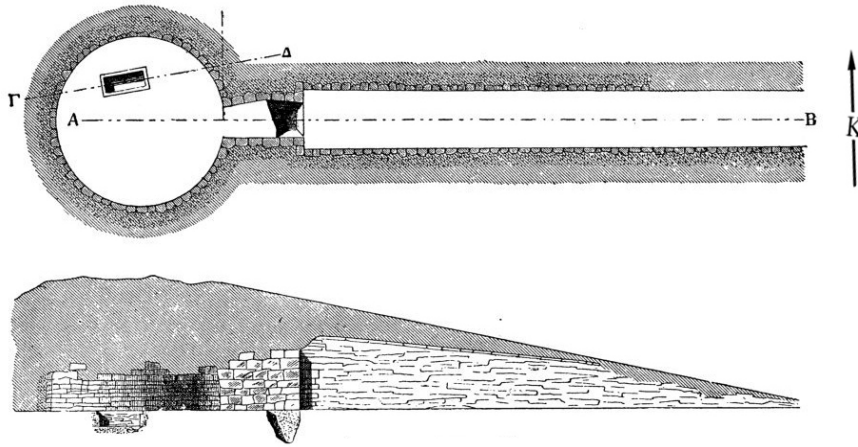
1: Kokla Tholos mezar.

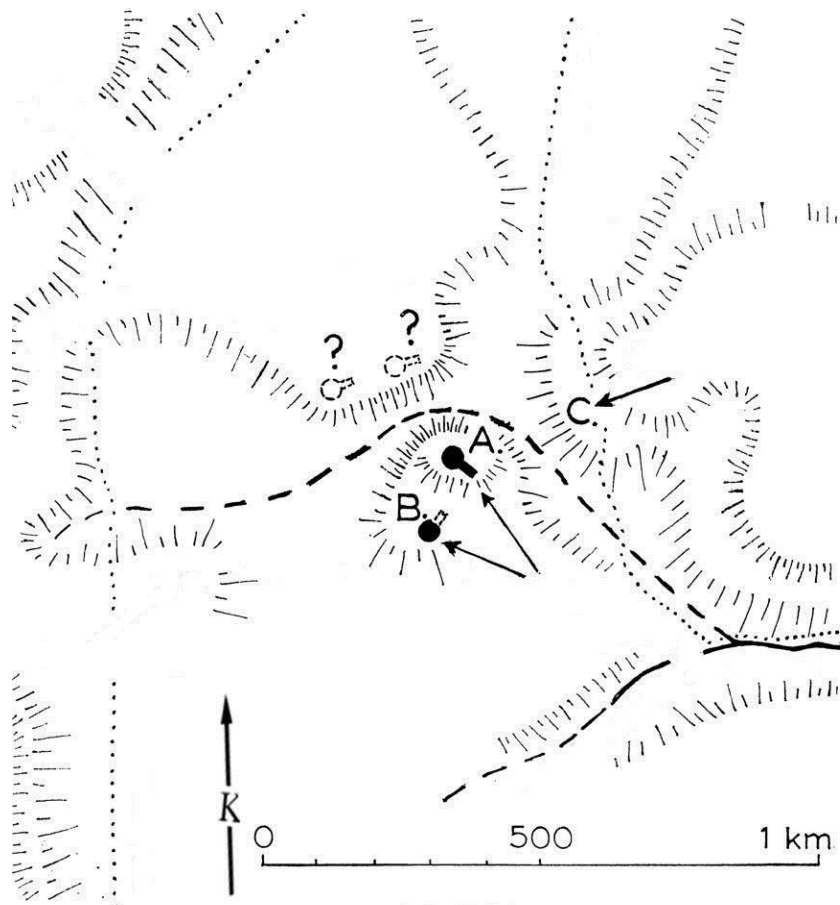
2: Analipsis Tholos mezar.

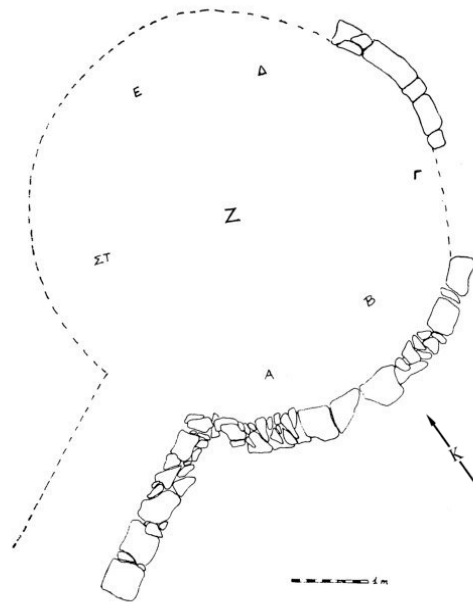
Analipsis Küçük Tholoslar

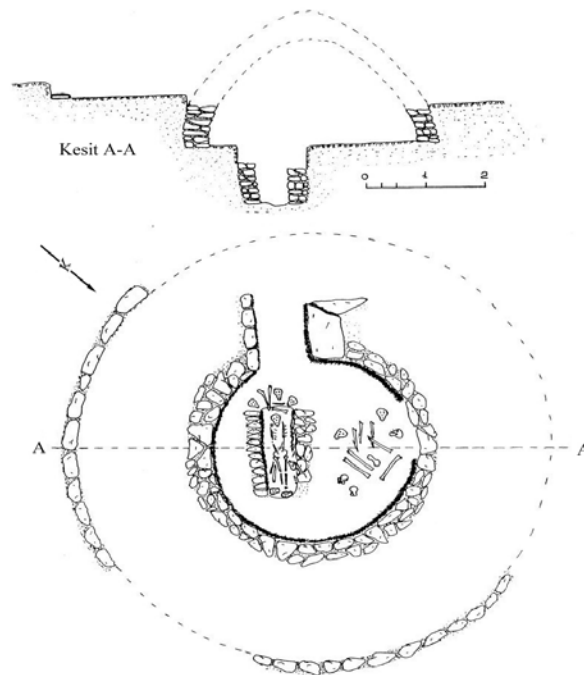
1: Vaphio Tholos mezar.

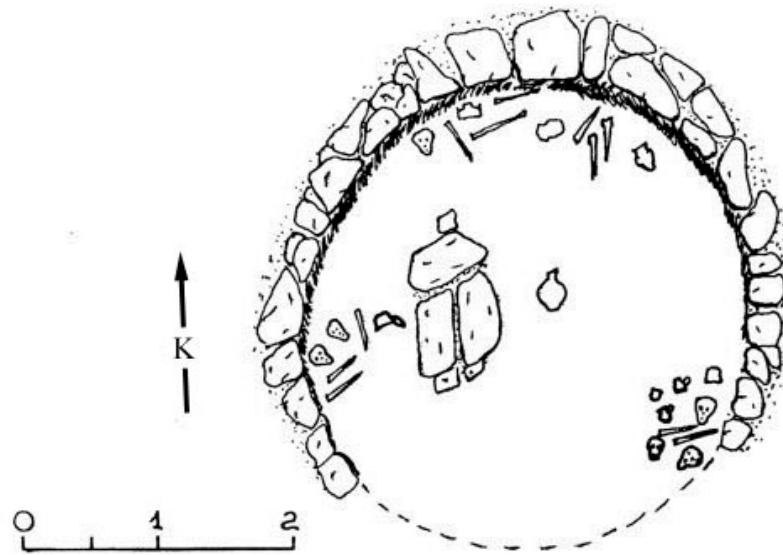
2: Arkines Tholos mezarları.

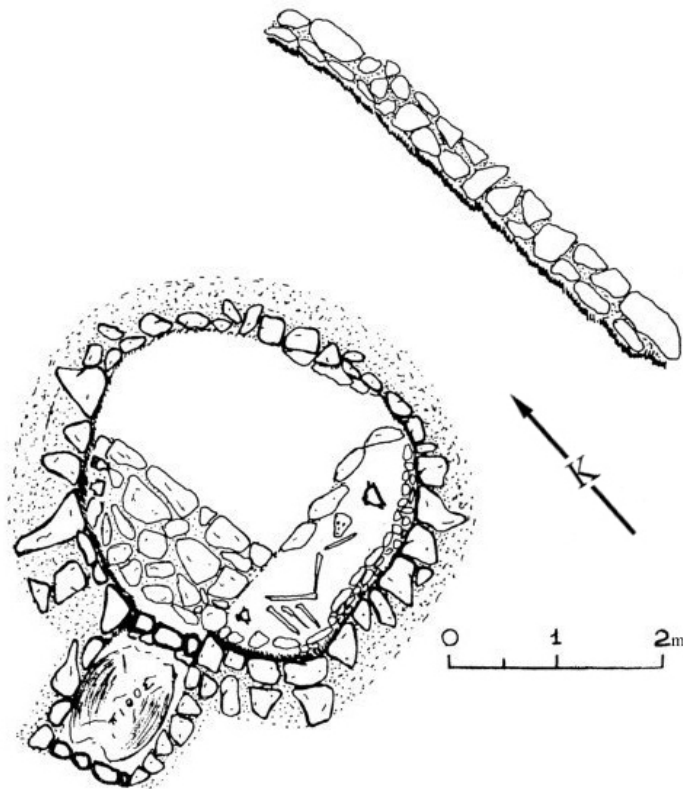
1: Nichoria Tholos mezar A.

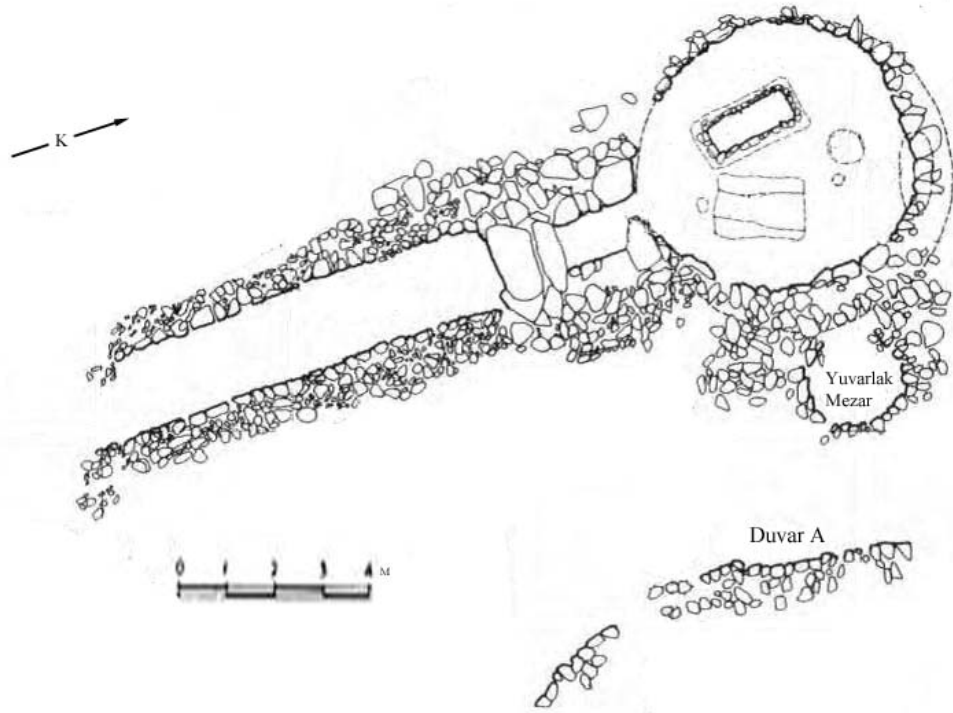
2: Nichoria Tholos mezar B.

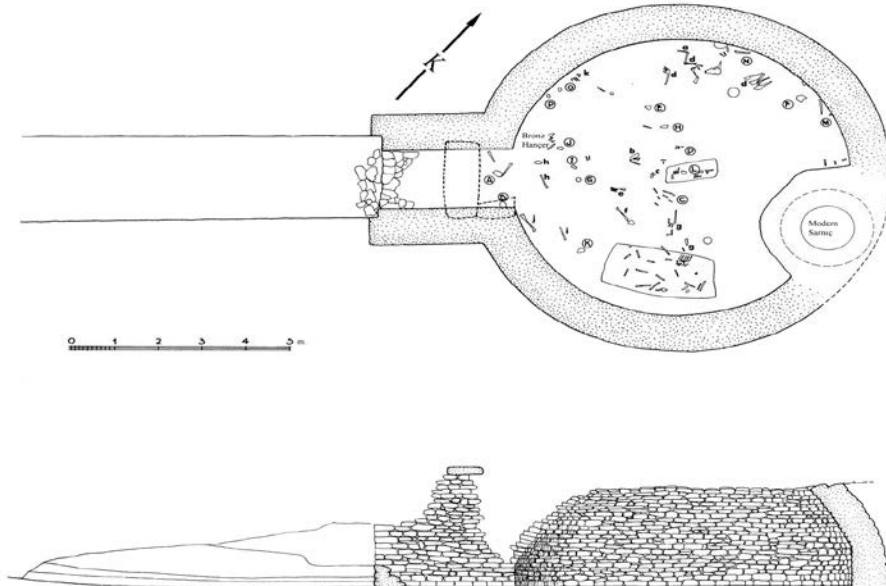
1: Nichoria Tholos mezar C

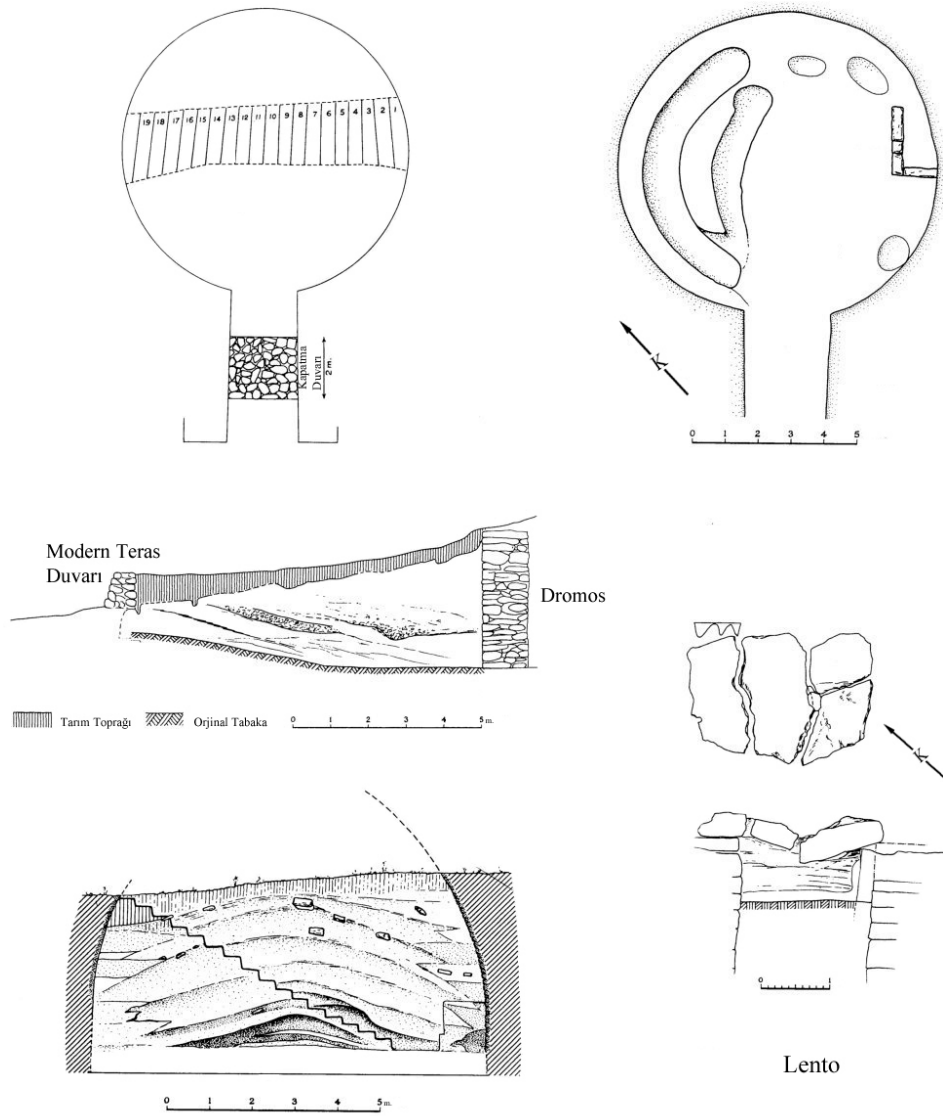
2: Nichoria Tholos mezar E.

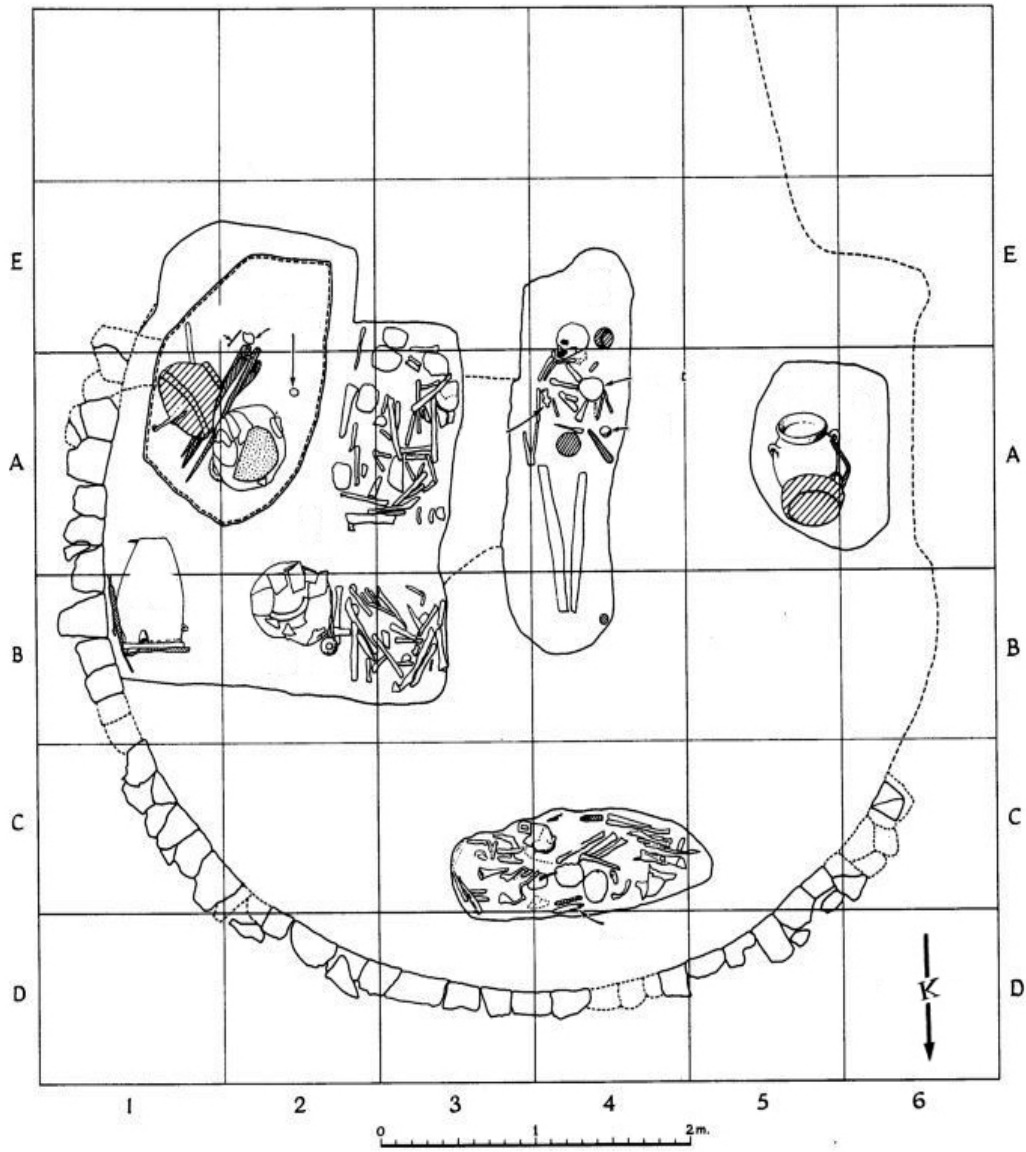
1: Nichoria Tholos mezar F.

2: Kato Englianos Tholos mezar.

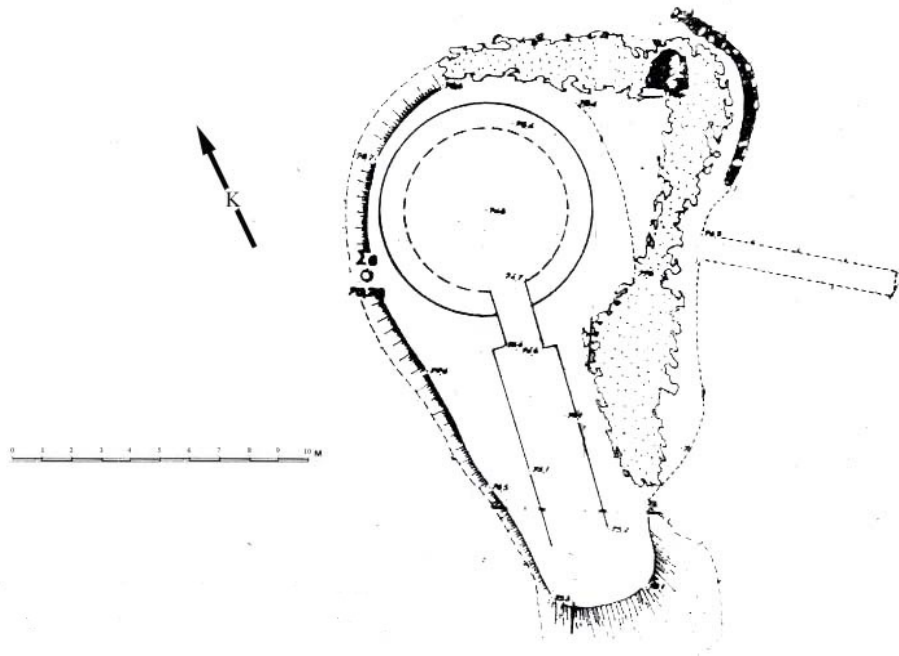

Ano Englianos Tholos mezar.

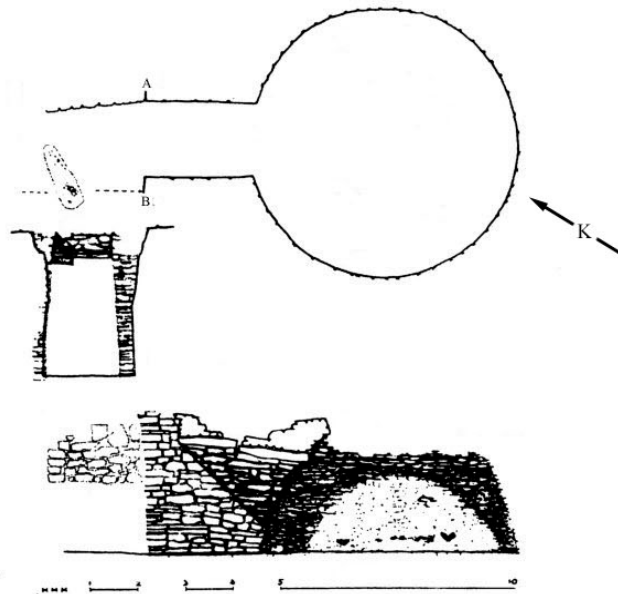

Vagenas Tholos mezar.

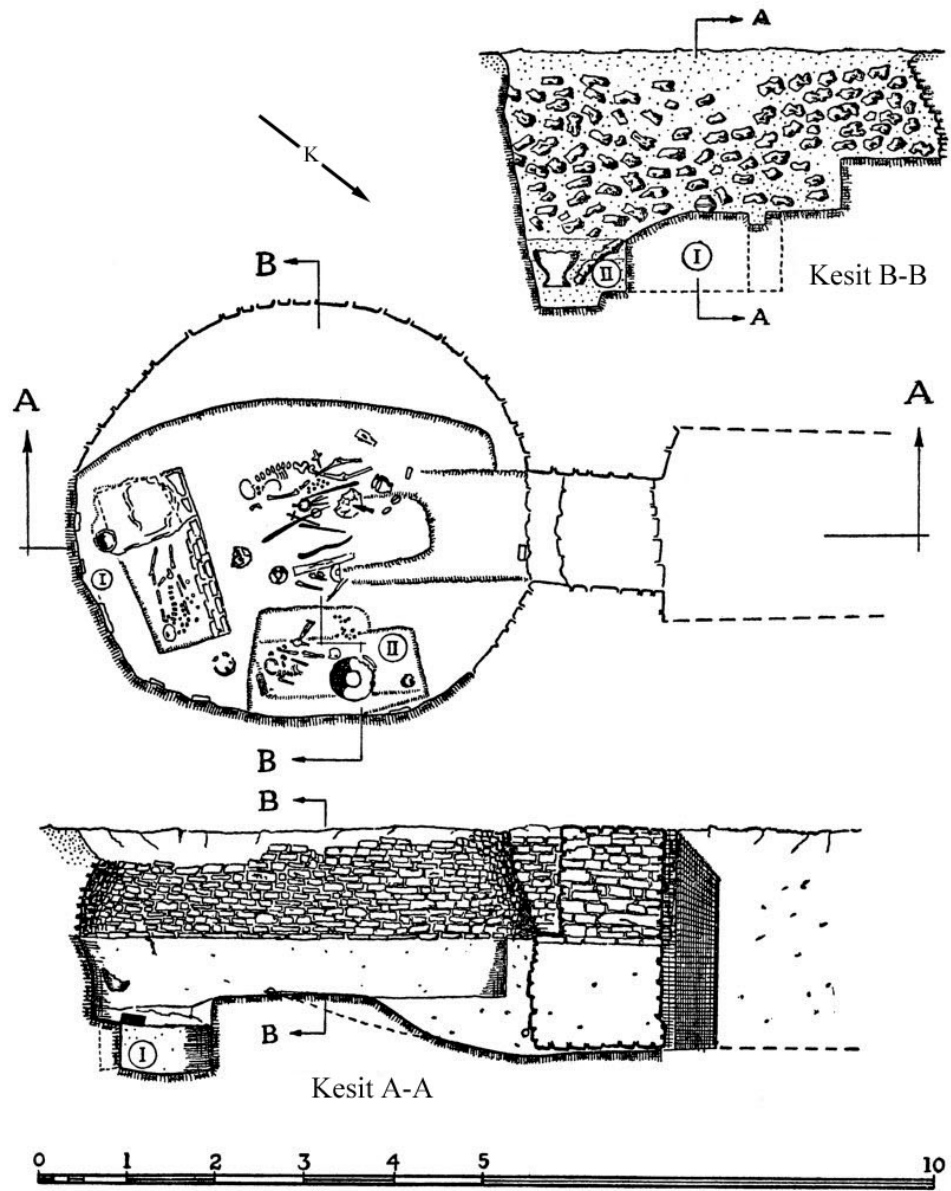

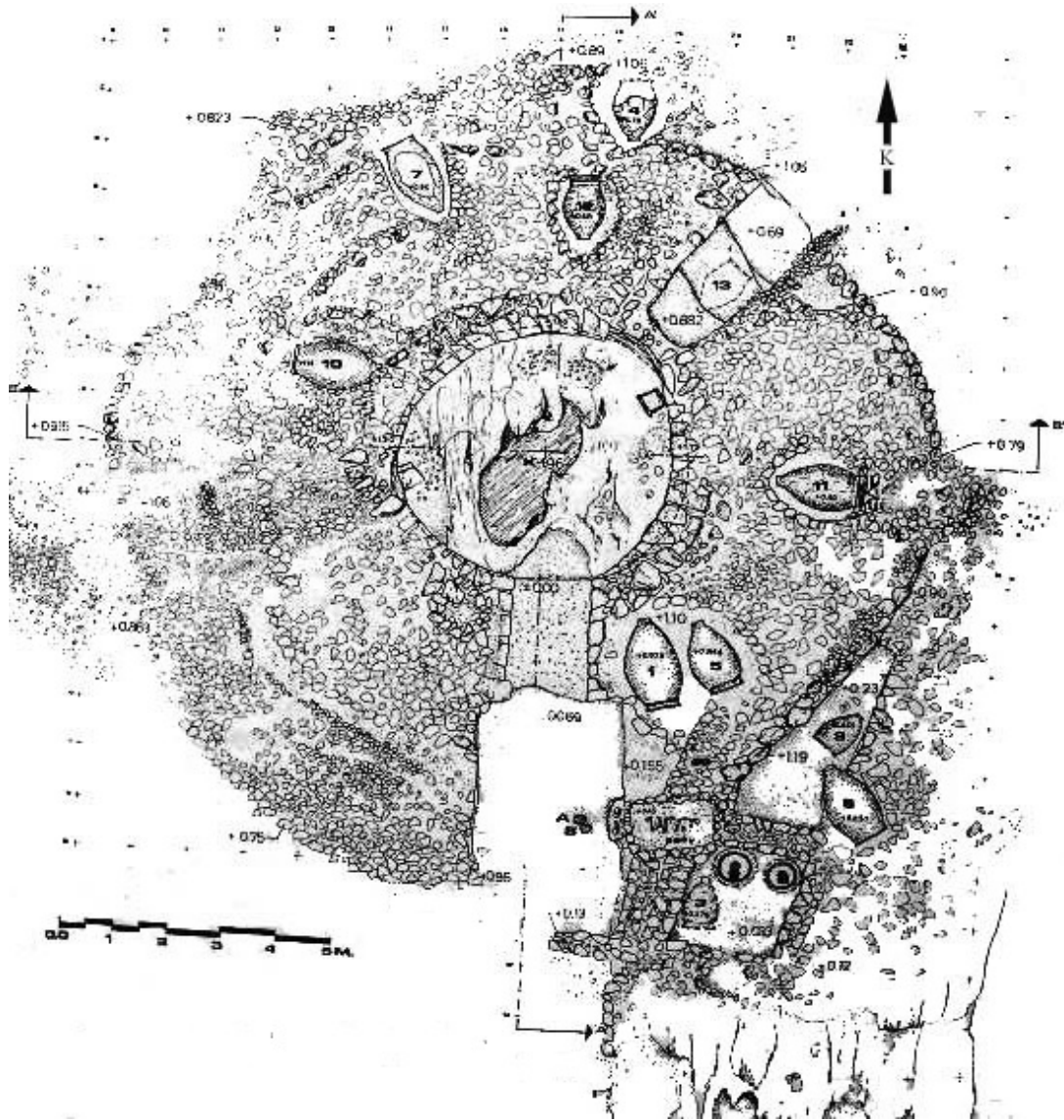
1: Tragana Tholos mezar 1.

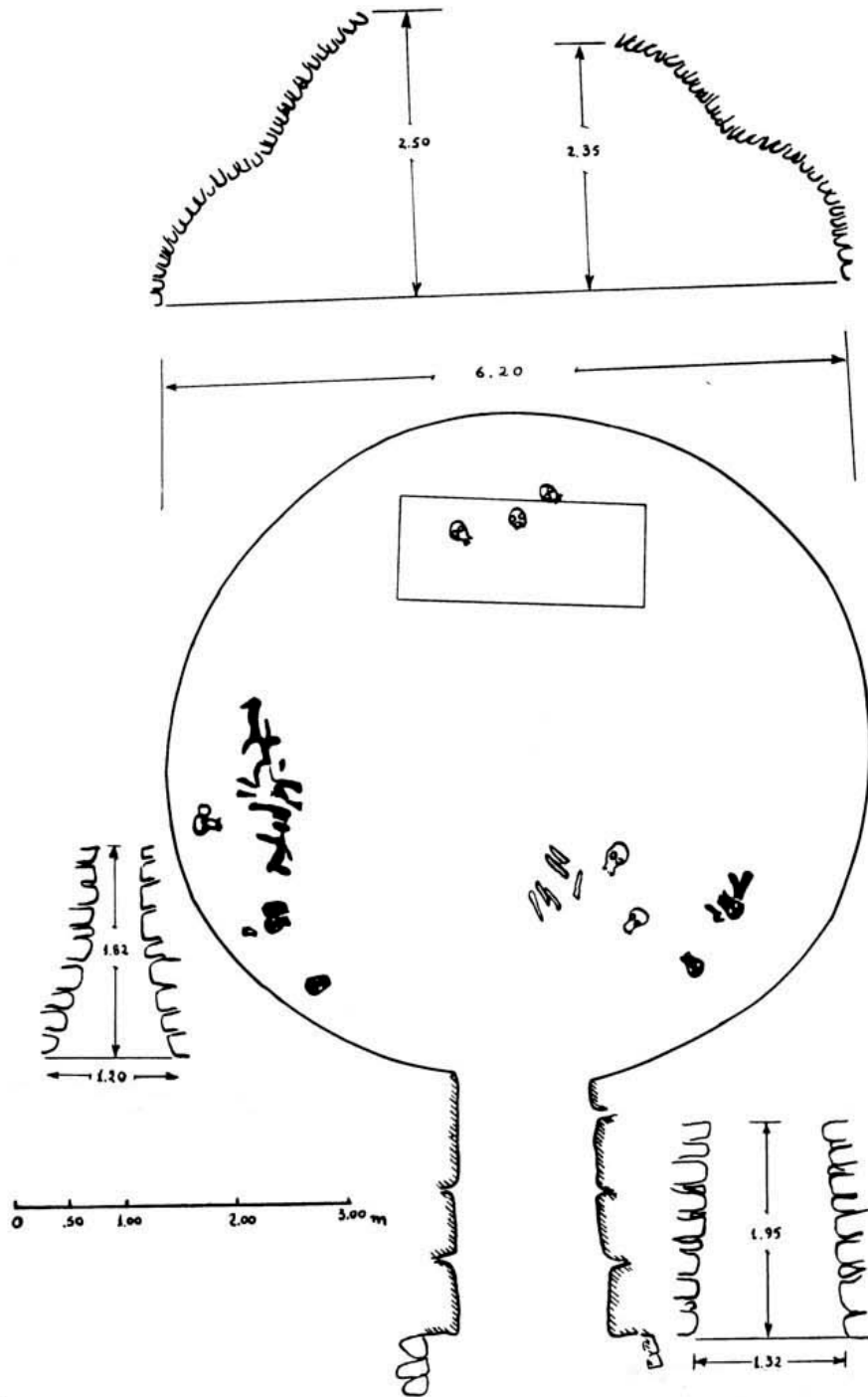
2: Routsis Tholos mezar 1.

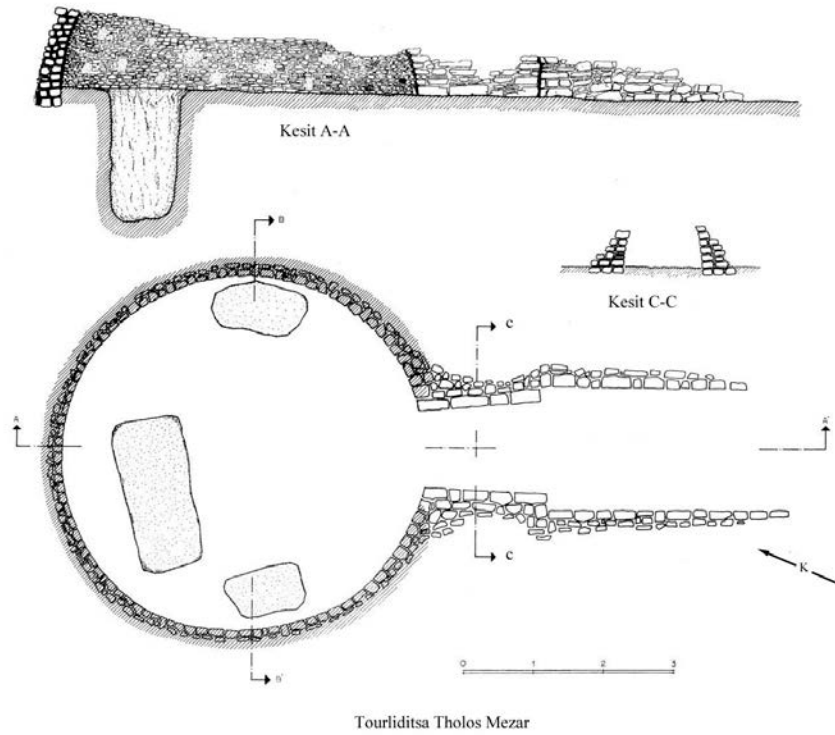
Routs Tholos mezar 2.

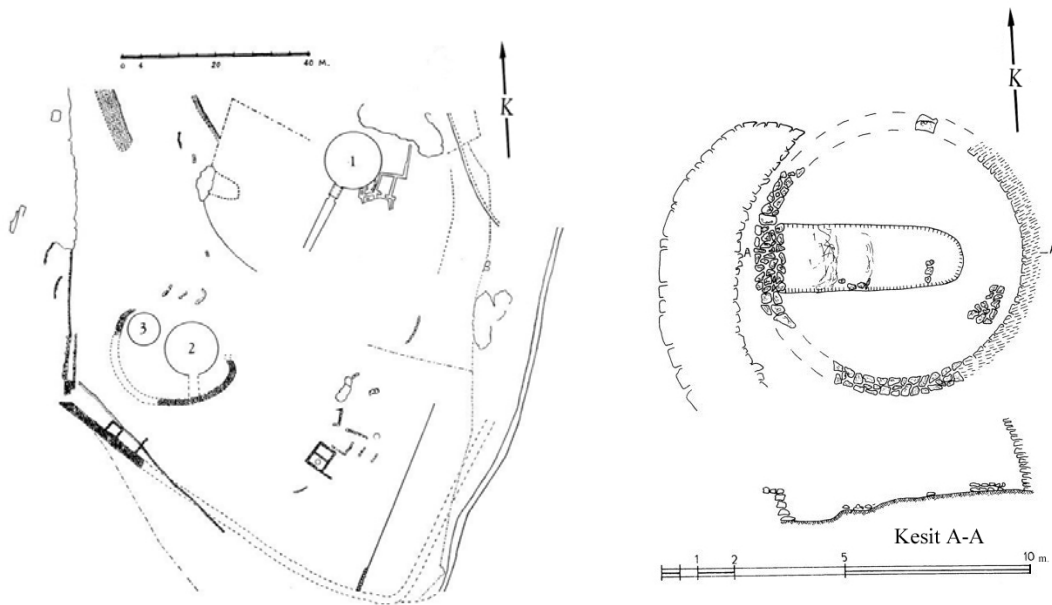
Voidokolia Tholos mezar.

Akona Tholos mezar 1.

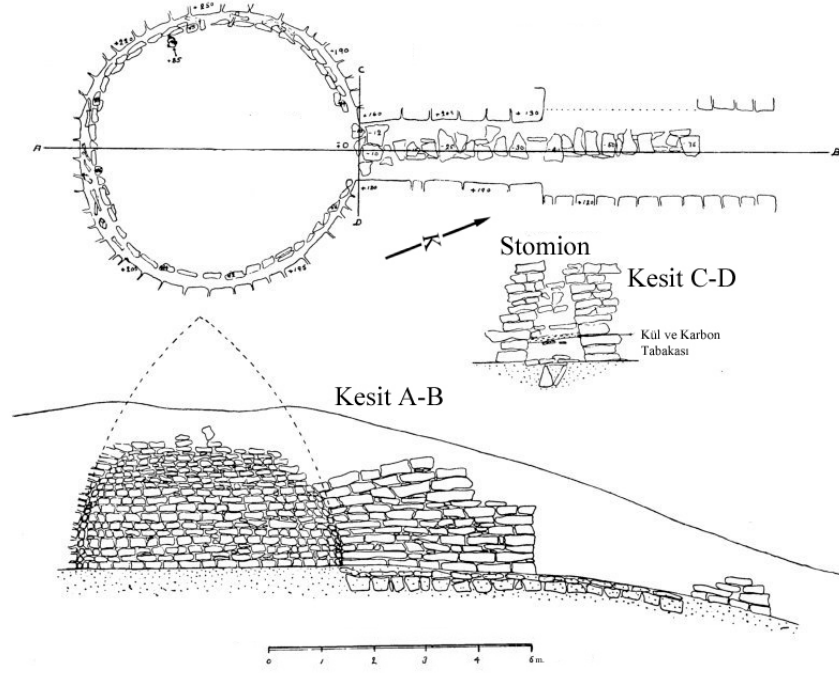

1: Tourliditsa Tholos mezar.

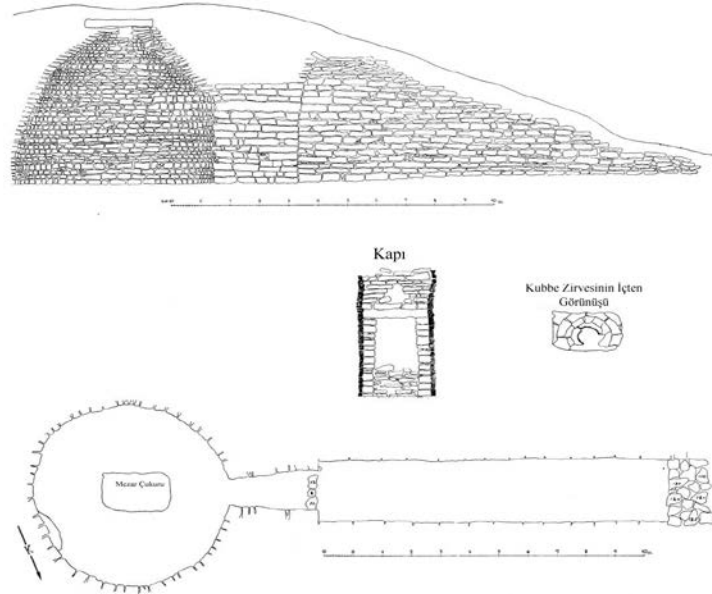

2: Peristeria Tholos mezar 1-2-3.

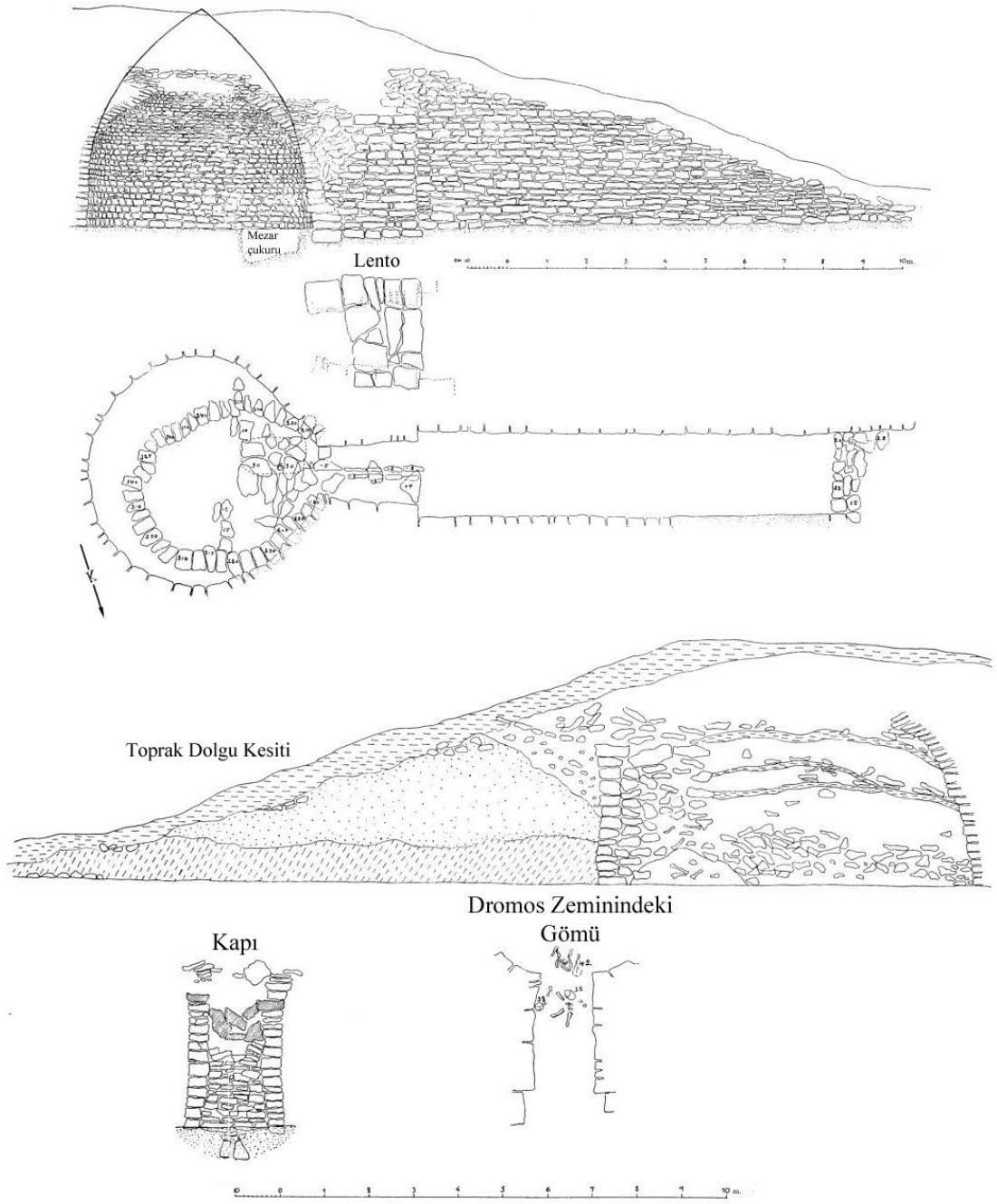
3: Peristeria Tholos mezar 3.

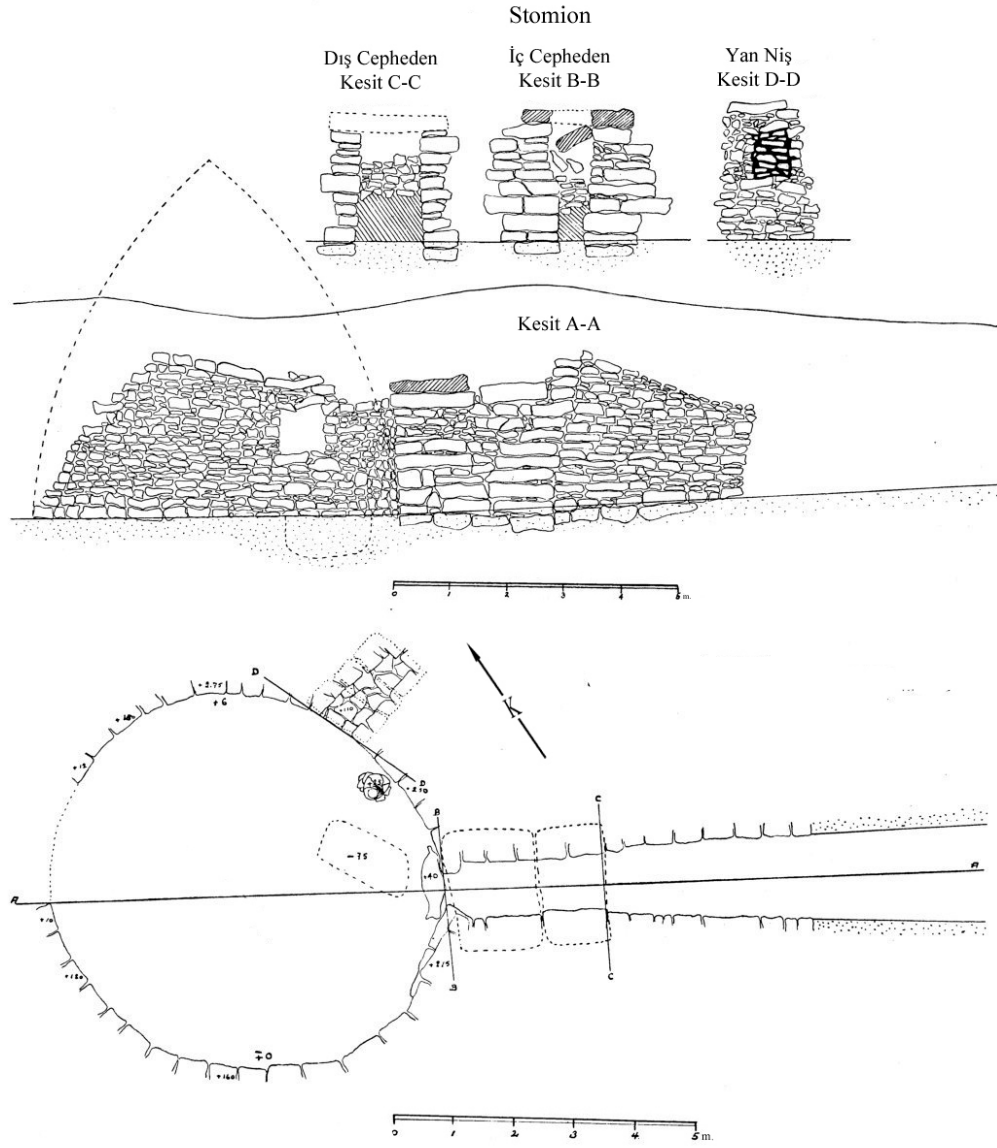
1: Kopanaki Tholos mezar B.

2: Malthi Tholos mezar 1.

Malthi Tholos mezar 2.

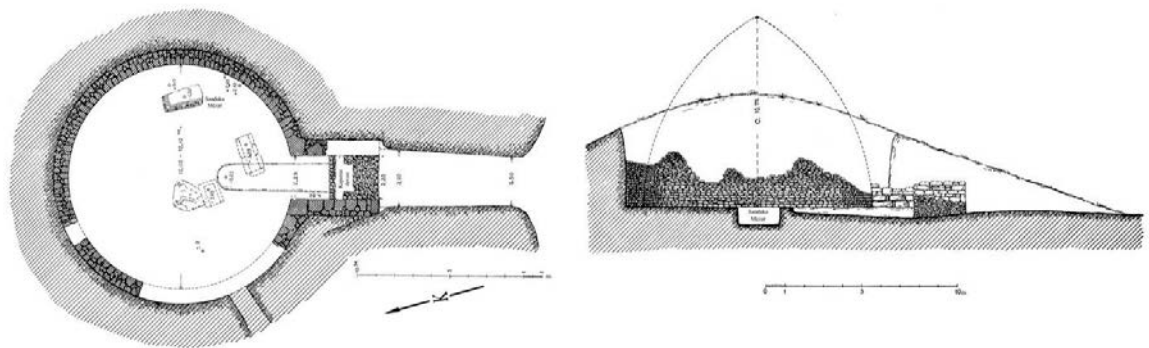

Vasiliko Tholos mezar.

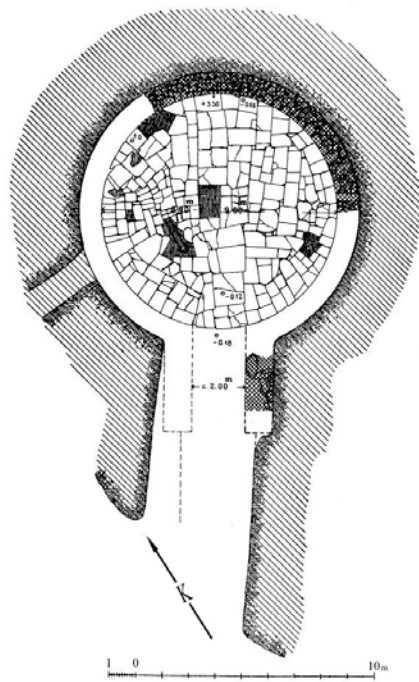

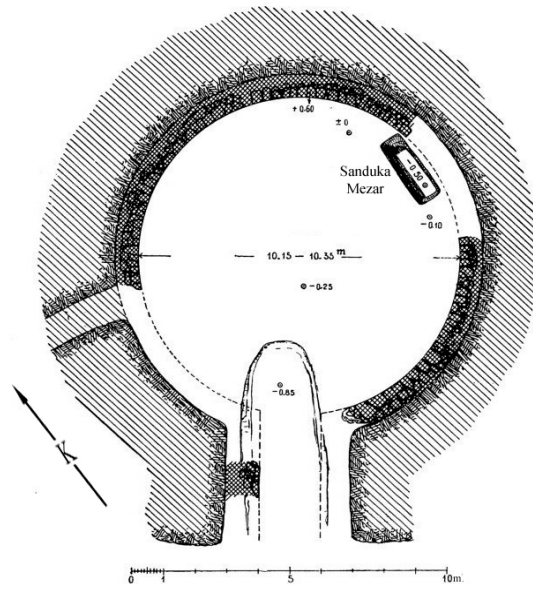
1: Kaplani Tholos mezar.

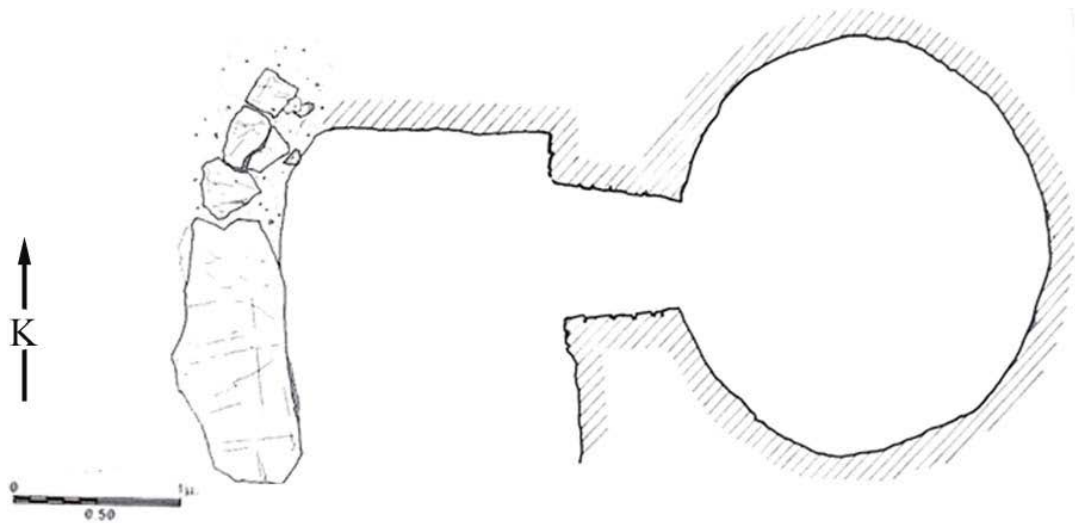
2: Kakovatos Tholos mezar A.

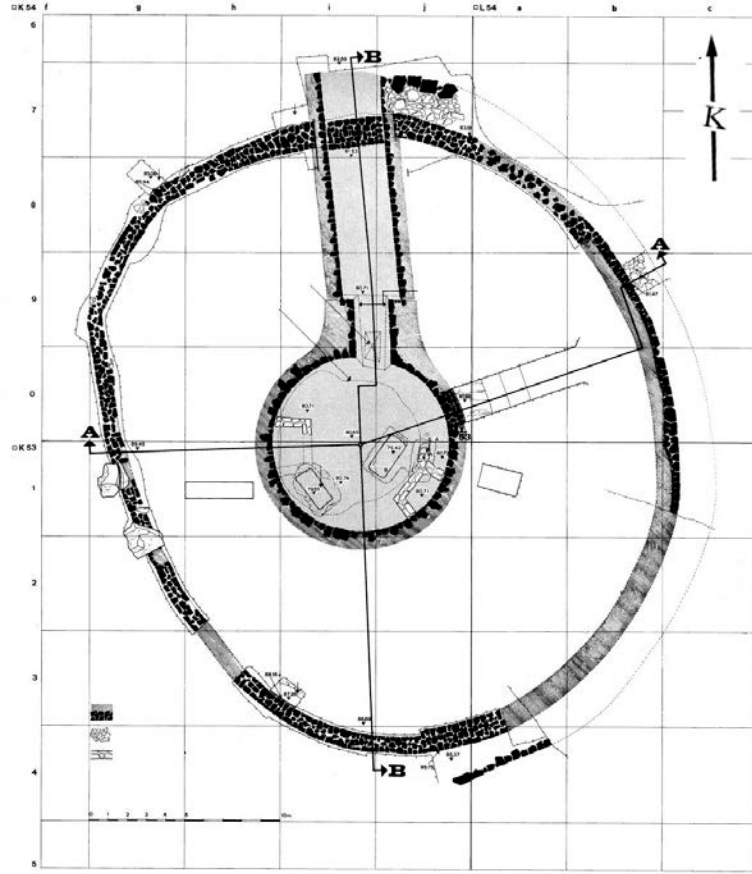
1: Kakovatos Tholos mezar B.

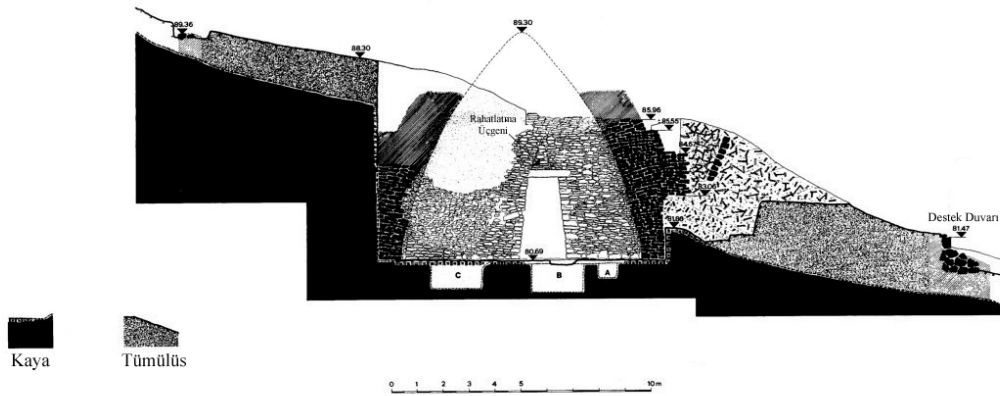
2: Kakovatos Tholos mezar C.

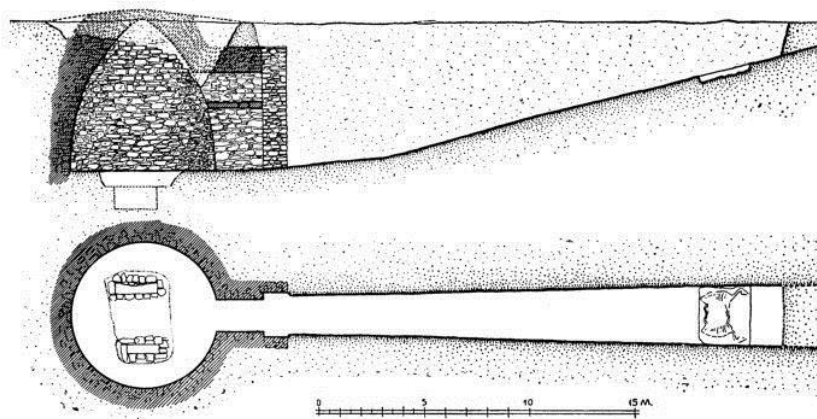
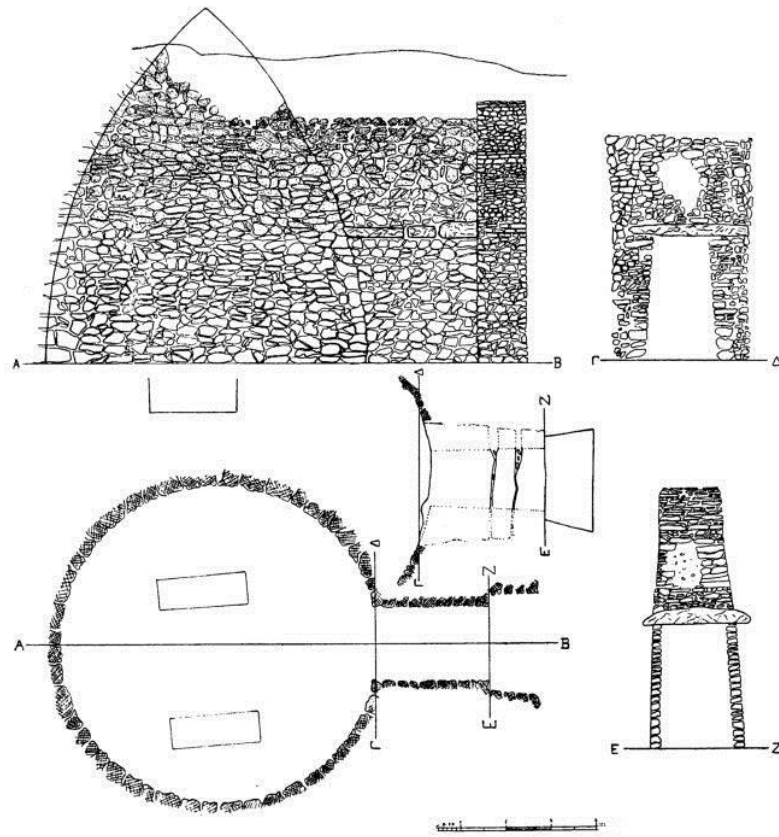
3: Kephalyvryso Tholos mezar.

1: Thorikos Tholos mezar B.

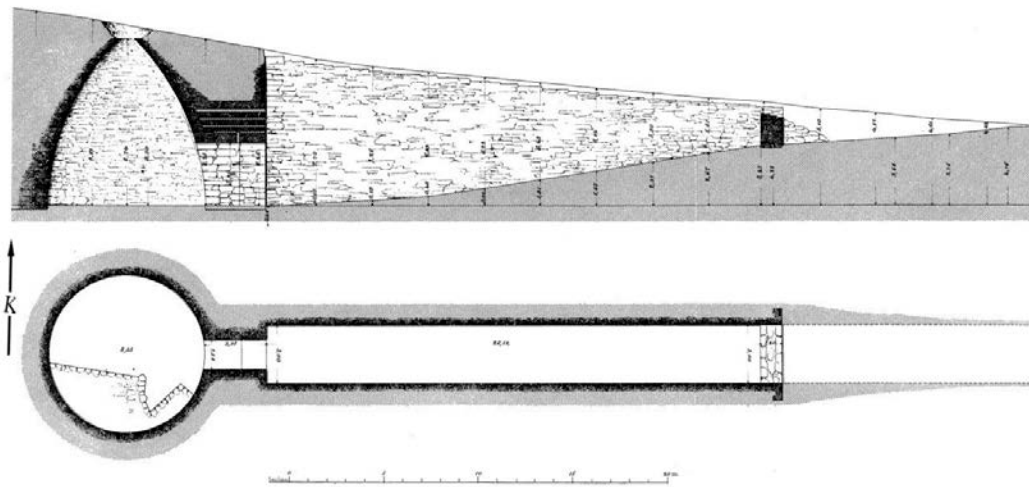

2: Thorikos Tholos mezar B kesiti.

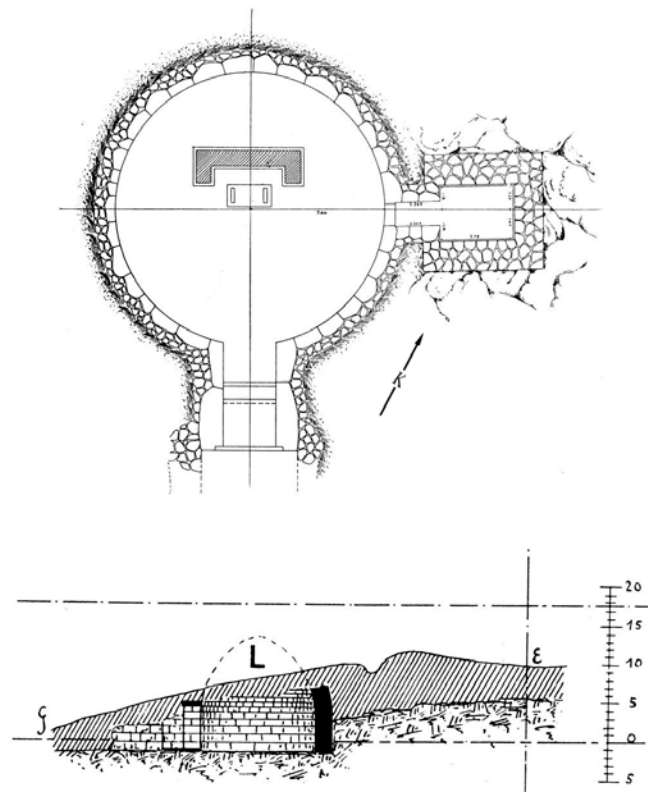

Marathon Tholos mezar.

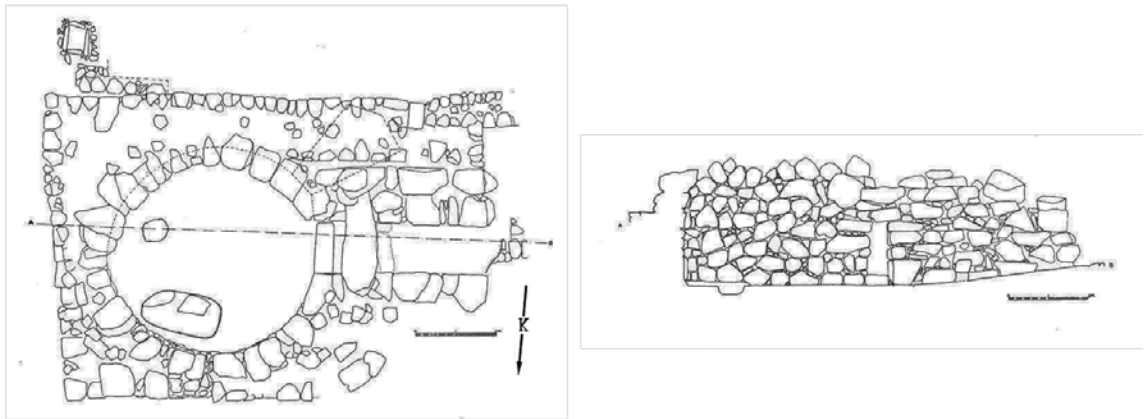

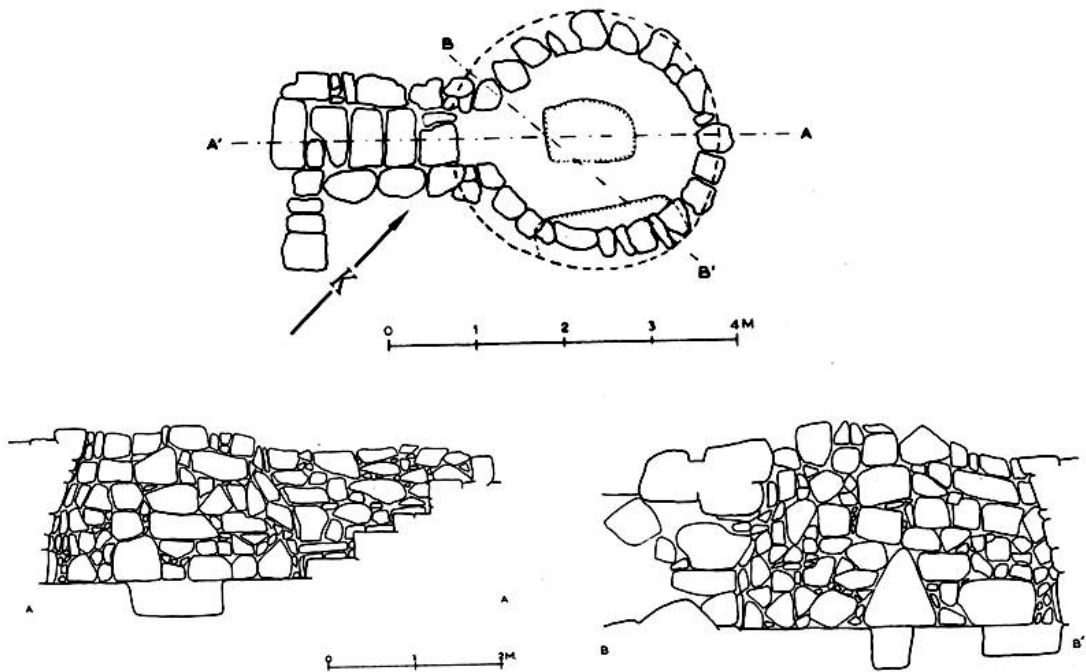
1: Menidi Tholos mezar.

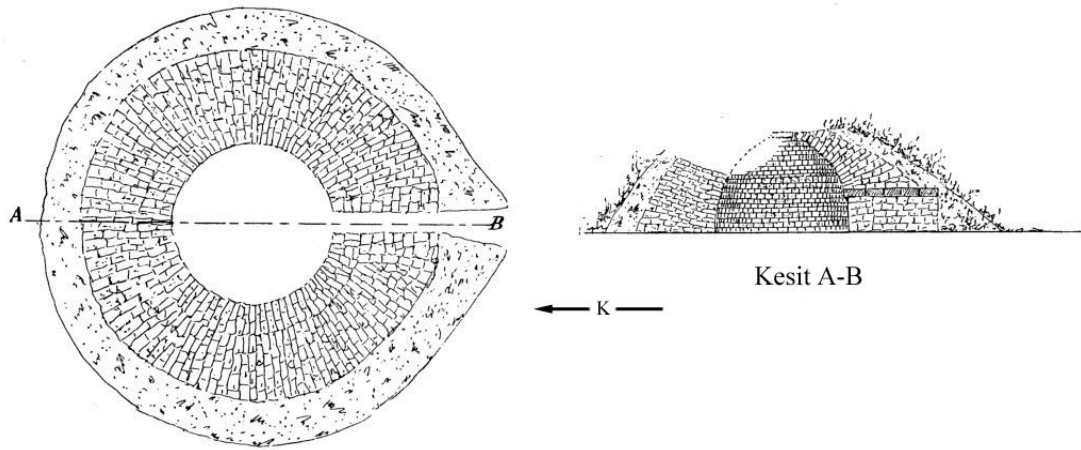
2: Minyas (Orkhomenos) Tholos mezar.

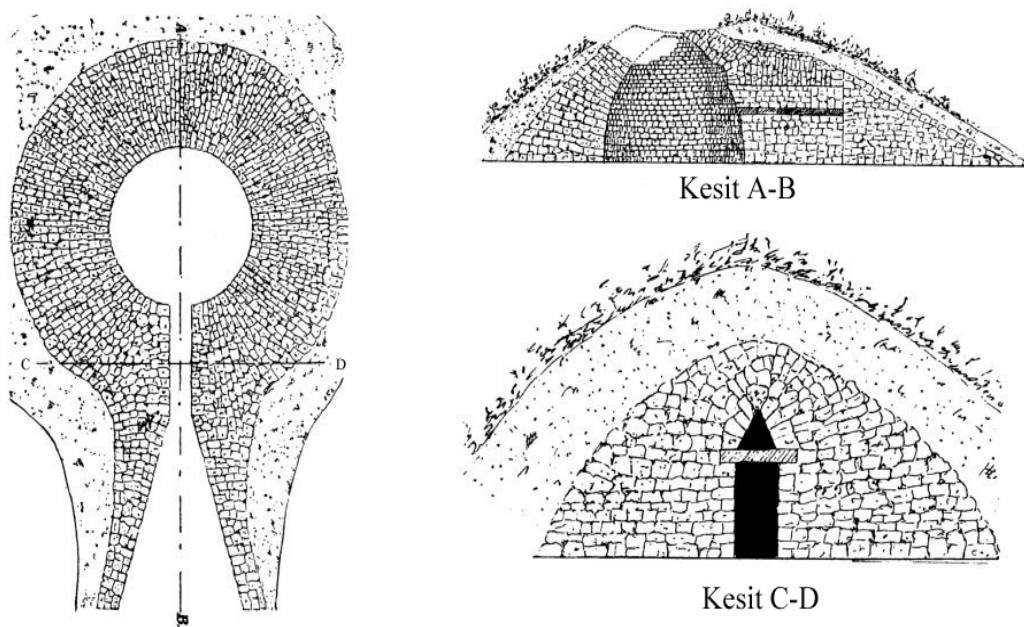
1: Medeon Tholos mezar A.

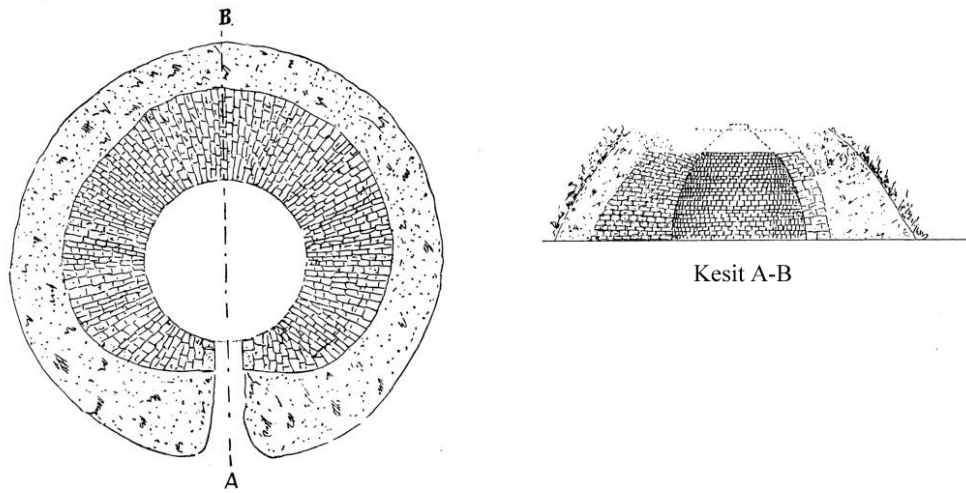
2: Medeon Tholos mezar T239.

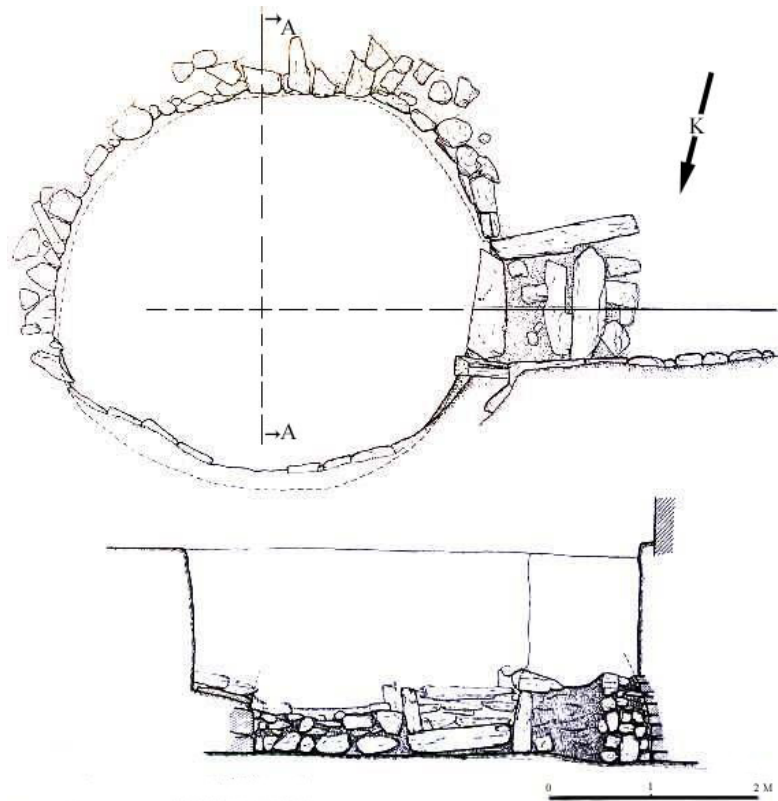
1: Vellousia Tholos mezar.

2: Katakalous Tholos mezar.

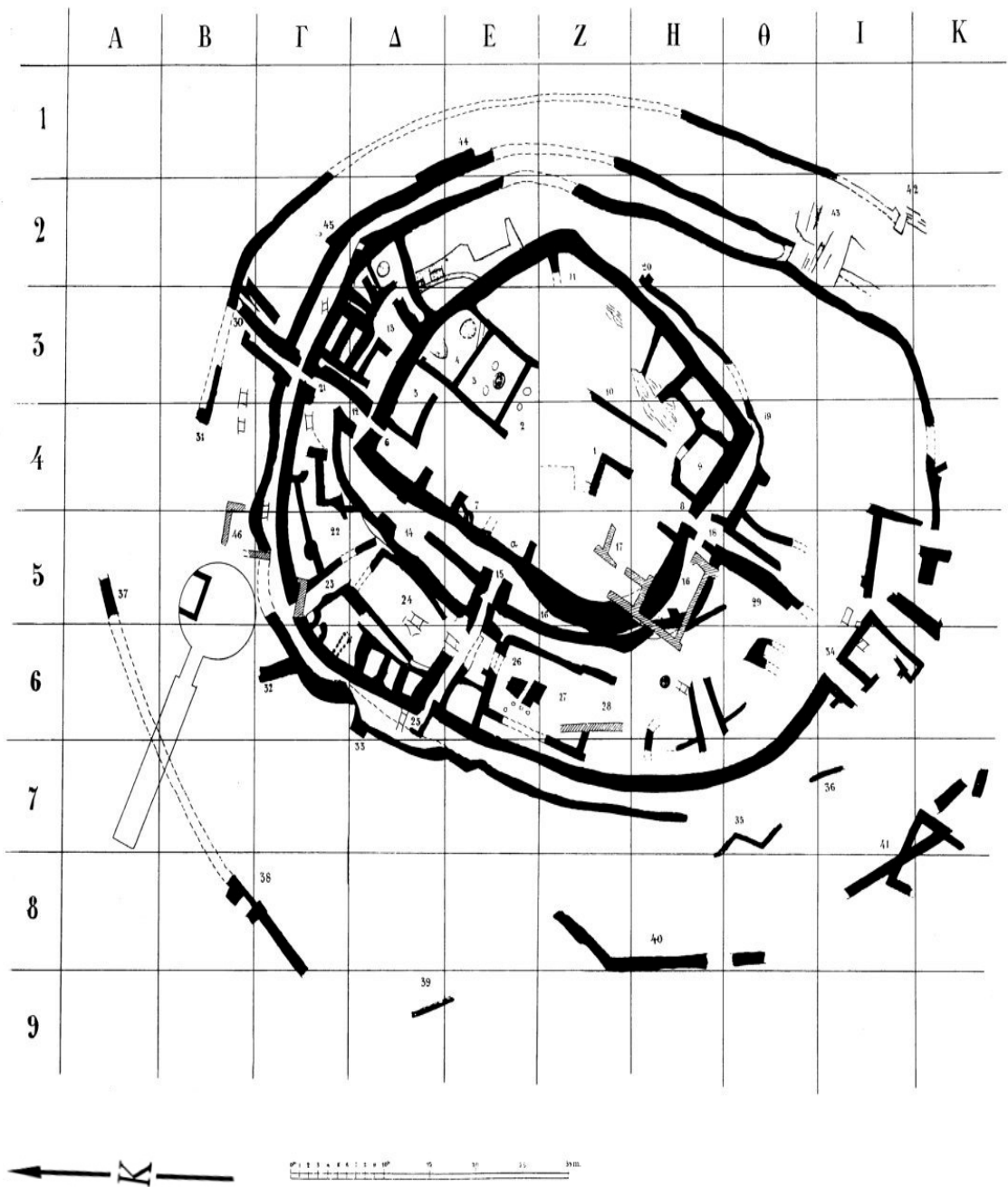

1: Oxilithos Tholos mezar.

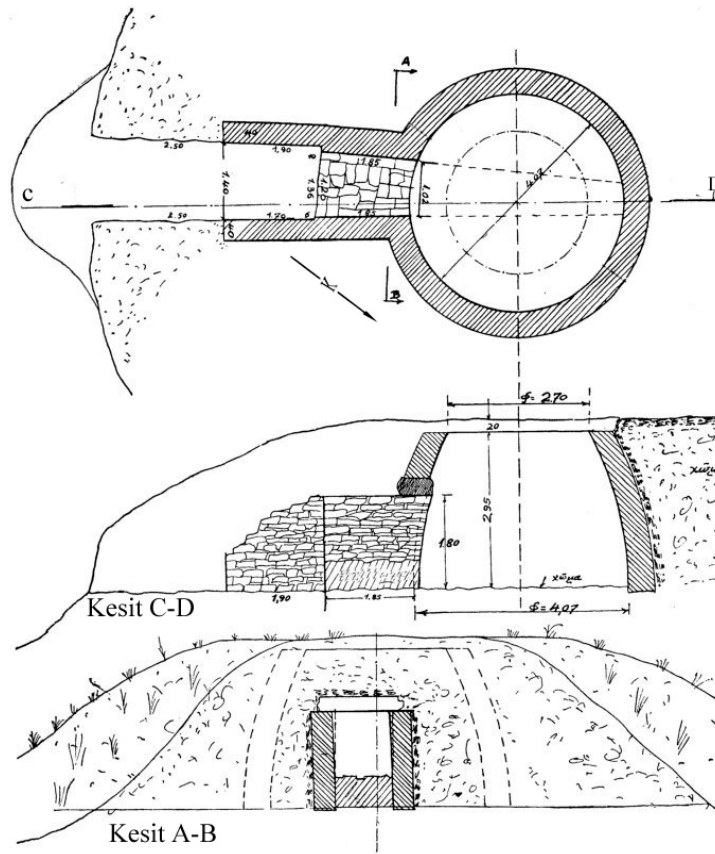

2: Volos Tholos mezar.

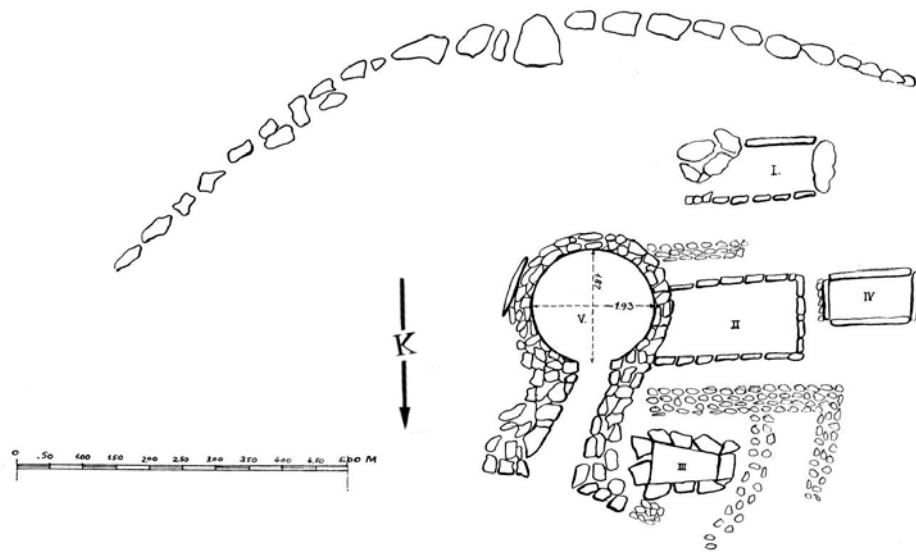

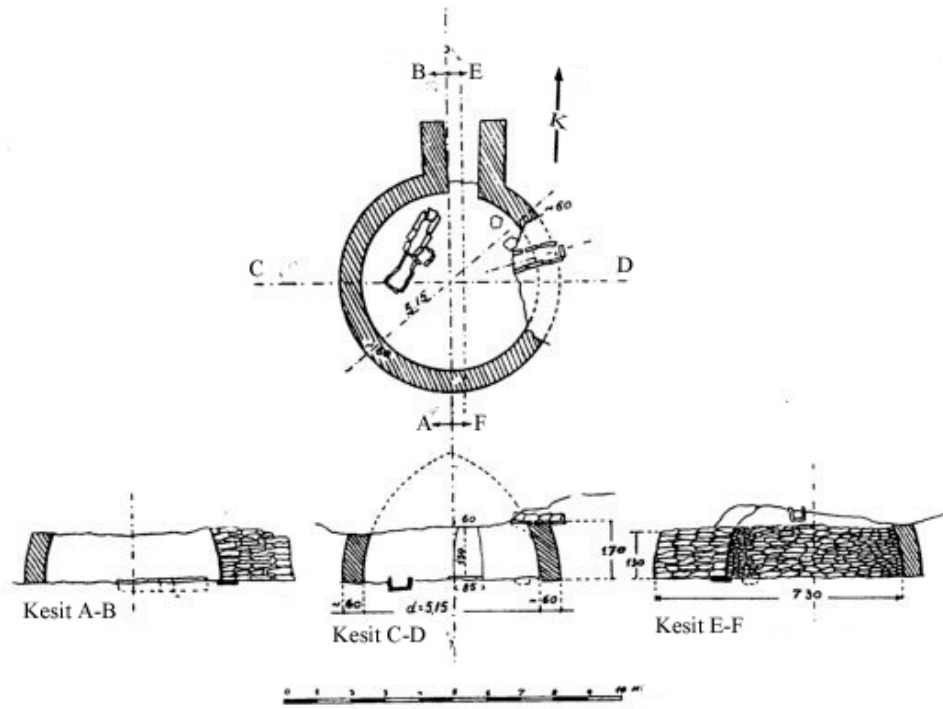
Dimini Tholos mezar B.

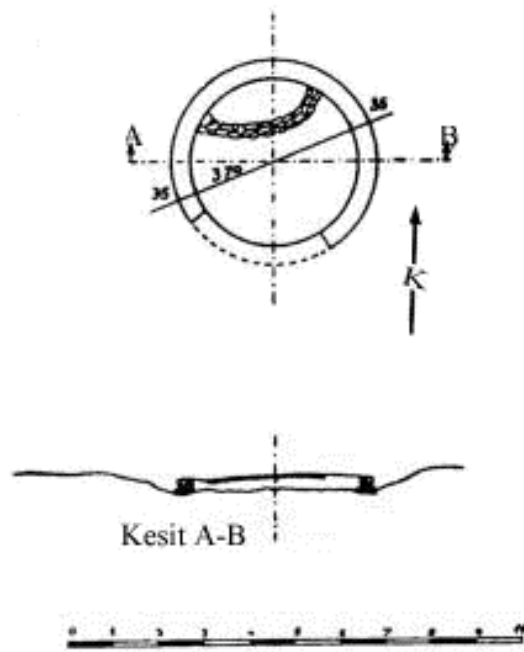
1: Pteleon Tholos mezar A.

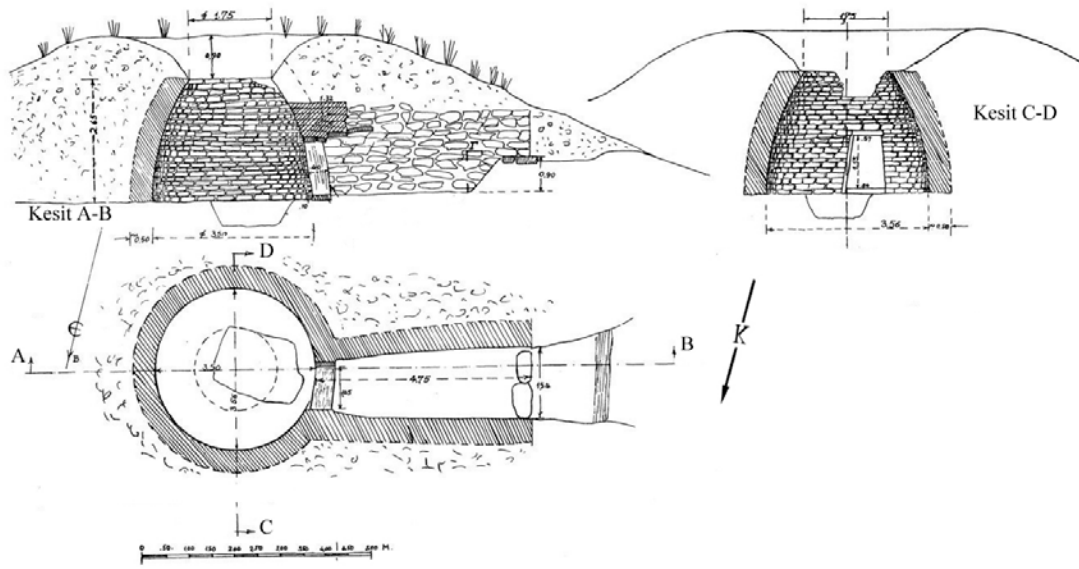
2: Pteleon Tholos mezar B.

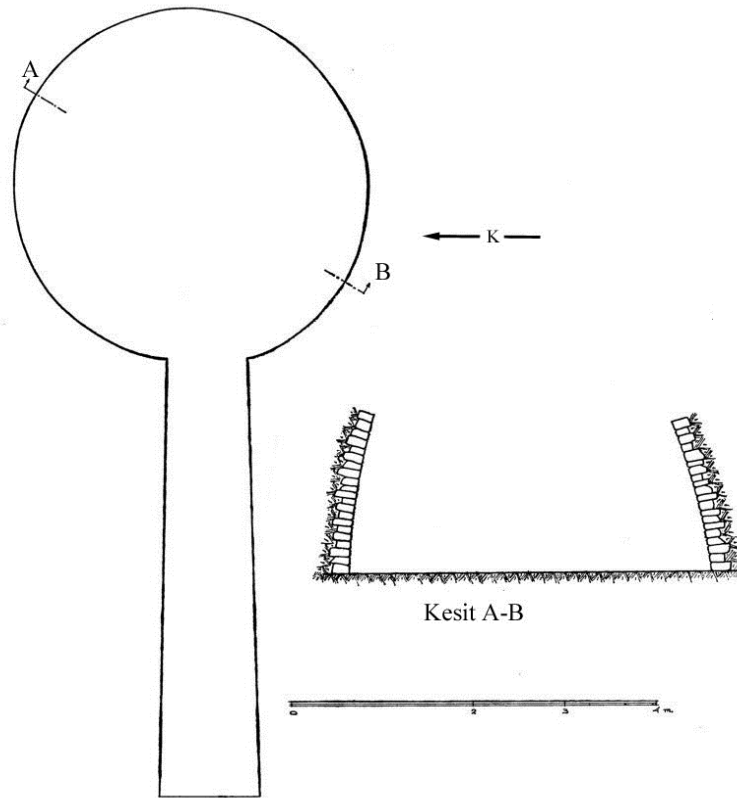
1: Pteleon Tholos mezar C.

2: Pteleon Tholos mezar D.

1: Pteleon Tholos mezar E.

2: Parga Tholos mezar.

1: Genii Tholos mezarı genel görünümü.

2: Tiryns Tholos mezarı genel görünümü.

1: Dimini Tholos mezar A genel görünümü.

2: Atreus Tholos mezar genel görünümü.

1: Analipsis Tholos mezar genel görünümü.

2: Dendra Tholos mezar stromion görünümü.

1: Panagia Tholos mezarın stomion ve iç lento bloğu görünümü.

2: Epano phournos Tholos mezarın lento bloğu görünümü.

1: Aslan Tholos mezarının lento bloğu görünümü.

2: Panagia Tholos mezarının iç lento bloğu görünümü.

1: Genii Tholos mezarının iç lento bloğu görünümü.

2: Atreus Tholos mezarının dromos duvarı üzerinde kullanılan lento bloğu.

1: Sağdan sola Tiryns Tholos, Genii Tholos, Klytemnestra Tholos ve Atreus Tholosun kubbe iç görünümleri.

2:Aegisthos Tholos, Tiryns Tholos ve Genii Tholos mezarlarının rahatlatma üçgenlerinin iç ve dıştan görünümleri.

1: Epano Phournos Tholos mezarının oda duvarları.

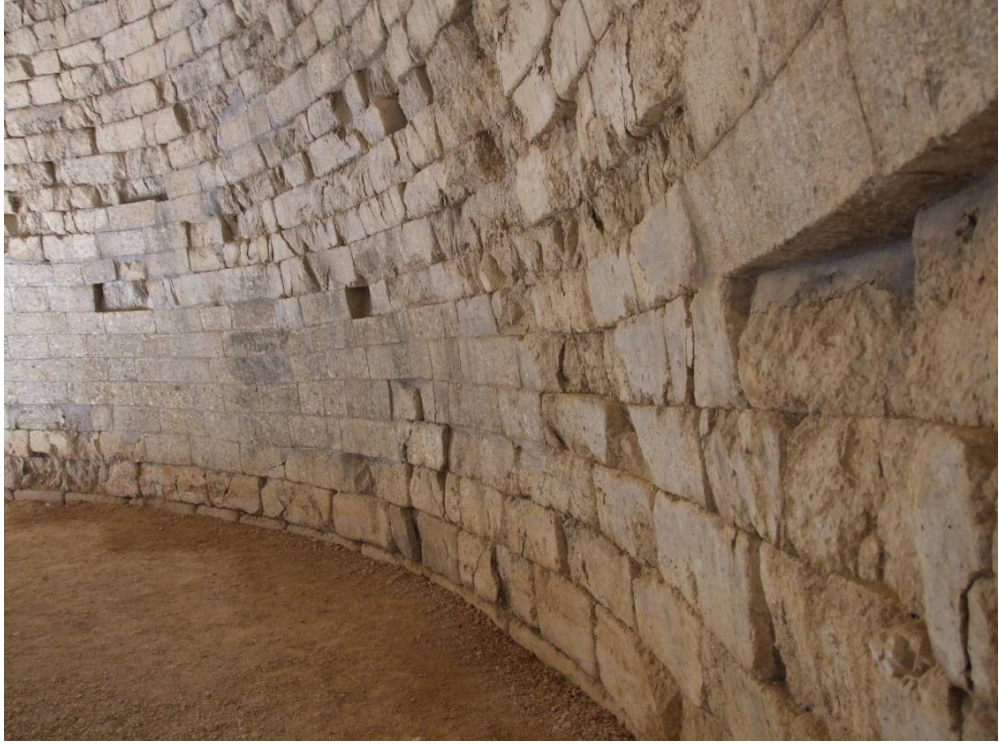
2: Aegisthus Tholos mezarının oda duvarları

1: Kato Phournos Tholos mezarının oda duvarları.

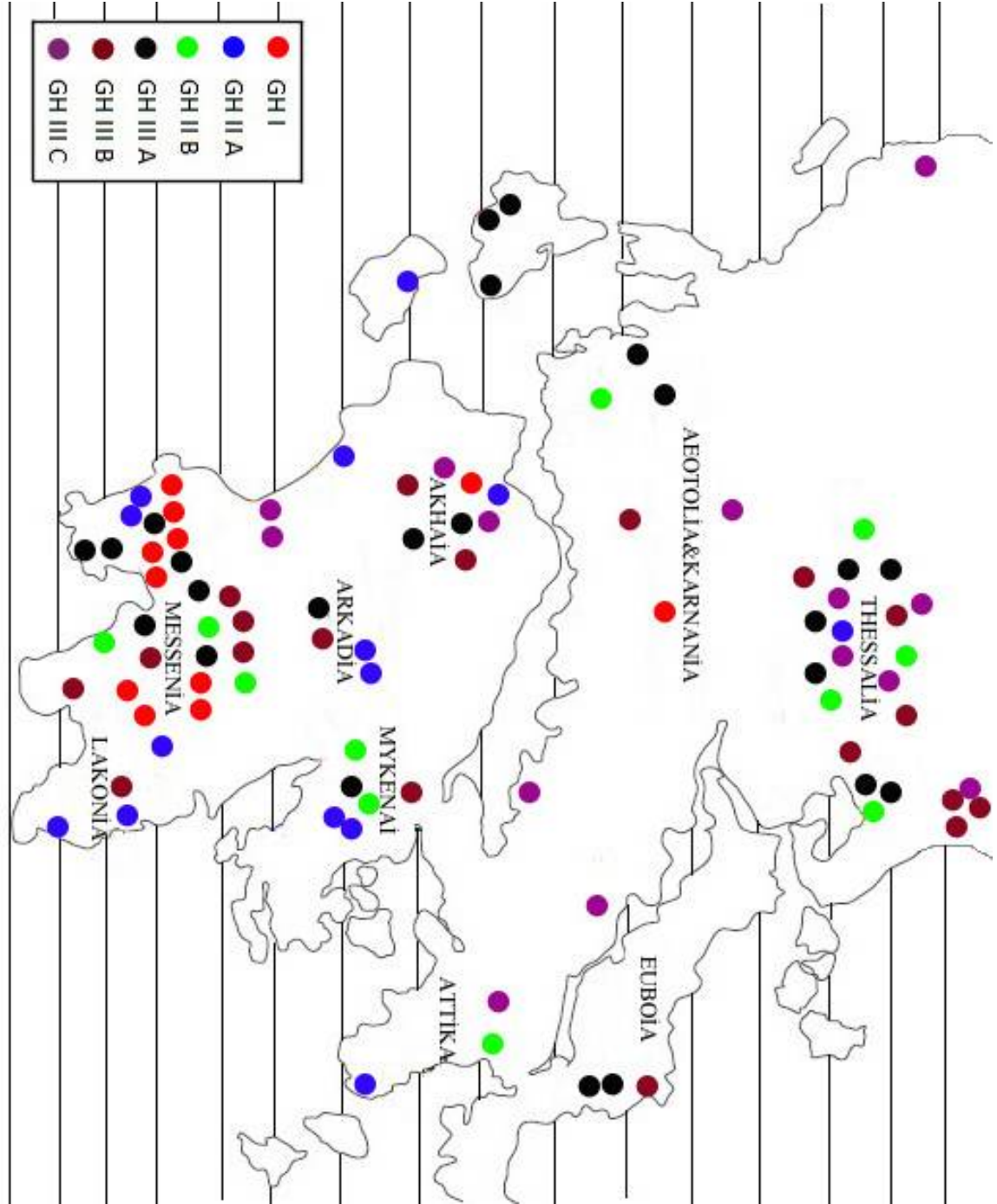
2: Aslan Tholos mezarının oda duvarları.

1: Klytemnestra Tholos mezarının oda duvarları.

2: Atreus Tholos mezarının oda duvarları.

Yunanistan haritası üzerinde tholos mezarların dağılımı

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : NİL DİRLİK

Doğum Yeri : BERGAMA

Doğum Yılı : 1984

Medeni Hali : BEKAR

EĞİTİM VE AKADEMİK BİLGİLER

Lise   **1999-2002** : Büyükşehir Hüseyin Yıldız Anadolu Lisesi

Lisans   **2005-2009** : Ankara Üniversitesi

Yabancı Dil   : İngilizce

MESLEKİ BİLGİLER

2006-2008   : Prof. Dr. Hayat Erkanal başkanlığında yürütülen Limantepe Kazısı.

2011   : Yrd. Doç. Dr. Abdulkadir Baran başkanlığında yürütülen Thera ve Çevresi
Yüzey Araştırması.

2011   : Yrd. Doç. Dr. Abdulkadir Baran başkanlığında yürütülen Thera Antik kenti
Kurtarma Kazısı.

2011-2012   : Prof. Dr. Sümer Atasoy başkanlığında yürütülen Tios Antik Kenti Kazısı.

2012   : Yrd. Doç. Dr. Abdulkadir Baran başkanlığında yürütülen Thera ve Çevresi
Yüzey Araştırması.

2012   : Yrd. Doç. Dr. Abdulkadir Baran başkanlığında yürütülen Kerkenes Kazısı.